Г. Г. НАДЖАФОВ

ФОЛЬКЛОР НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

فولکلور در زبان فارسی

Г. Г. НАДЖАФОВ

ФОЛЬКЛОР НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

دکتر حبیب نجفاف

فولکلور در زبان فارسی

УДК 398.2
ББК 82.3(3)
Н 17
Составитель: канд. филол. наук Г. Г. Наджафов
«Фольклор на персидском языке».
М.: ЗАО ИПК «Интеркрим-Пресс», 2004. – 276 с.
ISBN 5-9286-0052-6

В помещенных в настоящем пособии баснях, легендах и сказках, а также в пословицах, поговорках, в афоризмах и крылатых словах читатель найдет захватывающие сюжеты и доступный материал на персидском литературном языке. Перечень новых слов, приведенный в конце текстов и в «Персидско-русском словаре», а также параллельные переводы на русском и персидском языках сделают чтение на персидском языке легким и приятным, помогут проконтролировать понимание прочитанных языковых материалов.

Пособие по фольклору на персидском языке предназначено для изучающих персидский язык как в учебных заведениях, так и самостоятельно.

تد وین کننده:
دکتر حبیب نجف‌اف
H 17 فلکلور در زبان فارسی

در این مجموعهٔ کتاب درسی خوانندهٔ محترم می‌تواند موضوع‌های دل‌گشا و لطیف و متون وابسته بتحصیل زبان از قبیل: افسانه، قصه، حکایت، امثال و حکم و کلمات قصار به زبان ادبی فارسی را پیدا نماید. فهرست واژه‌های نو که زیر متون و در «فرهنگ فارسی به روسی» آورده شده و نیز متون موازی بزبانهای فارسی و روسی به خواننده امکان می‌دهد که بسهولت و به گونه ای دریافتنی آنها را بخواند و درک نماید و مواد زبانی خوانده شده را فهمیده کنترل کند.

این کتاب درسی پیرامون «فولکلور در زبان فارسی» برای آموزندگان زبان فارسی چه در بنگاههای آموزشی و چه مستقلانه بمنظور استفاده از آن تدوین شده است.

Издание осуществлено под редакцией и корректурой автора.
Перепечатка без письменного согласия автора не допускается.
Контактный телефон 337-93-75

ISBN 5-9286-0052-6 © Г. Г. Наджафов, 2004

ПРЕДИСЛОВИЕ

Фольклор является частью истории, жизни и цивилизации народа. Это наследие прошлого и поэтому его называют «творчеством народа». Фольклор охватывает устное народное творчество — песни, напевы, легенды, сказки и совокупность обычаев, обрядов и других явлений быта народов.

Основы поведения культурного человека при его общении с представителями другого народа составляют понимание интересов других, чуткость и деликатность. Поэтому, чтобы поняли тебя, необходимо постараться понять других путем ознакомления с политическим строем и экономическим развитием, с историей, культурой, национальными традициями страны собеседника. Особое значение имеет знание литературы и ее разных жанров — таких, как басни, легенды, сказки, пословицы, поговорки, афоризмы и крылатые слова. Не зря же говорят: «Сказка ложь, да в ней намек! Добрым молодцам урок». Из них видно, над чем потешается народ, какие события встречаются в жизни.

С первых дней познания мира нас окружает своя национальная культура, которая играет главенствующую роль в формировании наших взглядов, обычаев, привычек. Вместе с тем общность национальной культуры не исключает разнообразия личных вкусов при знакомстве с культурным наследием других народов, описанных в легендах и сказках. Они учат человека нравственности, духовности и культуре общения между людьми. Исходя из этого составитель поставил перед собой задачу предоставить в распоряжение читателей настоящее учебное пособие «Фольклор на персидском языке».

Проблема изучения фольклора имеет исключительное значение, так как этот слой лексики является более подходящим для развития **речевых навыков** с точки зрения привлекательности и доступности. Фольклор строится на основе обиходно-бытовой речи, где обнаруживается четкость речевых оборотов, лаконичность построения мысли, ясность изложения и эмоциональная окрашенность высказываний и суждений.

Настоящее пособие состоит из предисловия, введения, нескольких самостоятельных разделов, включающих в себя тексты, состоящие из отрывков произведений, зафиксированных на письме, так и тексты, связанные с деловым общением и с иранской культурой. При составлении пособия составитель опирался на имеющиеся материалы, на свои знания и опыт в области персидского языка.

В целях ознакомления читателей с фольклором на персидском языке в этом пособии приведены лишь частичные образцы басен, сказок, легенд, пословиц и поговорок, афоризмов и крылатых слов, а также параллельные тексты на русском и персидском языках, связанные с устройством в гостинице, с командировкой и отдыхом, с посещением ресторана, кафе, продовольственного магазина и с иранской кулинарией.

В пособии не приводятся материалы по **обрядовому фольклору**, так как они связаны с разнообразным бытом и религиозным сознанием народов Исламской Республики Иран, а также носят сугубо локальный характер. Поэтому кроме календарных обрядов другие виды обрядового фольклора не встречаются в виде завершенных литературных произведений. Тем не менее, отметим некоторые особенности обрядового фольклора:

Классический фольклор охватывает обрядовые произведения, такие как: колыбельные, календарные, семейные, свадеб-

ные, отпевальные, погребальные, поминальные, похоронные. Они представлены в основном как поэтические стихотворные произведения для пения. В них присутствуют элементы, украшающие речь риторическими фигурами, обладающими приятной, красноречивой, грустной речью в виде рассказывания сказок, историй, легенд и пения мелодий и песен.

Народные песни показывают, как люди понимают мир, жизнь и прочие явления жизни. Существует целый ряд песен: профессиональные, трудовые и т. д. Народные песни могут быть абсолютно обо всем в повседневной жизни человека.

Колыбельные песни — это детские песенки или стишки. Они были в виде кратких баллад. Матери пели эти произведения своим детям, и песни эти превращались в детские песни. Дети запоминали их и пели их на свой детский лад.

Некоторые народные песни объединяют действия, фантазию и просто поются для забавы. Они могут быть нелепыми и сказочными, а также песни-игры из детских песенок и игр. Такие песни в народе называют زمزمه zamzame со значением: «тихое пение»; «напев»; «бормотание»; «щебетание».

Исламская Республика Иран, будучи мусульманской страной, обладает разновидностями религиозных песен, проникнутых высокой духовностью и воспеваемых в различные времена года. Широкое распространение получили отпевальные песни — религиозный обряд, производимый над покойником при похоронах. Поминальные обрядовые песни-плачи исполняются в дни عاشورا āšurā «день, отмечаемый как годовщина гибели шиитского имама Хосейна во время месяца мохаррама». В эти дни поют массовые религиозные песни-плачи под названием **مرصعات morassa’āt** или **ترصیعات tarsi’āt** «многочисленные стихи — песни по поминальным дням исламской религии».

Особый вид народных песен связан с любовью, женитьбой и свадьбами. В **свадебном фольклоре** встречаются песни, адресованные невесте во время свадьбы в виде пожелания. Свадебная песня — часть семейной обрядовой поэзии. Почти все обрядовые песни генетически связаны с обрядами других народов Востока и имеют некоторые типологические сходства с обрядами соседних народов. Выделим свадебную песню свахи из поэмы-драмы азербайджанского поэта Самеда Вургуна «Вагиф» (М., 1980, стр. 24):

Сестричка! Мамочка моя! Ах, ангел мой родной, невеста!

Ах, ручки, ножки у тебя — величины одной, невеста!

Глядите — как лицом бела и на ногу тверда невеста!

Пройдет, любимого любя, походкою прямой невеста!

Тебе желаю семерых достойных мужа сыновей

И дочь, подобную во всем тебе самой, невеста!

В обрядовом фольклоре положительные качества женщины раскрываются в сравнении с образами и символами из мира природы. Поэтому восточный афоризм гласит: «Красивая женщина подобна породистой кобылице: тонконога и немного нервна, а глаза как у верблюда».

Обрядовый фольклор обогащен глубокими корнями культуры народов Востока и поэтому его изучение требует отдельного исследования.

Все замечания и предложения просьба направить по адресу: 117465, г. Москва, ул. Тёплый Стан, дом 5, кор. 3, кв. 161.

Г.Г. Наджафов

ВВЕДЕНИЕ

Басни, легенды и сказки бывают веселыми, грустными и поучительными. Одни повествуют о том, как наладилась жизнь, а другие — о победе добра над злом. Каждая легенда или сказка знакомит читателя с какими-то явлениями человеческой жизни такими как: тупость и смекалка, лень и трудолюбие, трусость и смелость, а иногда учит его чему-то новому, мудрым наставлениям, доброте и снисхождению. После того, как читатель прочтет их, у него возникнет ассоциация для сравнения событий с настоящей жизнью. К героям появится огромное уважение за их мужество, мудрость, щедрость их души. Иногда сказка повествует об алчности и зависти героев, которые не могут избежать справедливого возмездия.

Фольклор — повествовательный жанр, выражающий интеллектуальную информацию. Здесь встречается авторская речь людей, животных, которая характеризуется образностью и выражением того или иного эмоционального переживания. В фольклоре существует монолог персонажей, как лирический для выражения переживаний и эмоций, так и монолог повествовательный, для логического и последовательного сообщения. Именно персонажи и фигуранты фольклора образуют народно-эпическую речь и просторечие, встречающиеся в литературных произведениях для создания определенной изысканности разговорной речи. Выделим фольклорные персонажи:

1. Персонажи легенд и сказок **разнообразные личности**: бедняки, не имеющие профессии и средств для существования, купцы, торговцы, башмачники, а также шахи, богатые и т. п. Бедные и богатые так или иначе соприкасаются в легендах и сказках.

2. **Визири** — отрицательные герои легенд и сказок. В их лице наблюдаются подхалимы, льстецы, угодники, хитрецы, лукавые, коварные, любящие деньги. Они не играют никакой роли в посредничестве с низшими слоями общества. Среди визирей есть много и очень умных и мудрых, например, в «Диалоге о разуме и правилах поведения», помещенном в этом пособии.

3. **Дивы** и **демоны** представляются сильными и одновременно очень бестолковыми и тупыми. Одним словом их можно обманывать, своими же руками их можно угробить и заставить убегать. Дивы иногда влюбляются в девушек и женщин и крадут их. Когда женщины узнают, где находится душа дива: в стекле, в зеркале, в яйце и в метле, они ударяют эти вещи об землю, таким образом дивы и демоны погибают.

4. **Лиса** и **волк**. Это непримиримые герои легенд и сказок. **Лиса** такое существо, которое знает много хитростей, **волк** — злой, хищный, нерасторопный, верит заискивающим словам лисы, попадает в ловушку и получает побои. Лиса даже может обманывать людей, верблюдов и львов. Таким путем наедается досыта.

Героями сказок являются обезьяны, гномы, кукушки, попугаи, козлы, рыбы, дервиши, волшебный ковер, котлы и т. п.

Основу фольклора составляют легенды, сказки, пословицы и поговорки. Фольклорные легенды и сказки состоят из трех

групп:

1. Эпические, смешанные с героическими сценами любви и храбрости, борьбы с шахами, ханами и феодалами.

2. Исключительно любовные легенды. К ним относятся известные восточные легенды «Асли и Карам», «Ашуг Гариб», «Лейли и Меджнун», «Короглы», «Тахир и Зохре» и др.

3. Легенды и сказки для юных и самых маленьких детей, которых убаюкивают ими. Их иногда называют колыбельными сказками.

В легендах и сказках встречается наилучший и оригинальный **язык прозы**. Кроме того легенды и сказки переполнены словосочетаниями и изящными выражениями языка. Они занимают основную массу пословиц, поговорок, афоризмов и крылатых слов.

Легенды и сказки разных народов отличаются друг от друга в зависимости от исторических событий и климатических условий. В принципе фольклор, в виде легенд и сказок, является отражателем душевного состояния, общественного мнения и желаний неимущих и низких слоев общества для поддержания жизни и получения хлеба насущного.

Часто фольклорный материал свидетельствует о том, что многие легенды и сказки заимствованы, благодаря своей схожести сюжета и повествований. Такое явление может быть отнесено к книжному заимствованию, как вариант повествования на основе смысловой аналогии. Поэтому очень сложно определить народную этимологию фольклора.

В Исламской Республике Иран собраны собственные богатые фольклорные материалы и изданы в виде книг. Одновременно ведется работа по переводу и изданию фольклора других народов. Среди переведенных и изданных материалов особое внимание уделяется восточному фольклору стран, соседних с Исламской Республикой Иран. При этом строго соблюдаются **языковые нормы** современного литературного персидского языка. В этом пособии вы прочтете фольклорные тексты из жизни самих иранцев и других народов.

Сочинение легенд и сказок является одним из жанров, доставляющим упоение и удовольствие. Этот жанр с точки зрения изящества и привлекательности служит предметом для поэтического и прозаического творчества. Млад и стар сообща наслаждаются от слушания и чтения благозвучных, героических, грустных и веселых легенд и сказок. То, что они услышали и запомнили, наполняет их сердце, а затем они пересказывают и передают это будущему поколению. Эрудиция в сочинении легенд и сказок обусловлена мастерством поэтов и писателей с нежной душой и открытым сердцем.

Форма и содержание фольклора

Тема взаимоотношения соловья и розы послужила для описания образов и фантазий в многочисленных легендах и сказках Востока. Известна восточная легенда о соловье, который влюбился в **белую розу** и, приблизившись к ней, хотел спеть самую свою красивую песню. Но укололся острым шипом, который попал соловью прямо в сердце, кровь окропила белую розу. Так

появились **красные розы**, которые стали предметом приятного подарка в дни радости и веселья.

Из эпопеи «Шах-наме» А. Фирдоуси до нас дошла пословица به پالیز گل نیست بی رنج خار **be pāliz gol nist bi ranj-e xār** «Не уколовшись шипами, розы не сорвешь» и следующие стихи о пении соловья о цветах и о гибели Исфандиара:

به پالیز بلبل بنالد همی
گل از نالهٔ او ببالد همی
من از ابر بینم همی باد و نم
ندانم که نرگس چرا شد دژم؟
بخندد همی بلبل و هر زمان
چو بر گل نشیند گشاید زبان
که داند که بلبل چه گوید همی
به زیر گل اندر چه پوید همی؟
همی نالد از مرگ اسفندیار
ندارد به جز ناله زو یادگار
(از داستان «رستم و اسفندیار»)

be pāliz bolbol benālad hami
gol az nāle-ye u bebālad hami
man az abr binam hami bād-o-nam
nadānam-ke narges če-rā šod dožam?
bexandad hami bolbol-o- har zamān
čo bar gol nešinad gošāyad zabān
ke dānad-ke bolbol če guyad hami
be zir-e gol andar če puyad hami?
hami nālad az marg-e esfandiyār
nadārad be joz nāle zu yādgār
(az dāstān-e “rostam va esfandiyār”)

Дословный перевод:

В саду грустно пел соловей
Цветок гордился от его песни.
Я с тучи видел у ветра слезы,
Не знал, почему глаза красавицы стали унылыми?
Соловей скорбно смеялся каждое время.
Сядет на цветок и произнесет речи,
Кто узнает, что скажет соловей печально,
Под цветком отыщет свое желание?
Скорбно пел соловей о гибели Исфандиара,
Ничего не имел в памяти о нем кроме печали.

(«Рустам и Исфандиар» — раздел «Шах-наме»[1])

На тему «Соловей и роза» английский писатель Оскар Уайльд сочинил любовную легенду, перевод которой приводится на персидском языке в этом пособии.

Собственно персидские легенды и сказки изданы в виде книг «Тысяча один рассказ», «Старые сказки» в 3-х томах и переводных сборников фольклора из языков других народов. При этом в них сохранена **языковая норма** самого персидского языка, его благозвучность, пестрота слов и словосочетаний, лексических выражений и оборотов, напр.:

«бестолковый /тупой/ человек»	ابله **ablah**; احمق **ahmaq**; پخمه **paxme**; کم‌مدرک **kammodrak**
«глоток воды»	جرعهٔ /چکهٔ/ آب **jor'e-ye /čekke-ye/ āb**.

[1] *Великий иранский поэт — сочинитель эпических произведений Абolькасим Фирдоуси (ок. 950 — 1038 гг.). Основным его трудом является эпопея «Шах-наме» («Книга царей»), которая содержит 6 тысяч бейтов (четверостиший — стихотворений в четыре строки). Эта эпопея состоит из поэм на мифологическую, богатырскую и историческую тему древнего Ирана.*

«старая женщина /старуха/»	پیرزن **pirzan**; عجوزه **ajuze**; پیرزن هفهفو **pirzan-e hafhafu**
«слепой»	نابینا **nābinā**; کور **kur**.
«плакать навзрыд»	های های گریه کردن **hāyhāy gerye kardan**.
«шум», «гам», «крики»	هیاهو **hayāhu**; غوغا **qowqā**.
«кувшин»	ابریق **abriq**; سبو **sabu**; کوزه **kuze**.

«Куда ты провалился?» (*букв.* «В какой могиле ты был?» کدام گوری بودی؟ **kodām guri budi?**)

В фольклорных материалах сохранены некоторые частично архаичные слова, напр.:

امیر	**amir**	«эмир»; «государь», «монарх».
پادشاه	**pād(e)šāh**	«падишах», «шах», «монарх», «государь».
دربار	**darbār**	«царский двор», «резиденция монарха».
دیوان	**divān**	«двор», «трон».
معشوقه	**ma'šuqe** и	«возлюбленная»,
نگار	**negār**	«красавица»

В персидских фольклорных материалах встречаются поэтические имена с особой экспрессивностью и эмоциональностью, напр.:

گل‌خندان **golxandān** (*букв.* **gol-e xandān** «улыбающийся /распустившийся/ цветок») — *собственное имя*: Голхандан.

گل نوخاسته **gol-e nowxāste** (*букв.* «только что распустившийся цветок») — «молодой росток»; *поэт.* «молодая роза».

مرغ چمن **morq-e čaman** (*букв.* «луговая птица») — *поэт.* «соловей».

گوهر شبچراغ **gowhar-e šabčerāq** (*букв.* «жемчуг, подобный ночному светильнику») — «самый лучший жемчуг», «жемчужина самой лучшей воды».

تیمورلنگ **teymurlang** (*букв.* **teymur-e lang** «хромой Теймур») — *собственное имя*: Тамерлан и др.

Во многих легендах речь идет о людях старшего поколения, обессмертивших себя своими деяниями и знаниями. В легенде توانا بود هر که دانا بود **tavānā bovad har-ke dānā bovad** «Богат тот, кто много знает» («В знании — сила», «Могуч тот, кто обладает знаниями») ярко описывается жестокость и высокомерие шаха, что приводит к его смерти, благодаря знанию и разуму простого и мудрого старика. Вывод: За жестокость — расплата неизбежна.

Здесь уместно упомянуть о том, что науки, питающие человеческий ум, своим избытком истощают его, и в то же время нравственная польза наук, кроме возвеличивания и практической деятельности, состоит в том, что делает умного человека еще более человечным, лишенным высокомерия и спесивого чувства собственной исключительности.

В легенде اسکندر ذوالقرنین **eskandar-e zolqarneyn** «Двурогий Александр» (*прозвище Александра Македонского»*) повествование идет об уличении его тайны — двурогости. Несмотря на его жестокость по истреблению своих парикмахеров ради сохранности его тайны, его тайна становится известной через колодец и выросший около колодца тростник, из которого пастух смастерил себе дудку. Дудка пела: «Александр —

двурогий». Вывод: «Все тайное — становится явным».

В легенде گل‌خندان **golxandān** «Голхандан» говорится, что благодаря уму вышедшей из обличия и шкуры лягушки — женщины, а также из-за глупости и жадности шаха, происходит гибель его самого, падение и крушение его трона. Эта легенда сравнима со «Сказкой о Золотом Петушке» А. С. Пушкина. Ее финал логичен. За множество предательств царя Дадона убивает Золотой Петушок — символ справедливого возмездия.

Легенда فاطمه خانم **fāteme xānom** «Фатема ханом» близка к сюжету известной сказки «Золушка», но в ней вместо феи и ее помощника выступают: корова и ее кости, а также петух.

Легенды گنج **ganj** «Сокровище» и مرد بافنده و پادشاه **mard-e bāfande va pādšāh** «Ткач и шах» посвящены мудрости и человеколюбию шахов и порядочности других героев этих легенд.

В сказках خواهر الیونوشکا و برادر ایوانوشکا «Сестра Аленушка и брат Иванушка» и دختر کوچولو و قوها **doxtar-e kučulu va quhā** «Маленькая девочка и лебеди» по сюжету сохранено повествование русских сказок, но с некоторыми раскрасками в персидском варианте.

В сказке پسر زرنگ و دختر تنبل شاه **pesar-e zerang va doxtar-e tambal-e šāh** «Смышленый парень и ленивая дочь шаха» речь идет о том, что благодаря труду можно избавиться от лени и стать счастливой.

В сказке شیرینتر از هر چیز در جهان چیست؟ «Что самое сладкое из всего в мире?» рассказывается о мудрости известного восточного мыслителя и поэта Алишера Навои.

Особое место в фольклоре занимают загадки, анекдоты, юмор и сатира. Вкратце отметим их особенности:

1. **Загадки** загадывались с древних времен, как вид развлечения и серьезных вопросов и советов. Некоторые легенды гласят, что иногда от того, сможет ли человек дать правильный ответ на загадку или нет, зависела его жизнь. Прочитав сказки «Что самое сладкое из всего в мире?», «Сокровище» вы найдете интересные решения некоторых загадок.

2. **Анекдоты** также стары, как и сам язык. В любую эпоху люди рассказывали забавные истории и шутки. Придворные шуты и клоуны забавляли шахов, властителей и их придворных шутками и трюками. Анекдоты, рассказанные шутами, начали появляться в сборниках и книгах. Наиболее известные шутки и анекдоты связаны с именем Хаджи Насреддина (Моллы Насреддина). Многие восточные притчи высказываются от его имени. Он — обобщенный фольклорный образ народного мудреца и острослова у восточных народов. Он — легендарная личность, о которой сложилось много анекдотов в странах мусульманского мира, напр.: О нерешенном деле обычно говорят: «Пока ишак (Моллы Насреддина) заговорит. За это время либо шах умрет, либо судья, либо сам ишак сдохнет, и дело разрешится само собой». В этом пособии приведены притчи Моллы Насреддина.

3. В фольклоре особое место занимает **юмор**, представленный в жанре пародии на определенных людей и нелепые явления жизни. Юмор проявляется во многих формах: иронии и сарказма с преуменьшением или преувеличением, которыми можно наслаждаться и огорчаться. В этом пособии вы прочтете юмористические рассказы.

4. **Сатира** — это литературная критика определенных явлений общества, образа жизни людей и образа их мыслей. Она может быть в стихотворной форме, прозаической, в форме басни, пьесы и т. д. Через сатиру птице, лисе и другим животным при-

даются и приписываются человеческие глупости и пороки. Литературный прием, при котором высмеиваются человеческие пороки, называется сатирой. Классическими сатирическими произведениями являются баллады Эзопа, басни И. А. Крылова и роман «Дон Кихот» Сервантеса.

О переводе фольклорных произведений

Перевод с одного языка на другой представляет собой очень трудоёмкую работу. Человек, занятый переводом, должен хорошо знать оба языка. Кроме этого он должен быть знаком с тематикой переводимого материала. Перевод может быть точным и творческим.

Точного перевода больше всего придерживаются при переводе деловых бумаг: бухгалтерской отчетности, договоров, контрактов, соглашений, рекламы. При точном переводе должна быть соблюдена эквивалентность, т. е. слова и словосочетания и выражения должны быть только в равнозначном эквивалентном соотношении. Оба экземпляра текста: оригинал и перевод должны нести одну и ту же информацию. Если вновь переводить обратно переведенный текст, то этот текст должен быть равнозначным первичному оригиналу. Здесь нет места для «отсебятины», т. е. вставления собственных слов в чужую речь или текст при переводе. Если будет иметь место «отсебятина» при переводе, то это будет служить явным признаком незнания языка со стороны переводчика.

Творческий перевод применяется при переводе поэзии (стихов) и прозы (легенд, рассказов, сказок). В этом варианте больше творческого процесса, где переводчик должен творить, а не переводить буквально или дословно. Здесь мы остановимся на некоторых моментах и аспектах творческого перевода:

1. Под сильным влиянием фольклора созданы стихотворные эпосы и легенды, которым суждена долговечная жизнь. В них обнаруживается торжественность, приподнятость поэтической речи, принадлежащие не только прошлому, но и настоящему периоду жизни народа. Это — приподнято-романтический стиль со своей выразительностью, цветистостью и самобытностью и с поэтической интонацией.

2. При переводе поэзии и прозы возможны случаи сокращения и увеличения количества слов и словосочетаний. Здесь имеет значение смысл и сущность переводимых понятий. Если этот вариант будет сохранен, то перевод в смысловом отношении будет соответствовать оригиналу. Рассмотрим это на примере отрывка переведенных сказок с русского языка на персидский:

«КОЛОБОК»	«قصهٔ یک کیک»
Я колобок, колобок! По амбару метен, По сусекам скребен, На сметане мешен, В печку сажен, На окошке стужен. Я от бабушки ушел, Я от дедушки ушел, От тебя, зайца, Не хитро уйти!	من در تهٔ یک تغار بودم روی تاوه‌ای، گرم برشته شدم من از دست مادر بزرگ گریخته‌ام من از دست پدر بزرگ گریخته‌ام و حالا نیز از دست تو می گریزم.

При сравнении перевода мы обнаруживаем сокращение персидского текста, основная идея песни Колобка сохранена.

«ГУСИ-ЛЕБЕДИ»	«دختر کوچولو و قوها»
«Я по мхам, по болотам ходила, платье измочила, пришла погреть-	«تمام روز در مزارع و جنگل‌ها راه پیموده‌ام. از مردآبها گند آب روهای بسیار گذشته‌ام.

ся».	جامه ام از آب خیس شده است. حال آمده‌ام که بر آتش گرم کنم».

В этом описательном переводе персидский текст передает тот же смысл русского текста, но количество слов и словосочетаний увеличено.

«Девица, девица, дай мне кашки, я тебе добренькое скажу».

«دخترجان، کمی خورش بمن بده، تا رازی را بر تو فاش کنم».

В этом отрезке перевода русское слово «добренькое» заменено на слово «секрет», что более ясно передает понятие тайны в персидском тексте.

«Речка, матушка, спрячь меня!»

«رودخانه، رودخانه مرا دریاب!»

Здесь слово «матушка» не переведено и заменено повтором слова «речка», «речка». Глагол «спрячь!» в персидском варианте переведен в значении «спасай!» (а не в значении «возьми!», «бери!»).

3. Очень трудно переводить стихи. Для этого самому надо быть поэтом. Необходимо сохранить дух, рифму стиха, образы и употреблять некоторые отступления от оригинала. Истинное творчество поэта-переводчика во многом передает дух и образность переведенных стихотворений. При переводе стихов с одного языка на другой очень важно сохранить близость их значений и структуры рифм, а также художественной формы поэзии. Поэтическая форма должна раскрывать содержание, приведенное в оригинале. В целях сравнения приводим отрывок из сказки А. С. Пушкина «Сказка о царе Салтане…» и его перевод на персидский язык افسانهٔ شاهٔ سلتان **afsāne-ye šāh-e saltān**:

«Кабы я была царица, —
Третья молвила сестрица, —

«ملکه بودم اگر من»،
سوم خواهر گفت این سخن،

Я б для батюшки-царя	«برای شاه بابایمان
Родила богатыря».	من می‌زاییدم پهلوان».
Только вымолвить успела,	همینکه گفت این را دختر،
Дверь тихонько заскрыпела,	بگوش آمد جرق - جرق در.
И в светлицу входит царь,	بخانه درآمد سلتان
Стороны той государь.	که بود به آن کشور سلطان.
Во все время разговора	همه وقت آن گفتگو
Он стоял позадь забора;	در عقب پرچین بود او.
Речь последней по всему	آخرین سخن در هر باب
Полюбилася ему.	پسند آمدش بیحساب.
«Здравствуй, красная девица,—	«سلام، دخترجان خوبرو،
Говорит он, — будь царица	ملکه باش!» میگوید او.
И роди богатыря	«و در آخر آذر ماه
Мне к исходу сентября.	پهلوان بزا بهر شاه.
Вы ж, голубушки-сестрицы,	شما هم، عزیز خواهرها،
Выбирайтесь из светлицы,	برخیزید بکوچید زینجا.
Поезжайте вслед за мной,	پی من بیفتید به پیش،
Вслед за мной и за сестрой:	پی من و خواهر خویش.
Будь одна из вас ткачиха,	یکیتان باشد بافنده
А другая повариха».	و دیگرتان پزنده».

(А. С. Пушкин, Сочинения в трех томах, т. 1, М., 1978, стр. 391 — 392.)

آلکساندر پوشکین، چند چامه و درام، مسکو، بدون تاریخ، افسانه‌ها، ص ۴۶-۴۵

Перевод лирики А. С. Пушкина на персидский язык благозвучен. Соблюдены размеры и рифмы стихотворения.

Литературная характеристика жанра и языковые определения **пословиц**, **поговорок**, **афоризмов** и **крылатых слов** приведены в начале приведенных в этом пособии разделов. Отметим,

что они как часть литературных произведений являются показателями эмоционального и интонационного богатства разговорной речи. Посредством их советуют, предупреждают, утверждают, констатируют, спрашивают, иронизируют, выражают жалость, радость и презрение.

Пословицы, поговорки, афоризмы, легенды, сказки и рассказы — это энциклопедия народных знаний, в них закреплен жизненный опыт поколений. Почти все пословицы, поговорки, афоризмы, легенды, сказки и рассказы, возникшие как жанр народного творчества в глубокой древности, живут активной жизнью на протяжении многих веков; одни — без изменений, другие — постепенно изменяясь и переосмысляясь; устаревшие забываются, их место занимают вновь созданные. Знать их, уместно приводить пословицы и афоризмы служит показателем хорошего знакомства с тонкостями языка.

I

ИРАНСКИЙ ФОЛЬКЛОР

Термин «фольклор» происходит от английского **folklore** («народное знание», «народная мудрость») и обозначает народную духовную культуру в различном объеме ее видов: легенд, романов, поэм, сказок, былин, повествований, песен, напевов, пословиц и поговорок. Как понимают и описывают фольклор сами иранцы? В ответ на этот вопрос ниже приводится оригинальный текст о значении и месте фольклора в жизни общества на персидском языке и его параллельный перевод на русский язык.

ФОЛЬКЛОР НАРОДА فرهنگ مردم

«Культуру народа» или «Знания народа» европейцы именуют «фольклором» и это является таким термином, который употребляется в противовес культуре сочинителей и образованных лиц. Материалы фольклора обычно обнаруживаются при народе, который обладает двумя видами воспитания и роста. Один из них относится к образованному слою общества, другой — к слою простого народа. Народный фольклор не существует у не-

«فرهنگ مردم» یا «دانش مردم» که فرنگیان به آن «فولکلور» می گویند، اصطلاحی است در مقابل فرهنگ برگزیدگان و تحصیلکردگان. مواد فرهنگ مردم معمولاً در نزد ملتی یافت میشود که دارای دو گونه پرورش باشند. یکی مربوط به طبقۀ تحصیلکرده و درس خوانده و دیگر مربوط به طبقۀ عوام. فرهنگ مردم نزد قبایل بدوی وجود ندارد.

цивилизованных племен. Потому что нецивилизованные не обладают культурой образованных слоев. Среди народа все люди этой нации имеют высшее духовное воспитание и они далеки от суеверия и предрассудков, они также не имеют проявления фольклора. Но нельзя утверждать и то, что в мире нет нации, которая была бы полностью далека от суеверий и предрассудков.

چون بدویها فرهنگ طبقهٔ تحصیلکرده را که فرهنگ مردم آن باید قرار گیرد فاقدند. در میان ملتی که همهٔ افراد آن دارای پرورش عالی معنوی هستند و از اعتقاد به اوهام و خرافات برکنارند، نیز «فرهنگ مردم» جلوه‌ای ندارد. ولی نباید ناگفته گذاشت که در دنیا هیچ ملتی نیست که به کلی از اوهام و خرافات دور باشد.

Что такое «культура народа» или «фольклор»?

«فرهنگ مردم» یا «فولکلور» چیست؟

Если вы чихнете около образованного человека, то, возможно, он спросит вас «Не простудились ли вы?» или скажет: «Видимо, вы простудились». И тем самым он отнесет ваше чихание к естественной причине. Однако, если вы собирались выполнить какое-то дело и вдруг чихнули около простолюдина, который привержен старинным традициям и обря-

شما اگر نزد شخص تحصیلکرده‌ای عطسه بزنید ممکن است بپرسد «شما سرما خورده‌اید؟» یا بگوید «مثل این که سرما خورده باشید». به هر حال عطسه زدن شما را به عاملی طبیعی نسبت می‌دهد. ولی اگر نزد فردی عامی که به آداب و رسوم قدیمی پای‌بند است عطسه بزنید، ممکن است کاری را که در همان لحظه

дам, то он сочтет это божьим знаком и призовет вас не торопиться с выполнением намеченного дела.

В деревнях и городах, где люди привержены к старинным обычаям и традициям, например, во время церемонии проводов кого-либо в дальнюю поездку, его пропускают под Кораном, после чего, как он вышел из дома, вслед за ним выливают немного воды. Вероятно, предполагают то, что соблюдение этого обряда станет причиной того, что путешественник доберется до пункта назначения и вернется домой здоровым и невредимым.

Знание этих обрядов и традиций порождает «культуру народа» или «фольклор».

Однако культура народа не состоит из знания обрядов и традиций простого народа.

Вы знакомы со стихами древних иранских поэтов Рудаки, Фирдоуси, Насер Хос-

قصد انجام دادنش را دارد ترک کند و عطسهٔ شما را نشانه‌ای خدایی بشمارد که او را در کاری که در پیش دارد به صبر و تأنی می‌خواند.

وقتی که در روستاها و در شهرهایی که به آداب و رسوم قدیم پای‌بندند شخصی به مسافرتی دور می‌رود طی مراسمی او را بدرقه می‌کنند و مثلاً چند بار او را از زیر قرآن می‌گذارند و پس آن که از خانه خارج شد ظرف آبی پشت سر او برزمین می‌ریزند. گویی تصور می‌کنند رعایت این آداب سبب خواهد شد که مسافر به مقصد برسد و باز گردد.

شناختن این آداب و رسوم «فرهنگ مردم» یا «فولکلور» را به وجود می‌آورد.

اما فرهنگ مردم تنها شامل شناخت آداب و رسوم عامه نیست.

شما با اشعار شاعران قدیم ایرانی چون رودکی، فردوسی، ناصر خسرو، سعدی،

рова, Саади, Хафеза и со стихами подобных им поэтов, а также со стихами современных поэтов. Вы можете найти эти стихи в книгах и их прочесть. Эти стихи сочинены на официальном языке и на языке письменной речи. В дальних уголках и окраинах страны, в деревнях и в городах также имеются песни, которые поют на местных диалектах и эти песни нельзя найти в обычных книгах.

حافظ و جز آنها و همچنین با اشعار شاعران معاصر آشنا هستید و می‌توانید آنها را در کتابها بیابید و بخوانید. در مقابل این اشعار که به زبان رسمی و زبان کتابت سروده شده است. در گوشه و کنار کشور، در روستاها و شهرها نیز ترانه‌هایی هست که به لهجه‌های محلی می‌خوانند و آن ترانه‌ها را در کتابهای معمولی نمیتوان یافت.

Наряду с литературными, историческими романами, религиозными сказаниями и подобными им в книгах на родном языке старшего поколения имеются очень часто отобранные притягательные сказки, басни и прибаутки, которые считаются частью «фольклора» или «культуры народа».

همچنین در مقابل داستانهای ادبی و تاریخی و قصه‌های مذهبی و جز آنها که در کتابها هست از زبان مادربزرگها نیز قصه‌ها و متلهایی می‌شنویم که غالباً جاذبهٔ خاصی دارند. شناخت آن ترانه‌ها و این قصه‌ها و متلها نیز جزئی از «فولکلور» یا «فرهنگ مردم» به شمار می‌رود.

Вкратце можно говорить, что культура народа охватывает знакомство с духовным воспитанием большинства на-

به طور اجمال می‌توان گفت فرهنگ مردم، آشنایی به پرورش معنوی اکثریت مردم است. در مقابل

рода. Большое количество басен, былин, сказок, легенд, песен, мелодий, простонародных поговорок и все обычаи, традиции образованные люди и весь простой народ изучают и усваивают вне школы и не из книг.

تحصیلکردگان و آن، شناخت قصه‌ها، افسانه‌ها، آوازها، ترانه‌ها، متلها و مثلهای عامیانه و تمام سنت‌ها و آداب و رسوم و همهٔ آنچه را مردمان در خارج از مدرسه و در بیرون از کتاب فرا میگیرند دربرمی‌گیرد.

Культура народа («фольклор») включает в себя познание совокупности всех этих традиций и произведений, что является новой наукой. Подбор материала и его источников является очень тяжелой работой. Это сокровищница приобретается только из памяти неграмотных и простых лиц, так как передается из уст в уста прежним поколением новому поколению.

فرهنگ مردم، به این معنی که شامل شناخت مجموع این آداب و آثار است، دانش تازه‌ای است و جمع‌آوری مواد و منابع آن بسیار دشوار می‌باشد. این گنجینه فقط از محفوظات اشخاص بی سواد و عامی به دست می‌آید. زیرا سینه به سینه انتقال می‌یابد و به وسیلهٔ نسل پیش به نسل بعد داده میشود.

В самом деле, простой народ, опираясь на мощь своей памяти в этом деле, сдает чудесный и удивительный экзамен.

و به راستی مردم عوام با اتکا به قدرت حافظهٔ خویش از این نظر، امتحان شگفت‌آوری از خود داده‌اند.

Следует говорить о том, что во многих из нынешних обычаев простого народа Ира-

تا آنجا که باید گفت در بسیاری از عادات و متلها و قصه‌های امروزهٔ عوام ایران،

на, а также в прибаутках и сказках виден хороший показатель древних иранских верований, легенд и сказаний. Эти песни, мелодии, сказания, легенды являются внутренним голосом и показателем художественного духа каждого народа. Поэтому в прогрессивных странах большие старания отдаются их сбору и записи.

Как было сказано выше «культура народа» включает в себя различную деятельность памяти и разума простого народа общества. С очень древних времен до настоящего времени здесь мы рассматриваем два вида проявления этой деятельности: **легенды** (былины, бессмыслицы, насмешки, прибаутки) и **песни** (мелодии, напевы).

Одной из областей фольклора («культуры народа») каждой нации являются ее легенды. Легенды являются одним из старинных эстетических произведений человечества и

نشان اعتقادات و رسوم و افسانه‌های ایران باستان به خوبی دیده میشود. این ترانه‌ها، آوازها، متلها و افسانه‌ها، صدای درونی و نمایندهٔ روح هنری هر ملتی است. از این رو در کشورهای مترقی اهتمامی بیش از حد در گردآوری و ضبط آنها به عمل آمده است.

چنان که گفته شد «فرهنگ مردم» شامل فعالیتهای گوناگون ذهن مردم عادی جامعه است. از روزگاران بسیار قدیم تا حال و ما در اینجا دو نوع از مظاهر این فعالیت را بررسی می‌کنیم: **متلها و ترانه‌ها.**

یکی از زمینه‌های «فرهنگ مردم» هر ملت متلهای آن است. متلها از کهنترین آثار ذوقی بشر به شمار می‌رود و سرشار از

воспевают огромный символ и упоминание о прошлом состоянии человека, фантазии и воображения, грезы и мечты человеческого рода. В этих легендах и сказках мы видим очень много смешных, грустных и радушных тем.

رمزها و اشارتی است که احوال گذشتهٔ انسانی و اوهام و رویاهای آدمیزادگان را جلوه میدهد. در این قصه‌ها موضوعات خنده‌دار، غم‌انگیز و فرح بخش بسیار دیده میشود.

Основными героями являются животные, предметы, воображаемые существа, типа: великанов, дивов (бесов, демонов), фей (русалок, нимф) и колдунов (волшебников, магов). Басни и сказки являются источником и началом сегодняшних романов и повестей (новелл) и поэтому все это создано на основе сказочных чувств человечества.

و اغلب جانوران و اشیاء و موجودات خیالی مانند غول و دیو و پری و جادوگران در آن دخالت عمده دارند. متل و قصه در حقیقت منشاء و سرچشمهٔ رمان و داستان امروز به شمار میروند و بر اساس حس افسانه پرستی بشر ساخته شده است.

Некоторые из иранских сказаний являются настолько приятными и западающими в душу, что распространены и читаются не только в одном городе и в одной области, но и по всему Ирану в деревнях, а также в больших городах на местных языках и с частичным изменением.

برخی از متلهای ایرانی به قدری دلپذیر و دلنشینند که نه تنها در یک شهر یا یک ولایت رواج یافته‌اند، بلکه در سرتاسر ایران در روستاها و همچنین در شهرهای بزرگ به زبانهای بومی با تغییر جزئی خوانده می‌شوند.

Сказания обычно делятся на две группы: одни виды имеют литературный размер, например, как видно из нижеследующего:

متلها معمولاً به دو دسته تقسیم می‌شود: یکی متلهایی که وزن دارند مانند این متل مشهور:

Жили-были (жил да был);
Голова синего купола;
Старуха сидела;
Лошадь выжимала соки;
Осел токарничал;
Собака работала мясником;
Кошка работала бакалейщиком;
Верблюд валял войлок;
Мышь пряла нитку;
Мышонок стонал;
Комар танцевал;
Паук сооружал сети;
Слон пришел на зрелище,
упал и сломал зуб…

یکی بود یکی نبود
سر گنبد کبود
پیرزنه نشسته بود
اسبه عصاری می‌کرد
خره خراطی میکرد
سگه قصابی میکرد
گربه بقالی می‌کرد
شتره نمدمالی می‌کرد
موشه ماسوره می‌کرد
بچهٔ موش ناله میکرد
پشه رقاصی می‌کرد
عنکبوت بندبازی می‌کرد
فیل آمد به تماشا
افتاد و دندونش شکست...

Другой вид сказаний излагается в виде прозы, как приводится в сказке «Мышонок с оторванным хвостом»:

دیگر متلهایی که به نثر بیان شده است مانند متل موش دم بریده که قسمتی از آن چنین است:

«Жил да был очень шустрый и находчивый мышонок, который имел гнездо в доме старушки. В один из дней, близкий к празднику Новруза (Новому году), вышел из лаза, чтобы напиться воды. Во время

«یکی بود یکی نبود. آقا موشه‌ای بود خیلی زبر و زرنگ که در خانهٔ پیرزنی لانه داشت. یکی از روزهای نزدیک عید نوروز از سوراخش بیرون آمد که آب بخورد. وقت

возвращения назад очень торопился и его хвост зацепился за метлу, находящуюся у бассейна и обрезался. Огорченный и печальный мышонок подобрал и бросил оборванную часть хвоста на спину и пришел домой...»

برگشتن از بس عجله کرد دمش به جارویی که لب حوض بود گیر کرد و کنده شد. آقا موشه افسرده و غمگین دم بریده‌اش را برداشت، انداخت روی کولش و به خانه آمد...»

Разнообразные сказания и предания слышны в различных местах. Подобно этой сказке «О мышонке с оторванным хвостом» и другие предания рассказываются языком простого народа.

از متلها، روایتهای گوناگونی در نقاط مختلف شنیده می‌شود، چنان که از همین متل موش دم بریده روایتهای مختلفی به زبان عامه بیان شده است.

Еще одной из областей фольклора («культуры народа») являются **местные напевы** (поэтический жанр). Наша страна с точки зрения наличия местных напевов — очень богатая. Потому что страна обладает разнообразными климатическими особенностями. Если рассмотреть «местные напевы» как дерево, то это дерево в каждой отдельной местности Ирана выращивается по особому образцу и в различных условиях по различным видам

یکی دیگر از زمینه‌های «فرهنگ مردم» ترانه‌های محلی است. کشور ما از جهت داشتن ترانه‌های محلی بسیار غنی است. زیرا از لحاظ آب و هوا، اقلیمهای گوناگونی را در بر گرفته است. این است که اگر ترانه‌ها محلی را همچون درختی فرض کنیم، این درخت در هر یک نقاط ایران با هیئتی و خصوصیتی دیگر است و در شرایط

и дает свой плод, характерный только для этой местности.

В этих напевах много душевной теплоты, они свободны от обмана, в них наилучшим образом, красивыми и простыми словами выражаются чувственная любовь, надежда, жгучая печаль, горе, скорби, чернота безнадежности, вопль бунта.

Поэтому следует говорить, что эти напевы не стихи, а они являются мелодиями жизни. Это жизнь безымянных людей. Как будто все эти рассказчики (поэты) не были страстно влюбленными изобразителями чувств и выразителями своих размышлений. Для них только имел значение пересказ внутреннего зова и крик памяти. По этой причине говорят, что эти напевы исходят из действительного внутреннего духа народа. Из духа крестьян, земледельцев и рабочих, глубокое изучение и усвоение которых не изменило их вкус и наслаждение. Незнакомые мело-

گوناگون به صورتهای مختلف پرورش می‌یابد.

در این ترانه‌ها احساسات گرم و خالی از فریب، شوق، امید، سوز غم، تلخی یاس، سیاهی ناامیدی و خروش عصیان به بهترین وجهی با زیباترین و ساده‌ترین کلمات بیان شده است.

از این رو باید گفت این ترانه‌ها شعر نیست، زمزمهٔ زندگی است. زندگی آدمهایی که همه گمنامند. گویی همهٔ این گویندگان جز وصف احساس و بیان اندیشهٔ خویش سودایی در سر نداشته‌اند. برای اینان تنها باز گویی فریاد درون و غوغای خاطر اهمیت داشته است. از همین روست که میگویند این ترانه‌ها از روح واقعی ملت سرچشمه می‌گیرد. از روح دهقانان، کشاورزان و کارگرانی که دانشها و آموزشهای سنگین،

дии и позднее знакомство с другими странами не заняло их сердца и души. Поэтому естественно, что этот могучий и обильный источник, художественная и эстетическая щедрость вынудили великих деятелей искусств извлекать пользу из них и протягивать их в свою сторону. Также как многие другие из поэтов, писателей, художников и композиторов создавали свои наилучшие произведения благодаря полученному вдохновению от чудесного мира, от действительного мира народных чувств. Давность этих напевов в Иране нисходит к эпохе Сасанидов и даже к ранним временам этой эпохи. Из глубины веков они вновь становятся общепринятыми в деревнях нашей родины. Каждый напев имеет четыре полустишия (по стихотворному размеру и ритму: mafā'ilan māfa'ilan, mafā'il) и всегда поется (читается мелодичным голосом):

ذوق آنها را دگرگون نساخته و آهنگهای ناآشنا و دیر آشنای سرزمینهای دیگر دل و جانشان را مشغول نداشته است. بنا براین طبیعی است که این منبع عظیم و سرشار و فیاض هنری و ذوقی همواره هنرمندان بزرگ را بهره‌مند سازد و به سوی خود بکشاند. زیرا چه بسیار از شاعران و نویسندگان و نقاشان و آهنگسازان که والاترین اثر خویش را با الهام از این دنیای شگرف، دنیای احساس واقعی مردم، به وجود آورده‌اند. سابقهٔ این ترانه‌ها در ایران به دوران ساسانیان و پیش از آن میرسد و از دیر باز در روستاهای میهن ما معمول بوده است. هر ترانه چهار مصراع دارد (برای وزن «مفاعیلن مفاعیلن مفاعیل» و همیشه با آواز خوانده می‌شود:

شتر از بار می نالد من از دل
بنالیم هر دومان منزل به منزل
شتر ناله که من بارم گرونه
منم نالم که دور افتادم از ول

Дословный перевод:

Верблюд стонет от тяжести ноши, а я — от тяжести на душе,
Стонем своим пением от жилища к жилищу.
Верблюд стонет, что его ноша тяжела,
А я стону из-за того, что мне тяжело вдали от любимой.

چه خوش باشد که بعد از انتظاری
به امیدی رسد امیدواری
از اون بهتر و ز ون خوشتر نباشد
دمی که می‌رسد یاری به یاری

Дословный перевод:

Как было бы прекрасно после ожидания,
Достичь надежды упования.
Чтобы не было лучше и радостней того мгновения,
Когда достигнет возлюбленный свою возлюбленную.

درختی سبز در کوه و کمر بود
متای آن درخت بار شکر بود
هرون مادر که فرزندش سفر بود
همیشه اون درختش در نظر بود

Дословный перевод:

На склоне горы было зеленое дерево,
Плод того дерева был ношей сладкой.
Каждая мать, чьё дитё было в поездке,
Ее взор был направлен на это дерево.

певами Ирана являются напевы Мазандарана, Гиляна, Торбета, Лорестана, Курдестана, Джехрома, Шираза.

ایران، ترانه‌های مازندران، گیلکی، تربتی، لری، کردی، جهرمی و شیرازی است.

Культура народа является отражателем действительности, так как искусство нельзя считать достоянием исключительно избранных и просвещенных слоев общества. Ибо потребность в искусстве заложена в природе всех людей. Простые народы существовали, существуют и ныне, которые рождались в первобытной среде и открыто отражали свои чувства, симпатии, размышления в напевах, легендах, сказках и мелодиях.

فرهنگ مردم بیان کنندهٔ این حقیقت است که هنر را نباید صرفاً منحصر به طبقهٔ برگزیده و روشنفکر جامعه دانست. زیرا احتیاج به هنر در طبیعت همهٔ آدمها به ودیعه گذاشته شده است. مردمان ساده‌ای نیز وجود داشته‌اند و دارند که در محیطهای ابتدایی تولد یافته‌اند و احساسات و عواطف و افکار خود را بی تکلف در متلها و افسانه‌ها و قصه‌ها و ترانه‌های خود بیان کرده‌اند.

Наша обязанность и наш долг в том, чтобы постоянно стараться их собирать, составлять и приводить в порядок.

و این وظیفهٔ ماست که همواره در گرد آوردن و تنظیم و تدوین آنها کوشا باشیم.

Слова Бозоргмехра — سخنان بزرگمهر
(Диалог о разуме и правилах поведения)

Бозоргмехр или Бозорджмехр согласно некоторым преданиям является именем визиря известного Сасанидского шаха Ануширвана[1].	بزرگمهر یا بزرگجمهر، طبق برخی روایات، نام وزیر خسرو انوشیروان پادشاه معروف ساسانی است.
Бозоргмехр широко известен своей большой мудростью и рассудительностью, и ему приписывают «Книгу наставлений» на языке Пехлеви.	بزرگمهر به خردمندی و فرزانگی شهرت دارد و «پندنامه‌ای» به زبان پهلوی به او نسبت داده‌اند.
В персидских литературных произведениях приводятся его наставления и слова. Некоторые из этих наставлений прочтем здесь.	در آثار ادبی فارسی نیز پندها و سخنانی از او نقل شده است که بعضی از آنها را در اینجا می‌خوانیم.
Эти слова приводятся в виде диалога между Бозоргмехром и человеком, желающим благополучия.	این سخنان به صورت گفتگویی است میان بزرگمهر و شخصی که خواهان سعادت بوده است.
Я спросил у Бозоргмехра: — Что можно просить у Бога, чтобы у меня было все?	بزرگمهر را گفتم: — از خدای چه خواهم که همه چیز خواسته باشم؟
Он ответил: — Три вещи —	گفت: — سه چیز:

[1] *Ануширван (Нуширван) — шах Ирана из династии Сасанидов. В древних восточных преданиях известен как справедливый шах.*

здоровье, силу и безопасность.	تندرستی و توانگری و ایمنی.
Я спросил: — Безопасность от кого?	گفتم: — ایمن از که باشم؟
Он ответил: — В дружбе, в которой нет зависти.	گفت: — از دوستی که حسود نبود.
Я спросил: — Что может на все времена заслуживать похвалы?	گفتم: — چه چیز است که به همه وقتی سزاوار بود؟
Он ответил: — Занятие своей работой.	گفت: — به کار خود مشغول بودن.
Я спросил: — Какая работа в молодости и в старости лучшая?	گفتم: — در جوانی و پیری چه کار بهتر؟
Он ответил: — В молодости получение знаний, а в старости — применение их на деле.	گفت: — در جوانی دانش آموختن و در پیری به کار بردن.
Я спросил: — Как можно порвать с бесчестным другом?	گفتم: — از دوست ناشایست چگونه باید برید؟
Он ответил: — Тремя способами: не навещать его, не осведомляться о его здоровье и ничего не просить у него.	گفت: — به سه چیز: به دیدنش نرفتن و حالش نپرسیدن و از او آرزو نخواستن.
Я спросил: — Работа от старания или от судьбы?	گفتم: — کارها به کوشش است یا به قضا؟
Он ответил: — Старание — причина судьбы.	گفت: — کوشش قضا را سبب است.
Я спросил: — Что лучшего	گفتم: — از جوانان چه

можно ожидать от молодых и доброго от стариков?

بهتر و بر پیران چه نیکوتر؟

Он ответил: — От молодых — стыдливость и доблесть, от стариков — знания и неторопливость.

گفت: — از جوانان شرم و دلیری و بر پیران دانش و آهستگی.

Я спросил: — Когда возможно, чтобы мудрецы обрели покой?

گفتم: — مهتری که را شاید و مهتر کی بر آساید؟

Он ответил: — Тогда, когда мудрец должен плохому противопоставлять доброту и мудрец приобретет покой тогда, когда работу передаст знающим дело.

گفت: — مهتری آن را شاید که بد از نیک بداند و مهتر آنگاه برآساید که کار به کاردانان دهد.

Я спросил: — Кого надо остерегаться, чтобы спасаться?

گفتم: — حذر از که باید تا رسته باشم؟

Он ответил: — Подхалима и скупого, если даже они сильные.

گفت: — از مردم چاپلوس و خسیسی که توانگر شده باشد.

Я спросил: — Делать добро лучше или быть подальше от плохого?

گفتم: — نیکی کردن بهتر یا از بدی دور بودن؟

Он ответил: — Быть подальше от плохого самое главное добро.

گفت: — از بدی دور بودن سر همهٔ نیکی‌ها است.

Я спросил: — Почему от презренных людей нельзя

گفتم: — چون است که از مردم حقیر علم نیاموزند؟

учиться науке?

Он ответил: — Потому что ученый презренным не бывает и презренный ученым не бывает.

گفت: — زیرا که عالم حقیر و حقیر عالم نباشد.

Я спросил: — Что науку украшает?

گفتم: — چه چیز است که دانش را بیاراید؟

Он ответил: — Правда.

گفت: — راستی.

Я спросил: — Что является показателем храбрости?

گفتم: — چه چیز است که بر دلیری نشان بود؟

Он ответил: — Помиловать властью.

گفت: — عفو کردن در قدرت.

Я спросил: — Что делать в делах разумного и как поступать?

گفتم: — از کارهایی که خردمند کند چه بهتر است؟

Он ответил: — То, что воздерживает плохое от худшего.

گفت: — آن که بد را از بدی باز دارد.

Я спросил: — Какие из недостатков народа более вредные?

گفتم: — از عیبهای مردم کدام زیانکارتر است؟

Он ответил: — Те, что замаскированы.

گفت: — آن بر او پوشیده باشد.

Я спросил: — Какие часы в жизни человека были пустыми?

گفتم: — از زندگانی مرد کدام ساعت ضایعتر است؟

Он ответил: — То время, когда он мог сделать добро, но он не сделал его.

گفت: — آن زمان که به جای کسی نیکی تواند کرد و نکند.

Я спросил: — Что ценнее жизни?	گفتم: — بهتر از زندگانی چیست؟
Он ответил: — Доброе имя.	گفت: — نیکنامی.
Я спросил: — Что губит доброту и благородство?	گفتم: — چه چیز است که مروّت را تباه کند؟
Он ответил: — Четыре обстоятельства: Вельмож портит их воображаемое величие, ученых — тщеславие, женщин — бесстыдство, мужчин — обман и ложь.	گفت: — چهار چیز است: مهتران را بخیلی و دانشمندان را عجب و زنان را بی شرمی و مردان را دروغ.
Я спросил:— Что может испортить добрые дела народа ?	گفتم: — چه چیز است که کار مردم پارسا کند؟
Он ответил: — Хвальба их угнетателей.	گفت: — ستودن ستمکاران.
Я спросил: — Какой человек более разумный?	گفتم: — از مردم کدام به خردتر است؟
Он ответил: — Тот человек, который много знает, но мало говорит.	گفت: — آن کس که بیش داند و کم گوید.
Я спросил: — От чего возникает сожаление мудрецов?	گفتم: — خردمندان را پشیمانی از چه خیزی؟
Он ответил: — От торопливости и спешки в делах.	گفت: — از شتاب کردن در کارها.
Я спросил: — Что может унести благородство человека?	گفتم: — چه چیز است که حمیّت را ببرد؟
Он ответил: — Алчность и	گفت: — طمع.

стяжательство.

Я спросил: — Что такое скромность (покорность)?

گفتم: — تواضع چیست؟

Он ответил: — Быть радушным, простым, не опускаться слишком низко, быть далеким от лицемерия.

گفت: — روی تازه داشتن با فروتر از خود، و همچون خودی فروتر نشستن و از ریا دور بودن.

Я спросил: — От каких вещей нельзя обезопаситься, которые сначала были маленькими, а в конце стали большими?

گفتم: — چند چیز است که از او ایمن نتوان بود هر چند به آخر بزرگ شود و اول اندک نماید؟

Он ответил: — От сварливости и от пренебрежительного отношения к работе.

گفت: — بدخویی و خوار داشتن کارها.

Я спросил: — За доброту чем можно поблагодарить?

گفتم: — نیکویی را چه چیز شکر کنم؟

Он ответил: — Тремя вещами: Сердечным расположением, восхвалением языком и вознаграждением за деяния.

گفت: — به سه چیز: دوستی به دل و ثنا به زبان و مکافات به کردار.

Я спросил: — От чего необходимо воздержаться?

گفتم: — از چه چیز پرهیز کنم؟

Он ответил: — От шуток со своими подчиненными и с некультурными людьми.

گفت: — از مزاح کردن با زیردستان خویش و بی‌فرهنگان.

Я спросил: — Что надо делать, чтобы народ любил меня?

گفتم: — چه کنم تا مردمان مرا دوست دارند؟

Он ответил: — В сделках не проявляй жестокость, не ври и не обижай никого колкими словами.	گفت: — در معاملات ستم نکن و دروغ نگوی و به زبان کسی را نرنجان.
Я спросил: — Что приобрету от изучения наук?	گفتم: — از علم آموختن چه یابم؟
Он ответил: — Если будешь взрослым, то станешь именитым, если станешь богатым дервишем и даже будешь неизвестным, то станешь узнаваемым.	گفت: — اگر بزرگ باشی نامدار شوی و اگر درویشی توانگر گردی و اگر مجهول باشی شناخته شوی.
Я спросил: — Каких привычек (наклонностей) надо избегать, чтобы нигде не быть чужим и странным?	گفتم: — از خویها چه گزینم تا هیچ جای غریب نباشم؟
Он ответил: — Будь подальше от клеветнических мест, не причиняй обиды, будь вежливым и учтивым.	گفت: — از جایگاه تهمت دور شو و کم آزار باش و ادب به جای آور.
Я спросил: — Какие вещи есть, что жизнь устояла перед ними?	گفتم: — چند چیز است که زندگانی بدان آسان توان کرد؟
Он ответил: — Три вещи: Умеренность (в еде и т. п.), терпение и бескорыстие (неалчность).	گفت: — سه چیز: پرهیزگاری و بردباری و بی طمعی.

Слова — واژه‌ها

1. آرزو نخواستن ārezu naxāstan «ничего не просить».

2. افسانه afsāne «легенда», «выдумка», «миф», «небылица», «басня», «предание», «сюжет», «фабула»; افسانۀ نیاکان «выдумка предков».

3. افسانه‌نویس afsānenevis «баснописец», «басенник», «сказочник»; «фольклорист», «собиратель фольклора».

4. افسانه‌ای afsānei «сказочный»; «мифологический».

5. افسانه‌وار afsānevār «сказочный», «фантастический».

6. اوهام owhām (*ед.* وهم vahm) «грёзы», «мечты», «иллюзии», «мысли», «представления», «предположения», «воображения».

7. اهتمام ehtemām «забота», «великодушие», «высокие помыслы»; «попечение», «старание», «усердие», «усилие».

8. آهنگ āhang «мелодия», «напев».

9. باستان bāstān «древний», «античный», «старинный».

10. برآسودن bar-āsudan «отдыхать», «обрести покой».

11. بی فرهنگ bifarhang «некультурный», «невоспитанный».

12. پشیمانی pašimāni «сожаление», «угрызение совести»; «раскаяние»; پشیمانی خوردن «сожалеть (о чем از)», «раскаиваться (в чем از)».

13. ترانه tarāne «напев», «мелодия (поэтический жанр)»; «песня», «байка», «побасенка».

14. حکایت hekāyat 1) «рассказ», «новелла», «повесть»; 2) «рассказывание», «повествование»; 3) «небылица», «выдумка»; حکایت کوچک اخلاقی «маленький нравственный рассказ».

15. حمیت hamiyyat «благородство», «чувство чести».

16. خاستن xāstan (*ОНВ* خیز **xiz**) 1. «возникать»; «появляться»; 2. «исчезать»; «уничтожаться».

17. خردمند xeradmand «мудрый», «разумный», «рассудительный».

18. خوار دانستن xār dānestan «презирать», «считать мелочью»; «не придавать значения».

19. داستان dāstān 1. «роман», «повесть», «новелла»; 2. «поэма»; 3. «былина», «легенда».

20. دروغ doruq «ложь», «неправда», «обман».

21. دروغگو doruqgu «лжец», «лгун»; «выдумщик», «обманщик».

22. رسوم اجدادی rosum-e ajdādi «наследственные обряды (обычаи, церемонии)».

23. روی تازه داشتن «быть с открытой душой», «быть улыбчивым».

24. سرود توده /مردم/ sorud-e tude [mardom] «творение народа», «народная песня (мелодия»)»; «народная сказка».

25. شتاب کردن šetāb kardan «торопиться», «спешить».

26. عجب ojb «тщеславие», «высокомерие», «зазнайство».

27. طعنه‌آمیز و نیشدار ta'neāmiz va nišdār «иронический», «саркастический», «язвительный», «колкий».

28. عصیان osyān «бунт», «мятеж», «неповиновение», «непокорность».

29. عقاید نیاکان aqāyed-e niyākān «верование предков».

30. عوام avām (*ед.* عام **ām**) «простой народ», «необразованные слои народа, которые составляют большинство народа».

31. فیاض fayyāz «великодушный», «всепрощающий», «щедрый», «милосердный».

32. قصه qesse «сказка»; «сказание»; «рассказ»; «легенда».

33. متا matā (*от* متاع **matā'**) «вещь», «предмет», «товар».

34. متل matal и **متلک matalak** 1. «прибаутка», «шутка»; 2. «насмешки», «колкости»; «ирония»; «сарказм»; 3. «напев»; متل موزون **matal-e mowzun** «ритмичный напев».

35. محفوظات mahfuzāt «выученный наизусть», «хранимый памятью».

36. مزخرف mozaxraf «глупый», «абсурдный», «бессмысленный».

37. مصراع mesrā’ «полустишие».

38. مطالعهٔ عقاید motāle’-e aqāyed «изучение убеждений».

39. مظاهر mazāher (ед. **مظهر mazhar)** «олицетворения», «воплощения», «признаки», «символы».

40. مفاعیل mafa’il (ед. **مفعول maf’ul)** «один из ритмов стихосложения «аруз».

41. مهتر mehtar «мудрец»; «глава», «господин»; «вельможа».

42. نیاکان niyākān «деды», «отцы», «предки».

43. ول vel поэт.: 1. «она», «подруга», «возлюбленная»; 2. «друг», «возлюбленный».

44. همواره hamvāre «всегда», «постоянно»; «неуклонно», «неизменно».

Выражения — عبارات

1. به آداب و رسوم قدیم پای بند بودن «быть приверженным старинным обычаям и традициям».

2. به طور اجمال گفتن «говорить вкратце».

3. بسیار غنی بودن «быть очень богатым».

4. دارای پرورش عالی بودن «быть духовно высоко воспитанным».

5. در گوشه و کنار کشور «в уголках и окраинах страны».

6. در طبیعت همه به ودیعه گذاشته بودن «быть заложенным в природе всех».

7. زمزمهٔ زندگی بودن «быть молвой /напевом/ жизни».

8. صبر و تأنی خواستن «требоваться терпения и не торопиться» (*букв.* «быть терпеливым и медлительным»; «требуется терпение и медлительность»).

9. صدای درونی و نمایندهٔ روح هنری «внутренний голос и художественный дух».

10. کهنترین آثار ذوقی «старинные эстетические произведения».

11. موجودات خیالی «воображаемые существа».

II

نمونه‌های آثار فولکلوری

ОБРАЗЦЫ ФОЛЬКЛОРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ

Национальное самосознание, высокий дух народов пробуждается в глубинах страны. Заветы далеких предков приходят в каждый дом с преданиями, песнями и сказками. Сказка, которая пережила все времена, пленяет нас удивительной свежестью и чистотой. Дух времени дает народу небывалую перспективу для развития.

Понятие **«сказки»** включает в себя следующие группы: сказки о животных, волшебные сказки, легендарные сказки, новеллистические сказки, анекдотические сказки о глупых, мудрых и т. п. Сказки могут быть представлены в виде целостного рассказа и краткого сюжета.

Малые жанры фольклора включают в себя: пословицы, поговорки, загадки, каламбуры, скороговорки и т. п.

Легенды — это прозаические произведения. Основная функция легенд — объяснительная и нравоучительная. Больше всего широко распространены утопические легенды — выражающие мечту о справедливом общественном устройстве. К жанру легенд иранцы относят эпопею «Шах-наме» А. Фирдоуси.

В это пособие включены краткие рассказы, сказки, пословицы и поговорки.

1. Мечта о полете — آرزوی پرواز

В прошлые времена не было железной дороги, автомобиля и самолета. Люди ходили пешком или ездили на лошади, верблюде и им подобным. Преодолевали ближние и дальние расстояния с большими трудностями. Поэтому всегда мечтали о том, чтобы у них было средство передвижения, на котором они могли мирно и быстро путешествовать.

در روزگاران گذشته راه‌آهن و اتومبیل و هواپیما نبود. مردم پیاده راه می‌پیمودند یا بر اسب و شتر و مانند آن سوار میشدند و راهها را چه دور و چه نزدیک در زمانی دراز و با دشواریهای بسیار طی می‌کردند. از این رو پیوسته آرزو می‌کردند که وسیله‌ای داشته باشند که با آن سریعتر و آسوده تر سفر کنند.

Люди старины выражали свои мечты посредством былин и легенд. В описании жизни всесвятого Сулеймана[1] (т. е. царя Соломона) читаем, что он имел летающий коврик. Он сам и его визирь сидели на этом коврике и быстро летали по небу. Они летали над странами и городами.

مردمان قدیم آرزوهای خود را در داستانها بیان می‌کردند. در شرح زندگی حضرت سلیمان میخوانیم که وی قالیچه‌ای پرنده داشت، خود و وزیرش بر آن می‌نشستند و با سرعت بسیار در آسمان پرواز میکردند و از بالای کشورها و شهرها می‌گذشتند.

В этой легенде имеется мечта о полете.

در این داستان آرزوی پرواز وجود دارد.

---

[1] *Сулейман — Соломон (древнееврейск. Шеломон) — царь объединенного Израильско-Иудейского государства около 960—935 гг. до н.э., воспринимаемый в религии ислама как пророк.*

2. Полет в небо — پرواز به آسمان

Одной из увлекательных легенд эпопеи «Шах-наме» является «Полет Кавус шаха в небо». Кавус шах хотел полететь в небо и увидеть вблизи Луну и Солнце. Он издал указ, чтобы изготовили трон для полета. С четырех сторон трона привязали четыре пики и на каждую пику повесили по ляжке барана. Затем четырех орлов привязали ремнями с четырех сторон трона. Ремни не были так высоко, чтобы орлы могли добраться до ляжки барана. Кавус шах сел на трон. Поскольку орлы были голодными, а чтобы добраться до мяса, они взлетели в воздух и взяли с собой в небо Кавус шаха.

یکی از داستانهای شیرین «شاهنامه» «پرواز کاووس شاه به آسمان» است. کاووس شاه می‌خواست به آسمان برود و ماه و خورشید را از نزدیک ببیند. این بود که دستور داد، تختی ساختند و چهار طرف آن، چهار نیزه بستند و بر سر هر نیزه ران گوسفندی آویختند. آنگاه پاهای چهار عقاب را با بندهایی به چهار تخت بستند. بندها آنقدر بلند نبود که عقابها به ران گوسفند برسند. کاووس شاه بر روی تخت نشست و عقابها چون گرسنه بودند برای رسیدن به گوشت به هوا پریدند و کاووس شاه را با خود به آسمان بردند.

3. Скачки — اسب‌دوانی

Во время скачек одна из лошадей была впереди всех и получила приз. Молла Насреддин тоже был там. Он был очень доволен случившимся, аплодировал и выражал свою

در یک اسب‌دوانی یکی از اسب‌ها جلوتر از همه افتاد و جایزه را برد. ملا نصرالدین هم آنجا بود. از این پیش آمد بی نهایت خوشحال شده دست میزد، اظهار سرور

радость. В это время у него спросили:	می‌نمود. در این هنگام از او پرسیدند:
— Разве это твоя лошадь?	— مگر اسب مال شماست؟
Он ответил:	او گفت:
— Нет, лошадь не моя, но уздечка моя, которую получили у меня и надели на ее голову.	— خیر، اسب مال من نیست، اما دهنه‌اش مال من است که از من گرفته به سر اسب زده‌اند.

4. Рассказ — داستان

В один из дней Молла Насреддин купил свеклу, морковь, брюкву, редьку, различную зелень и положил их в перемётную сумку (хурджин). Бросил хурджин на свое плечо и сел на осла. Один человек спросил его:	روزی ملا نصرالدین چغندر و زردک و شلغم و ترپ و سبزیهای گوناگون خرید و در خورجین گذاشت. خورجین را به دوش خود انداخت و سوار الاغ شد. شخصی گفت:
— Почему хурджин не накидываешь на круп осла?	— پس چرا خورجین را به ترک الاغ نمی‌اندازی؟
Молла ответил:	ملا گفت:
— Я имею совесть и богу не будет угодно, чтобы и сам я сел на осла и хурджин накидывал на него.	—من انصاف دارم، خدا را خوش نمی‌آید که هم خودم سوار شوم، هم خورجین را روی الاغ بیاندازم.

5. Охотник и заяц — صیاد و خرگوش

Охотник, не имеющий еще достаточной сноровки в	صیادی که هنوز مهارت کافی در تیراندازی بدست

стрельбе, каждый день брал свое ружье и шел на охоту. Но, как бы туда и сюда не бегал и не старался, не мог добыть охотничий трофей. Все выстрелы охотника оказывались промахом, но он никак не бросил это занятие и каждое утро уходил на охоту в поле. В один из дней, как всегда с пустыми руками, он возвращался домой, на дороге увидел мальчика, который нес с собой зайца в город, чтобы продать. Охотник купил зайца у мальчика и отнес зайца на обочину дороги. Он достал из перемётной сумки (хурджина) веревку. Одним концом веревки он связал ногу зайца, а другим концом привязал зайца к дереву и отступил на несколько шагов назад. Прицелился в зайца и дернул спусковой крючок ружья. Однако, когда прозвучал выстрел, заяц пустился в бега. Было видно, что пуля вместо зайца попала в веревку.

نیاورده بود. هر روز تفنگ خود را برمی‌داشت و به شکار می‌رفت. اما چه به این سو و آن سو می‌دوید و تلاش می‌کرد نمی‌توانست جانوری شکار کند. همهٔ تیرهای صیاد به خطا می‌رفت ولی او دست از کار خود نمی‌کشید و باز فردا راه صحرا را پیش می‌گرفت. روزی که مانند همیشه دست خالی از صحرا برمی‌گشت، در راه کودکی را دید که خرگوشی را با خود به شهر می‌برد تا بفروشد. صیاد خرگوش را از کودک خرید و آن را به کنار جاده برد. از خورجین طنابی درآورد. یک سر آن را به پای خرگوش و سر دیگر آن را به درختی بست و چند قدم عقب رفت. خرگوش را نشان گرفت و ماشهٔ تفنگ را کشید. اما همین که صدای تفنگ برخاست، خرگوش پا به فرار گذاشت. زیرا، گلوله به جای خرگوش به طناب خورده بود.

6. Молодой охотник и его друг — صیاد جوان و رفیقش

Однажды молодой охотник и его друг пошли на охоту. Охотник стрелял в сторону птицы. Случайно пуля не попала в птицу.

روزی صـیاد جـوانی بـا رفیقش به شکار رفت. صیاد تیری به طرف مرغی انـداخت. اتفاقاً تیر به مرغ نخورد.

Его друг сказал: «Браво!».

رفیقش گفت: «آفرین!».

Охотник рассердился и сказал:

صیاد عصبانی شـــد و گفت:

—Что насмехаешься надо мной?

—مرا مسخره میکنی؟

Его друг сказал:

رفیقش گفت:

—Нет. Я сказал «браво!» птице, которая улетела.

—نه خیر، من «آفرین!» به مرغ گفتم که پرید.

7. Верблюд и осел — شتر و خر

Верблюд с ослом собрались переправиться через реку. Неожиданно добрались до воды. Сначала верблюд безбоязненно вошел в воду и продолжал идти вперед. На середине реки повернулся назад и увидел, что осел изумленно смотрит в воду и не идет. Верблюд сказал:

شـتری بـا خـری از جویباری می‌گذشتند. ناگاه به کنار آبی رسیدند. اول شتر خود را بی واهمه به آب زده می‌رفت. در میان آب به عقب نگریست دید خر متحیر در کنار آب ایستاده نمی‌آید، گفت:

—Друг! Иди, не бойся! Вода не выше моего живота.

—رفیق! نترس بیا! آب از زیر شکم بالاتر نیست.

Осел сказал: «Дружище, для боязни и страха достаточно того, что вода доходит только до твоего живота. И вода, доходящая до твоего живота, будет выше моей головы».

خر گفت: «ای رفیق جانی، برای ترس و بیم همین کافی است که آب تا زیر شکم تو باشد. زیرا آبی که به زیر شکم تو رسیده از سر من خواهد گذشت».

8. Два друга — دو رفیق

Два друга шли по лесу. Медведь увидел их и напал на них. Один из них, как увидел медведя, из страха за свою жизнь убежал и влез на дерево, чтобы спастись. А другой, не имея возможности убежать, упал на землю и притворился мертвым. Медведь подошел к нему, понюхал его и подумал, что он мертв, и отошел от него.

دو رفیق در جنگلی می‌رفتند. خرسی ایشان را دید و به آنها حمله کرد. یکی از ایشان همین که خرس را دید از هول جان گریخته بالای درختی رفت که خود را نجات دهد. دیگری که مجال گریختن نیافت، به زمین افتاد، خود را به مردن زد. خرس رسیده، قدری سر و گوشش را بویده، خیال کرد که مرده است، از او دور شد.

Как стало не видно медведя, второй встал с земли и отряхнулся.

همینکه خرس از چشم پنهان شد، دویمی از زمین برخاست سر و روی خود را تکان داد.

Первый тоже сошел с дерева и, смеясь, спросил:

اولی هم از بالای درخت پایین آمده، خنده‌کنان پرسید:

—*Что случилось, друг?* Как будто очень испугался? Что тебе в ухо сказал медведь?

—رفیق چه شد؟ گویا بسیار ترسیدی؟ خرس به گوش تو چه گفت؟

Медведь сказал:

خرس گفت:

—Самый низкий человек тот, который в трудное время оставляет своего друга и убегает.

—پست‌ترین آدم کسی است که رفیق خود را در روز سختی تنها گذاشته و بگریزد.

Слова — واژه‌ها

بو کردن	**bu kardan**	«нюхать»
حمله کردن	**hamle kardan**	«нападать»
رفیق	**rafiq**	«друг»
پنهان شدن	**penhān šodan**	«скрываться»
پست	**past**	«низкий», «подлый»
خرس	**xers**	«медведь»
مردمان	**mardomān**	«люди», «народ»
خیال کردن	**xiyāl kardan**	«подумать»

9. Хитрая лиса — روباهِ حیله‌گر

Во время зимы, когда всюду лежал снег и погода была очень холодная, голодная лиса бегала туда и сюда в поисках корма. Она увидела старика, который наловил много рыбы, сложил её на повозку и поехал в деревню. Лиса быстро побежала по бездорожью и разлеглась на пути старика и притворилась мертвой. Старик добрел до лисы, подумал, что лиса мертвая и сказал: «Это хорошо, для жены принесу подарок», слез с повозки, взял

در هنگام زمستان که برف همه جا را پوشانده و هوا بسیار سرد بود. روباهی از گرسنگی به هر طرف برای طعمه می‌دوید. پیر مردی را دید که قدری ماهی گرفته به میان ارابه گذاشته رو به ده میرود. زود از بی‌راهه دوید آمد و در سر راه پیر مرد دراز کشید و خود را چون مرده وانمود ساخت. پیرمرد رسیده روباه را مرده پنداشت و گفت: — «خوب شد این را برای زنم تحفه می‌برم». از ارابه پایین آمده روباه را

برداشت و به ارابه گذاشت و خود در جلوی ارابه نشسته باز مشغول راندن اسب شد.

лису, положил её на повозку и сам сел впереди повозки, погнал свою лошадь.

پس از دقیقه‌ای روباه از زیر چشم نگاه کرده دید که پیر مرد مشغول راندن اسب است آهسته از جا برخاسته ماهی ها را یک یک با دندان گرفته از ارابه پایین انداخت.

Через минуту лиса посмотрела и увидела, что старик занят управлением лошади, осторожно встала и начала сбрасывать на землю рыбу одну за другой.

پس از آنکه همهٔ ماهی‌ها را پایین انداخت، خودش نیز از ارابه پایین جست و گریخت.

После того, как вся рыба была выброшена, сама выпрыгнула с повозки и убежала.

Слова — واژه‌ها

برداشتن	**bar-dāštan**	«поднимать»
دراز کشیدن	**derāz kašidan**	«разлечься»
طعمه	**to’me**	«корм», «еда»
پیرمرد	**pirmard**	«старик»
گرسنگی	**goresnegi**	«голод»
وانمود ساختن	**vā-nemud sāxtan**	«притвориться»

III

قصه ها و تمثیل‌های ملل دیگر بزبان فارسی

СКАЗКИ И БАСНИ ДРУГИХ НАРОДОВ НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

Сказки и басни в стихах трудно переводятся. Сюжет «Сказки о рыбаке и рыбке» А. С. Пушкина переведен на персидский язык как рассказ под названием «Сказка о дереве липе и жадном человеке» и приведен в сборнике «Русские сказки».

Известная басня И. А. Крылова «Ворона и лиса» переведена на персидский язык в двух вариантах, один вариант с русского, а другой с азербайджанского языка. Оба варианта так же благозвучны, как и в оригинале на русском языке.

Ниже приводятся эти сказки и басня на персидском языке без перевода, т. е. без текстов оригиналов на русском языке.

1. قصهِ درخت زیرفون و انسان آزمند

(Сказка о дереве липе и жадном человеке)

به روزگاران گذشته پیرمرد و پیرزنی با یکدیگر می‌زیستند. آنها تهیدست بودند.

یک روز پیرزن به پیرمرد گفت:

— امروز به جنگل برو و هیمهٔ خشک از درخت زیرفون بیار، تا چیزی برای خوراک امروز روی اجاق بپزم.

پیرمرد گفت: — خواهم رفت.

پیرمرد تبر خویش را برداشت و به سوی جنگل رفت. در آنجا چند درخت زیرفون بیش نیافت و چون تبر به دست

گرفت تا تراشه‌ای چند از هیمهٔ آن درخت فراهم کند، درخت زیرفون به حرف آمد و به التماس گفت:

— خواهش میکنم بر تنه‌ام زخم نزن شاید روزی به کار تو آیم.

از گفتگوی درخت بر پیرمرد وحشت مستولی شد. تبر از دست انداخت و با شگفتی نشست. چون به خانه آمد، آنچه که در جنگل میان او و درخت رفته بود به پیرزن بازگفت.

پیرزن گفت: — ای نادان! برگرد و از درخت اسبی با درشکه بخواه! به اندازهٔ کافی در زندگی پیاده راه رفته‌ایم.

پیرمرد گفت: — هر چه تو بخواهی. پس کلاه بر سر نهاد و به راه افتاد. چون به درخت رسیده، گفت:

— درخت زیرفون! درخت زیرفون! پیرزن میگوید «اسبی با درشکه میخواهم».

درخت گفت: — «باشد! آن را خواهی داشت، به خانه برگرد».

پیرمرد به خانه آمد. دم خانه اسبی را بسته به درشکه دید. پیرزن گفت:

— «فهمیدی. حالا بهتر از گذشته‌ایم. نه؟ اما خانه‌ام سست و لرزان است و از این رو می‌ترسم پایه‌ها فرو بریزد. پیش درخت بازگرد و از او خانه‌ای دیگر بخواه. شاید خانه را بدهد». پیرمرد نزد درخت بازگشت خانه‌ای دیگر خواست.

درخت گفت: — «باشد! به خانه برو و آن چه که خواسته‌ای آنجا خواهی دید». چون پیرمرد به خانه رسید باورش نمیشد. آنجا کلبه‌ای زیبا و نو یافت.

هر دو را خوشحالی بیش از حد بودند. چون کودکان بی تابی مینمودند.

— پیرزن گفت: — «حالا که به کلبه‌ای چنین دست یافته‌ایم، به آنجا برو و رمهٔ گوسفند و مرغ بخواه، شاید از دادن آنها دریغ نورزد. پس ما را به آنها بس است». پیرمرد پیش درخت رفت و آن چه که پیرزن میخواست، باز گفت:

درخت گفت: — «باشد! نیازتان را برآوردیم. حالا به خانه بازگرد».

پیرمرد باز گشت و رمه‌ای از گوسفندان و مرغان را بر در خانه دید. از خوشحالی سر از پا نمی‌شناخت. پیرمرد گفت: — «حالا ما به همهٔ خواسته‌هایمان رسیدیم».

پیرزن گفت: — «نه. اینها کافی نیست. برو اندکی پول بخواه!» پس از آن پیرمرد پیش درخت رفت و پول خواست.

درخت گفت: — «باشد! آن چه که خواسته‌ای خواهی داشت».

وقتیکه پیرمرد به خانه بازگشت، توده‌ای زر و سیم یافت که پیرزن آنجا بر روی هم کپه میکرد.

پیرزن گفت: — «ما را ثروت و مکنت دست داده است. اما هنوز کافی نیست. حالا که به خواسته‌ها رسیده‌ایم، مردمان را باید از دیدار ما ترس و دهشت بر دل نشیند. پس پیش درخت بازگرد و از او بخواه که مردمان نیز از ما بترسند». پیرمرد پیش درخت بازگشت و آن چه که پیرزن خواسته بود بازگفت.

درخت گفت: — «باشد! آن هم برای شما می‌گذاریم، به خانه برو!»

پیرمرد به خانه برگشت. سربازان و نگهبانان را دید که به اطراف خانه گرد آمده بودند. اما هنوز تمام اینها مورد پسند پیرزن نبود. پیرزن باز هم گفت:

— «پیش درخت برو و از او بخواه که همهٔ مردمان دهکده را مستمندان این درگاه کندا»

پیرمرد پیش درخت رفت و این آرزو را نیز بازگفت. مدتی گذشت. از درخت پاسخ نشنید. سر انجام درخت گفت:

— «به خانه بروا آن چه که خواسته بودی برآوردیم».

موقعیکه پیرمرد به خانه رسید چندان خواسته‌ای نیافت. فقط کلبهٔ پیشین را دید که پیرزن در کنار آن ایستاده بود.

Слова — واژه‌ها

اندکی	**andaki**	«немного»
تبر	**tabar**	«топор»
تراشه	**tarāše**	«щепка»,«срез дерева»
سرانجام	**saranjām**	«в конце концов»
مستمند	**mostmand**	«бедный», «неимущий»
نگهبان	**negahbān**	«страж»
هیمه	**hime**	«дрова»
انسان آزمند	**ensān-e āzmand**	«жадный человек»
درخت زیرفون	**deraxt-e zirfun**	«липа» (дерево)
باور کردن	**bāvar kardan**	«верить», «доверять»
بکار آمدن	**be kār āmadan**	«пригодиться»
باز گشتن	**bāz-gaštan**	«возвращаться»
به التماس گفتن	**be eltemās goftan**	«говорить с мольбой»
بی تاب بودن	**bi tāb budan**	« быть нетерпеливым»
تودهٔ زر و سیم	**tude-ye zar-o-sim**	«куча золота и денег»
تهیدست بودن	**tohidast budan**	«быть бедным»
سر از پا نشناختن	**sar az pā našenāx-tan**	«не узнать с головы до ног»
سست و لرزان بودن	**sost-o-larzān budan**	«быть развалюхой» (об избе)
شگفت زده شدن	**šegeft zade šodan**	«удивляться», «изумляться»
کپه کردن	**kappe kardan**	«свалить в кучу (денег и т. п.)»
مستولی شدن	**mostowli šodan**	«овладевать (кем-чем بر)»
تـــــرس و وحشت داشتن	**tars-o-vahšat dāštan**	«испугаться и страшиться»

جنگل	**jangal**	«лес», «роща»
باشد!	**bāšad!**	«ладно!», «пусть!»
درشکه	**doroške**	«дрожки»
دهشت	**dehšat**	«ужас», «страх»
رمه	**rame**	«стадо»
کلبه	**kolbe**	«избушка»
نادان	**nādān**	«простофиля»

2. Лиса и ворона — روباه و زاغ

(Басня И. А. Крылова — تمثیل ای. آ. کریل‌اف)

زاغکی قالب پنیری دید
به دهن برگرفت و زود پرید.
بر درختی نشست در راهی،
که از آن می‌گذشت روباهی.
روبهٔ پرفریب و حیلت ساز
رفت پای درخت و کرد آواز.
گفت، به‌به! چقدر زیبایی!
چه سری، چه دمی، عجب پایی!
پر و بالت سیاه‌رنگ و قشنگ
نیست بالاتر از سیاهی رنگ!
گر خوش آواز بودی و خوشخوان
نبدی بهتر از تو در مرغان.
تا که آواز آشکار کند
روبهک جست و طعمه را بربود.

zāqaki qāleb-e paniri did
be dahan bar-gereft-o- zud parid.
bar deraxti nešast dar rāhi,
ke az ān migozašt rubāhi.
rubah-e porfarib-o-hilatsāz
raft pā-ye deraxt–o-kard āvāz

goft, bahbah! čeqadr zibāyi!
če sari, če domi, ajab pāyi!
parobālat siyāhrang va qašang
nist bālātar az siyāhi rang!
gar xošāvāz budi va xošxān
nabodi behtar az to dar morqān.
tā-ke āvāz āškār konad
rubahak jast-o-to'me-rā be-robud.

3. Ворона и лиса — کلاغ و روباه

بر نشسته بود بر شاخ درخت
یک کلاغی مفلس برگشته بخت.
داشت در منقار یک قطعه پنیر
کامدش نزدیک روباهی چو شیر
بوی طعمه عقلش از سر درربود.
زیر شاخه آمد و لب برگشود:
کالسلام ای شاهِ مرغان کلاغ
السلام ای زینت بستان و باغ
السلام ای بلبل هر بوستان
السلام ای ققنس هندوستان.
ای پروبالت چو طاووس بهشت
از هزاران رنگ ایزد برسرشت
همچو پر نیکوست گر آواز تو
کی شود طاوس هم پرواز تو!
آن کلاغک زین سخن شد در نشاط
خواست تا یکدم نماید قاط قاط
نوک خود بگشود برعزم سرود
اوفتادش آنچه در منقار بود.
روبه آن بگرفت و خورد و شکر گفت
در معنی را سپس اینگونه سفت:

تا که ابله یافت گردد در جهان
مفلسان باشند جمله در امان

bar-nešaste bud bar šax-e deraxt
yek kalāqi mofles-e bar-gašte baxt.
dāšt dar menqār yek qat'e-e panir
k(e)āmadaš nazdik rubāhi čo šir
bu-ye to'me aqlaš az sar dar-robud.
zir-e šāxe āmad-o-lab bar-gošud:
kassalām ey šāh-e morqān kalāq
assalām ey zinat-e bostān-o-bāq
assalām ey bolbol-e har bustān
assalām ey qoqnos-e hendustān.
ey parobālat čo tāvus-e behešt
az hazārān rang izad bar-serešt
hamčo por nikust gar āvāz-e to
key šavad tāvus ham parvāz-e to!
ān kalāqak zin soxan šod dar nešat
xāst tā yek dam namāyad qātqāt
nok-e xod be-gošud bar azm-e sorud
uftādaš ān-če dar menqār bud.
rubah ān be-gereft-o-xord-o-šokr goft
dorr-e ma'nā-rā sepas in gune soft:
tā-ke ablah yāft gardad dar jahān
moflesān bāšand jomle dar amān

Слова — واژه‌ها

آشکار	**āškār**	«явный»
السلام	**assalām**	«привет!»
بستان	**bostān**	«сад»
بهشت	**behešt**	«рай»
پر فریب	**porfarib**	«хитрый»

حیلت ساز	**hilatsāz**	«хитрец»
خوشخوان	**xošxān**	«сладкоголосый»
دم	**dom**	«хвост»
روباه /روبه/	**rubāh /rubah/**	«лиса»
روبهک	**rubahak**	«лисичка»
زاغ	**zāq**	«ворона»
زینت	**zinat**	«наряд», «убор»
طاوس	**tāvus**	«павлин»
طعمه	**to'me**	«еда», «корм»
قالب پنیر	**qāleb-e panir**	«кусок сыра»
ققنس	**qoqnos**	«феникс» (птица)
قطعهٔ پنیر	**qat'e-e panir**	«кусок сыра»
کلاغ	**kalāq**	«ворона»
منقار /نوک/	**menqār /nok/**	«клюв»
همچو /همچون/	**hamčo /hamčon/**	«подобный»

Выражения — عبارات

ایزد برسرشت	**izad bar-serešt**	«Бог послал», «Бог создал»
بربود	**berobud**	«подхватила» (от гл. **ربودن robudan** ОНВ **(ربـــــا(ی** **robā(y)**) 1. «хватать», «выхватывать»; 2. «похищать».
بر عزم سرود	**bar azm-e sorud**	«Как намеревалась спеть»
برگشته بخت	**bar-gašte baxt**	«с отвернутой судьбой»

بوی طعمه	**bu-ye to'me**	«запах еды (корма)»
تا که ابله یافت گردد	**tā ke ablah yāft gar-dad**	«Чтобы такой глупец нашелся», «Да сыщется такой глупец!»
در نشاط شدن	**dar nešāt šodan**	«обрадоваться», «загордиться»
دُر معنی را اینگونه سفت	**dorr-e ma'nā-rā in-gune soft**	«Многозначительно сказала», изложила жемчужины значения»
مفلسان جمله در امان باشند	**moflesān jomle dar amān bāšand**	«Чтобы бедняки были в безопасности»
عقلش از سر ربود	**aqlaš az sar robud**	«Лишилась разума», «Потеряла рассудок»; «Перехитрила её»
کامدش که آمدش	**kāmadaš ke ā madaš**	«Как подошла (к ней)»
کالسلام	**kassalām**	«Здравствуй(те)!»,
علیکم السلام	**aleykomassalām**	«Привет!» (Ответ на
سلام علیکم	**salāmaleykom**	приветствие «здравствуйте!» (*букв.* «мир вам!»)).
نبدی	**nabodi = نبودی nabudi**	«не был(а)»
لب برگشود	**lab bar-gošud**	«открыла рот
نوک بگشود	**nok be-gošud**	(клюв)».

4. Перепел и земледелец — بلدرچین و برزگر

دو بلدرچین با جوجه‌های خود در کشتزاری زندگی می‌کردند. روزها به صحرا می‌رفتند و شب‌ها به لانهٔ خود برمی‌گشتند. به جوجه‌ها سپرده بودند که هر چه در روز می‌بینند و می‌شنوند به آنها بگویند.

شبی جوجه‌ها به پدر و مادر خود گفتند:

— امروز صاحب کشتزار پسرش را نزد همسایه‌ها فرستاد و خواهش کرد که فردا حاصلش را درو کنند. مادر جوجه‌ها گفت:

— نترسید. فردا برای درو کسی نخواهد آمد و لانهٔ ما خراب نخواهد شد.

شب دوم جوجه‌ها گفتند:

— امروز هر چه برزگر و پسرش به انتظار نشستند، کسی نیامد. برزگر پسر را نزد خویشان خود فرستاد که خواهش کند تا فردا به کمک آنها بیایند و با هم کشت را درو کنند. مادر به جوجه‌ها گفت:

— نترسید. فردا هم کسی نخواهد آمد و آشیانهٔ ما بر جای خود خواهد ماند.

شب سوم جوجه‌ها گفتند:

— خویشان برزگر هم نیامدند و کسی به او کمک نکرد. اما شنیدیم که برزگر به پسرش گفت:

— دیگر نباید به انتظار این و آن بمانیم. داسها را تیز میکنم و فردا خودمان کشت را درو می‌کنیم.

مادر به جوجه‌ها گفت:

— دیگر جای ماندن نیست. فردا لانهٔ ما خراب میشود. باید هر چه زودتر به فکر آشیانهٔ دیگری باشیم.

جوجه‌ها تعجب کردند و از مادر دلیل حرف او را پرسیدند.

مادر گفت:

— تا وقتی که دهقان به امید این و آن نشسته بود، برای ما خطری وجود نداشت. اما همینکه قرار شد خودش کار را انجام بدهد، فهمیدم که اینجا دیگر جای ما نیست.

Слова — واژه‌ها

آشیانه	**āšyāne**	«гнездо (птиц)»
امید	**omid**	«надежда»
برزگر	**barzegar**	«хлебопашец»
بلدرچین	**belderčin**	«перепёл (птица)»
جوجه	**juje**	«цыпленок»
خطر	**xatar**	«опасность»
داس	**dās**	«серп»
دلیل	**dalil**	«причина»
دهقان	**dehqān**	«крестьянин»
صاحب	**sāheb**	«владелец», «хозяин»
فهمیدن	**fahmidan**	«понимать»
کشت	**kešt**	«посев»
کشتزار	**keštzār**	«засеянное поле»
لانه	**lāne**	«гнездо (птиц)»
ماندن	**māndan**	«оставаться»
همسایه	**hamsāye**	«сосед»
به انتظار نشستن	**be entezār nešastan**	«сидеть в ожидании», «ждать»

تعجب کردن	**taajjob kardan**	«удивляться», «изумляться»
تیز کردن	**tiz kardan**	«точить», «заострять»
خویشان	**xišān**	«родственники», «родня»
درو کردن	**derow kardan**	«косить»
سپرده بودن	**seporde budan**	«поручать», «давать указание».
کار را انجام دادن	**kār-rā anjām dādan**	«выполнять работу».

5. Лиса и петух — روباه و خروس

روزی روباهی از کنار دهی می‌گذشت. چشمش به خروسی افتاد که دانه برمیچید. پیش رفت و سلام کرد و گفت: — رفیق، پدرت را خوب می‌شناختم. بسیار خوش آواز بود و از آوازش لذت می‌بردم. تو چطور میخوانی؟

خروس گفت: — اکنون می‌بینی که من هم مانند پدرم خوش‌آواز هستم. فوری چشمها را بست. بالها را به هم زد و آواز بلندی سر داد. روباه برجست و او را به دندان گرفت و فرار کرد.

سگهای ده که دشمن روباه بودند، او را دنبال کردند. خروس که جانش در خطر بود، به فکر چاره افتاد. به روباه گفت: — اگر میخواهی که از دست سگها آسوده شوی، فریاد کن و بگو که این خروس را از دهٔ شما نگرفته‌ام. روباه با آن همه زیرکی، فریب خورد. تا دهان باز کرد، خروس بالای درختی پرید.

روباه بیچاره که خروسی را از دست داده بود، با ناامیدی به خروس نگاهی کرد و گفت: — نفرین بر دهانی که بی موقع باز شود!

خروس هم گفت: — نفرین بر چشمی که بی موقع بسته شود!

Слова — واژه‌ها

آسوده شدن	āsude šodan	«избавиться», «утихомириваться»
آواز	āvāz	«пение»
برجستن	bar-jastan	«выпрыгивать»
بی موقع	bi mowqe '	«несвоевременно»
پریدن	paridan	«улетать», «летать»
چاره	čāre	«выход (из положения)»
خوش‌آواز	xošāvāz	«приятным голосом», «сладкоголосый»
دنبال کردن	dombāl kardan	«преследовать», «гнаться (за кем-чем را)»
سر دادن	sar dādan	«начинать»
لذت بردن	lazzat bordan	«наслаждаться (чем از)»
ناامیدی	nāomidi	«отчаяние», «безнадежность»
نفرین بر...	nefrin bar...	«проклятие на...»

6. Шах и воры — پادشاه و دزدان

روزگاری در خیوه پادشاهی بود بنام ارالیخان. او اغلب شبها لباس پاره می‌پوشید و به کوچه‌های شهر می‌رفت. شبی او با سه دزد برخورد کرد و به آنها گفت که او هم دزد است و برای دزدی بیرون آمده است. دزدان شروع به تعریف و تمجید خود کردند که هر یک چه کارهایی بلد است. یکی از دزدان زبان حیوانات و پرندگان را می‌دانست. دومی می‌توانست از چهل بام منازل بگذرد و بفهمد که پول در زیر کدام بام است. سومی نیز اگر کسی را یک نظر می‌دید تا چهل سال دیگر هم اگر او را می‌دید فوراً می‌شناخت.

دزدان شگردهای خود را تعریف کردند و سپس از ارالیخان پرسیدند که او چه هنری دارد.

شاه گفت:

— من هم کافی است که تابی به سبیلهایم بدهم و دستم را تکان بدهم، فوراً شخص محکوم را آزاد خواهند کرد.

هر چهار نفر به شور و مشورت نشستند. اراليخان پیشنهاد کرد که خزانهٔ پادشاه را بدزدند. آن وقت هر چهار نفر از دیوار قصر بالا رفتند و وارد قصر شدند. دزدی که استاد در تعین محل پول و طلا بود جای خزانه را معلوم کرد و به آنها نشان داد و همهٔ آنها شروع به سوراخ کردن بام کردند. در همین موقع سگها شروع به عوعو کردند. دزدی که زبان حیوانات را می‌دانست گفت:

— من تعجب می‌کنم، سگ میگوید: ای، ای، یکی از این چهار نفر خود شاه اراليخان است. چیزی سر در نمی‌آورم.

ولی دو دزد دیگر توجهی به این حرفها نکردند. آنها وارد خزانه شدند و چهار صندوق چرمی پر از سکه‌های طلا را برداشتند و با خود بردند و در داخل قبری در گورستان قدیمی شهر پنهان کردند. صبحدم شاه اراليخان دوستان جدید خود را ترک کرد و به قصر برگشت.

صبح بود که خزانه‌دار گریه‌کنان به نزد شاه دوید و گفت که دیشب دزدان وارد خزانه شدند و شش صندوق پر از سکه‌های طلا را با خود بردند.

شاه تعجب کرد و پرسید:

— ای خزانه‌دار، خوب شمردی؟

خزانه‌دار جواب داد:

— بله، شش صندوق سکهٔ طلا دزدیده شده است.

شاه اراليخان دستور داد جستجوی گسترده ای را آغاز کنند. در همان روز دزدان را گرفتند و چهار صندوق سکهٔ طلا را به قصر آوردند.

طبق دستور شاه اراليخان جلادان طناب دار را به گردن دزدان افکندند.

دزدی که می‌توانست هر کسی را با یک نگاه تا چهل سال دیگر او را بشناسد، نگاهی به اراليخان کرد و فوراً او را شناخت و گفت:

— ای، خوب دیگر، سبیلتان را تابی بدهید و دستتان را هم تکانی بدهید.

شاه اراليخان خندید، سه نفر دزد را آزاد نمود و وزیر خود کرد و دستور داد خزانه‌دار را به دار بزنند.

Слова — واژه‌ها

پرندگان	**parandegān**	«пернатые»
تجسس	**tajassos**	«розыски», «поиски»
جلاد	**jallād**	«палач»
خزانهٔ پادشاه	**xazāne-ye pādešāh**	«казна шаха»
خزانه‌دار	**xazānedār**	«казначей»
خیوه	**xive**	«г. Хива»
حیوان	**heyvān**	«животное»
دار	**dār**	«виселица»
دزد	**dozd**	«вор»
دزدی	**dozdi**	«воровство»
دستور	**dastur**	«указание»
سبیل	**sabil**	«ус», «усы»
سکهٔ طلا	**sekke-ye talā**	«золотая монета».
شگرد	**šegerd**	«уловка»; «приём»
صبحدم	**sobhdam**	«ранним утром»
قبر	**qabr**	«могила»
قصر	**qasr**	«дворец», «замок»
گورستان	**gurestān**	«кладбище»
محکوم	**mahkum**	«осужденный»
وزیر	**vazir**	«визирь (сановник)»
افکندن	**afkandan**	«бросать», «кидать», «швырять»

تاب دادن	**tāb dādan**	«скручивать», «поглаживать (усы)»
تعریف و تمجید کردن	**ta'rif va tamjid kardan**	«хвастаться», «восхваляться»
دار زدن	**dār zadan**	«подвергать казни через повешение»
سر درآوردن	**sar dar-āvardan**	«понимать», «уразуметь»
بــــه شور و مشورت نشستن	**be šor-o-mašvarat nešestan**	«садиться и советоваться»

7. Заключение пари двух художников — شرطبندی دو نفر نقاش

دو نفر نقاش با هم شرط بستند کـه هـر دو تصـویری بکشند تا معلوم گردد که کدام یک بهتر میکشد. یکی تصـویر انگور کشید و بالای پنجره آویزان کرد. مرغها آمدنـد و منقـار زدند. مردم از استادی آن نقاش تعجـب کردنـد، بخانـهٔ نقـاش دیگر رفتند و پرسیدند که تصویر تو کجا است؟

گفت: — در پشت این پرده. نقاش اول خواست که پرده را بردارد. چون دست به پرده زد ملتفت شد که پرده نیسـت، دیوار است که روی آن تصویر پرده کشیده شده است.

گفت: — من چنان تصویری کشیدم که مرغها را فریفتم اما تو چنین استادی که نقاش را فریفتی.

Слова — واژه‌ها

استاد	**ostād**	«мастер»; «искусный (о мастере)»
آویزان کردن	**āvizān kardan**	«вешать», «развешивать»
پرده	**parde**	«занавес», «штора»
پشت...	**pošt-e...**	«позади», «за»
تصویر کشیدن	**tasvir kašidan**	«рисовать»
شرطبندی	**šartbandi**	«заключение пари»
شرط بستن	**šart bastan**	«держать пари»

ملتفت شدن	**moltafet šodan**	«замечать», «понимать»
منقار زدن	**menqār zadan**	«клевать»
نقاش	**naqqāš**	«художник», «рисовальщик»
فریفتن /فریب دادن/	**fariftan /farib dādan/**	«обманывать», «вводить в заблуждение»
معلوم گردیدن	**ma'lum gardidan**	«становиться очевидным»

8. Петух и жемчуг — خروس و مروارید

خروسی در سرایی از پی دانه‌ای به هر سو می‌گشت. ناگاه در میان خاکروبه‌ها دانهٔ مروارید دیده پنداشت که جو است. چون درست نگاه کرد دید مرواریدی است. دلتنگ شده گفت:

— اگر چه دانهٔ مروارید است و پر قیمت لیکن در نزد من بقدر یک جو ارزش ندارد.

Слова — واژه‌ها

ارزش داشتن	**arzeš dāštan**	«иметь цену», «цениться»
از پی چیزی گشتن	**az pey-e čiz-i gaštan**	«искать», «ходить за чем-л.»
اگر چه	**agar če**	«несмотря на», «хотя»
پر قیمت	**porqeymat**	«дорогостоящий», «ценный»
پنداشتن	**pendāštan**	«полагать», «предполагать»
جو	**jow**	«ячмень»
خاکروبه	**xākrube**	«сор», «мусор»
در میان...	**dar miyān-e…**	«среди», «между»
دل تنگ شدن	**del tang šodan**	«печалиться», «быть огорченным»
سرای	**sarāy**	«двор», «сарай»
مروارید	**mervārid**	«жемчуг», «жемчужина»
ناگاه	**nāgāh**	«вдруг», «неожиданно»

IV

نمونه‌هایی از حکایات مضحک و فکاهی

ОБРАЗЦЫ АНЕКДОТИЧЕСКИХ И ЮМОРИСТИЧЕСКИХ РАССКАЗОВ

1. Падение вороны в колодец — به چاه افتادن کلاغ

از یکی از مسأله‌گویان اصفهان پرسیدند: — اگر کلاغی بچاه بیفتد و در آنجا بمیرد، بعد از بیرون آوردن لاش کلاغ چند دلو آب باید از آن چاه کشیده بیرون ریخت تا آب آن چاه پاک و شرعاً قابل استعمال شود؟ مسأله‌گو چون جواب را نمیدانست گفت: — کلاغ زرنگ است و هیچ وقت به چاه نمی‌افتد.

Слова — واژه‌ها

دلو	**dalv**	«ведро» (кожаное для вычерпывания воды из колодца)
شرعاً	**šar'an**	«по закону шариата»
لاش	**lāš**	«падаль», «труп», «туша (животного)»
قابل استعمال بودن	**qābel-e este'māl budan**	«быть пригодным для употребления».
مسأله‌گو	**mas'alegu**	1.«наставник»,«учитель»; «знаток»; 2. «загадчик»

2. Уличный цветок — گل کوچه

از یک نفر دهاتی که به تماشای پاریس آمده و به ده خود رجعت نموده بود پرسیدند: — کوچه‌های پاریس گل هم دارد؟ گفت: — بلی، آن هم گل غریبی. وقتیکه بر روی جوراب سیاه بیفتد لکۀ آن سفید است و چون بر روی جوراب سفید بیفتد لکۀ آن سیاه.

Слова — واژه‌ها

افتادن	**oftādan**	«падать»
دهاتی	**dehāti**	«сельский житель»
رجعت نمودن	**raj'at nemudan**	«возвращаться»
لکه	**lakke**	«пятно (на чем-н.)»; *здесь:* «тень»
وقتی که	**vaqti-ke**	«в то время, как», «когда»
هم	**ham**	«также», «тоже»; «и»

3. Османский посол — سفیر عثمانی

در یکی از مجالس رسمی فرنگستان شاهزاده خانمی به سفیر عثمانی گفت: — از قراری که شنیده‌ام سلطان چندین زن دارد. سفیر گفت: — بلی، چنین است. شاهزاده خانم با آهنگ شوخی آمیزی گفت: — پس دیوانه است؟ سفیر بدون تأمل گفت: — بلی، دیوانۀ زنها.

Слова — واژه‌ها

بدون تأمل	**bedun-e taammol**	«без промедления»
پس	**pas**	«в таком случае», «значить что?»
دیوانه	**divāne**	«безумный»
دیوانۀ زنها	**divāne-ye zanhā**	«влюбленный до безумия в женщин»

سلطان	**soltān**	«султан», «государь», «монарх»
شاهزاده خانم	**šāhzāde xānom**	«принцесса», «шахская дочь»
شوخی‌آمیز	**šuxiāmiz**	«шутя», «в шутку»; «шутливо»
فرنگستان	**farangestān**	«Франция»
مجلس	**majles** (*мн.* مجالس **majāles**)	«приём», «вечеринка»

4. Посол Марокко — سفیر مراکش

خانمی در یکی از مجالس رسمی فرنگستان از سفیر مراکش پرسید: — چه شده است که سلطان مراکش چندین زن دارد و مطلقاً شما زنهای متعدد میگیرید؟

سفیر گفت: — چون در مملکت ما مثل اینجا نیست که تمام صفات مطلوبه در یک نفر زن جمع شده باشد. لهذا چندین عیال میگیرند تا من حیث‌المجموع درک آن صفات حسنه را کرده باشند.

Слова — واژه‌ها

صفات	**sefāt** (*ед.* صفت **sefat**)	«качества», «атрибуты»
صفات حسنه	**sefāt-e hasane**	«красивые качества», «все прелести в одном лице»
صفات مطلوبه	**sefāt-e matlube**	«желаемое лицо»; «желаемые качества»
عیال	**ayāl**	«жена», «супруга»
لهذا	**lehāzā**	«поэтому», «посему»
متعدد	**motaadded**	«многочисленный»
مطلقاً	**motlaqan**	«обязательно», неременно»
من حیث-المجموع	**menheysolmajmu'**	«со всех точек зрения», «в совокупности»

5. Собрание спящих — جلسات منومه

وکیل مدافعه در محضر قضات و هیئت منصفه که اغلبشان چرت زده بلکه به خواب رفته بودند مشغول نطق و بیان بود. ناگاه صحبت خود را قطع کرده ساکت ایستاد. تقریرنویس محکمه گفت: — چرا دیگر حرف نزده ساکت شدید؟ گفت: — میترسم مخل خواب آقایان بشوم.

Слова — واژه‌ها

به خواب رفتن	**be xāb raftan**	«заснуть», «задремать»
تقریرنویس	**taqrirnevis**	«секретарь суда»
چرت زدن	**čort zadan**	«дремать», «немного вздремнуть»
محضر قضات	**mahzar-e qozāt**	«зал судебной коллегии»
مخل شدن	**moxel(l) šodan**	«нарушать», «мешать»
منومه	**monavvame**	«гипнотизированный», «спящий»
هیئت منصفه	**hey'at-e monsefe**	«присяжные заседатели»
وکیل محکمه	**vakil-e mahkame**	«адвокат суда», «адвокат процесса»

6. Подвеска и серьги — آویزهٔ گوش و گوشواره

معروف است که سلطان عبدالعزیز عثمانی یک جفت گوشوارهٔ قیمتی به همراهی فؤادپاشا برای ملکهٔ ویکتوریا هدیه فرستاد. ملکه توسط سفیر اظهار تشکر کرده پرسید: — چرا سلطان برای هدیه به من گوشواره را انتخاب کرده است؟ فؤادپاشا جواب داد: — برای اینکه مسایل شرقی همیشه در گوش علیاحضرت باشد.

Слова — واژه‌ها

انتخاب کردن	**entexāb kardan**	«выбирать»

آویزهٔ گوش	**āvize-ye guš**	«подвеска»
در گوش بودن	**dar guš budan**	«помнить», «не забывать»
علیاحضرت	**olyāhazrat**	«Её Величество» (титул королевы)
گوشواره	**gušvāre**	«серьга», «серьги»
مسایل شرقی	**masāyel-e šarqi**	«восточные вопросы»
ملکه	**malake**	«королева», «царица»
هدیه	**hadiyye**	«подарок»; «подношение»

7. Мегера — پتیاره

شخصی به خانمی گفت: — ای پتیاره. آن خانم شکایت به قاضی برد و قاضی آن شخصی را احضار و جریمه نمود. گفت: — پنج قران به آن زن بدهد. آن شخص گفت: — پس بنا بر این هر وقت کسی به خانمی بگوید «ای پتیاره» باید پنج قران بدهد؟ قاضی گفت: — بلی، اینک تجربه نموده دیدی. گفت: — اما اگر کسی به یک پتیاره بگوید «خانم» آن وقت چطور؟ قاضی گفت: — نه. آن وقت دیگر بحثی بر او نیست. آن شخص پنج قران به آن زن داد و گفت: — «ای خانم».

Слова — واژه‌ها

بحث بر ... بودن	**bahs bar…budan**	«спорить (пререкаться) о чем-то»
پتیاره	**patyāre**	«сварливая (злая) женщина»; «мегера»
تجربه نمودن	**tajrobe nemudan**	«получать опыт», «стать опытным»
جریمه نمودن	**jarime nemudan**	«налагать штраф» (на кого را)
خانم	**xānom**	«госпожа»; «дама»; *вежл.* «ханом»

زن	**zan**	«женщина»
قاضی	**qāzi**	«судья», «казий»
قران	**qerān**	«кран» (иранская мелкая монета)

8. Длина ушей — درازی گوش

یکی از دانشمندان گوشهای بزرگ و دراز داشت. شخصی بر سبیل استهزا و سخریه به او گفت: — گوشهای شما برای بدن یک انسان دراز است. دانشمند گفت: — بلی، گوشهای شما هم برای جثهٔ یک الاغ کوتاه است.

Слова — واژه‌ها

استهزا	**estehzā**	«ирония»; «сарказм»; «насмешка»
بدن انسان	**badan-e ensān**	«тело человека»
بر سبیل...	**bar sabil-e...**	«в виде», «как»
جثهٔ الاغ	**josse-ye olāq**	«фигура (туловище) осла»
سخریه	**soxriyye**	«насмешка»; «посмешище», «осмеяние»
کوتاه	**kutāh**	«короткий»
هم	**ham**	«также», «тоже», «и»

9. Свидетель случая — شاهد قضیه

شخصی از دیگری ادعای طلب میکرد. او را به محضر قاضی کشاندند و به قاضی عرض کرد که این شخص یک صد تومان به من مقروض است و هر قدر اصرار میکنم نمی‌پردازد. قاضی پرسید: — شاهدی داری؟ گفت: — شاهد من خدا است. قاضی از مدعی علیه پرسید: — تو چه میگویی؟ عرض کرد این آقا برای شهادت دادن به قضیه باید کسی را معرفی بکند که حضرت قاضی بشناسد.

Слова — واژه‌ها

ادعای طلب	**eddeā-ye talab**	«претензия на оплату долга»
اصرار کردن	**esrār kardan**	«настаивать»
حضرت قاضی	**hazrat-e qāzi**	«ваша честь судья»
شاهد	**šāhed**	«свидетель», «очевидец».
شهادت	**šahādat**	«свидетельство».
عرض کردن	**arz kardan**	*вежл.* «почтительно сказать»
محضرقاضی	**mahzar-e qāzi**	«судебная контора»; «суд»
مدعی علیه	**moddai(on)aleyh**	«ответчик», «обвиняемый»
معرفی کردن	**moarrefi kardan**	«представлять», «рекомендовать»
مقروض بودن	**maqruz budan**	«быть должником»

10. Беседа пожилого и молодого —

گفتار پیر و جوان

جوان احمق و جسوری به پیرمرد عاقل و غیوری گفت: — آیا این مسئله صحت دارد که پیری اسباب کم‌عقلی است؟ پیرمرد گفت: — بلی و این نیز محقق است که الاغ بیست ساله از آدم شصت ساله پیرتر است.

Слова — واژه‌ها

اسباب چیزی بودن	**asbāb-e čizi budan**	«быть причиной»
جوان احمق	**javān-e ahmaq**	«молодой глупец»
صحت داشتن	**sehhat dāštan**	«быть верным»
غیور	**qayur**	«благородный»
محقق بودن	**mohaqqah budan**	«быть верным»
پیرمرد	**pirmard**	«старик»
جسور	**jasur**	«дерзкий»
مسئله	**mas'ale**	«проблема»
کم‌عقلی	**kamaqli**	«слабоумие»

11. Определение наказания — تعیین مجازات

دختر جوانی نزد قاضی شکایت برده گفت: — پسر همسایه آمد و مرا بوسید. اکنون حکم بدهید که او را به موقع باز خواست کرده مجازاتش کنند. قاضی گفت: — مجازات این است که تو هم رفته او را ببوسی «السن بالسن و الجروح قصاص».

Слова — واژه‌ها

«السن بالسن و الجروح قصاص» olsan balsan va aljoruh qesās В значении: «Пусть это будет уроком и местью за обиду».

الجروح	**oljoruh**	«рана»; ***здесь:*** «обида»
بازخواست کردن	**bāz-xāst kardan**	«привлекать к ответу», «допрашивать»
بوسیدن	**busidan**	«целовать»
حکم دادن	**hokm dādan**	«выносить судебное решение»
شکایت بردن	**šekāyat bordan**	«приносить жалобу», «жаловаться»
قصاص	**qesās**	«возмездие», «месть»
مجازات کردن	**mojāzāt kardan**	«наказывать»
همسایه	**hamsāye**	«сосед», «соседский»

12. Свободное время — فرصت

شخصی با دوست خود وارد قهوه‌خانه گشت و نشسته مشغول صحبت شدند. پیشخدمت جلو آمده گفت: — چه میل میفرمایید؟ آن شخص گفت: — کمی فرصت به ما بدهید تا صحبت مان تمام بشود. پیشخدمت فکر نموده گفت: — فرصت داشتیم، اما مشتریهای دیگر خورده‌اند و تمام شده است. چیز دیگری فرمایش بدهید بیاورم.

Слова — واژه‌ها

پیشخدمت	**pišxedmat**	«официант(ка)»
خوردن	**xordan**	«есть», «кушать»; «пить»
میل فرمودن	**meyl farmudan**	*вежл.* «кушать», «отведать»
مشتری	**moštari**	«клиент», «посетитель (кафе)»
فرمایش دادن	**farmāyeš dādan**	«заказать» (пищу и т. д.)
قهوه‌خانه	**qahvexāne**	«чайная»; «кафе»
صحبت	**sohbat**	«беседа»

13. Жадный кази — قاضی خسیس

قاضی عدلیه به کثرت لئامت و خست معروف بود. روزی نزدیک درب عمارت عدلیه گدایی به یک نفر از وکلای رسمی برخورده گفت: — جناب قاضی مرحمتی در بارهٔ من فرموده چیزی به من بدهید. وکیل مزبور یک اشرفی از جیب خود درآورده گفت: — من قاضی نیستم و برای اینکه به شما ثابت شده باشد که من قاضی نیستم این یک اشرفی را به شما میدهم.

Слова — واژه‌ها

اشرفی	**ašrafi**	«ашрафи» (иранская золотая монета)
به کثرت	**be kasrat**	«очень», «настолько», «сверх меры»
ثابت شدن	**sābet šodan**	«быть установленным, доказанным»
خست	**xessat**	«скупость», «скаредность»
عدلیه	**adliyye**	«правосудие», «юстиция»
عمارت	**emārat**	«здание», «строение»
گدا	**gedā**	«нищий», «попрошайка»
لئامت	**leāmat** (от لئیم)	«скупой человек», «скряга»

مرحمت فرمودن	**marhamat farmudan**	«проявлять милосердие»
معروف بودن	**ma'ruf budan**	«быть известным»
وکیل	**vakil** (*мн.* وکلا **vokalā**)	«адвокат»

14. Выродок — پسر ناخلف

شخصی به پسری که ناخلف بود گفت: — آیا میل داری پدرت بمیرد؟ پسر گفت: — مایلم، اما بهتر این است که او را بکشند تا خونبهای او را هم بستانم.

Слова — واژه‌ها

خونبها	**xunbahā**	«плата за кровь», «цена крови»; «вира»
ستاندن	**setāndan** (*ОНВ* ستان **setān**)	«взимать», «получать»
مایل بودن	**māyel budan**	«быть склонным», «желать», «хотеть»
ناخلف	**nāxalaf**	1) «выродок»; 2) «непутевый», «беспутный»

15. Меняла — صراف

شخصی دهاتی که نمیدانست صرافی چگونه کسبی است به حجرهٔ صرافی وارد شد. دید غیر از پول چیز دیگری در آنجا نیست. پرسید: — در این حجره چه چیز خرید و فروش میشود؟ صراف گفت: — الاغ. دهاتی گفت: — آیا غیر از خودتان الاغ دیگری برای فروش دارید؟

Слова — واژه‌ها

الاغ	olāq	«осёл»
برای فروش داشتن	barāye foruš dāštan	«иметь для продажи»
چگونه؟	čegune	«какого рода?», «какой?»
حجره	hojre	«худжра», «келья», «комната-конторка»
صراف	sarrāf	«меняла»
کسب	kasb	«ремесло», «занятие», «дело»

16. Совершеннолетие — حد بلوغ

یک نفر از حکمای انگلیس را پرسیدند: — نکتهٔ آنکه بلوغ پادشاه را چهارده و حد بلوغ جوانی را که میتواند متأهل بشود هجده سالگی قرار داده‌اند چیست؟ گفت: — برای آنکه زن‌داری از سلطنت مشکلتر است.

Слова — واژه‌ها

بلوغ	boluq	«возмужалость», «зрелость»
حکیم	hakim (*мн.* حکما hokamā)	«мыслитель», «философ»
زن‌داری	zandāri	«содержание жены»
سلطنت	saltanat	«царствование», «правление страной»
قرار دادن	qarār dādan	«устанавливать»
متأهل شدن	motaahhel šodan	«стать женатым, семейным», «жениться»
مشکل بودن	moškel budan	«быть трудным, тяжелым»
هجده	hejdah	«восемнадцать».

17. Странные и удивительные клички — لقب های عجیب و غریب

یک دسته از درباریان که صاحب لقب بودند در زورقی نشسته و در روی رودخانه گردش میکردند. زورقچی در ضمن صحبت از یکی پرسید: — اسم شما چیست؟ آن شخص که در لقب خود لفظ هژبر یا ضرغام داشت گفت: — اسم من شیر است. دیگری گفت: — ببر و دیگری گفت: — پلنگ. آن وقت از صاحب زورق پرسیدند: — اسم شما چیست؟ گفت: — اسم من نوح است و این زورق هم که حامل حیوانات است – کشتی نوح.

Слова — واژه‌ها

ببر	**babr**	«тигр»
حیوانات	**heyvānāt**	«звери»
زورق	**zowraq**	«лодка»
عجیب	**ajib**	«странный»
کشتی نوح	**kešti-ye nuh**	«Ноев ковчег»
هژبر	**hožabr**	«лев», «смелый»
پلنگ	**palang**	«леопард», «пантера»
حامل بودن	**hāmel budan**	«перевозить»
درباریان	**darbāryān**	«придворные люди»
ضرغام	**zarqām**	«лев»; «отважный»
غریب	**qarib**	«необыкновенный»
لقب	**laqab**	«кличка», «прозвища»

18. Правдивый управляющий — ناظر راستگو

امیری ناظر خود را احضار نمود. گفتند: — ناظر برای خوردن ناهار به منزل خود رفته است. بعد از آمدن ناظر امیر به او گفت: — غذاهای اینجا را به همه تو میدهی. خودت

منزل ناهار میخوری. سبب چیسب؟ ناظر گفت: — سبب این است که غذاهای اینجا را سگ نمیخورد.

Слова — واژه‌ها

احضار نمودن	**ehzār nemudan**	«вызывать»; «приглашать»
امیر	**amir**	«эмир», «правитель»
خوردن	**xordan**	«есть», «кушать»
سگ	**sag**	«собака»
غذا	**qazā**	«пища», «еда»
منزل	**manzel**	«квартира»; «жильё»; «дом»
ناظر	**nāzer**	«управляющий (дома, имения)»
ناهار	**nāhār**	«обед»

19. Медные и серебряные деньги —

پول زرد و سفید

ملا نصرالدین خواب دید که حواله‌ای را نزد صراف برده است و صراف میخواست پول سفید به ملا بدهد ولی ملا راضی نشده اصرار داشت که پول زرد دریافت کند. در بین این مشاجره از خواب بیدار شد. ملا معطل نمانده فوراً چشمهای خود را بهم گذارده و دست دراز کرده گفت: — همان پولهای سفید را بده قبول دارم.

Слова — واژه‌ها

پول زرد	**pul-e zard**	«золотая монета»
پول سفید	**pul-e sefid**	«серебряная монета»
حواله	**havāle**	«вексель», «долговое обязательство»
خواب دیدن	**xāb didan**	«видеть сон», «сниться»
مشاجره	**mošājere**	«спор», «ссора»; «перебранка»
معطل ماندن	**moattal māndan**	«быть в недоумении»

20. Животное, похожее на человека —

حیوان شبیه به انسان

روز عید نوروز که جمعی به دیدن یکی از امراء آمده بودند. صحبت از آن شد که کدام یک از حیوانات به انسان شبیه است؟ یکی گفت: — از حیث صورت میمون. یکی گفت: — از حیث سیرت فیل. دیگری گفت: — اسب. امیر به شاعری که در آن مجمع راه یافته رو کرده گفت: — به عقیدهٔ شما کدام حیوان بیشتر شبیه به انسان است؟ شاعر گفت: — دربان شما.

Слова — واژه‌ها

از حیث...	**az heys-e…**	«с точки зрения», «по (виду)»
امیر	**amir** (*мн.* امراء **omarā**)	«эмир»; «монарх»
به دیدن آمده	**be didan āmade**	«приходить посмотреть на…»
بودن	**budan**	
جمعی	**jam'i**	«некоторые», некоторое количество»
رو کردن	**ru kardan**	«поворачиваться лицом к кому-н.»
سیرت	**sirat**	«характер», «образ жизни»
شبیه بودن	**šabih budan**	«быть похожим на кого-л.»
فیل	**fil**	«слон»
مجمع	**majma'**	«собрание»; «общество»
میمون	**meymun**	«обезьяна»

21. Большое всемирное родство — فامیل بزرگ دنیا

شخص فقیری از متمولی وجهٔ خطیری خواست و در ضمن گفت: — ما با هم قوم و خویشیم. آن شخص تعجب

کرد. سائل گفت: — بلی، از طرف آدم با هم پسرعمو هستیم. متمول خندید و یک شاهی پول سیاه درآورده به او داد و گفت: — در این فامیل بزرگی که داریم اگر هر یک از پسرعموها یک شاهی به تو بدهند از تمام متمولین عالم دولتمندتر خواهی شد.

Слова — واژه‌ها

از طرف آدم	**az taraf-e ādam**	«по линии Адама»
پسرعمو	**pesaramu**	«двоюродный брат», «кузен»
دولتمند	**dowlatmand**	«богатый», «богач»
سائل	**sāel**	«просящий милостыню», «нищий»
شاهی	**šāhi**	«шай» (мелкая серебряная монета)
عالم	**ālam**	«вселенная», «мир», «свет»
فقیر	**faqir**	«бедняк», «нищий»
قوم و خویش	**qowmoxiš**	«родственники», «родня»; «родные»
متمول	**motemavvel**	«богатый», «состоятельный», «богач»
وجهٔ خطیری	**vajh-e xatiri**	«достойная сумма»; памятная монета»

22. Продавец книг — کتابفروش

از کتابفروشی پرسیدند: — وضع کاسبیت چطور است؟ گفت: — بسیار بد. کسانیکه پول دارند سواد ندارند و کسانیکه سواد دارند پول ندارند تا کتاب بخرند و کاسبی من رونق پیدا کند.

Слова — واژه‌ها

پول داشتن	**pul dāštan**	«иметь деньги»
رونق پیدا کردن	**rownaq peydā kardan**	«оживляться (о торговле)»
سواد داشتن	**savād dāštan**	«быть грамотным»

کاسبیت	**kāsebiyyat**	«мелкая торговля в розницу»
کسانیکه	**kasāni-ke**	«люди, которые»; «те, кто…»

23. Плата за лечение — حق المعالجه

یک نفر میلیونر که دختر او را طبیبی معالجه نموده او را از مرض مهلکی نجات داده بود یک اسکناس هزار دلاری در جوف پاکت گذارده برای آن طبیب فرستاد و به او نوشت: — لطفاً هزار دلار وجهٔ نقد و ده هزار تشکرات خودم را تقدیم داشتم. دکتر در جواب نوشت: — اگر ده هزار مرتبه تشکرات خود تان را ارسال میداشتید خیلی مناسبتر و خیلی بموقع بود.

Слова — واژه‌ها

ارسال داشتن	**ersāl dāštan**	«посылать», «отправлять»
اسکناس	**eskenās**	«банкнота», «бумажные деньги»
المعالجه	**almoāleje**	«лечение», «терапия»
به موقع بودن	**be mowqe' budan**	«быть уместным»
تقدیم داشتن	**taqdim dāštan**	«преподносить», «вручать»
در جوف پاکت	**dar jowf-e pāket**	«внутри пакета»
طبیب	**tabib**	«врач», «лекарь», «медик»
مرض مهلکی	**maraz-e mohleki**	«опасная болезнь»
معالجه	**moāleje**	«лечение», «терапия»
وجهٔ نقد	**vajh-e naqd**	«наличные деньги»

24. Вор и дервиш — دزد و درویش

دزدی به خانهٔ درویشی رفت. چندانکه جست کمتر یافت. درویش بیدار بود. سر برداشت و گفت که من روز روشن در اینجا هیچ نیابم. تو در شب تاریک چه خواهی یافت؟

Слова — واژه‌ها

جستن	**jostan**	«искать»
چندانکه	**čandān-ke**	«сколько [бы] ни»; «как [бы] ни»
خواستن	**xāstan**	«хотеть»
دزد	**dozd**	«вор»
درویش	**darviš**	«дервиш», «беспечный человек»
روز روشن	**ruz-e rowšan**	«светлый день»
سر برداشتن	**sar bar-dāštan**	«поднять голову»
شب تاریک	**šab-e tārik**	«темная ночь»
یافتن	**yāftan**	«находить», «найти»

25. Два хвастуна — دو نفر اغراقگو

یکی گفت: — چشم من بقدری بینایی و قوت دارد که از هزار قدمی چیزهای بسیار کوچک را می‌بینم. مثلاً الان در روی گلدستهٔ آن کلیسا مگسی را که آنجا راه میرود می‌بینم. دیگری گفت: — چشم من این قوت را ندارد اما گوشم به درجه ای شنوایی و قدرت دارد که صدای پای راه رفتن آن مگس را می‌شنوم.

Слова — واژه‌ها

اغراقگو	**eqrāqgu**	«хвастун», «бахвал»
بینایی	**bināyi**	«дальнозоркость»
چشم	**češm**	«глаз»
درجه	**daraje**	«уровень», «степень»
شنوایی	**šenavāyi**	«слух»
قدرت	**qodrat**	«сила», «способность», «возможность»
کلیسا	**kelisā**	«церковь», «христианский храм»
قدم	**qadam**	«шаг»
قوت	**qovvat**	«способность»

گلدسته	**goldaste**	«минарет»
گوش	**guš**	«ухо»
مگس	**magas**	«муха»

26. Лекарь и ружьё — طبیب و تفنگ

شخصی در صحراً به دکتری برخورد که تفنگ بدوش میرفت. پرسید: — کجا میروی؟ گفت: — به عیادت مریض. گفت مگر دواهایی را که میدهید برای کشتن مریض کافی نمیدانید که تفنگ همراه برداشته‌اید؟

Слова — واژه‌ها

برخوردن	**bar-xordan**	«встречаться (неожиданно)»
تفنگ	**tofang**	«ружьё», «винтовка»
دوا دادن	**davā dādan**	«дать лекарство»
بدوش	**beduš**	«на плече»
صحرا	**sahrā**	«поле»; «пустыня»; «равнина»
عیادت مریض	**eyādat-e mariz**	«посещение больного»
کافی دانستن	**kāfi dānestan**	«считать достаточным»
مگر؟	**magar**	«разве?»

27. Интеллект и знание — عقل و علم

دو نفر طلاب با یکدیگر صحبتهای علمی داشته و مناقشات جدال‌آمیز می کردند. یکی به دیگری گفت: — حیف با این همه عقل و هوشی که دارید تحصیلات لازمه نکرده علمی ندارید. دیگری در جواب گفت: — شما صد حیف با این همه تحصیلات لازمه که کرده‌اید و با این همه علومی که دارا شده‌اید عقل و هوش لازمه را ندارید.

Слова — واژه‌ها

تحصیل	**tahsil** (*мн.* تحصیلات **tahsilāt**)	«образование», «учёба»

جدال‌آمیز	**jedālāmiz**	«дискуссионный», «спорный»
دارا شدن	**dārā šodan**	«богатеть», «обогащаться»
صحبت علمی	**sohbat-e elmi**	«беседа на научную тему»
طلاب	**tollāb** (*ед.* طلبه **talabe)**	«ученики духовного заведения»
عقل	**aql** (*мн.* عقول **oqul)**	«ум», «разум»; «интеллект»
علم	**elm** (*мн.* علوم **olum**)	«знание»; «наука»
لازمه	**lāzeme**	«необходимый»; «нужный»
مناقشه	**monāqeše** (*мн.* مناقشات **monāqešāt)**	«спор», «дискуссия»
هوش	**huš**	1) «способность»; 2) «сознание»

28. Ответ скорпиона — جواب عقرب

به عقرب گفتند: — چرا در زمستان‌ها از لانه بیرون نمی‌آیی؟ گفت: — در تابستان که بیرون می‌آمدم چه حرمتی برای من باقی می‌گذاردید که در زمستان هم بیرون بیایم؟

Слова — واژه‌ها

باقی گذاشتن	**bāqi gozāštan**	«оставлять (после себя)»
بیرون آمدن	**birun āmadan**	«выходить», «появляться»
تابستان	**tābestān**	«лето»
حرمت	**hormat**	«уважение», «почтение»
زمستان	**zemestān**	«зима»
عقرب	**aqrab**	«скорпион»
لانه	**lāne**	«гнездо»; «нора»

29. Выливание лекарства — دور ریختن دوا

شخصی مریضی را دید که شیشهٔ دوایی را خالی می‌کند و دوا را دور می‌ریزد. از او سؤال کرد: —چرا دوا را عوض اینکه مطابق دستور طبیب استعمال کنید دور می‌ریزید؟ جواب داد: —بطبیب مراجعه کردم برای اینکه او باید زندگی کند. نسخه ای را که او داد نزد دواساز بردم و خریدم برای اینکه دواساز زندگی کند و حالا دوا را دور می‌ریزم برای اینکه خود من هم باید زندگی کنم.

Слова — واژه‌ها

استعمال کردن	**este'māl kardan**	«принимать (лекарство)»
دستور	**dastur**	«предписание (врача)»
دوا	**davā**	«лекарство»
دواساز	**davāsāz**	«фармацевт»; «аптекарь»
دور ریختن	**dur rixtan**	«лить», «выливать»; «просыпать»
زندگی کردن	**zendegi kardan**	«жить», «существовать»
طبیب	**tabib**	«лекарь», «врач»; «медик»
مراجعه کردن	**morājee kardan**	«обращаться (к врачу)»
نسخه	**nosxe**	«рецепт (врача)»

30. Низкорослый человек — آدم کوتاه‌قد

شخص کوتاه‌قدی به انوشیروان تظلم نمود که از مردی به او ستم رسیده است. انوشیروان گفت: —گمان نمیکنم که راست بگویی زیرا که هر کس که کوتاه‌قامت است غالباً پر حیله و ستمگر واقع می‌شود. گفت: —ای پادشاه آن کس که بر من ستم کرده است از من کوتاهتر است.

Слова — واژه‌ها

پر حیله	porhile	«коварный», «хитрый»
تظلم نمودن	tazallom nemudan	«жаловаться на притеснение»
ستم رسیدن	setam rasidan	«доставлять насилие»
ستمگر	setamgar	«насильник»; «жестокий»
غالباً	qāleban	«в большинстве случаев», «часто»
کوتاه‌قد	kutāhqad(d)	«малорослый», «низкорослый»
گمان کردن	gomān kardan	«думать»; «полагать»
واقع شدن	vāqe’ šodan	«случаться», «происходить»

V

ضرب‌المثل در زبان فارسی

ПОСЛОВИЦЫ И ПОГОВОРКИ НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

Пословицы и поговорки относятся к категории малого жанра фольклорной прозы. **Пословицы** — это краткие изречения, вошедшие в оборот разговорной речи. Их читают, цитируют, заучивают и употребляют для того, чтобы «украсить ими свою речь»[1]. По своему синтаксическому и ритмическому строю очень близко к **пословице стоит поговорка**. Отличие поговорки от пословицы состоит в том, что пословица выражает полное суждение, а поговорка лишь намекает на вывод, выражается намеком, напр.: بود سوزن به از تیغ برنده **bovad suzan beh az tiq-e borande** «Иногда и иголка острее бритвы» (*соотв.* «Каждому овощу своё время»).

Пословица является выводом из всего рассказа или притчи, басни и передает основной их смысл. На персидском языке имеется притча в поэме «Голестан» Саади[2] под названием «Соловей и муравей», где приведена пословица: آن وقت که جیک جیک

---

[1] *Многие персидские пословицы и поговорки в этом пособии приводятся из книги Х. Г. Кор оглы «Персидские пословицы и поговорки», М., 1973, а также из «Персидско-русского словаря» в 2-х томах под редакцией Ю. А. Рубинчика, М., 1983.*

[2] *Знаменитый поэт Ирана Шейх Саади Ширази (1184—1284 гг.) является автором известных книг «Голестан» («Цветник роз» или «Розарий») и «Бустан» («Цветущий сад» или «Цветник»).*

مستانت بود یاد زمستانت نبود؟ **ān vaqt ke jik-jike mastānat bud yād-e zemestānat nabud** «Думала ли ты о зиме, когда все лето распевала?». Такой же аналог имеется в басне И. А. Крылова «Стрекоза и муравей». Или еще другой пример на персидском языке и его эквивалент на русском языке: آهو نگرفته بخشیدن **āhu nagerefte baxšidan** «Дарить не пойманную газель» (*соотв.* «Делить шкуру не убитого медведя»).

Многие пословицы и поговорки могут быть исконного и иностранного происхождения, т. е. точным переводом с другого языка, напр.: به لقمان حکمت آموختن خطا است **be loqmān hekmat āmuxtan xatā ast** «Учить Логмана мудрости — ошибка» (*соотв.* «Учёного учить — только портить») или آزموده را آزمودن پشیمانی آورد **āzmude-rā āzmudan pašimāni āvarad** (*соотв.* «Испытывать испытанного —потом раскаяться»).

Пословицы и поговорки дают богатейший языковой материал при их изучении, так как они продолжают жить в веках, встречаются во всех жанрах художественной литературы: в романах, поэмах, повестях, новеллах, былинах, отдельных стихах, сказках, притчах и рассказах. Одна пословица или поговорка может иметь несколько вариантов о вере, надежде, горе, правде, кривде, судьбе и т. п.

Лаконичность и выразительность народных пословиц и поговорок вызывает огромный интерес к их изучению и употреблению в разговорной речи. Знание пословиц и поговорок поможет более понятно усвоить разнообразность языкового материала в журналах, газетах, а также в различных жанрах художественной литературы. Поскольку пословицы и поговорки больше всего тяготеют к **жанру просторечия** и **устной речи**, в целях их правильного усвоения и облегчения их произношения, их звуковое

выражение приводится в международной фонологической транскрипции — в латинице.

К употреблению пословиц и поговорок надо относиться с осторожностью, понимая логику выраженного в них понятия. Пословицы и поговорки, которые составляют красоту, изящность языка и могут рассказать о быте, характере, истории народа, бывают порою интересны, порою трудны. А сколько недоразумений, нередко анекдотических, они порождают. Однажды из-за неправильного применения глагола تشریف آوردن **tašrif āvardan** «соизволить прийти» была сорвана встреча с фирмой, так как, обращавшийся в телефонном разговоре употребил фразу: «Мы соизволим прийти к вам», а с той стороны был дан ответ: «Времени не имеем», т. е. было проигнорировано высокомерное обращение. Иногда какое-то выражение (как пословица) кому-то может очень нравиться, и он его станет неуместно употреблять. Поговорка راه باز است و جاده دراز **rāh bāz ast-o-jādde derāz** «скатертью дорога» очень красивое напутствие – пожелание приятного пути, ровного и чистого, без препятствий и неприятностей, о чём пожелали мальчику, который не хотел учиться, три прекрасные Василисы из сказки «Двое из ларца». А если такое пожелание высказать уважаемому человеку при проводах, он сильно обидется. Вместо доброго получится оскорбительное. Так и может случиться, если иранцу скажут: «Путь открыт, а дорога длинная», т. е. эквивалент русской поговорки «Скатертью дорога!». Поэтому к употреблению пословиц и поговорок следует относиться со знанием их истинного значения и места их применения в своей речи.

Любая пословица или поговорка является частью басен, сказок, отображает тот или иной жизненный процесс. Так возникли пословицы о торговом процессе:

نسیه آخر به دعوا میرسه **nesye āxar be da'vā mirese** «Торговля в долг до драки доведет».

از سودای نقد بوی مشک می‌آید **az sowdā-ye naqd bu-ye mešk miāyad** «Торговля за наличные благоухает мускусом».

سوداگر پنیر در شیشه می‌خورد **sowdāgar panir dar šiše mixorad** «Торговец ест сыр в банке» (т. е. Он смотрит на сыр в банке, но не ест его).

میان دعوا نرخ معین میکنند **miyān-e da'vā nerx moayyan mikonand** «В драке цену /на товар/ определяют» (В значении «Не время этим делом заниматься»).

Вышеприведенные персидские поговорки можно сравнить с русскими на торговую тему: «Товар лицом продают»; «По товару цена, по деньгам товар»; «Не похвалишь — не продашь»; «В долг не продать, так и денег не видать» и др.

Некоторые **устойчивые поговорки** — это краткие изречения, употребляемые в речи в виде сравнений, намёков. Выделим некоторые из них:

1. مثل آبکش **mesl-e ābkeš** «Как дуршлаг» (*соотв.* «Как решето» — говорят о дырявых вещах).

2. مثل آدم **mesl-e ādam** «Как человек» (Говорят о «тихих, благовоспитанных» людях и детях.

3. مثل آقاها **mesl-e āqāhā** «Как господа» (*соотв.* «Как барин»).

4. مثل اشتر دولاب **mesl-e oštor-e dulāb** «Как спутанный верблюд» (*соотв.* «Как бездомная собака» — говорят о бродягах).

5. مثل برق **mesl-e barq** «Как молния»; «Как вихрь».

6. مثل بهشت **mesl-e behešt** «Как рай» (*соотв.* «Как в раю» — сады с розами и цветами).

7. مثل پدر **mesl-e pedar** «Как отец» (*соотв.* «Как отец родной»).

8. مثل چنار **mesl-e čenār** «Как чинара» (*соотв.* «Как тополь» — говорят о высоких и стройных).

9. مثل حب نبات **mesl-e habb-e nabāt** «Как леденец» (*соотв.* «Как конфетка!»).

10. مثل گل سرخ **mesl-e gol-e sorx** «Как красная роза».

11. مثل نردبان **mesl-e nardebān** «Как лестница» (*соотв.* «Как каланча»).

12. مثل نی **mesl-e ney** «Как тростник» (*соотв.* «Как тростиночка»).

Не все персидские пословицы и поговорки могут быть точно переведены как близкие по своему составу слов и структуре предложений. Поэтому их надо просто заучивать. Выделим некоторые пословицы и поговорки, которые одинаковы по словесному составу и значению в персидском и русском языках:

1. جوجه‌ها را آخر پاییز می‌شمارند **jujehā-rā āxar-e pāyiz mišomorand** «Цыплят по осени считают».

2. آدم بی سواد کور است **ādam-e bi savād kur ast** «Неграмотный, что слепой».

3. آهسته برو همیشه برو **āheste borow hamiše borow** «Тише едешь — дальше будешь».

4. دست دست را می‌شوید **dast dast-rā mišuyad** «Рука руку моет».

5. راستی تلخ است **rāsti talx ast** «Правда горька», «Правда глаза колет».

6. ریسمان دو سر دارد **rismān do sar dārad** «У веревки два конца», «Палка о двух концах».

7. نداری عیب نیست **nadāri eyb nist** «Бедность — не позор», «Бедность — не порок».

8. هیچ دودی بی آتش نیست **hič dudi bi ātaš nist** «Нет дыма без огня».

9. دل به دل راه دارد **del be del rāh dārad** «Сердце к сердцу знает путь».

10. سنگ سنگ را میشکند **sang sang-rā mišekanad** «Камень камнем разбивают», «Клин клином вышибают».

11. سیر از گرسنه خبر ندارد **sir az gorosne xabar nadārad** «Сытый голодного не разумеет».

12. شیطان را درس میدهد **šeytān-rā dars midahad** «Он даёт уроки дьяволу».

13. قول مرد یکیست **qowl-e mard yekist** «Слово мужчины твёрдо».

14. کار را باید به کاردان سپرد **kār-rā bāyad be kārdān sepord** «Работу нужно поручать знающему».

15. وقت طلا است **vaqt talā ast** «Время — деньги» и др.

Наиболее актуальные, значимые и широко употребляемые пословицы и поговорки приводятся ниже:

آ — алеф

1. ابر را بانگ سگ زیان نکند **abr-rā bāng-e sag ziyān nakonad** «Лай собаки не принесет вреда облакам» (*соотв.* «Собака лает, ветер носит»).

2. آبکش به کفگیر میگوید هفت سوراخ داری **ābkeš be kafgir miguyad haft surāx dāri** «Говорит дуршлаг шумовке: — у тебя семь дыр» (*соотв.* «В чужом глазу сучок видим, а в своем и бревна не замечаем»).

3. آبگینه به حلب بردن **ābgine be halab bordan** «Возить в Алеппо стекло» (*Синоним:* پولاد به هند بردن **pulād be hend bordan** «Возить сталь в Индию»; «Ездить в Тулу со своим самоваром»).

4. آدم به امید زنده است **ādam be omid zende ast** «Человек живет надеждой».

5. آدم دو دفعه نمی‌میرد **ādam do daf'e nemimirad** «Человек дважды не умирает» (*соотв.* «Двум смертям не бывать, а одной не миновать»).

6. آدم هزار پیشه کم مایه میشه **ādam-e hazār piše kam māye miše** «Человек, берущийся за тысячу дел, ничего не достигает» (*соотв.* «Кто за всё берётся, тому ничего не удается»).

7. آرزو بر جوانان عیب نیست **ārzu bar javānān eyb nist** «Для молодых мечтать – не порок».

8. آزمند همیشه نیازمند است **āzmand hamiše niyāzmand ast** «Алчный всегда нуждается».

9. شنیدن کی بود مانند دیدن **šenidan key bovad mānand-e didan** «Лучше один раз увидеть, чем сто раз услышать» (*соотв.* «Услышать и увидеть — не одно и то же»).

10. از یک گوش میگیرد از گوش دیگر در میکند **az yek guš migirad az guš-e digar dar mikonad** «В одно ухо влетает, из другого вылетает»; «В одно ухо входит, из другого выходит».

11. احتیاط شرط عقل است **ehtiyāt šart-e aql ast** «Осторожность — признак ума».

12. آشنا داند زبان آشنا **āšnā dānad zabān-e āšnā** «Знакомый понимает язык знакомого» (*Синоним:* حریف حریف خود را میشناسد **harif harif-e xod-rā mišenāsad** «Соперник знает своего соперника»; *соотв.* «Рыбак рыбака видит издалека»).

13. اشتها زیر دندان است **eštehā zir-e dandān ast** «Аппетит приходит во время еды».

14. آفتابه خرج لحیم کردن **āftābe xarj-e lahim kardan** «Уплатить стоимость кувшина за его починку» (*соотв.* «Овчинка выделки не стоит»).

15. امروز را فردایی در پیش است **emruz-rā fardāyi dar piš ast** «На смену сегодняшнему дню идёт завтрашний» (*соотв.* «Всё течёт, всё изменяется»).

16. امروز نقد فردا نسیه **emruz naqd fardā nesye** «Сегодня за наличные, а завтра – в долг» (*соотв.* «Утром деньги, вечером – стулья»).

17. آن نوش به این نیش نمی‌ارزد **ān nuš be in niš nemiarzad** «Тот мёд не стоит боли этого укуса» (*соотв.* «Игра не стоит свеч»).

18. آنچه در دل است به زبان می‌آید **ān-če dar del ast be zabān miāyad** «Что на уме, то на языке» (*Синоним:* آنچه در دیگ است به چمچه می‌آید **ān-če dar dig ast be čāmče miāyad** «В половник попадает то, что в кастрюле»; (*соотв.* «Что посеешь, то и пожнешь»).

19. آنچه ناپسند آیدت خود مکن **ān-če nāpasand āyadat xod makon** «Не делай *[другим]* того, что тебе самому не нравится!».

20. انصاف نصف ایمان است **ensāf nesf-e iman ast** «Справедливость — половина веры».

21. اول سفر نفوس بد مزن **avval-e safar nofus-e bad mazan** «Перед отправлением в путь не делай мрачных предположений».

22. او پیهٔ زیادی را به پاشنه می‌مالد **u pih-e ziyādi-rā be pāšne mimālad** «Он с жиру бесится» (*букв.* «Он лишний жир смазывает в пятку»).

ب — бе

23. با آب حمام دوست گرفتن **bā ab-e hammām dust gereftan** «Банной водой друзей обрести».

24. با نیک نشینی نیک شوی با دیگ نشینی سیاه شوی **bā nik nešini nik šavi bā dig nešini siyāh šavi** «С добрым будешь дружбу водить – сам добрым станешь»; «С горшком рядом сядешь — черным станешь» (*соотв.* «С кем поведешься, от того и наберешься»).

25. با هر دست که دادی با همان پس می‌گیری **bā har dast-ke dādi bā hamān pas migiri** «Какой рукой дашь, той и получишь» (*соотв.* «Что посеешь, то и пожнешь»; «Как аукнется, так и откликнется»).

26. با یک تیر دو نشان زدن **bā yek tir do nešān zadan** «Одним выстрелом в две мишени попасть» (*соотв.* «Одним выстрелом

двух зайцев убить»).

27. با یک گل بهار نمیشود **bā yek gol bahār nemišavad** «Одна роза весны не сделает».

28. بار کج به منزل نمی‌رسد **bār-e kaj be manzel nemirasad** «Кривой вьюк до дома не дойдет» (*соотв.* «На лжи далеко не уедешь»; «Обманом долго не проживешь»).

29. برادران جنگ کنند ابلهان باور کنند **barādarān jang konand ablahān bāvar konand** «Братья дерутся — глупцы верят» (*соотв.* «Милые бранятся, только тешатся»).

30. بر در خانه هر سگی شیری است **bar dar-e xāne har sagi širi ast** «Собака в доме хозяина — лев» (*соотв.* «Мой дом — моя крепость»).

31. برگ سبز است تحفهٔ درویش **barg-e sabz ast tohfe-ye darviš** «Подарок дервиша — зеленый листок» (*соотв.* «Чем богаты, тем и рады»).

32. به پای خود به گور رفتن **be pā-ye xod be gur raftan** «Своими ногами в могилу пойти» (*Синоним:* چاه مکن که خود افتی **čāh makan-ke xod ofti** «Не рой яму другому — сам в нее упадешь»).

33. به لعنت خدا نمی‌ارزد **be la'nat-e xodā nemiarzad** «Божьего проклятия не стоит», «Гроша ломаного не стоит».

34. بی مایه فطیر است **bi māye fatir ast** «Без закваски — пресный» (*соотв.* «Не подмажешь — не поедешь»).

35. بیهوده سخن بدین درازی نبود **bihude soxan bedin derāzi nabovad** «Без причины так много не говорят» (*соотв.* «Нет дыма без огня»).

پ — пе

36. پا در کفش کسی کردن **pā dar kafš-e kasi kardan** «В чужую обувь ногу совать» (*соотв.* «Совать нос не в свое дело»).

37. پای چراغ /شمع/ همیشه تاریک است **pā-ye čerāq /šam'/ hamiše tārik ast** «Под самой лампой /свечой/ всегда темно!»; «Лампа /свеча/ свою ножку не освещает»; «Сапожник без сапог»; (*Синоним:* کفش پینه‌دوز پاشنه ندارد **kafš-e pineduz pāšne nadārad** «Обувь сапожника не имеет каблуков»; چراغ به پای خود روشنایی نمیدهد **čerāq be pā-ye xod rowšanāyi namidahad** «Свеча свою ножку не освещает»).

38. پرسان پرسان به کعبه توان رفت **porsān porsān be ka'be tavān raft** «Спрашивая до Каабы дойдешь» (*соотв.* «Язык до Киева доведет»).

39. پشتش به کوه است **poštaš be kuh ast** «Спиной о гору опирается» (*соотв.* «Как за каменной стеной»).

40. پی گربه گم کردن **pey-e gorbe gom kardan** «Сбивать кошку со следа» (*соотв.* «Направлять кого-л. по ложному следу»; «Вводить кого-л. в заблуждение»).

ت — те

41. تا چه شکلی تو در آیینه همان خواهی دید **tā-če šekli to dar āyine hamān xāhi did** «Каков ты, таково и твое отражение в зеркале» (*соотв.* «Нечего на зеркало пенять, коль рожа крива»).

42. تا نگرید طفل کی نوشد لبن **tā nageryad tefl key nušad laban** «Пока ребенок не заплачет, его молоком не напоят» (*соотв.* «Дитя не плачет — мать не разумеет»).

43. تا کور شود هر آنکه نتواند دید! **tā kur šavad har ān-ke natvānad did** «Пусть ослепнет тот, кто завидует!».

44. تبر را گم کرده پی سوزن است **tabar-rā gom karde pe-ye suzan ast** «Потерял топор, а ищет иглу».

45. ترک عادت موجب مرض است **tark-e ādat mowjeb-e maraz ast** «Отказ от привычки подобен болезни».

46. توانا بود هر که دانا بود **tavānā bovad har-ke dānā bovad** «Богат тот, кто много знает» (*соотв.* «В знании — сила»).

47. تنبل برو به سایه! سایه خودش می‌آیه **tambal borow be sāye! sāye xodaš miāye** «Лентяй, иди в тень!» — «Тень сама придет».

48. تو به خیر من به سلامت **to be xeyr-o man be salāmat** «Тебе добро, мне здоровье» (*соотв.* «Разойдемся мирно»).

49. توی دهن شیر میرود **tu-ye dahan-e šir miravad** «Лезет в пасть льва» (*соотв.* «Лезть на рожон»).

50. تیر که از کمان جست برنمی‌گردد **tir-ke az kamān jast bar-nemigardad** «Стрела, которую пустили из лука, не возвращается» (*соотв.* «Слово не воробей, вылетит — не поймаешь»).

ث — сэ

51. ثواب راه به خانهٔ صاحب خود می‌برد **savāb rāh be xāne-ye sāheb-e xod mibarad** «Доброе дело прокладывает дорогу в дом своего хозяина» (*соотв.* «Человек добром славится»).

ج — джим

52. جایی که گوشت نیست چغندر پهلوان است **jāyi-ke gušt nist čoqondar pahlavān ast** «Там, где нет мяса, свекла — герой» (*соотв.* «На безрыбье и рак — рыба»; *Синоним:* در بیابان لنگه کفش کهنه نعمت خدا است **dar biyābān lange kafš-e kohne ne'mat-e xodā ast** «В пустыне и старый башмак — дар божий»).

53. او جن شد و ما بسم‌الله **u jen(n) šod va mā besmellāh** «Он бежит от нас, как джин от молитвы» (*соотв.* «Он бежит от нас, как черт от ладана»).

54. جوش نزن شیرت خشک میشود **juš nazan širet xošk mišavad** «Не кипятись, а то у тебя пропадет молоко»; «Не злись, а то молоко пропадет»; «Не сердись, а то лопнешь от злости» (говорят человеку, который сердится по пустякам).

55. جیبش خالی پزش عالی **jibaš xali pozaš āli** (*Синоним:* پز عالی جیب خالی **poz-e āli jib-e xāli**) «Вид у него важный, а карман пустой» (о высокомерных людях).

56. جوینده [پوینده] یابنده است **juyande /puyande/ yābande ast** «Кто ищет, тот найдет»; «Ищущий — находит».

چ — че

57. چاردیواری اختیاری **čārdivāri extiyāri** «Каждый у себя дома что хочет, то и делает».

58. چاقو دستهٔ خود را نمیبرد **čāqu daste-ye xod-rā nemiborad** «Нож свою рукоятку не режет».

59. چاه‌کن همیشه تهٔ چاه است **čāhkan hamiše tah-e čāh ast** «Роющий яму — всегда на дне ямы» (*соотв.* «Не рой другому яму, сам в неё попадешь»).

60. از چاله درآمدن به چاه افتادن **az čāle dar-āmadan be čāh oftādan** «Выбраться из ямы и попасть в колодец» (*соотв.* «Из огня да в полымя»).

61. چراغ تا صبح نمیسوزد **čerāq tā sobh nemisuzad** «Лампа до утра не догорит» (*соотв.* «Счастье недолговечно»).

62. چون آب و آتش با هم ضدند **čon āb-o-ātaš bā ham zeddand** «Они не похожи друг на друга, как огонь и вода».

63. چشم دشمن بر عیب افتاد **češm-e došman bar eyb oftād** «Недруг видит одни только недостатки».

64. چیزی را که بخود نمی پسندی به دیگران مپسند **čizi-rā ke be xod nemipasandi be digarān mapasand** «Не пожелай ближнему своему того, чего сам себе не желаешь».

ح — hā-йе hоттu

65. خرج که از کیسهٔ مهمان بود حاتم طلایی شدن آسان است **xarj-ke az kise-ye mehmān bud hātem-e telāyi šodan āsān bud** «Легко быть щедрым, когда деньги из кармана гостя» (т. е. когда деньги из чужого кармана).

66. حاجی مرد شتر خلاص **hāji mord šotor xelās** «Хаджи преставился — верблюд избавился» (*соотв.* «Бабы с возу — кобыле

легче»).

67. حبه را قبه کردن **habbe-rā qobbe kardan** «Зерно в купол превратить» (*соотв.* «Из мухи слона делать»).

68. حرف حرف می‌آورد **harf harf miāvarad** «Слово порождает слово» (*соотв.* «Слово за слово»).

69. از این جرفها بری فاطی تنبان نمی‌شود **az in harfhā barāye fāti tombān namišavad** «Из этих речей юбки для Фати не сошьешь» (*соотв.* «Из спасиба шубу не сошьешь»).

70. از تو حرکت از خدا برکت **az to harakat az xodā barakat** «От тебя – усердие, от бога – благословение» (*соотв.* «На бога надейся, а сам не плошай»; «На Закон надейся, а сам не плошай»).

71. حریص همیشه محروم است **haris hamiše mahrum ast** «Жадный всегда обездолен» (*соотв.* «Много желать — ничем не владеть»).

72. حساب حساب است /و/ کاکا برادر **hesāb hesāb ast /va/ kākā barādar** «Счёт есть счёт, хотя он мне и брат» (*соотв.* «Дружба дружбой, а табачок врозь»; *букв.* «Счёт счётом, а брат — братом»).

73. حرف حسابی دو کلمه **harf-e hesābi do kalame** «Стоящая речь – два слова» (*соотв.* «Правда не речиста»).

74. حق گو اگر چه تلخ باشد **haqq gu agar če talx bāšad** «Говори правду, даже если она неприятна (горькая)».

75. به لقمان حکمت آموختن خطا است **be loqmān hekmat āmuxtan xatā ast** «Учить Логмана (мудреца) мудрости — ошибка» (*соотв.* «Ученого учить — только портить»).

76. از /با/ حلوا گفتن دهان شیرین نمی شود **az /bā/ halvā goftan dahān širin nemišavad** «От повторения слова «халва» во рту не становится сладко» (*соотв.* «Соловья баснями не кормят»).

خ — хэ

77. خار را در چشم دیگران می‌بیند و تیر را در چشم خود نمی‌بیند **xār –ra dar češm-e digarān mibinad va tir-rā dar češm-e xod nemibinad** «В чужом глазу сучок видит, а в своём (и) бревна не замечает».

78. خانهٔ دروغگو آتش گرفت و سوخت، اما هیچکس باور نکرد **xāne-ye doruqgu ātaš gereft-o-suxt, ammā hičkas bāvar nakard** «Дом лгуна сгорел, но никто не поверил».

79. خر به خراسان بردن **xar be xorāsān bordan** «Вести осла в Хорасан» (*соотв.* «Ехать в Тулу со своим самоваром»).

80. خروس بریان هم می‌خندد **xorus-e beryān ham mixandad** «Даже жареный петух смеется» (*соотв.* «Курам на смех»).

81. خمیر بی مایه فطیر است **xamir-e bi māye fatir ast** «Тесто без закваски — пресно» (*соотв.* «Не подмажешь — не поедешь»).

82. خوش آمد هر که را گفتی خوش آمد **xoš āmad har-ke-rā gofti xoš āmad** «Лесть всякому нравится».

د — дал

83. دانه دانه است غله در انبار **dāne dāne ast qalle dar ambār** «Зернышко за зернышком, (и) в амбаре зерно» (*соотв.* «Капля за каплей — создается море»).

84. در به دریا بردن **dorr be daryā bordan** «Везти в море жемчуг» (*соотв.* «Ездить в Тулу со своим самоваром»; «Везти дрова в лес»).

85. درختی که کج بالا آمد راست نمی‌شود **deraxti-ke kaj bālā āmad rāst nemišavad** «Кривое дерево не выпрямится» (*соотв.* «Горбатого могила исправит»).

86. در دنیا را نبسته‌اند **dar-e donyā-rā nabasteand** «Дверь мира не закрыли» (*соотв.* «Свет клином не сошелся»).

87. در کشتی نشستن و با ناخدا جنگیدن **dar kešti nešastan va bā nāxodā jangidan** «Сидеть на корабле и ссориться с капита-

ном» (т. е. вести себя неразумно).

88. در هفت آسمان یک ستاره نداشتن **dar haft āsmān yek setāre nadāštan** «На семи небесах не иметь ни одной звезды» (*соотв.* «Не иметь ни кола, ни двора»).

89. دزد بازار آشفته میخواهد **dozd bāzār-e āšofte mixāhad** «Вора устраивает базарная толкучка».

90. دزد نگرفته پادشاه است **dozd-e nagerefte pād(e)šāh ast** «Непойманный вор — царь» (*соотв.* «Не пойман — не вор»).

91. دفع فاسد به افسد کردن **daf'e fāsed be afsad kardan** и علاج فاسد به افسد کردن **alāj-e fāsed be afsad kardan** «Изгонять плохое худшим» (*соотв.* «Клин клином вышибать»).

92. دکان مال تو، اما ناخن نزن! **dokān māl-e to, ammā nāxon nazan** «Лавка твоя, но [товар] не пробуй!» (*соотв.* «Руками не трогать!»).

93. دل به دل راه دارد **del be del rāh dārad** «Сердце к сердцу [всегда] найдет дорогу» (*соотв.* «Сердце сердцу весть подаст»).

94. از دل برود هر آنکه از دیده برفت **az del beravad har ān-ke az dide beraft** «С глаз долой — из сердца вон».

95. دنیا به کام ابلهان است **donyā be kām-e ablahān ast** «Мир устроен по желанию дураков» (*соотв.* «Дуракам счастье»).

96. دنیا پس از مرگ ما چه آب، چه سراب **donyā pas az marg-e mā če āb, če sarāb** «После нашей смерти мир хоть рекой станет, хоть миражом» (*соотв.* «После нас хоть потоп»).

97. دو مغز در یک پوست هستند **do maqz dar yek pust hastand** «Они как два ядра в одной скорлупе» (*соотв.* «Их водой не разлить»).

98. دود از کنده برخیزد **dud az konde barxizad** «Дым из полена поднимается» (*соотв.* «Нет дыма без огня»).

99. دو لنگه یک خروار است **do lange yek xarvār ast** «Два полвьюка — вьюк» (*соотв.* «Что в лоб, что по лбу»).

100. دوستی به دوستی، جو بیار زردآلو ببر **dusti be dusti, jow biyār zardālu bebar** «Дружба дружбой, а /когда/ приносишь ячмень, уноси абрикос» (*соотв.* «Дружба дружбой, а табачок врозь»).

101. دیوار موش دارد و موش /هم/ گوش دارد **divār muš dārad va muš /ham/ guš dārad** «В стене есть мыши, а у мышей — уши» (*соотв.* «И у стен есть уши»).

ر — рэ

102. راه باز است و جاده دراز **rāh bāz ast va jādde derāz** «Дорога открыта, путь длинен» (*соотв.* «Скатертью дорога!»).

103. ران ملخ به نزد سلیمان بردن **rān-e malax be nazd-e soleymān bordan** «Нести ляжку кузнечика Соломону» (т. е. «дарить мелочь великому человеку»).

104. راهٔ حق یکیست و راهٔ باطل هزار **rāh-e haq(q) yekist va rāh-e bātel hazār** «Истинный путь один, а ложных тысяча».

105. راه به راهدار سپرده است **rāh be rāhdār seporde ast** «Путь доверен путевому сторожу» (т. е. «дело в надежных руках»).

ز — зэ

106. زبان در دهان پاسبان سر است **zabān dar dahān pāsbān-e sar ast** «Язык голову бережет».

107. زبان سرخ سر سبز میدهد برباد **zabān-e sorx sar-e sabz midahad barbād** «Язык мой — враг мой» (*букв.* «Красный язык пустит по ветру незрелую голову»).

108. زبان گوشت است به هر طرف بگردانی میگردد **zabān gušt ast be har taraf begardāni migardad** «Язык без костей — мелет, что попало».

109. زن و شوهر جنگ کنند ابلهان باور کنند **zan-o-šowhar jang konand ablahān bāvar konand** «Муж и жена — одна сатана».

110. زیر کاسه نیم کاسه است **zir-e kāse nim kāse ast** «Под чашей есть еще полчаши» (т. е. «Он не договаривает»; «Он что-то скрывает»).

س — **син**

111. سال به سال دریغ از پارسال **sāl be sāl dariq az pārsāl** «Всегда жаль прошедшего года» (*соотв.* «Мы всегда сожалеем о прошлом»).

112. سبوی نو آب خنک دارد **sabu-ye now āb-e xonak dārad** «В новом кувшине вода холодная» (*соотв.* «Новая метла чисто метёт»).

113. سخن راست تلخ است **soxan-e rāst talx ast** «Правдивые слова — горьки» (*соотв.* «Правда глаза колет»).

114. سخنان مرا طوطیوار تکرار مکن! **soxanān-e ma-rā tutivār tekrār makon!** «Не повторяй мои слова как попугай!»

115. سر بزرگ نشان عقل است **sar-e bozorg nešān-e aql ast** «Большая голова — признак ума».

116. سر مار را بدست دیگران کوبیدن **sar-e mār-rā be dast-e digarān kubidan** «Размозжить голову змеи чужими руками» (*соотв.* «Чужими руками жар загребать»).

117. سرکهٔ نقد به از حلوای نسیه است **serke-ye naqd beh az halvā-ye nesye ast** «Лучше готовый уксус, чем обещанная халва» (*соотв.* «Не сули журавля в небе, дай синицу в руки»).

118. سر دادن سر ندادن **sar dādan serr nadādan** «Жертвовать жизнью, но не выдавать тайну».

119. سگ زرد برادر شغال است **sag-e zard barādar-e šoqāl ast** «Желтая собака — брат шакала» (*соотв.* «Два сапога — пара»; «Хрен редьки не слаще»).

120. سوار از پیاده خبر ندارد **savār az piyāde xabar nadārad** «Всадник ничего не знает о положении пешего» (*соотв.* «Сытый голодного не разумеет»).

ش — шин

121. شکار که سر تیر آمد باید زد **šekār-ke sar-e tir āmad bāyad zad** «Когда дичь попадает на мушку, надо стрелять» (*соотв.* «Куй железо, пока горячо»).

122. شوخی شوخی آخرش جدی میشود **šuxi šuxi āxareš jeddi mišavad** «Шутки добром не кончаются» (*соотв.* «Игра не доводит до добра»).

123. شیطان به جسمش رفته šeytān be jesmaš rafte «В него бес вселился».

ص — сад

124. صد گربه و یک موش **sad gorbe–o-yek muš** «Сто кошек и одна (только) мышь» (т. е. «Очень мало»).

125. صدای مرغ به تخمش نیرزد **sadā-ye morq be toxmaš nayarzad** «Дело выеденного яйца не стоит» (*букв.* «Кудахтанье кур не стоит снесенного яйца»).

ض — зад

126. ضیافت پای پس هم دارد **ziyāfat pā-ye pas ham dārad** «За каждое угощение надо расплачиваться» (*соотв.* «Долг платежом красен»).

ط — та

127. طلب تنخواه نمیشود **talab tanxāh namišavad** «На деньги, отданные в долг, не разбогатеешь» (*букв.* «Золотой монетой капитал не сколотишь»).

ظ — за

128. ظالم پای دیوار خود را میکند **zālem pā-ye divār-e xod-rā mikanad** «Деспот ломает свою стену» (*соотв.* «Рубить сук, на котором сидишь»).

129. ظلم ظالم بر سر اولاد ظالم میرود **zolm-e zālem bar sar-e owlād-e zālem miravad** «Несправедливость угнетателя обернется против детей угнетателя».

ع — эйн

130. عادت طبیعت ثانوی است **ādat tabi'at-e sānavi ast** «Привычка — вторая натура».

131. عاقلان را اشاره‌ای کافی است **āqelān-rā ešārei kāfi ast** «Для мудрецов достаточно и одного намека».

132. عالم بی علم چون زنبور بی عسل است **ālem-e bi elm čon zambur bi asal** «Ученый без практики похож на пчелу без мёда».

133. عالم را به عمل خود عمل کردن **ālem-rā be amal-e xod amal kardan** «Мудрый /ученый/ должен делать то, чему сам учит».

134. عجله کار شیطان است **ajale kār-e šeytān ast** «Поспешность — от черта» (*соотв.* «Поспешишь — людей насмешишь»).

135. عذر بدتر از گناه است **ozr-e badtar az gonāh ast** «Отговорка хуже самого греха» (*соотв.* «Извинение — хуже вины»).

136. عشق پشت و رو ندارد **ešq pošt-o-ru nadārad** «Любовь не имеет лицевой стороны и изнанки».

137. عشق و مشک پنهان نمی‌ماند **ešq va mošk penhān nemimānad** «Любовь и мускус не утаишь» (*соотв.* «Шила в мешке не утаишь»).

غ — ѓайн

138. غم جدید غم کهنه را برد از یاد **qam-e jadid qam-e kohne-rā barad az yād** «Новая печаль заставляет забыть старую» (*соотв.* «Клин клином вышибают»).

ف — фэ

139. فرع زیاده بر اصل است **far'-e ziyāde bar asl ast** «Процент превышает ссуду» (*соотв.* «Овчинка выделки не стоит»).

140. فکر نان کن که خربزه آب است **fekr-e nān kon-ke xarboze āb ast** «/По/думай о хлебе, ибо дыня — это лишь вода» (*соотв.* «Думай о насущном хлебе, а дыня — это лишь вода»).

ق — ґаф

141. قطره قطره جمع گردد و آنگهی دریا شود **qatre qatre jam' gardad va āngahi daryā šavad** «Капля за каплей — и собирается море» (*соотв.* «Копейка рубль бережет»).

142. قول مرد اسکناس است **qowl-e mard eskenās ast** «Авторитет мужчины — его деньги» (*соотв.* «Слово мужчины — слово чести»).

143. قول و فعلش یکیست **qowl-o-fe'laš yekist** «Его слова не расходятся с делом» (*букв.* «Его слова и дела — едины»).

ک — каф

144. کار عار نیست **kār ār nist** «Работа – не позор».

145. کار استاد را نشان دگر است **kār-e ostād-rā nešān-e degār ast** «Дело мастера особое клеймо имеет» (*соотв.* «Дело мастера боится»).

146. کار قلم را شمشیر نمیکند **kār-e qalam-rā šamšir nemikonad** «Меч бессилен там, где действует перо» (*соотв.* «Что написано пером, того не вырубить топором»).

147. کار گیتی بی رنج ساز نمیگردد **kār-e giti bi ranj sāz nemigardad** «Мирские дела не улаживаются без труда» (*соотв.* «Без труда не выловишь и рыбку из пруда»).

148. کار نباشد زرنگ است **kār nabāšad zerang ast** «Он ловок, когда нет дела».

149. کارها نیکو شود اما به صبر **kārhā niku šavad ammā be sabr** «Всё устроится, нужно только терпение» (*соотв.* «Терпение и труд все перетрут»).

150. کاری بکن که نه سیخ بسوزد نه کباب **kāri bekon-ke na**

six besuzad na kabāb «Делай так, чтобы ни вертел не сгорел, ни шашлык» (*соотв.* «Делай так, чтобы и волки были сыты, и овцы целы»).

151. کافر همه را به کیش خود پندارد **kāfer hame-rā be kiš-e xod pendārad** «Нечестивец считает, что все принадлежат к его религии» (*соотв.* «Мерить всех на свой аршин»).

152. کاهلی شاگرد بدبختی است **kāheli šāgerd-e badbaxti ast** «Лень — ученик несчастья» (*соотв.* «Лень — помощник несчастья»).

153. کرم درخت از خود درخت است **kerm-e deraxt az xod-e deraxt ast** «Древесный червь из самого дерева» (т. е. «Человек сам себе вредит»).

154. کس نیاید بجنگ افتاده **kas nayāyad be jang-e oftāde** «Лежачего не бьют».

155. کسیکه از گرگ ترسد گوسفند نگاه ندارد **kasi-ke az gorg tarsad gusfand negāh nadārad** «Тот, кто боится волков, не разводит овец» (*соотв.* «Волков бояться — в лес не ходить»).

156. کسیکه خری را به بام بالا برد پایین نیز تواند آورد **kasi-ke xari-rā be bām bālā bord pāyin niz tavānad āvarad** «Тот, кто втащил осла на крышу, может и спустить его вниз» (*соотв.* «Взялся за гуж, не говори, что не дюж»).

157. کف دستی که مو ندارد از کجاش میکنند **kaf-e dasti-ke mu nadārad az kojāš mikanand** «На ладони нет волос, откуда (же) их вырвать» (*соотв.* «На нет и суда нет»).

158. کم بخور همیشه بخور **kam boxor hamiše boxor** «Мало есть — здоровым быть»; «Много есть — не велика честь».

159. کوزه‌گر از کوزهٔ شکسته آب میخورد **kuzegar az kuze-ye šekaste āb mixorad** «Горшечник *[обычно]* пьёт из разбитого кувшина» (*соотв.* «Сапожник ходит без сапог»).

160. کوه به کوه نمیرسد /ولی/ آدم به آدم میرسد **kuh be kuh nemirasad /vali/ ādam be ādam miresad** «Гора с горой не сходятся, а человек с человеком сойдется».

گ — гаф

161. گرگ همیشه گرسنه است **gorg hamiše gorosne ast** «Волк всегда голоден».

162. گز نکرده پاره مکن **gaz nakarde pāre makon** «Не померив, не режь» (*соотв.* «Семь раз отмерь, один раз отрежь»).

163. گنجشک امسال پارسالی را میخواهد درس بدهد **gonješk-e emsāl pārsāli-rā mixāhad dars bedahad** «Воробей нынешнего года хочет учить прошлогоднего» (*соотв.* «Яйца курицу не учат»).

ل — лам

164. لایق آب ریختن بدست او نیست **lāyeq-e āb rixtan be dast-e u nist** «Он ему в подмётки не годится» (*букв.* «Он не достоин даже того, чтобы поливать ему на руки»).

165. به لعنت خدا نمی‌ارزد **be la'nat-e xodā namiarzad** «Не стоит проклятия божьего» (*соотв.* «Доброго слова не стоит»).

166. دو لنگۀ یک خروار است **do lange-ye yek xarvār ast** «Два сапога пара», «Два полвьюка—вьюк».

م — мим

167. مرد که به چهل سال رسید اول چل‌چلیش است **mard-ke be čehel sāl resid avval-e čelčeliš ast** «В сорок лет и начинает–то мужчина делать глупости» (*соотв.* «Седина в бороду, а бес в ребро»).

168. مرغ پخته هم خنده‌اش میگیرد **morq-e poxte ham xandeaš migirad** «Смешно и вареной курице» (*соотв.* «Курам на смех»).

169. معما چون حل گشت اسان شود **moammā čon hall gašt āsān šavad** «Загадка после того как решена, всем кажется легкой».

170. مگر پشت گوشت را به بینی **magar pošt-e gušat-rā bebini** «Когда *[ежели]* увидишь свой затылок» (*соотв.* «Когда рак на горе свистнет»).

171. مهمان تا سه روز عزیز است **mehmān tā se ruz aziz ast** «Гость до трёх дней дорог» (*соотв.* «Мил гость, что не долго гостит»).

172. مهمان حبیب خدا است **mehmān habib-e xodā ast** «Гость любимец бога» (*соотв.* «Рад не рад, а говори: «Милости просим!»).

173. میمون هر چه زشتتر است ادایش بیشتر است **meymun har če zeštar ast adāyaš bištar ast** «Чем безобразнее обезьяна, тем больше в ней кривлянья».

ن — НУН

174. نسیه آخر به دعوا میرسه **nesye āxar be da'vā mirase** «Торговля в долг *[в кредит]* до драки доведет».

175. نصیحت از دشمن پذیرفتن خطاست، لیکن شنیدن رواست **nasihat az došman paziroftan xatā ast, likan šenidan ravā ast** «Слушай, что говорит противник, но не следуй его советам» (*букв.* «Принимать советы от врага опасно, но слушать позволительно»).

176. ننگ بزرگان و مرگ فقیران صدا ندارد **nang-e bozorgān va marg-e faqirān sadā nadārad** «О позоре богатых и смерти бедных не говорят».

177. نوش و نیش با هم است **nuš–o-niš bā ham ast** «Радости не бывают без огорчений».

178. نه آب، نه آبادانی، نه گلبانگ مسلمانی **na āb, na ābādāni, na golbāng-e mosalmāni** «Ни воды, ни жилья, ни призывов к молитве» (о пустынной, безлюдной местности).

179. نه بو دارد، نه خاصیت **na bu dārad, na xāsiyyat** «Ни рыба ни мясо» (*букв.* «У него нет ни запаха, ни характерного свойства»).

و — вав

180. وای به وقتی که قاچاقچی گمرکچی شود **vāy be vaqti-ke qāčāqči gomrokči šavad** «Горе, если контрабандист станет таможенником».

181. ورد زبان شدن **verd-e zabān šodan** «Стать притчей во языцех».

182. وقت گل نی **vaqt-e gol-e ney** «Когда зацветет камыш» (*соотв.* «Когда рак на горе свистнет»).

183. وقت کالاست **vaqt kālāst** «Время — деньги» (*букв.* «Время — товар»).

ه — hā-йе havваз

184. هر جا که گل است خار است **har jā-ke gol ast xār ast** «Где цветы, там и терние» (*соотв.* «Нет розы без шипов»).

185. هر چه پول بدهی، آش میخوری **har-če pul bedahi āš mixori** «Сколько денег заплатишь, на столько и каши получишь» (*соотв.* «Что посеешь, то и пожнешь»).

186. هر چه رشته بودم پنبه شد **har-če rešte budam pambe šod** «Всё пошло прахом» (*букв.* «Всё, что я напрял, /вновь/ стало ватой»).

187. هر راهی را به راهداری سپرده اند **har rāhi-rā be rāhdāri sepordeand** «Дорогу поручают дорожному мастеру» (*соотв.* «Во всяком деле требуется специалист (мастерство)».

188. هر کاری چاره‌ای دارد جز مرگ **har kāri čāre-i dārad joz marg** «Всё поправимо, кроме смерти».

189. هر که را طاووس باید جور هندوستان کشد **har ke-rā tāvus bāyad jowr-e hendustān kešad** «Кто хочет иметь павлина, тот должен перенести трудности путешествия в Индию» (*соотв.* «Любишь кататься — люби и саночки возить»).

190. هر که زود راند زود درماند **har-ke zud rānad zud darmānad** «Кто быстро едет, скоро устанет» (*соотв.* «Тише едешь –

дальше будешь»).

191. هر طور این میزند آن طور میرقصد **har towr in mizanad ān towr miraqsad** «Этот танцует так, как он играет» (*соотв.* «Плясать под чью-либо дудку»).

192. هم تجارت هم زیارت **ham tejārat ham ziyārat** «И паломничество, и торговля» (в значении: «двойное удовольствие»).

193. همت از تو قوت از خدا! **hemmat az to qovvat az xodā** «На бога надейся, а сам не плошай» (*букв.* «От тебя — усердие, от бога — сила»).

ی — йа

194. یا سر میرود یا کلاه میاید **yā sar miravad yā kolāh miāyad** «Или голова пропадет, или шапка появится» (*соотв.* «Либо пан, либо пропал»).

195. یار اهل باشد کارها سهل باشد **yār ahl bāšad kārhā sahl bāšad** «Если друг хороший, то дела спорятся».

196. یار نیک را روز بد شناسند **yār-e nik-rā ruz-e bad šenāsand** «Хорошего друга узнают в тяжелый день» (*соотв.* «Друзья познаются в беде»).

197. یک دست صدا ندارد **yek dast sadā nadārad** «Одной рукой нельзя бить в ладоши» (*соотв.* «Один в поле не воин»).

198. یک دسته گل دماغ پرور از خرمن صد گیاه بهتر **yek daste gol damāqparvar az xarman-e sad giyāh behtar** «Букет душистых роз лучше, чем копна травы» (*соотв.* «Мал золотник, да дорог»).

199. یک سر دارد هزار سودا **yek sar dārad hazār sowdā** «У него забот полон рот».

200. یک کلاغ را چهل کلاغ کردن **yek kalāq-rā čehel kalāq kardan** «Увидеть одного ворона — говорить о сорока!» (*соотв.* «Делать из мухи слона»).

VI

امثال و حکم و کلمات قصار

АФОРИЗМЫ И КРЫЛАТЫЕ СЛОВА

Афоризмы и крылатые слова широко распространены в древней персидской классической литературе. **Афоризмы** — это краткие выразительные изречения. **Крылатые слова** — это образные, меткие выражения, вошедшие в общее употребление. Они чаще всего встречаются в балладах и поэмах на историческую и легендарную тему, в эпопеях о значительных исторических событиях, в эпосах в виде героических сказаний и песен, в былинах о богатырях. Эпические поэмы и сказания изобилуют рассказами о подвигах исторических и легендарных персонажей. Среди афоризмов и крылатых слов множество реплик, головоломок и загадок в стихах. Весьма мастерски их употребляют грамотные носители персидского языка, так как афоризмы и крылатые слова в составе стихов включены в школьные учебники. Выделим две особенности:

1. Очень многие грамматические правила по морфологии и синтаксису иллюстрируются стихами классиков персидской литературы, напр.:

نام نیک رفتگان ضایع مکن
تـا بـمـاند نـام نـیکت بـرقرار
(سعدی)

nām-e nik-e raftegān zāye' makon
tā bemānad nām-e nikat barqarār

Дословный перевод:

«Не губите доброе имя умерших,

Чтобы твое доброе имя сохранилось вечно».

(Саади)

Здесь употреблен союз تا **tā** «чтобы» в значении «причины».

درخـت غنچه بـرآورد و بلـبلان مسـتـند
جهان جوان شد و یاران به عیش بنشستند
(سعدی)

deraxt qonče barāvarad-o-bolbolān mastand
jahān javān šod-o-yārān be eyš benešastand

Дословный перевод:

«Деревья наполняются бутонами и соловьи восторженны,

Мир стал молодым, и друзья наслаждаются жизнью».

(Саади)

Здесь глаголы «восторженны» — مستند **mastand** и «наслаждаться» — به عیش بنشستند **be eyš benešastand** приведены во множественном числе, так как речь в стихе идет о живых существах: بلبلان **bolbolān** «соловьях» и یاران **yārān** «друзьях», которые тоже — во множественном числе.

2. Произношение стихотворных афоризмов и крылатых слов связаны с соблюдением ритма и размера стихов, а также с историческим звучанием отдельных слов. В них либо **пропускаются** гласные, либо **добавлены** согласные буквы. А иногда пропущен послелог را **-rā** и добавлена буква «ب» (بخندید «смеясь»). Следует также отметить, что для полного понимания смыслового значения всех слов и сочетаний афоризмов на персидском языке приводится **дословный**, в некоторых случаях и **литературный перевод**, а также их эквиваленты на русском языке.

Как известно, во всех учебниках и книгах, изданных в Исламской Республике Иран, как **призыв** и **лозунг**, приводится строка А. Фирдоуси, ставшая афоризмом:

تـوانـا بـود هـر کـه دانا بـود

tavānā bovad har-ke dānā bovad

«Могуч тот, кто обладает знаниями».

Русский вариант: «В знании — сила».

Вторая строка этого стихотворения еще более значима:

ز دانـش دل پـیـر بـرنـا بـود

ze dāneš del-e pir bornā bavad

Дословный перевод:

«От знаний сердце (душа) старика молодеет».

Здесь пропущена буква ا **alef** в предлоге از «от» и слово بود читается в его историческом звучании как **bovad**, а не как **bud** в современном персидском языке.

1

آب دریا در مذاق ماهی دریا خوش است

(صائب تبریزی)

āb-e daryā dar mazāq-e māhi-ye daryā xoš ast

«Морская вода приятна морской рыбе»

(Саиб Тебризи)

В значении: «Каждому своё».

2

آنـچه شـیران را کـنـد روبه مزاج

احتیاج است احتیاج است احتیاج (رومی)

ān-če širān-rā konad rubah mazāj

ehtiyāj ast ehtiyāj ast ehtiyāj

«Нужда львам лисью натуру прививает»

(Руми)

3

آنرا که حساب پاک است
از محاسبه چه باک است
(سعدی)

ān-rā ke hesāb pāk ast
az mohāsebe če bāk ast

«У кого чист счет, тому проверка не страшна»
(Саади)

4

ابریق می مرا شکستی ربی
بر من در عیش را بستی ربی
من می خورم و تو میکنی بدمستی
خاکم بدهن مگر تو مستی ربی
(مؤلف معلوم نیست)

ebriq-e mey-ye ma-rā šekasti rabbi
bar man dar-e eyš-rā basti rabbi
man mey xoram-o-to mikoni badmasti
xākam be dahan magar to masti rabbi

Дословный перевод:

«Боже мой, ты разбил мой кувшин вина!
Боже мой, ты закрыл дверь моего развлечения.
Я пил вино, и ты устраиваешь пьяный дебош,
Помилуй боже, разве ты пьяный, господи?»
(Автор не известен)

5

این کوزه چو من عاشق زاری بوده است
در بند سر زلف نگاری بوده است

این دسته که در گردن او می‌باشد
دستی است که در گردن یاری بوده است
(خیام)

in kuze čo man āšeq-e zāri bude ast
dar band-e sar-e zolf-e negāri bude ast
in daste-ke dar gardan-e u mibāšad
dasti ast-ke dar gardan-e yāri bude ast

Дословный перевод:

«Этот кувшин, как и я, страстно влюблен,
Как на голове кудри красавицы,
Та ручка, что на его горлышке,
Подобна руке на шее подруги».

(Хайям)

Литературный перевод:

«Сей кувшин, принесенный из погребка,
Был влюбленным красавцем в былые века.
Это вовсе не ручка на горле кувшина —
А обвившая шею любимой рука».

См. «Любовная лирика классических поэтов Востока», М., 1988, стр. 206.

6

ببری مال مسلمان، چون مالت ببرند
بانگ و فریاد برآوری که مسلمانی نیست (سعدی)

bebari māl-e mosalmān, čun mālat bebarand
bāng-o-faryād bar-āvari-ke mosalmāni nist

Дословный перевод:

«Унесешь добро мусульманина, но как унесут твоё добро
Поднимешь крик и вопль, что это не мусульманство».

(Саади)

Аналог: «Сам грабишь мусульман хладнокровно,

Когда же тебя грабят, вопишь: «Нет больше веры».

Примечание: Согласно древним установкам Шариата мусульманин имел право захватить имущество немусульманина. Захват имущества мусульманина считался грехом, противоречащим устоям исламской религии. Видимо, этим афоризмом Саади высмеивает такой вид захвата чужого имущества.

7

برای دوستان جان را فدا کن
و لیکن دوست از دشمن جدا کن
(جامی)

barāye dustān jān-rā fadā kon
va likan dust az došman jodā kon

«Ради друзей жизни не жалей,
Но врагов отличай от друзей».
(Джами)

8

بسان آیینه با کائنات یک رو باش
که رو سیاه شود کاغذ از دورویها
(صائب تبریزی)

be sān-e āyine bā kāenāt yek ru bāš
ke ru siyāh šavad kāqaz az doruyihā

Дословный перевод:

«Подобно зеркалу и вселенной будь одним лицом,
Если будешь двуличным как бумага, станешь опозоренным».
(Саиб Тебризи)

9

به پالیز گل نیست بی رنج خار

(فردوسی)

be pāliz gol nist bi ranj-e xār

«Не уколовшись шипами, розы не сорвешь».

(Фирдоуси)

В значении: «Без труда не вынешь и рыбку из пруда».

10

تربیت نااهل را چون گردکان بر گنبد است

(سعدی)

tarbiyat nāahl-rā čon gardakān bar gombad ast

«Воспитывать недостойного, все равно, что бросать орехи на купол».

(Саади)

В значении:

«Дурака хоть в ступе толки, все останется дураком».

11

چونکه بازرگان سفر را ساز کرد
سوی هندوستان شدن آغاز کرد

(مولوی)

čun-ke bāzargān safar-rā sāz kard
su-ye hendustān šodan āqāz kard

Дословный перевод:

«Ежели купец приготовился в поход,
То он в направлении Индии начал свой путь».

(Мулави)

В значении:

«Чему быть, того не миновать».

«Конец — делу венец».

«Каждому свой конец».

12

دانش اندر دل چراغ روشن است
(رودکی)

dāneš andar del čerāq-e rowšan ast

Дословный перевод:

«Знание в сердце — ясный светильник».

(Рудаки)

В значении:

«Знание — светильник сердца».

13

دایماً یکسان نماند حال دوران غم مخور
(حافظ)

dāyeman yeksān namānad hāl-e dowrān, qam maxor

«Ничто не бывает в мире одинаково неизменным, не горюй».

(Хафиз)

14

دزدی بوسه عجب دزدی پرمنفعتی است
که اگر باز ستاند دوچندان گردد
(صائب تبریزی)

dozdi-ye buse ajab dozdi-ye pormanfaati ast
ke agar bāz setānad dočandān gardad

Дословный перевод:

«Кража поцелуя необычно выгодная кража,
Если ещё раз получить поцелуй, то это будет вдвойне приятно».

(Саиб Тебризи)

15

زبان در دهان پاسبان سر است (سعدی)

zabān dar dahān pāsbān-e sar ast

Дословный перевод: «Язык во рту — сторож головы».
В значении: «Язык — сторож головы». (Саади)

16

سعدیا مرد نکو نام نمیرد هرگز
مرده آن است که نامش به نکویی نبرند
(سعدی)

sa'diyā mard-e naku nām namirad hargez
morde ān ast-ke nāmaš be naku-yi nabarand

Дословный перевод:

«Саади, не говори, умер, имя не умирает никогда,
Умерший тот, чьё имя не произносят никогда».

(Саади)

Эти крылатые слова сравнимы со словами А. С. Пушкина в стихотворении «Я памятник себе воздвиг нерукотворный…»:

از من آگاه شود سر تا سر روسیهٔ اعظم،
برد نام مرا با مهربانی هر زبان در اوست

آلکساندر پوشکین، چند چامه و درام، مسکو، ۱۹۶۶، ص ۱۹.

«Слух обо мне пройдет по всей Руси великой,
И назовет меня всяк сущий в ней язык».

См. А. С. Пушкин, Стихотворения, т. 1, М., 1978, стр. 377.

17

سه چیز پایدار نماند:
«مال بی تجارت، علم بی ادب، ملک بی سیاست».
(سعدی)

se čiz pāydār namānad:

“māl bi tejārat, elm bi adab, molk bi siyāsat”

Дословный перевод:

«Три вещи не остаются устойчивыми:

Товар без торговли, наука без литературы,

Страна без политики».

(Саади)

В значении: «Ничто не бывает в мире неизменным».

18

صبح دم مرغ چمن به گل نوخاسته گفت

ناز کم کن که در این باغ بسی چون تو شکفت

گل بخندید که از راست نرنجیم ولی

هیچ عاشق سخن سخت به معشوق نگفت

(حافظ)

sobhdam morq-e čaman be gol-e nowxāste goft

nāz kam kon-ke dar in bāq basi čon to šekoft

gol bexandid-ke az rāst naranjim vali

hič āšeq soxan-e saxt be ma’šuq nagoft

Дословный перевод:

«Ранним утром луговая птица молодой розе сказала:

Поменьше кокетничай, поскольку в этом саду много тебе подобных.

«На правду нельзя обижаться», роза смеясь сказала:

«Но ни один возлюбленный своей возлюбленной резкого слова не сказал».

(Хафиз)

Литературный перевод:

«Роза раскрылась и слушает речь соловья:

«Ты — не одна в цветнике, чаровница моя».

Роза ему отвечает: «Влюблённый, забудь
Речи такие, а мне их и слушать нельзя».

См. «Любовная лирика классических поэтов Востока», М., 1988, стр. 351.

19

طمع برد شوخی به صاحبدلی
نبود آنزمان در میـان حاصلی
(سعدی)

tama' bord šuxi be sāhebdeli
nabud ān zamān dar miyān hāseli

Дословный перевод:

«Тщетная надежда принесла шутку в сердце храбреца,
Хотя и не было никакой речи о выгоде».

(Саади)

В значении:

«Шутки добром не кончаются».

«Игра не доводит до добра».

20

عاقبت گرگ زاده گرگ شود
گر چه با آدمی بزرگ شود
(سعدی)

āqebat gorgzāde gorg šavad
gar-če bā ādami bozorg šavad

Дословный перевод:

«Волчонок волком станет,
Хоть с человеком будет расти».

(Саади)

В значении:

«Волчонок, выросший среди людей, все равно волком станет»; «Как волка ни корми, все в лес смотрит». «Ослом родился, ослом жил, ослом и умер».

21

غم مرگ برادر را برادر مرده میداند
بلی قدر چمن را بلبل افسرده میداند

(مؤلف معلوم نیست)

qam-e marg-e barādar-rā barādar-e morde midānad
bali qadr-e čaman-rā bolbol-e afsorde midānad

Дословный перевод:

«Горе смерти брата лучше знает брат умершего,
А цену лужайки лучше знает печальный соловей».

(Автор не установлен)

В значении: «У каждого своя сума с горем».

22

قلم گفتا که من شاه جهانم
قلم زن را به دولت میرسانم

(مؤلف معلوم نیست)

qalam goftā-ke man šāh-e jahānam
qalamzan –rā be dowlat miresānam

«Ручка сказала: «Я владыка мира.
Кто мною владеет, тот быстро разбогатеет».

(Автор не установлен)

23

کی می آید به سر وقت دل ما جز پریشانی
کی میپرسد بجز سیل راۀ خانۀ ما را

(صائب تبریزی)

ki miāyad be sar-e vaqt-e del-e mā joz parišani

ki miporsad bejoz-e seyl rāh-e xāne-ye mā-rā

Дословный перевод:

«Кто своевременно придет кроме невзгоды?

Кто спросит дорогу в наш дом кроме потопа?»

(Саиб Тебризи)

Аналогичен:

«Кто знает дорогу в дом бедняка кроме ветра?»

24

گذشته را باز نتوان آورد

(بیهقی)

gozašte-rā bāz natavān āvard

Дословный перевод: «Прошлое невозможно вернуть».

(Бейхаки)

В значении: «Прошлое нельзя вернуть».

25

من اگر توبه ز می کرده‌ام ای سرو سهی

تو که خود توبه نکردی به من می ندهی

(حافظ)

man agar towbe ze mey kardeam ey sarv-e sahi

to-ke xod towbe nakardi be man mey nadahi

Дословный перевод:

«Эй, красавица, стройная как кипарис, если я дал обет не пить вина,

Но ты же сама не раскаивалась от подачи мне вина».

(Хафиз)

Литературный перевод:

«Нераскаянно грешу, и грехов не искупить,

Не влюбляться и не пить — вот воистину беда».

См. «Любовная лирика классических поэтов Востока», М., 1988, стр. 385.

26

مرگ برای ضعیف امر طبیعی است
هر قوی اول ضعیف گشت سپس مرد
(مؤلف معلوم نیست)

marg barāye za'if amr-e tabi'i ast
har qavi avval za'if gašt sepas mord

Дословный перевод:

«Смерть для слабых естественный факт.
Любой сильный сперва становится слабым, затем умирает».

(Автор не установлен)

27

ناکرده گناه در جهان کیست بگو
آن کس که گنه نکرده چون زیست بگو
من بد کنم و تو بد مکافات دهی
پس فرق میان من و تو چیست بگو
(خیام)

nākarde gonāh dar jahān kist begu
ān kas-ke gonah nakarde čun zist begu
man bad konam-o-to bad mokāfāt dahi
pas farq miyān-e man-o-to čist begu

Дословный перевод:

«Кто в этом мире не совершил грех, скажи!
Кто не совершив греха, прожил, скажи!
Я поступаю плохо, и ты воздаешь мне тем же,
Какая же между мною и тобою разница, скажи!»

(Хайям)

Примечание: Автор здесь обращается к богу, но эти бейты как афоризмы имеют более широкое применение, то есть с поучительным значением и сравнением действий.

28

نعمتی بهتر از آزادی نیست
(خاقانی)

ne'mati behtar az āzādi nist

Дословный перевод: «Богатство не лучше свободы».

(Хакани)

В значении: «Свобода — высшее благо».

29

هر که در مزرع دل تخم وفا سبز نکرد
زردرویی کشد از حاصل گاهٔ درو
(خیام)

har-ke dar mazra'-e del toxm-e vafā sabz nakard
zardruyi kešad az hāsel gāh-e derow

Дословный перевод:

«Кто не взращивал семена верности в своем сердце,
Тот постыдится за урожай во время жатвы».

(Хайям)

В значении: «Что посеешь, то и пожнешь».

30

همی راستی کن که از راستی
نیاید به کار اندرون کاستی
(فردوسی)

hame rāsti kon-ke az rāsti

nayāyad be kār andarun kāsti

Дословный перевод:

«Делай все правдиво, чтобы из правды,

В деле не были бы убытки».

(Фирдоуси)

В значении: «От правды вреда не будет».

31

یا رب این نو دولتان را بر خر خودشان نشان (حافظ)

yā rabb in now dowlatān-rā bar xar-e xodešān nešān

«Боже, посади этих новоиспеченных богачей каждого на своего осла».

(Хафиз)

В значении: «Воздай им по заслугам».

VII

متن ها برای خواندن و نقل کردن

ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ И ПЕРЕСКАЗА

-1-

حکایتهای کوتاه طنزآمیز

КРАТКИЕ ЮМОРИСТИЧЕСКИЕ РАССКАЗЫ

1. دکتر پوست و متخصص پوست کندن

(Дерматолог и кожевник)

خانمی می‌گفت: — برای معالجهٔ جوش‌های صورتم پیش یک دکتر پوست رفتم که مبلغ هنگفتی حق ویزیت گرفت و آخر هم نتوانست معالجه‌ام کند.

شوهرش گفت: — این دکتر پوست لابد فقط متخصص پوست کندن بوده است.

2. ماهی آزاد و نرخ آزاد

(Лосось и свободная цена)

مردی به مغازهٔ ماهی‌فروشی رفت و ماهی آزاد خواست. فروشنده یک ماهی به دستش داد و مبلغ گزافی هم رویش گذاشت.

مرد از نزدیک نگاهی به ماهی انداخت و گفت:

— «من ماهی آزاد خواستم. این چه چیزش آزاد است؟»

فروشنده جواب داد: — «نرخش».

3. «باشگاه گرگان»

(«Клуб волков»)

چند ماه پیش در پیاده‌روی جنوبی خیابان تخت طاووس دیدم آقایی اصرار دارد که وارد عمارتی شود و دربان از ورود او جلوگیری می‌کند.

پس از قدری بگومگو دربان ناگهان از کوره دررفت و گفت:

— «آقاجان، ناسلامتی آدمی! این جا را بخوان، ببین چه نوشته».

برگشتم و چشم من به تابلویی افتاد که رویش نوشته بود:

— «باشگاه گرگان»، مخصوص اعضاء».

4. سبب مرگ

(Причина смерти)

از حکیمی پرسیدند که احوال برادر تو چطور است؟
گفت: — برادر من مرد.
گفتند: — سبب مرگ او چه بود؟
گفت: — حیات.

5. قاضی خسیس و گرسنه

(Жадный судья и голодный)

شخصی پیش قاضی خسیسی آمد و گفت:
— من گرسنه هستم، چیزی بده که بخورم.
قاضی گفت:
— ای ابله، دیوانه شده‌ای مگر نشنیده‌ای که در خانۀ قاضی غیر از قسم چیزی نمی‌خورند؟

6. بار دو خر

(Ноша двух ослов)

روزی پادشاهی با شاهزاده به شکار رفت. چون هوا گرم شد پادشاه و شاهزاده قبای خود را کندند و روی دوش مسخره نهادند. پادشاه گفت:

— ای مسخره، بار یک خر روی دوش تو است.

مسخره جواب داد:

— بار دو خر است.

7. شاعر و متمول

(Поэт и состоятельный человек)

روزی شاعر فقیری پیش آدم متمولی رفت و چنان نزدیک پهلوی او نشست که میان آنها یک وجب تفاوت بود. متمول از این رفتار خشمگین شد و از شاعر پرسید که میان تو و خر چه تفاوت است؟

شاعر گفت: — یک وجب.

متمول از این جواب خجل شد و عذر خواست.

8. شاعر و توانگر

(Поэт и богач)

شاعری پیش توانگری رفت و او را بسیار مدح کرد. توانگر خوشحال شد و گفت:

— فردا بیایی به تو پول خواهم داد.

شاعر رفت و صبح زود بخانهٔ توانگر باز آمد.

توانگر پرسید: — برای چه آمده‌ای؟

شاعر گفت: — دیروز وعده دادی به من پول بدهی. برای این آمدم.

توانگر گفت: — عجب احمقی هستی، تو با سخن مرا خوشحال کردی. من هم با سخن تو را خوشحال نمودم. حالا چرا باید پول بدهم؟

9. جواب نابینا

(Ответ слепого)

نابینایی در شب تاریک چراغ در دست و سبو بر دوش در بازار راه می‌رفت. شخصی از او پرسید که ای احمق، شب و روز پیش چشمت یکسان است. چراغ برای تو چه فایده دارد؟

نابینا خندید و گفت: — این چراغ برای من نیست، برای تو است تا در شب تاریک سبوی مرا نشکنی.

10. سؤال شاگرد و جواب معلم

(Вопрос ученика и ответ учителя)

شاگردی از معلم زبان عربی پرسید که گوساله را به زبان عربی چه میگویند؟

معلم گفت: — عربها صبر میکنند تا بزرگ بشود. آن وقت می‌گویند:

— بقر، یعنی گاو.

11. سؤال و جواب

(Вопрос и ответ)

از شخصی پرسیدند که چرا مرغ یک پای خود را بلند کرده و بر روی پای دیگر می‌ایستد؟

گفت: — زیرا که اگر یک پای دیگرش را نیز بلند کند می‌افتد.

پرسیدند: — چرا صیاد وقت تیرانداختن یک چشم خود را بهم گذارده و با چشم دیگر صید را نشانه می‌گیرد؟
گفت: — برای آنکه اگر دو چشم خود را بهم بگذارد جایی را نخواهد دید.

12. پادشاه و دانشمند

(Шах и ученый)

پادشاهی دانشمندی را خواست و گفت: — میخواهم تو را قاضی این شهر بکنم.
دانشمند گفت: — لایق این منصب نیستم.
پادشاه پرسید: — چرا؟
دانشمند جواب داد: — اگر آنچه گفتم راست است، مرا معذور بدارید و اگر دروغ گفتم، دروغگو را قاضی کردن مصلحت نیست.
پادشاه عذر دانشمند را پذیرفت و گفتهٔ او را نیز پسندید و او را معذور داشت.

13. عرعر الاغ

(Рёв осла)

روزی همسایهٔ ملا نصرالدین پیش او آمد و الاغ او را امانت خواست. ملا گفت: — الاغ اینجا نیست. در این هنگام صدای عرعر الاغ بلند شد.
همسایه گفت: — شما می‌گویید الاغ در خانه نیست. پس صدای عرعر چیست؟ ملا خشمگین گفت:
— عجب آدم دیرباور و کم‌مدرکی هستی. گفتار مرا قبول نمی‌کنی و عرعر الاغ را باور می‌کنی.

14. در این چه شک است

(Это – вне всякого сомнения)

شخصی یک طوطی را تربیت کرد و زبان فارسی را به او یاد داد. طوطی در جواب هر سخن می‌گفت: — در این چه شک است؟

روزی مرد طوطی را برای فروش به بازار برد و صد تومان قیمت برای او گذاشت.

مغولی از طوطی پرسید: — مگر صد تومان می‌ارزی؟

طوطی گفت: — در این چه شک است؟

مغول خوشحال شد و طوطی را خرید و به خانهٔ خود برد. هر چه به طوطی گفت، جوابی دیگری نداد، جز همین «در این چه شک است؟» آخر مغول خشمگین شد و گفت: — خر بودم که تو را خریدم. طوطی گفت: — در این چه شک است؟ مغول خندید و طوطی را آزاد کرد.

15. پرخور و وزیر

(Обжора и визирь)

پادشاهی با وزیر خرما میخورد و تمام هستهٔ خرما را پیش وزیر می‌انداخت. چون تمام خوردند پادشاه به وزیر گفت: — خیلی پرخور هستی که هستهٔ خرمای بسیار پیش تو است.

وزیر گفت: — ای پادشاه، پرخور آنها هستند که نه خرما باقی گذاشتند نه هسته.

16. شخص بمرتبۀ بزرگی رسیده و شرمنده

(Выскочка и застенчивый)

شخصی که به مرتبۀ بزرگی رسیده بوده و دوستی برای تبریک پیش او رفت. آن شخص پرسید: — کیستی و برای چه آمده‌ای؟

دوست شرمنده شد و گفت: — مرا نمی‌شناسی؟ دوست قدیم تو هستم و برای تسلیت آمده‌ام زیرا که شنیدم کور شده‌ای.

17. نامه‌نویس و آدم احمق

(Писец и глупый человек)

شخصی نامه‌ای می‌نوشت. آدم بیگانه ای نزدیک او نشست و طرف نامه نگاه می‌کرد. آن شخص در نامه نوشت:

— آدم بیگانۀ احمقی پهلوی من نشسته است و این نامه را می‌خواند و از این سبب هیچ رازی نمی‌نویسم.

آن شخص گفت: — چرا مرا احمق می‌گویی و چرا راز نمی‌نویسی؟ نامۀ تو را نخوانده‌ام.

نامه‌نویس گفت: — اگر نامۀ مرا نخوانده‌ای چطور برای تو معلوم شد که چنین نوشتم.

18. خط ناخوانا

(Неудобочитаемый почерк)

شخصی پیش نویسنده ای رفت و گفت: — برای من نامه بنویس.

نویسنده گفت: — پای من درد می‌کند. آن شخص جواب داد: من نمی‌خواهم تو به جای من به جایی بروی که چنین عذری می‌آوری؟

نویسنده در پاسخ گفت: — سخن تو راست است، لیکن من هرگاه برای کسی نامه می نویسم از طرف خوانندگان برای خواندن همان نامه احضار می‌شوم، زیرا که هیچ کس خط مرا نمی‌تواند بخواند.

19. چوپان دروغگو

(Лживый пастух)

چوپان دروغگو گاه‌گاه بی سبب فریاد می‌کرد: — «گرگ آمد!» — «گرگ آمد!»

مردم برای نجات چوپان و گوسفندان به سوی او می‌دویدند ولی چوپان می‌خندید و آنها می‌دانستند که دروغ گفته است. همین طور چوپان چندین بار مردم را گول زد.

اتفاقاً روزی گرگ به گله زد. چوپان فریاد برآورد. مردم گمان کردند که باز دروغ می‌گوید. هیچ کسی به یاری او نرفت و چوپان تنها ماند و گرگ او را درید.

20. غوغا سر لحاف

(Шум и крик из-за одеяла)

ملا نصرالدین شبی در خانه خوابیده بود. ناگاه غوغایی در کوچه شنید. در حال از رختخواب برخاست. لحاف بر سر کشیده از خانه بیرون آمده و خواست سبب غوغا را معلوم کند.

دزدان لحاف را از دوش او گرفته گریختند.

ملا به خانه مراجعت نمود. زن ملا پرسید: — چه خبر بود؟

ملا گفت: — هیچ خبری نبود. فقط غوغا سر لحاف ما بود که آن را گرفته بردند.

21. دخترک عاقل

(Умная девочка)

یکی از حکمای عالی‌مقدار زمستان در اطاق خود نشسته و منقلی پر از آتش ذغال در جلوی خود گذارده بود. دخترک همسایه در زده وارد شد و گفت:

— یک گل آتش میخواهم ببرم تا منقل خودمان را آتش بکنم. شخص دانشمند گفت:

— دخترک عزیز من با کمال میل حاضرم آتش بدهم ولی چیزی همراه نیاورده‌ای که آتش را در روی آن گذاشته ببری. صبر کن تا من یک چیزی برایت پیدا کنم. دخترک گفت:

— زحمت نکشید. من آتش را با دست می‌برم.

دانشمند پرسید: — چطور با دست؟

دخترک جوابی نداده، فوراً دست چپ را باز کرده و در گودال کف دست خود یک مقداری خاکستر ریخته آتش را بر روی آن نهاد، اظهار تشکر نمود و روانه شد.

شخص عالم با خود گفت: — چهل سال است که من به تحصیل علوم مشغول هستم. هنوز عقل این کاری را که دختر پنج ساله کرد ندارم.

22. آدم و شیر

(Человек и лев)

شیری و آدمی در یک خانه‌ای تصویری دیدند که در آن آدم شیر را به زنجیر بسته است. آدم به شیر گفت که شجاعت انسان را می‌بینی که شیر را تابع کرده است. شیر گفت:

— نقاش این تصویر انسان بوده است. اگر نقاش شیر بود اینچنین نمی‌بود.

جواب افلاطون .23

(Ответ Платона)

شخصی از افلاطون پرسید که سالهای بسیار در کشتی بودی و سفر دریا کردی. در دریا چه عجایبی دیدی؟

افلاطون گفت: — عجب همین بود که از دریا به ساحل سلامت رسیدم.

امیر تیمورلنگ و مطرب .24

(Эмир Тамерлан и певец)

امیر تیمورلنگ به هندوستان رسید و مطربان را خواست و گفت:

— از بزرگان شنیدم که در این ولایت مطربان کامل هستند. مطرب نابینا حاضر شد و تار زدن را آغاز کرد. پادشاه بسیار خوشنود شد و اسم او را پرسید. مطرب گفت: — اسم من دولت است. پادشاه گفت: دولت هم کور میشود؟ مطرب جواب داد:

— اگر دولت نمی‌بود به خانهٔ لنگ نمی‌آمد. پادشاه از این جواب خوشش آمد و انعام به او داد.

علامت حماقت .25

(Показатель глупости)

چند نفر اسب‌فروش چند اسب به پادشاه نشان دادند. پادشاه از اسب‌ها بسیار خوشش آمد و آنها را خرید و علاوه بر قیمت اسب‌ها هزار تومان به اسب‌فروشان پیشکی داد که باز از ملک خود اسب بیاورند. اسب‌فروشان رفتند.

روزی پادشاه به وزیر گفت:

— اسامی همهٔ احمقان ولایت را بنویس. وزیر جواب داد که پیش از این نوشته‌ام و اول اسمها اسم اعلیحضرت است. پادشاه پرسید:

— چرا؟ وزیر گفت: — به اسب‌فروشها برای آوردن اسب بی اطلاع مسکن آنها پول دادید که بی شک علامت حماقت است.

پادشاه گفت و اگر اسب‌فروشان اسب‌ها را بیاورند آن وقت چه میشود؟

وزیر گفت: — اگر اسب‌فروشان اسب‌ها را بیاورند اسم شما را از دفتر محو می‌کنم و اسامی اسب‌فروشان را به جای آن می‌نویسم.

26. منجم و پادشاه

(Астролог и шах)

پادشاهی از منجمی پرسید که چند سال از عمر من باقی است؟

منجم گفت: — دو سال. پادشاه از این جواب بسیار غمگین شد.

وزیر عاقلی در دربار پادشاه بود. منجم را پیش پادشاه آورد و از او پرسید که چند سال از عمر تو باقی است؟

منجم گفت: — بیست سال. وزیر همان وقت منجم را با شمشیر روبروی پادشاه کشت.

پادشاه بسیار خوشنود شد. حکمت وزیر را پسندید و دیگر به منجمین اعتماد نداشت.

27. سر دبیر روزنامه و خبرنگار

(Главный редактор газеты и корреспондент)

سر دبیر روزنامه همینکه چشمش به تیتر یک خبر افتاد، خبرنگار را خواست و گفت: در خبری که راجع به ترخیص

کالاهای گمرکی است «ترخیص» را غلط نوشته‌ای. تو هنوز نمی‌دانی «ترخیص» با «صاد» است نه با «سین».

خبرنگار جواب داد:

— البته که می‌دانم. ولی اینکه نوشته‌ام از این پس کالاهای گمرک زودتر خیس می‌شود. منظورم این است که فصل بهار نزدیک است و کالاها در محوطهٔ گمرک بیشتر باران می‌خورند.

-2-

افسانه ها و قصه‌ها

ЛЕГЕНДЫ И СКАЗКИ

1. گرگ و گوسفند

(Волк и баран)

روزی از روزها گوسفند سیاهی در گله ای بود. روزی گوسفند همان طوری که سرش به زیر بود و داشت برای خودش می‌چرید، یک دفعه سرش را بلند کرد و دید: ای دل غافل! از چوپان و گله خبری نیست و گرگ گرسنه‌ای می‌آید به طرف او. چشم‌های گرگ دو کاسه خون بود.

گوسفند گفت: — سلام علیکم.

گرگ دندان‌هایش را بهم سایید و گفت:

— سلام و زهرمار. تو این جا چه کاری می‌کنی؟ مگر نمی‌دانی این کوه‌ها ارث بابای من است؟ الان تو را می‌خورم.

گوسفند دید بدجوری گیر کرده و باید کلکی جور بکند و دربرود. از این رو گفت:

— راستی من باور نمی‌کنم این کوه‌ها مال پدر تو باشد. آخر می‌دانی من خیلی دیر باورم. اگر راست می‌گویی برویم سر اجاق (زیارتگاه). تو دست به قبر بزن و قسم بخور تا من باور کنم. البته آن موقع می‌توانی مرا بخوری.

گرگ پیش خود گفت:

— عجب گوسفند احمقی گیر آورده‌ام. می‌روم قسم میخورم. بعد او را تکه پاره‌اش می‌کنم و می‌خورم.

دوتایی آمدند تا رسیدند زیر درختی که سگ گله در آن جا افتاده بود و خوابیده بود و خواب هفت پادشاه را میدید.

گوسفند به گرگ گفت:

— اجاق این جا است. حالا می‌توانی قسم بخوری.

گرگ تا دستش را به درخت زد که قسم بخورد، سگ از خواب پرید و گلوی او را گرفت.

2. گنج

(Сокровище)

روزی پادشاهی در خزانه‌اش می‌گشت و جواهراتش را وارسی می‌کرد. در گوشه‌ای چشمش به چیزهای عجیب فندق مانندی افتاد. از خزانه‌دار پرسید: — این‌ها چیست؟

خزانه دار گفت: — قبلهٔ عالم به سلامت، من از وقتی که خزانه‌دار شده‌ام این‌ها را همین جا دیده‌ام. از هر کس هم پرسیده‌ام جواب درستی نشنیده‌ام.

پادشاه وزیرش را صدا زد و پرسید: — وزیر، این‌ها چیست؟

وزیر نگاهی به گوشهٔ خزانه انداخت و سرش را خاراند و گفت: — والله پیش از آن که من وزیر بشوم این چیزها توی خزانه بودند، اما راستش را بخواهی نمی‌دانم چیست.

پادشاه عصبانی شد و گفت: — چهل روز بهت مهلت میدهم که از هر جا شده بفهمی این‌ها چیست.

وزیر آمد بیرون و این ور و آن ور رفت، از آدم‌های پیر و جهان‌دیده پرس و جو کرد ولی هیچ کس نتوانست جواب درست و حسابی بدهد. آخر سر گفتند: — در فلان جا پیرمرد

کهن‌سالی هست، قدش خمیده و موی سر و رویش سفید شده، برو پیدایش کن شاید او بتواند گرهٔ کورت را باز کند.

وزیر به راه افتاد و رفت به سراغ پیرمرد. دید ریشش تا زانوانش رسیده و سفید سفید شده. رفت جلو.

— سلام! علیک‌السلام!

وزیر قضیهٔ چیزهای عجیب را برایش نقل کرد. پیرمرد گفت: — من نمی‌دانم. اما برادر بزرگتری دارم در فلان جا، برو پیش او. شاید او بتواند جواب سؤالت را بدهد.

وزیر با خود فکر کرد: پناه بر خدا، این که برادر کوچکتر است یک موی سیاه ندارد، وای به حال برادر بزرگتر.

وزیر آمد پیش برادر بزرگتر و دید پیر سرزنده و بانشاطی است و خیلی جوانتر از برادر دیگرش به نظر می‌رسد. پرسید که: — تو می‌دانی آن چیزهای عجیب توی خزانه چیست؟

پیرمرد گفت: — نه، نمی‌دانم. اما برادر بزرگتر ما حتماً می‌داند، برو پیش او.

وزیر پیش برادر بزرگتر آمد و دید مرد میان‌سالی است و خیلی جوانتر از برادر دیگرش. مرد وزیر را به اطاق بزرگی برد و بالای مجلس نشاند. شربت و میوه برایش آوردند. گرم صحبت بودند که یک دسته مرد جوان وارد اطاق شدند. سلام کردند و دست به سینه ایستادند. مرد جواب سلامشان را داد و بدون این که اعتنایی به آن‌ها بکند به صحبت خود ادامه داد. آخر سر وزیر گفت: — اجازه بدهید بنشینند.

پیرمرد با سر اشاره‌ای کرد و مردها دوزانو دور اطاق نشستند. کمی بعد یک یک دسته جوان وارد اطاق شدند. اینها هم سلام کردند و دست به سینه ایستادند تا پیرمرد سرش را بلند کرد و اشاره کرد بنشینند. جوان‌ها دوزانو نزدیک در اطاق نشستند.

وزیر که حیرتش هر لحظه بیشتر می‌شد قضیهٔ چیزهای عجیب توی خزانه را تعریف کرد و گفت: پادشاه چهل روز به

او فرصت داده که از هر جا شده راز آنها را بفهمد. اما از هر کس پرسیده جواب درست و حسابی نشنیده است.

پیرمرد لبخندی زد و گفت: — در زمان حضرت سلیمان مردی به مرد دیگری زمینی فروخت. خریدار آمد زمینش را شخم بزند پای گاوش به سوراخی رفت. سوراخ را کند و دید که گنجی پیدا شد. آمد پیش فروشندهٔ زمین که بیا گنجت را بردار و ببر.

فروشنده گفت: — گنج مال خود تو است.

خریدار گفت: — آخر مرد، من از تو زمین خریده‌ام نه گنج.

فروشنده گفت: — من هم به تو زمین فروخته‌ام. گنج توی آن پیدا شود مال تو است. چاه مستراح هم پیدا شود همین طور.

خریدار آمد و گنج را به توبره ریخت و آورد گذاشت دم خانهٔ فروشنده. فروشنده عصبانی شد و توبره‌ها را برد گذاشت دم در خانهٔ خریدار. این ببر و آن برگردان تا کارشان به جاهای باریک کشید. رفتند پیش حضرت سلیمان. حضرت سلیمان گفت: — اولادی چیزی دارید؟

خریدار گفت: — پسری دارم.

فروشنده گفت: — من هم دختری دارم.

حضرت سلیمان گفت: — تو دخترت را به پسر او بده، گنج هم مال آنها باشد.

خریدار رفت و در همان زمین گندم کاشت. و گندم‌هایی درو کرد که به بزرگی یک فندق بود . حضرت سلیمان امر کرد از آن گندم‌ها چند تایی توی خزانه نگه دارند...

وزیر گفت: — چرا برادرهای کوچکترت از تو پیرتر به نظر می‌رسند؟

پیرمرد گفت: — زن و فرزندان خوبی نصیب من شده. بدین جهت در دنیا غم و غصه‌ای ندارم. اینها پسرها و نوه‌های من هستند که بی‌اجازهٔ من آب هم نمی‌خورند. اما

برادرهای دیگرم که زن و فرزندشان چندان خوب نیستند، زودتر پیر و شکسته شده‌اند.

وزیر برگشت و حال و قضیه را برای پادشاه تعریف کرد.

3. پسر زرنگ و دختر تنبل پادشاه

(Смышленый парень и ленивая дочь шаха)

یکی بود یکی نبود. مادری بود و پسری. روزی مادر به پسرش گفت:

— پسرجان، چه طور است که یکی از گاوهامان را سر ببریم و نان هم بپزیم و همهٔ اهل ده را مهمان کنیم. برای فصل بهار، خدا کریم است، گاو دیگری می‌فرستد. زمستان را هم مهمان این و آن می‌شویم.

پسر گفت: — من حرفی ندارم، اما اگر در فصل بهار خدا گاو نفرستد، خودت را به گاوآهن خواهم بست.

مادرش گفت: — باشد...

آن وقت گاو را سربریدند و همهٔ اهل ده را مهمان کردند. اهل ده تا خرخره خوردند و سیر شدند و وقت رفتن گفتند: — خدا عوضتان بدهد.

سه چهار روزی گذشت. دیدند که کسی این‌ها را به مهمانی نخواند. آخرش بهار هم رسید و خدا گاو را نفرستاد. پسر مادرش را برداشت و برد بست به گاوآهن.

سه چهار دور رفته و برگشته بود که دید دو تا مرد دارند به طرف او می‌آیند. وقتی که نزدیک او رسیدند، یکی-شان گفت:

— پسر، چه کار داری می‌کنی؟ این زن بیچاره را چرا به جای گاو بسته‌ای؟

پسر گفت: — مگر تو کی هستی که سؤال و جواب می‌کنی؟

مرد گفت: — من پادشاهم و این هم وزیر است. من توی گله‌ام یک گوسالهٔ چموش دارم، این زن را ول کن، برو آن را بگیر بیاور و ببند به گاوآهن.

پسر شاد شد و رفت سراغ چوپان پادشاه که فلان گوساله را بده به من، پادشاه خودش امر کرده.

چوپان گفت: — پسرجان، برو پی کارتِ! این گوساله از آنهایی نیست که تو خیال کرده‌ای، نفله‌ات می‌کند.

پسر گفت: — تو کاری نداشته باش. گوساله را به من نشان بده.

چوپان نشانی گوساله را داد و پسر را فرستاد میان گله. پسر رفت گوساله را پیدا کرد. اما تا خواست بگیردش، گوساله به طرفش حمله کرد. پسر مجالی به او نداد و شاخ‌هایش را محکم گرفت و آورد بست به گاوآهن، پهلوی آن یکی گاو.

فردا پادشاه باز از آن جا می‌گذشت، دید پسر گوساله را قشنگ ادب کرده و از حیوان کار می‌کشد. گفت: — پسر، فردا بیا پیش من یک بار گندم به تو می‌دهم بیاور بکار!

فردا پسر جوان جوال به دوش رفت پیش پادشاه. قراول‌ها راهش ندادند. پادشاه هیاهو را شنید و گفت که بگذارید بیاید. پادشاه دختر بسیار زیبایی داشت، اما خیلی تنبل بود. او را تپاندند توی یک گونی و بار پسر کردند و راهش انداختند. پسر گونی را آورد به خانه. سرش را که باز کرد دختر پادشاه را دید. زود ننه‌اش را صدا زد که: — ننه، بیا نگاه کن. به جای گندم، پادشاه دخترش را داده.

بعد دختر را همان جا رها کرد و رفت سر کارش. عصر که برگشت، دید دختر اصلاً جنب نخورده. همان جا که صبح افتاده بود مانده است. سه چهار روز همین جوری گذشت. دختر از گرسنگی داشت می‌مرد. کسی به او غذایی نمی‌داد. یک روز عصر باز پسر از سر کار برگشت و از مادرش پرسید: — ننه، چه کسی حق دارد نان بخورد؟

ننه‌اش گفت: — هر کس کار بکند.

پسر گفت: — ننه، دختر پادشاه باز کار نکرده؟
ننه‌اش گفت: — چرا! دور و بر خودش را جاروب کرده.
پسر گفت: — یک کف دست نان بهش بده!
دختر بس که گرسنه بود، نان را قاپید و خورد. فردا پا شد و تمام خانه را جاروب کرد. عصر پسر از صحرا برگشت و از ننه‌اش پرسید:
ننه کی حق دارد نان بخورد؟
ننه‌اش گفت: — هر کس کار بکند.
بعد پسر پرسید: — ننه، دختر پادشاه امروز چه کاری کرده؟
ننه‌اش گفت: — خانه را آب و جاروب کرده.
پسر گفت: — پس بگو بیاید سر سفره!
دختر آمد و سر سفره نشست و شکمش را سیر کرد. از آن وقت به بعد دیگر دست از تنبلی کشید.
روزی باز پسر رفته بود به صحرا و دختر نشسته بود در خانه پشم می‌ریسید، دید که در زدند. رفت در را باز کرد. پادشاه و وزیر بودند.
دختر گفت: — پدر، من این پسر را خوب می‌شناسم. یک لقمهٔ نان خالی هم به شما نمی‌دهد، مگر این که کار بکنید.
پادشاه گفت: — چه کاری بکنیم؟
دختر جلوی هر کدامشان مقداری پشم گذاشت که تا پسر نیامده بریسند.
پادشاه و وزیر مشغول پشم‌ریسی بودند که پسر آمد. پسر گفت:
— پادشاه قدمت مبارک باد! به خانهٔ ما خوش آمدی!
پادشاه گفت: — پسرجان، آمدم دخترم را زن تو بکنم. راضی هستی؟
چه دردسر بدهم، پسر دختر پادشاه را به زنی گرفت. هفت شبانه‌روز عروسی و شادی کردند و پادشاه و وزیر هم

گذاشتند و رفتند به خانه‌های خودشان.
دختر و پسر شدند زن و شوهر و زندگی خوش و شیرینی را شروع کردند.

گل‌خندان .4

(Голхандан)

یکی بود یکی نبود غیر از خدا هیچ کس نبود. مرد ماهی‌گیری بود که سالی به دوازده ماه تور می‌انداخت و ماهی شکار می‌کرد و از فروش آنها گذران زندگی میکرد. روزی تورش را به دریا انداخت. کمی صبر کرد. دید تور سنگین شده. با خوشحالی آن را بالا کشید. قورباغهٔ درشتی توی تور نشسته بود و با چشمان دریده‌اش به روی ماهی‌گیر نگاه می‌کرد. ماهی‌گیر قورباغه را پرت کرد به دریا. باز تور انداخت. باز همان قورباغه به تورش خورد. قورباغه را توی دریا پرت کرد و دفعهٔ سوم تور انداخت. باز همان قورباغه به تورش خورد. با خود گفت که حتماً امروز قسمت ما همین است دیگر. آن وقت قورباغه را برداشت و به خانه‌اش برد و قورباغه را ول کرد توی حیاط. ماهی‌گیر آن شب گرسنه خوابید و فردا صبح زود رفت پی کار و کاسبیش. اما عصر که خسته و کوفته به خانه برگشت، دید خانه آب و جارو شده، چای دم کشیده و شام حاضر است. خیلی تعجب کرد اما هر چه قدر فکر کرد راه به جایی نبرد. شامش را خورد و خوابید.
فردا عصر هم که از کار برگشت دید مثل دیروز همه جا تر و تمیز است و غذا حاضر. باز هر چه فکر کرد راه به جایی نبرد.
قورباغه توی حیاط برای خودش ول می‌گشت.
روز سوم ماهی‌گیر به کنار دریا نرفت. پشت پرده قایم شد که ته و توی قضیه را در بیاورد. نزدیک‌های ظهر دید قورباغه پوستش را انداخت و شد یک دختر خوشگل. بعد چادرش را به کمرش زد و بنا کرد خانه را آب و جارو

کردن. در این موقع ماهی‌گیر از پشت پرده بیرون آمد و گفت:

— تو را قسم می‌دهم به آن که من و تو را خلق کرده، دیگر توی جلد قورباغه نرو!

دختر جلد قورباغه را دور انداخت و زن ماهی‌گیر شد.

مدتی گذشت. روزی پادشاه با وزیرش به شکار آمده بود. نزدیک‌های خانهٔ ماهی‌گیر که رسیدند، چشم پادشاه به زن ماهی‌گیر افتاد و یک دل نه صد دل عاشق او شد. آن وقت به وزیر گفت:

— وزیر مردم، تدبیر چیست؟

وزیر گفت: — قبلهٔ عالم به سلامت. این زن شوهر دارد. باید بهانه‌ای پیدا کنیم ماهی‌گیر را بکشیم. آن وقت تو می‌توانی زن او را بگیری و به مراد دلت برسی.

پادشاه رفت به دربار و امر کرد که ماهی‌گیر را حاضر کنند. ماهی‌گیر آمد. پادشاه گفت: — ماهی‌گیر، شنیدم تو جوان رشید و شجاعی هستی. از تو میخواهم که هر چه زودتر یک سلهٔ انگور تازه‌چین که برگش هنوز روی خوشه‌ها باشد، برایم بیاوری. این را هم بدان که اگر تا فردا انگور را حاضر نکنی کشته خواهی شد.

ماهی‌گیر گرفته و غمگین به خانه آمد. زنش پرسید:

— پسر عمو، چرا این قدر گرفته‌ای؟

ماهی‌گیر ماجرا را به او گفت و آخر سر گفت که نمی‌دانم پادشاه از جان من چه میخواهد و من را از کجا شناخته. زنش لبخند زد و گفت:

— هیچ به دلت نیاور. همین حالا پا شو برو به کنار دریا، همان جایی که من را گرفتی و بگو: — «ای خواهر، ای گل‌خندان! ای گل‌هایت خندان! اگر خوابی بیدار شو، خواهر. اگر بیداری، حرف بزن خواهر! خواهرت گفت یک سلهٔ انگور تازه‌چین بده!»

ماهی‌گیر یک راست آمد بکنار دریا. هیچ باورش نمیشد که دریای شور بتواند برایش انگور تازه تحویل بدهد. به خودش میگفت که عجب گیر افتاده‌ام. آخر توی دریا انگور کجا بود؟

دریا آرام بود و داشت به روی آسمان می‌خندید. ماهی‌گیر خواهی نخواهی حرف‌های زنش را تکرار کرد. ناگهان دید دریا موج زد و آب دوشقه شد و از توی آن دختر جوانی بیرون آمد عین زن خودش با یک سلهٔ انگور تازه در دست. ماهی‌گیر تا چشمش به انگور افتاد از خوشحالی فریادی کشید و سله را از دختر قاپید و دوید به طرف قصر پادشاه. پادشاه از دیدن انگور تعجب کرد و به روی وزیر نگاه کرد. وزیر هم با تعجب به روی او نگاه کرد و گفت:

— قبلهٔ عالم به سلامت، شاید ماهی گیر انگورها را از گلخانه‌ای خریده یا خودش توی خانه‌اش یک جوری نگاه داشته بوده است. باید از او چیزی بخواهیم که نتواند تهیه کند.

پادشاه دوباره ماهی‌گیر را به نزدش خواند و همان طوری که وزیر یاد داده بود گفت:

— انگورهایت خیلی خوب بود. خوشم آمد. معلوم می‌شود که همانطوری که من گفته بودم جوان زرنگ و شجاعی هستی. حالا برایت هزار توپ پارچه می‌دهم باید تا فردا صبح برای تمام قشون من لباس بدوزی تحویل بدهی، والا امر می‌کنم تو را بکشند.

باز ماهی‌گیر با سگرمه‌های درهم به خانه آمد. زنش پرسید:

— باز چه چیز شده، پسر عمو؟

ماهی‌گیر جواب داد:

— این دفعه پادشاه گفته که تا فردا صبح برای همهٔ قشونش لباس دوخته تحویل بدهم.

زن گفت: — هیچ غصه نخور. این که کاری ندارد. همین الان پا شو برو به کنار دریا و بگو: «ای خواهر، ای گل‌خندان! ای گل‌هایت خندان! اگر خوابی بیدار شو، خواهر. اگر بیداری، حرف بزن، خواهرت گفت تار و دف بردار و بیا!»

ماهی‌گیر راه افتاد اما در دل می‌گفت: — عجب کاری. پادشاه امر می‌کند تا فردا برای قشون لباس دوخته تحویل بدهم، این هم می‌گوید که برو تار و دف بردار بیاور!

دریا موج می‌زد اما موج‌هایش خیلی بزرگ نبود. ماهی‌گیر تا رسید به کنار دریا حرف‌های زنش را تکرار کرد. باز آب دو شقه شد و همان دختر با دف و تار بیرون آمد همراه ماهی‌گیر به خانه آمد. خواهرها به ماهی‌گیر گفتند:

— تو برو راحت بخواب دیگر کاریت نباشد. ماهی‌گیر رفت زیر لحاف اما مگر خواب به چشمش می‌آمد؟ خواهرها تا صبح زدند و رقصیدند. مرد مرتب به خودش می‌پیچید که فردا جلوی چشم همه پادشاه امر می‌کند جلاد سرم را از تنم جدا کند، اما اینها اصلاً عین خیالشان نیست. چند دفعه خواست بلند شود دف و تار را بگیرد بشکنند اما بعد فکر کرد که شاید کاری از دستشان آمد.

صبح آفتاب تیغ نزده دو خواهر دست از زدن و رقصیدن کشیدند و زن ماهی‌گیر پهلوی شوهرش آمد و گفت:

— پسر عمو، پا شو برو گاری صدا کن، لباس‌ها را ببر!

ماهی‌گیر اول خیال کرد دستش انداخته‌اند اما وقت چشم‌هایش را باز کرد و لباس‌ها را دید، از خوشحالی نمی‌دانست چه کار بکند. فوری بلند شد و این بر و آن بر لباس‌ها را نگاه کرد دید حتی دگمه‌هایش را انداخته‌اند. از شادی در پوست خود نمی‌گنجید. زودی رفت و یک گاری دم درآورد و لباس‌ها را بار کرد و راه افتاد.

پادشاه هنوز در خواب بود که ماهی‌گیر در قصر را زد. دو ساعت بعد که پادشاه لباس‌های دوخته را دید دهانش از تعجب باز ماند. البته وزیر هم مثل پادشاه خیلی تعجب کرد.

پادشاه نگاه کرد به روی وزیر. هیچ کدام از حیرت نمی‌توانست حرفی بزند. آخر سر وزیر گفت: — قبلهٔ عالم به سلامت، شاید ماهی‌گیر همهٔ خیاط‌های شهر را جمع کرده و پول داده لباس‌ها را برایش دوخته‌اند باید از او چیزی بخواهیم که اصلاً نتواند بیاورد. مثلاً می‌گوییم باید تا فردا بچه‌ای برای ما پیدا کنی بیاوری که نافش را هنوز نبریده باشند اما بتواند با پادشاه قشنگ حرف بزند.

ماهی‌گیر را صدا کردند و امر پادشاه را گفتند. بیچاره ماهی‌گیر ناامید شد. به خودش گفت: — فردا حتماً کشته خواهم شد. آخر کی تا حالا دیده بچهٔ تازه به دنیا آمده حرف بزند؟ گرفته و غمگین به خانه آمد. زنش پرسید: پسر عمو جان چه خبری شده؟ ماهی‌گیر گفت: این دفعه دیگر تو هم نمی‌توانی کاری بکنی. پادشاه بچه‌ای از من خواسته که نافش را هنوز نبریده باشند اما بتواند قشنگ با او حرف بزند. زن لبخندی زد و گفت: — این که کاری ندارد. فردا صبح زود برو کنار دریا و بگو «ای خواهر، ای گل‌خندان! ای گل‌هایت خندان! اگر خوابی بیدار شو، خواهر! اگر بیداری، حرف بزن، خواهر! خواهرت گفت بچهٔ نوزاد را بده بیاورد!» مرد شب را خوابید و صبح زود پا شد رفت به کنار دریا. دریا توفانی بود. موج‌های بزرگ به سنگ‌های ساحل می‌خوردند و هیاهوی زیادی به راه می‌انداختند. مرد تا حرف‌های زنش را تکرار کرد، «گل‌خندان» از میان موج‌ها بیرون آمد با بچهٔ نوزادی که هنوز نافش را نبریده بودند. مرد بچه را گرفته آمد به قصر پادشاه. اما کمی شک برای آن داشته بود که نکند بچه نتواند حرف بزند. پادشاه تا چشمش به بچه افتاد، ازش پرسید: — بچه جان، بگو ببینم برای ما چه اتفاقی خواهد افتاد؟ پادشاه مطمئن بود که بچه حرف نخواهد زد. اما یک دفعه بچه به حرف آمد و گفت: — الان آتش از آسمان می افتد، تو و تخت تو را هورتی می‌کشد تو. تا این حرف از

دهان بچه بیرون آمد، آتش افتاد و همه را سوزاند و خاکستر کرد. ماهی‌گیر نفس راحتی کشید و رفت پی کار و کاسبیش.

5. فاطمه خانم

(Фатеме ханом)

در روزگاران قدیم دختری بود به نام فاطمه خانم. مادر فاطمه خانم مرده بود و پدرش زن دیگری گرفته بود. این زن با فاطمه خانم بدرفتاری می‌کرد. همیشه سر کوفتش می‌زد و می‌گفت: فاطمه خانم، چشم دیدن سگ را دارم، گربه را دارم، اما چشم دیدن تو را ندارم.

همان‌طور که مار از پونه بدش می‌آید ، این زن هم از فاطمه خانم بدش می‌آمد. از صبح تا شام هزار جور امر و نهی به او می‌کرد و فحشش می‌داد اما به دختر خودش از گل نازک‌تر چیزی نمی‌گفت و نمی‌گذاشت دست به سیاه و سفید بزند. سر شام قدری نان خشک جلوی فاطمه می‌ریخت و خودش و مرد و دخترش در اطاق دیگر شیرین‌پلو می‌خوردند.

پدر فاطمه خانم مرد پخمه‌ای بود و از ترس زنش نمی‌توانست چیزی بگوید.

روزی زن یک من پنبه داد به فاطمه خانم که: برو سر کوه بنشین و تا عصر باید این‌ها را بریسی. بعد هم گاو را از طویله در آورد که: این را هم ببر آن جا بچران. بگیر، این هم ناهارت. قدری نان کپک‌زده داد به دستش و راهش انداخت.

گاو فاطمه خانم از این گاوهای معمولی نبود. آدم‌ها را سرش می‌شد. مادر فاطمه خانم وقتی که می‌مرد سفارش دخترش را به گاو کرده بود که خوب مواظبش باشد.

فاطمه خانم پنبه را گذاشت پشت و به راه افتاد. سر کوه که رسید پنبه‌ها را گذاشت جلوش و مشغول ریسیدن شد. ناگهان باد سختی آمد و پنبه‌ها را برداشت و برد. فاطمه خانم دنبال باد دوید و فریاد زد:

— آی، قربان بالت شوم، پنبهٔ مرا دورتر نبر، زن پدرم دعوایم میکند!

باد پنبه‌ها را برد و انداخت به آلونک یک پیرزن. فاطمه خانم رسید به در آلونک و گفت:

— ننه‌جان، باد پنبه‌های مرا آورد این جا. اجازه می‌دهی آنها را بردارم؟

پیرزن گفت: — جان ننه، بیا نگاه کن ببین موهای من تمیزتر است یا مال مادرت.

فاطمه خانم رفت جلو و موهای پیرزن را زیر و رو کرد، دید پر از شپش و رشک است. گفت: — البته که موهای تو تمیزتر است!

پیرزن گفت: — خوب. برو گوشهٔ گلیم را بلند کن ببین خانهٔ من تمیزتر است یا خانهٔ مادرت.

فاطمه خانم رفت یک گوشهٔ گلیم را بلند کرد، دید صدها سوسک و خرچسونه و هزارپا در آنجا ول می‌خورند. گفت: — اصلاً این خانه چه دخلی دارد به خانهٔ مادر من؟ خانهٔ تو صد مرتبه از مال او تمیزتر است.

پیرزن گفت: — بیا ننه، این هم پنبهٔ تو. بگیر برو. سر راهت سه تا چشمهٔ آب می‌بینی: توی چشمه آب تنی کن، آب چشمه سیاه را به موها و ابروهات بزن و آب چشمه قرمز را به لب‌ها و گونه‌هایت.

فاطمه خانم پنبه‌ها را برداشت و آورد گذشت کنار گاو و برگشت به چشمهٔ سفید و سیاه و قرمز. وقتی که دو باره پیش گاوش آمد، دید گاو همهٔ پنبه‌ها را خورده و کلاف کرده است.

آفتاب غروب زن آمد سر کوچه که ببیند فاطمه خانم آتش به جان گرفته چرا دیر کرده. ناگهان دید ماه از ته کوچه در آمد و همه جا را روشن کرد. به آسمان نگاه کرد. دید ماه همیشگی سر جای خودش است. خوب که به ته کوچه نگاه کرد، دید فاطمه خانم است که دارد می‌آید و یک

ماه بزرگ وسط پیشانیش می‌درخشید. از شدت غضب کم مانده بود که دیوانه بشود. زد توی سر فاطمه خانم که: — «تا حالا کدام گوری بودی؟»

فاطمه خانم سرگذشتش را گفت. زن که این را شنید رفت توی فکر که: فردا باید دختر خودم را بفرستم.

فردا آفتاب نزده بلند شد. پلوی خوبی پخت و با نان تازه در دستمالی پیچید و داد به دخترش و یک شانزدهم من پنبه هم داد که: ببر سر کوه بریس.

دختر تا سر کوه برسد خسته شده بود. سر کوه دراز کشید و خوابید. بعد بیدار شد، یکی دو ساعت کش و قوس رفت و ناهارش را خورد. آن وقت پنبه را در آورد که بریسد. ناگهان بادی آمد و پنبه را برداشت و برد. دختر داد و فریاد به راه انداخت که: بالت بشکند، باد! پنبهٔ مرا کجا داری می‌بری؟

باد پنبه را برد و انداخت به آلونک پیرزن و راهش را کشید و رفت. دختر رسید به در آلونک و با خشم زیاد در را باز کرد و فریاد کشید: — آهای پیرزن هفهفو، زود باش پنبهٔ مرا بده والا هر چه دیدی از چشم خودت دیدی!

پیرزن گفت: — ننه جان، جوش نزن. بیا تو ببین موهای من تمیزتر است یا مال مادرت؟

دختر موهای پیرزن را زیر و رو کرد، دید پر از شپش و رشک است. گفت:

— وا، خاک عالم، چه قدر کثیف است!

پیرزن گفت: — خیلی خوب. ببین زیر گلیم چه جور است.

دختر یک گوشهٔ گلیم را بلند کرد، دید پر از خرچسونه و سوسک و هزارپا است. گفت: — وای که آدم دلش بهم می‌خورد! خانهٔ مادر من از گل تمیزتر است.

پیرزن گفت: — حالا بیا پنبه‌ات را بگیر. سر راهت سه تا چشمهٔ آب هست. در چشمهٔ سیاه آب تنی می‌کنی، آب

چشمهٔ قرمز را به موها و ابروهایت میزنی و آب چشمهٔ سفید را به لب‌ها و گونه‌هایت.

دختر بیرون آمد و در چشمهٔ سیاه آبتنی کرد، آب چشمهٔ قرمز را به موها و ابروهایش زد و آب چشمهٔ سفید را به لب‌ها و گونه‌هایش.

عصر زن آمد سر کوچه که دخترش را پیشواز کند. اما به جای ماه چشمش افتاد به یک برزنگی که موها و ابروهایش قرمز بود و لب‌ها و گونه‌هایش سفید سفید و یک چیز بد هم از پیشانیش آویزان شده و توی دهنش رفته بود و دختر داشت می‌جویدش. زن دودستی به سر خودش زد و از هوش رفت. وقتی که به خود آمد، دخترش را برداشت و برگشت به خانه و فاطمه خانم را تا می‌خورد کتک زد. خسته که شد رفت بخوابد. اما مگر خواب به سراغش می‌آمد؟ مثل مارزده‌ها هی به خودش می‌پیچید. فکر برش داشته بود. هیچ از این کارها سر درنمی‌آورد. آخر سر پیش خود گفت:

— همهٔ این چیزها زیر سر گاو است، باید کلکش را بکنم.

روز دیگر سر و رویش را زعفران مالید و کمرش نان خشک بست و خود را به ناخوشی زد و خوابید. مرد که به خانه آمد و رنگ زرد زنش را دید، پرسید: — چه‌ات است؟

زن حرکتی کرد و کمرش را پیچاند. نان خشک خرد شد، انگار استخوان‌های کمرش از شدت درد صدا می‌کرد. بعد به شوهرش گفت: — مگر نمی‌بینی؟ تمام اعضای بدنم درد می‌کند. امروز رفتم پیش طبیب، گفت: — «دوایت گوشت گاو زرد است».

مرد گفت: — خیلی خوب، این که کاری ندارد. قصاب سرگذر یک گاو زرد سر بریده، می‌روم برایت می‌خرم.

زن گفت: — نه، گوشت هر گاو زردی که دوا درمان نمی‌شود. گفته گاو زرد خودمان باید باشد.

فاطمه خانم هر چه گریه و زاری و التماس کرد بی فایده بود. پدرش هم دیگر پاپی نشد که طبیب از کجا گاو زرد ما را می‌شناسد.

فاطمه خانم دوید رفت به طویله و دست‌هایش را انداخت به دور گردن گاو و های های گریه کرد. گاو گفت:
— گریه نکن. من کاری می‌کنم که گوشتم توی دهن همه‌شان تلخ بشود اما توی دهن تو شیرین. تو فقط استخوان‌های مرا به دقت جمع میکنی و زیر آخورم چال میکنی، هر وقت حرفی، مشکلی داشته باشی می‌آیی پیش من و به من می‌گویی.

گاو را کشتند. زن حالش جا آمد. بلند شد چادرش را زد به کمرش و دیگی بار گذاشت که گوشت گاو را برای شام بپزد.

شب همه نشستند سر سفره که گوشت گاو را بخورند. لقمهٔ اول را که توی دهانشان گذاشتند درآوردند. تلخ تلخ بود، مثل زهر. زن نان و پنیر برای خودشان آورد و گوشت‌ها را ریخت جلوی فاطمه خانم که بخورد و بمیرد. فاطمه خانم گوشت را چنان با لذت و اشتها می‌خورد که دیگران حسودیشان می‌شد.

چند روزی گذشت. عروسی پسر پادشاه بود. زن لباس‌های نواش را پوشید و دختر خودش را هم بزک و دوزک کرد که با خود ببرد. فاطمه خانم هر چه کرد که او را هم با خود ببرند، زن گفت: — تو و عروسی پادشاه؟ حرفش را هم نزن که نمی‌توانم آبروی خودم را ببرم.

آن وقت دوتایی به عروسی رفتند. فاطمه خانم آن قدر گریه کرد که چشم‌هایش باد کرد. کمی گلدوزی کرده بود که ناگهان حرفهای گاو یادش آمد. بلند شد رفت کنار آخور گاو. استخوان‌ها را در آورد و حال و قضیه را گفت. زود یک اسب سفید و یک دست لباس سفید حاضر شد. فاطمه خانم لباس‌ها را پوشید و سوار اسب شد. یک جیب لباس سفیدش پر از

طلا واشرفی بود و یک جیبش پر از خاکستر. فاطمه خانم به اسب هی زد و راه افتاد به طرف قصر پادشاه. قراول‌ها از دیدن چنین شاهزاده خانم زیبایی مات و مبهوت و انگشت به دهان ماندند و نتوانستند جلوش را بگیرند.

فاطمه خانم رفت تو و شروع کرد به رقصیدن. همهٔ زن‌ها و دخترها دو چشم داشتند، دو چشم دیگر هم قرض کردند و محو تماشای زیبایی و پایکوبی فاطمه خانم شدند. فاطمه خانم رقصش تمام که شد اشرفی ها را انداخت به طرف حاضران و خاکستر را ریخت توی چشم نامادری و دخترش و آمد بیرون. نامادری و دخترش داد زدند: — وای، چشم‌هایم کور شد!.. بگیریدش!..

زن‌ها و دخترها تا آمدند به خود بجنبند و ببینند چه شده، فاطمه خانم به خانه اشان هم رسیده بود. تا برگشتن نامادری و دختر لباس‌ها را کند و استخوان ها را دوباره چال کرد و پرداخت به رفت و روب اطاق‌ها و حیاط.

عصر ننه و دخترش آمدند. مثل ابر زمستان گرفته بودند. فاطمه خانم گفت:

— ننه، آن چه خوردی مال خودت، از آن چه دیدی برایم تعریف کن.

زن ناگهان به حرف آمد و نفرین‌هایی کرد که اگر یکی مستجاب می‌شد، گوشت به تن دخترهٔ رقاص نمی‌ماند. گفت: — یک دختر آمد مثل ماه. طوری رقصید که همه انگشت به دهان ماندند. اما آخر سری، جوانمرگ شده برای دیگران طلا و اشرفی انداخت و برای ما خاکستر. کم‌مانده بود هر دومان کور بشویم.

فاطمه خانم پرسید: — دختر را چه کار کردند؟

زن گفت: — تا آمدند بگیرندش، ذلیل شده در رفت...

فردا باز زن و دخترش خواستند به عروسی بروند. فاطمه خانم التماس کرد: ننه، امروز مرا هم با خود ببر ببینم عروسی پسر پادشاه چه‌طور می‌شود.

زن به سرش داد زد: — برو گم شو! رویت باز نشود! من نمی‌توانم تو را همراه خودم ببرم که آبرویم پیش در و همسایه بریزد.

وقتی زن و دخترش رفتند، فاطمه خانم باز رفت به سراغ استخوان‌های گاو. این دفعه یک اسب زرد و یک دست لباس زرد برایش حاضر شد. فاطمه خانم لباس‌ها را پوشید و سوار اسب شد و رفت به عروسی. باز مثل دیروز طلا و اشرفی را به طرف حاضران انداخت و خاکستر را ریخت توی چشم نامادری و دخترش و بیرون آمد. عصری که ننه و دخترش برگشتند گفت:

— ننه، آن جا هر چه خوردی مال خودت، از آن چه دیدی برایم تعریف کن.

نامادری باز شروع کرد به نفرین و ناسزا و گفت:

— امروز هم باز همان دختر آمده بود. لباس زرد پوشیده بود. رقصید و رقصید و آخر سر باز قسمت ما خاکستر شد و قسمت دیگران طلا و اشرفی.

فردا باز خواستند به عروسی بروند. فاطمه خانم گفت:

— ننه، یک دفعه هم مرا با خودت ببر. دلم می‌خواهد عروسی پسر پادشاه را تماشا کنم.

زن تشر زد: — به خیالت کسی هستی که بتوانم ترا با خودم ببرم به عروسی پسر پادشاه؟ دیگر حرفش را هم نزنی!..

این دفعه فاطمه خانم یک دست لباس سرخ پوشید و اسب سرخی سوار شد و رفت به خانهٔ پادشاه. باز رقصید و رقصید و اشرفی‌ها را به طرف حاضران و خاکستر را ریخت توی چشم نامادری و دخترش و بیرون آمد. سر راه پایش لغزید و یک لنگهٔ کفش طلائیش افتاد در چشمهٔ آب. تا نامادری و دخترش بیایند لباس‌ها را کند و نشست و پرداخت به گلدوزی.

وقتی که زن و دخترش برگشتند مثل هر روز یک چیزی این پرسید و یک چیزی آنها جواب دادند.

چند روز بعد پسر کوچک‌تر پادشاه رفت سر چشمه، اسبش را آب بدهد. اسب نگاه کرد توی چشمه و رم کرد. پسر پادشاه گفت:

— ببینید توی چشمه چه هست.

غلامان گشتند و یک لنگهٔ کفش طلایی زنانه پیدا کردند. پسر پادشاه تا لنگه کفش را دید دهنش آب افتاد. پیش خود گفت:

— صاحب چنین کفشی باید خیلی زیبا باشد، حتماً پیدایش می‌کنم و می‌گیرمش.

لنگه کفش را داد به کنیزها و گفت: — بروید تمام شهر را بگردید و صاحب این کفش را پیدا کنید.

کنیزها به راه افتادند و یک یک خانه‌ها را گشتند. هر جا زنیِ، دختری بود لنگه کفش را به پایش کردند. اما بیهوده بود. یا گشاد بود یا تنگ. آخر سر رسیدند به خانهٔ فاطمه خانم. زن، تا خبر شد فوراً فاطمه خانم را توی تنور کرد و دهانه‌اش را بست و رویش ارزن ریخت که مرغ‌ها بخورند.

کنیزهای پسر پادشاه در زدند و آمدند تو، گفتند:

— دخترت را بیار این جا!

زن دختر خودش را جلو آورد. کنیزها لنگه کفش را درآوردند که به پایش بکنند، دیدند پای این دختر آن قدر گنده است که لنگهٔ کفش تا پنجه‌اش هم تو نمی‌رود. پرسیدند: — دختر دیگری ندارید؟

زن قسم خورد که ندارد. کنیزها بلند شدند که بروند. ناگهان خروس بانگ زد:

قوقولی، قو ... قو
فاطمه خانم، تو تنوره
اما صورتش چه پر نوره
سوزن میزنه توی خاکستر
نقشه میدوزه از گل بهتر.

کنیزها به صدای خروس برگشتند، گفتند: — این خروس چه دارد می‌گوید؟

زن لگدی به بال خروس زد و گفت: — کیش!..

کنیزها به راه افتادند که باز خروس بانگ زد:

قوقولی، قو ... قو
فاطمه خانم، تو تنوره
اما صورتش چه پر نوره
سوزن میزنه توی خاکستر
نقشه میدوزه از گل بهتر.

این دفعه کنیزها برگشتند، دهانهٔ تنور را برداشتند و دیدند دختر زیبایی مثل پنجهٔ آفتاب توی خاکسترها نشسته و گلدوزی می‌کند. لنگه کفش را به پایش کردند، دیدند درست به اندازهٔ پای او است. شاد و خندان برگشتند پیش پسر پادشاه و حال و احوال را گفتند. پسر پادشاه شاد شد و گفت که خروس را هم باید بیاورید پیش ما بماند.

هفت شبانه‌روز جشن گرفتند و شهر را آذین بستند. شب هفتم که می‌خواستند عروس را به خانهٔ داماد ببرند، زن گفت: — دخترم را خودم به خانهٔ داماد می‌برم. اما عوض این که فاطمه خانم را ببرد، دختر خودش را برد. سر و صورت فاطمه خانم را هم خاک سیاه مالید و باز توی تنور کرد. پسر پادشاه نگاهی به عروس کرد و فهمید که عروس عوضی است. گفت که لنگه کفش را بیارند. آوردند و دید که به پای این نمی‌خورد. در این موقع خروس باز بانگ زد که فاطمه خانم در تنور است و نقشه می‌دوزد از گل بهتر.

پسر پادشاه امر کرد، رفتند فاطمه خانم را آوردند و نامادری و دخترش را هم بستند به دم قاطر چموش و ول کردند به کوه و صحرا.

خواهر الیونوشکا و برادر ایوانوشکا .6

(Сестра Аленушка и брат Иванушка)

به روزگاران گذشته پیرمرد و زنی با یکدیگر زندگی می‌کردند. دختری بنام الیونوشکا و پسری بنام ایوانوشکا داشتند. پیرمرد و زنش مردند و الیونوشکا و ایوانوشکا را تنها گذاشتند. الیونوشکا سفری را در پیش گرفت و برادر کوچک را هم با خود برد.

راه دور و درازی پیمودند. از کنار مزارع بزرگ گذشتند، راه طولانی بود و به همین علت تشنگی بر ایوانوشکا غلبه کرد. به خواهر گفت: «من تشنه هستم».

خواهر گفت: — «اندکی صبر کن، بزودی به چاه آبی خواهیم رسید». باز هم پیش رفتند. آفتاب خیلی بالا آمده بود، گرما چهره‌شان را می‌سوزاند. به جایی رسیدند که آنجا جای پای گاوی بود که از آب پر شده بود. ایوانوشکا گفت:
— می‌توانم از این آب چند قلپ بنوشم؟»

— نه برادر، اگر از این آب بخوری شکل گوساله درخواهی آمد.

ایوانوشکا فریاد زد. آنها باز هم پیشتر رفتند. آفتاب هنوز در آسمان بود و گرما آنها را کلافه کرده بود، چون به جای پای اسبی رسیدند که از آب انباشته بود. ایوانوشکا گفت:
— «می‌توانم از این آب چکه‌ای بنوشم؟»

خواهر ایوانوشکا گفت: — «نه برادر اگر از این آب بخوری به هیات کره اسب درخواهی آمد».

ایوانوشکا نالهٔ سردی کشید و براه افتادند. پیش میرفتند و آفتاب هنوز در بلندی بود و گرما جانشان را به لب رسانده بود. چون بکنار گودالی رسیدند که جای پای بزی بود و از آب لبریز بود. ایوانوشکا گفت: — «خواهر الیونوشکا، می‌توانم چند جرعه از این آب بنوشم؟»

— نه برادر. اگر از این آب بخوری به هیات یک بزغاله درخواهی آمد. ایوانوشکا گفتهٔ خواهر را بگذاشت و چند جرعه‌ای از آب داخل حفره خورد و پس به شکل بزغالهٔ سفید کوچکی درآمد. الیونوشکا برادر را صدا کرد، اما بجای برادر، بزغاله‌ای بطرف او دوید. الیونوشکا گریه را سر داد و با دسته‌ای علف خشک در کنارش نشست. بزغالهٔ خالدار در اطراف جست و خیز میکرد...

در همین حال بازرگانی از آنجا میگذشت. او از الیونوشکا پرسید:

— دختر زیبا گریه ترا چه سود؟

الیونوشکا اندوهٔ خود باز گفت. بازرگان گفت: بیا تا ترا به همسری بگیرم. ترا جامه‌ای گرانبها خواهم پوشاند و این بزغاله نیز با ما خواهد بود.

الیونوشکا کمی اندیشید و سپس پذیرفت. آنان زندگی را بشادمانی می‌گذراندند. بزغاله نیز با آنان بود و هنگام غذا خوردن در همان کاسه‌ای که آنان می‌خوردند او نیز میخورد.

یک روز بازرگان از خانه بیرون شد. چند لحظه بعد جادوگری آنجا رسید. جادوگر بکنار پنجرهٔ الیونوشکا آمد و از او خواهش کرد که با هم بکنار رودخانه بروند تا در آب خودشان را بشویند. الیونوشکا با جادوگر بکنار رودخانه رفتند. چون به آنجا رسیدند جادوگر خود را روی الیونوشکا انداخت و سنگی را بگردن او آویخت و به رودخانه انداخت و خود لباس او را پوشید و روانهٔ خانه شد. کسی گمان نمی‌برد که الیونوشکا نیست و او جادوگر پیر است که به این شکل درآمده است.

بازرگان به خانه آمد. حتی او هم گمان نبرد که الیونوشکا این نیست. در این میان تنها بزغاله بود که میدانست الیونوشکا نیست. از شدت اندوه حرمان لب به غذا نمیزد. هر روز صبح و شام بکنار رودخانه می‌آمد و آنجا را ترک نمیگفت چون به کنارهٔ آب می‌ایستاد می‌گفت:

— «خواهر، خواهر الیونوشکا! پیش من بیا! آب را به کناری بزن و اینجا بیا!» جادوگر پیر به این موضوع پی برد، پس از بازرگان خواست که بزغاله را بکشد. بازرگان را اندوه فرا گرفت. چون او بزغاله را دوست میداشت. اما جادوگر پافشاری می‌کرد و چاره‌ای جز انجام کار نبود. سرانجام بازرگان گفت: — «خیلی خوب، او را بکش... پس جادوگر آتش برافروخت، دیگهای آب گرم کرد، چاقو را تیز کرد... بزغاله چون کشتنش را حتمی می‌دانست به بازرگان گفت: — پیش از اینکه بمیرم، بگذار به کنار رودخانه بروم و جرعه‌ای آب بنوشم. بازرگان خواهش او را قبول کرد. پس بزغاله به کنار آب آمد و آنجا ایستاد و با ناله گفت:

— خواهر، خواهر الیونوشکا! آب را به کناری بزن پیش بیا!

شعله‌های آتش گر می کشند و دیگ‌ها غل‌غل می‌جوشند، و صدای بهم خوردن تیغهٔ چاقو بگوش میرسد و من بسوی مرگ میروم.

الیونوشکا از آنسوی رودخانه گفت:

— برادر، برادر ایوانوشکا! سنگینی سنگی را بر دوش میکشم و طناب ابریشمی بر پاهایم پیچیده شده است. سنگ ریزه‌های ته جویبار بر قلبم چنگ انداخته است.

جادوگر جستجوی بزغاله بود اما او را نیافت. خدمتکار خانه را پیش خواند و گفت:

— «بزغاله را پیدا کن و اینجا بیار!»

چون به کنار رودخانه رسید فریاد بزغاله را شنید که میگفت:

«خواهر، خواهر الیونوشکا! آب را به کناری بزن و پیش بیا، شعله‌های آتش گر می‌کشند، دیگ‌ها غل غل می‌جوشند، و صدای بهم خوردن تیغهٔ چاقو بگوش میرسد، و من بسوی مرگ پیش میروم.

از آنجا دورتر صدایی در باغ میگفت:

— بـرادر، بـرادر ایوانوشـکا! سـنگینی سـنگی را بـر دوش می‌کشم و طناب ضخیم بر پاهایم گره خورده اسـت و سـنگ ریزه‌های ته جویبار بر قلبم چنگ انداخته است.

خدمتکار چون گفتگوها را شنید شتابان بخانه بازگشت و آنچه دیده بود به بازرگان باز گفت. بازرگان افرادی چند پیش خواند و به کنـار رودخانـه رفتنـد، تـور ابریشـمی بـداخل آب انداختند و الیونوشکا را از آنجا بیرون کشیدند. سـنگی را کـه بـه گـردن داشـت برداشـتند و او را در چشـمه‌ای شسـتند و جامه‌ای سفید بر او پوشاندند و بدین ترتیب الیونوشکا زنـدگی را دوباره یافت و حال زیبـاتر از گذشـته مـی‌نمـود. بزغالـه از شادی و شعف چند بار جست و خیـز کـرد و بـار دیگـر بـه هیات ایوانوشکا در آمد.

جادوگر نابکار را نیـز بـه دم اسـبی بسـتند و آن را در مزرعه رها کردند...

7. دختر کوچولو و قوها

(Маленькая девочка и лебеди)

مردی روستایی با زنش زندگی می‌کـرد. دختـر و پسـری کودک آنان بود. یک روز مادر به دختر گفت: — «دخترم، مـا امروز بکار مزرعه میرویم، از برادرت مواظبت و نگاهداری کـن. چنانچه رفتارت نیک بود در بازگشت برایت لچکـی نـو خریـده می‌آورم».

پدر و مادر راهی مزرعه شدند و کودک اندرز مادر را از یاد برد. برادر را زیر دریچـۀ خانـه بـر روی چمـن گذاشـت و خود به خیابان رفت. آنجا با همسالان خود ببـازی پرداخـت و گفتۀ مادر را فراموش کرد. در این حال دسـته‌ای از قوهـا بـه آنجا فرود آمدند. برادر را بر بال گرفته و از آنجـا دور شـدند. کودک چون بخانه باز آمد به اطراف نگریسـت. آه! بچـه آنجـا نبـود. بـه اطـراف نگریسـت. امـا رد پـایی از او نیافـت. او را میخواند، گریستن آغـاز کـرد. آخـر او را بـه مواظبـت کـودک

گماشته بودند. بمزرعه شتافت. آنجا دسته‌ای از قوهای وحشی را دید که بالای جنگل انبوه در پرواز بودند. پس دانست که پرندگان او را درربوده اند. روستائیان گفتند که او را قوهای وحشی با خود برده‌اند. کودک به دنبال پرندگان دوید. راهی بس دور و دراز پیمود تا به «اجاقی» رسید.

— «اجاق، اجاق، بگو پرندگان از کدامین راه رفته‌اند؟»

اجاق گفت:— «نان جوین پخته دارم که آن را با شعله-های گرم خویش پخته‌ام، بگیر و بخور، آن زمان بتو راه را خواهم گفت:

— «چه میگویی؟ نان جوین ترا خورم! در خانه نان گندم نمی‌خورم!»

پس اجاق راه را به او نگفت. کودک به راه خود ادامه داد و به درخت سیبی رسید و پرسید: — «درخت سیب، بگو پرندگان به کدامین سو رفته‌اند؟» سیب گفت: «دانه‌ای سیب از دستم بگیر و بخور پس راه را به تو خواهم گفت».

— «دانه‌ای از تو بگیرم. در باغ خانه‌مان سیب خانگی کم خورده ام، حالا دست به سیب وحشی تو بزنم!»

پس درخت سیب نیز راه را به او نگفت. کودک براه خود می‌رفت به رودخانه‌ای رسید که در آن شیر روان بود و بر کنگره و کنارش سر شیر...

دخترک از رودخانه پرسید: — «رودخانه، رودخانه، بمن بازگوی که راه پرندگان از کدامین سو میرود؟»

رودخانه گفت: — «اندکی شیر با خامه از من بگیر و بخور تا راه پرندگان را به تو بگویم».

دختر کوچک گفت: — «در خانه خامه و شیر نمی‌خورم، حالا در اینجا شیر و خامهٔ تو را بخورم». پس رودخانه نیز راه را به او نگفت. دختر از مزارع زیادی گذشت و به راه طولانی خویش میرفت. شب می‌رسید و او می‌بایست به خانه بازگردد.

در همین حال کلبه‌ای از دور پدیدار شد که در کنارهٔ آن جای پای مرغان بود و کلبه‌ای تمیز و زیبا می‌نمود. کلبه

دریچه‌ای داشت و در اندرون آن جادوگر پیر، عجوزهٔ جنگل نشسته بود و با سیبی سرخ به بازی مشغول بود.

دخترک به درون کلبه رفت و گفت:

— «روز بخیر، مادرجان!»

— «روز بخیر، دخترجان، اینجا چه می‌کنی؟»

— «تمام روز در مزارع و جنگل‌ها راه پیموده‌ام. از مردابها و گنداب روهای بسیار گذشته‌ام. جامه‌ام از آب خیس شده است. حالا آمده‌ام که بر آتش تو گرم شوم».

— «اینجا بنشین و دستی به دوک بزن».

عجوزهٔ جنگل دوک را به دست او داد و خود از آنجا رفت. دخترک به ریسیدن دوک آغاز کرد. در همین حال موشی به آنجا رسید و گفت:

— «دخترجان، کمی خورش بمن بده، تا رازی را برای تو فاش کنم».

دخترک کمی به او خورش داد و موش گفت:

— «عجوزهٔ جنگل بیرون رفته است تا گلخن حمام را آتش کند. میخواهد ترا پس از شستشو در تنور گرم کند و بخورد. بعد برگرداگرد استخوانهایت بگردد». دخترک را لرزه بر اندام افتاد، گریستن آغاز کرد. موش گفت:

— «به شتاب از این جا برو و من بجای تو در کنار دوک خواهم بود».

سپس دخترک برادرش را بر دوش گرفت و از آنجا رفت. عجوزهٔ جنگل هر بار به کنار دریچه می‌آمد و می‌گفت: «دخترجان مشغول هستی؟» و موش پاسخ می‌گفت: — «بلی، مادرجان!»

عجوزه چون آتش بر تنوره کرد بازگشت، اما کلبه را خالی یافت. عجوزه فریاد زد: — «قوها، آنها را بگیرید، دخترک پسرک را ربوده است!»

دخترک به کنار رودخانه رسید که در آن شیر روان بود و قوها نیز بدنبالش می‌آمدند. دخترک گفت: — «رودخانه، ما را دریاب و پنهان کن!»

رودخانه گفت: — «کمی شیر با خامه از من بگیرید».

دخترک کمی شیر و خامه از آن گرفت، سپاس گفت و براه افتاد. پس از آن رودخانه دخترک و کودک را در سایهٔ خود گرفت و چون قوها آنها را ندیدند و ناامید بازگشتند.

دخترک دوباره براه افتاد. اما قوها بازگشتند و به طرفش حمله بردند. چه چاره‌ای بود؟ به پیش درخت آمد و گفت:

— «درخت سیب، درخت سیب ما را دریاب و پنهان کن!»

درخت سیب گفت: — «از میوهٔ تلخم دانه‌ای چند بگیر...»

دخترک دانه‌ای چند از سیب خورد و به درخت سپاس گفت و درخت کودکان را زیر شاخ و برگ خویش گرفت... چون قوها ایشان را ندیدند ناکام بازگشتند.

دخترک برادر خود را در آغوش گرفت و دویدن را آغاز کرد. آن قدر راه پیمود تا به نزدیک خانه‌ای رسید. در آنجا قوها آنها را دیدند و از آسمان به زیر آمده و بطرف آنها رفتند. کودک در معرض خطر بود که دخترک به سوی اجاق رفت و گفت:

— «اجاق، اجاق، ما را دریاب و پنهان کن!»

اجاق گفت: — «نان پختهٔ جوین در دامن دارم که با شعله‌های گرم خویش پخته‌ام. آن را بگیر و بخور».

دخترک تکه‌ای از نان را برداشت و به دهان فرو برد و هر دو به داخل اجاق رفتند. پرندگان به گرداگرد اجاق در پرواز بودند که هر دو را میخواستند بر بال گرفته از آنجا برونـد. بال و پر می‌زدند. جیغ می‌کشیدند اما راهی نبود. پس از آن ناامید بازگشتند.

دخترک اجاق را سپاس گفت و هنوز مدتی به آمدن پدر و مادر مانده بود که آنها به خانهٔ خود بازگشتند.

توانا بود هر که دانا بود .8

(«В знании — сила»)

یکی بود یکی نبود. یک پادشاهی بود بسیار ظالم و بی عقل که مردم از دستش بجان آمده بودند. روزی جارچی فرمان پادشاه را اعلام کرد: «هر که میمیرد کسان او جنازه‌اش را باید از روی بام به قبرستان ببرند. و هر کسی که از این فرمان سرکشی کند خانه‌اش ویران و خودش زندانی خواهد شد». این فرمان شاه همهٔ مردم را ناراحت ساخت. در آن مملکت شاعری بود بی نوا. او نزد پادشاه رفت شعری را که در بارهٔ فقر و رنج و الم و بی‌خانمانی مردم ساخته بود خواند و در آخر گفت که فرمان شاه به مردم عذاب میدهد و آنها برای دفن یک مرده ده‌ها روز سرگردانی میکشند و پرسید که از این عمل تو چه سودی می‌بری؟

پادشاه از این شعر و سخنان شاعر سخت غضبناک شد و با خود گفت: — «این مرد پیر و بی مغز را ببین که بمن نصیحت میکند». و فوراً به کشتن شاعر امر داد.

پس از آن فرمان دیگر شاه صادر شد که «هر کس سنش از چهل و پنج گذشت باید سرش از تن جدا شود».

جلادها خانه به خانه به جستجو پرداختند و هر جا کسی را که عمرش بیش از چهل و پنج سال بود می‌یافتند به قتل میرساندند. فقط عدهٔ قلیلی توانستند از مرگ نجات یابند.

روزی پادشاه فرمان داد که تمام افراد لشکرش تا سی ساله آمادهٔ سفر شوند و افراد زیادتر از سی سال را از لشکر دور کنند.

پادشاه وزیری داشت و او سبب را از شاه پرسید.

پادشاه با تغیر به او گفت:

- ای بی عقل ابله. تو چه می‌فهمی؟ من از روی تجربهٔ شخصی خودم میدانم: — کسی که سنش از چهل و پنج

تجاوز کرد عقلش قاصر و حافظه‌اش ضعیف میشود. اینجور آدمها تنها به هرزه‌گویی قادر هستند و بدرد چیزی دیگر نمیخورند. دیگر از این حرفها نزن والا دهانت را با سرب ذوب شده پر میکنم.

پادشاه با قشون خود عازم سفر دور شد. آنها بعد از راه پیمایی بسیار پای یک کوه رسیدند. در کنار کوه یک رود خروشان جاری بود. از این محل پادشاه خوشش آمد و فرمان داد قشونش اردو بزنند. شب آن روز وقتی پادشاه در کنار رودخانه سرگرم تماشا بود، در درون آب یک جفت گوهر شبچراغ به چشمش خورد. پادشاه به یکی از سربازان خود فرمان داد که گوهر را از آنجا بیرون بکشد. وی به فرمان شاه در رودخانه غوطه‌ور شد و دیگر باز نگشت. پادشاه کسی دیگر را فرستاد و آن هم بی نام و نشان گم شد. آنشب قریب صد نفر یکی پس از دیگری در آب غوطه‌ور شدند و از آنها کسی برنگشت. بعد یکی از سربازان گفت:

— شاها رسیدن به ته آب محال است. از تمام کسانیکه خود را به آب انداختند کسی برنگشت. از مرگ بیهوده چه فایده‌ای برمی‌آید!

پادشاه به غضب آمد، بر سرش فریاد زد و بمرگ محکومش نمود. در بین قشون یک سرباز جوان بود که پدری هشتاد ساله داشت. زمانیکه پادشاه فرمان قتل اشخاص مسن‌تر از چهل و پنج سال را داد جوانک پدرش را پنهان کرده بود. پیرمرد پسر دیگری نداشت. وقتیکه جوانک با پادشاه عازم سفر شد پیرمرد اشک ریزان به پسر گفت:

— بچه‌ام تو امروز به سفر دور رفتنی هستی. من غیر از تو کسی را ندارم، پس تا آمدن تو چه حالی خواهم داشت؟ برو حضور پادشاه بگو مرا هم بکشد و تو بخاکم بسپار و یا چاره‌ای کن مرا همراه خود ببر. جوانک دلش به حال پدر سوخت. یک صندوق تهیه کرد و پدرش را در همان صندوق گذارده با خود برد. وقتی نوبت رفتن در آب داشت به

او میرسید، جوانک پیش پدرش شتافت، در صندوق را باز کرد و با گریه با پدرش وداع کرد:

— پدرم از من راضی باش.

— چه شده، بچه‌ام؟

پسر قضیه را تعریف کرد. پیرمرد پس از اندکی فکر از پسرش پرسید:

— آیا در کنار رودخانه درختی وجود دارد؟

پسرش گفت:

— آری، چناری در آنجاست.

پیرمرد گفت:

— در آن صورت گوهر در آن درخت است. پسرم یک دفعه همان درخت را ببین، نوبت به تو که رسید فوراً بالای درخت بخز. اگر گوهر را یافتی آن را به کمرت ببند و از آنجا به آب فرو شو و از آب خارج شو. اگر گوهر را به همین طرز بدست پادشاه تقدیم نکنی عذابت خواهد داد.

جوانک با پدرش وداع کرده حضور پادشاه رفت. پادشاه چشمش که به او افتاد فریاد کشید:

— برو گوهر را بردار!

جوانک ابتدا به بالای درخت خزید. پادشاه سرش فریاد کشید:

— من گفتم که توی آب برو بالای درخت چه میکنی؟

جوانک گفت:

— شاها، میخواهم تا تۀ رودخانه بروم و از این جهت بالای درخت به آن خواهم پرید. اگر گوهر زیر طبقۀ هفتم زمین هم باشد حتماً بیرون می‌آورم. جوانک به بالای درخت که رسید در یک لانۀ مرغ یک جفت گوهر دید. فوراً آنها را برداشت و به کمرش بست و خود را توی آب انداخت و زود از آب بیرون آمد. پادشاه گفته بود که «هر کس بدون گوهر از آب بیرون آید پوستش را میکنم و او را با هزار جور شکنجه بقتل می‌رسانم».

جوانک از رودخانه که بیرون آمد یک جفت گوهر را پیش پادشاه گذاشت. پادشاه بجای تشویق اخم‌آلود به او گفت:

— تنها همین بود، دیگر نبود. اگر این را در نمی‌آوردی سرت را از بدن جدا می‌کردم. برو، گم شو. و جوانک را از خود راند. بعد پادشاه فرمان حرکت داد. آنها به جایی رسیدند و دیدند که در کنار رودخانه مورچه‌های فراوانی در رفت و آمدند. پادشاه پرسید:

— این مورچه‌ها این جا چرا می‌گردند؟

در جوابش کسی نتوانست حرفی بزند. آن وقت پادشاه تمام قشون را جمع کرده گفت:

— هر روز از دو نفر سؤال خواهم کرد. اگر جوابی معقول بدهند که هیچ والا آنها را خواهم کشت.

جوانک باز پیش پدرش رفت و قضیه را برای او تعریف کرد.

پیرمرد گفت:

— پسرم، انسان یکبار بدنیا می‌آید و یکبار هم می‌میرد. تو حضور پادشاه برو و بگو: «من پاسخ میدهم». اگر پرسید بگو: «در زیر رودخانه یک خم روغن هست و مورچه‌ها به خاطر همان میگردند». اگر گفت که «خم را از آنجا بردار، بمن نشان بده» آنوقت بگو «بچشم» و بالای درختی برو و از آنجا با کمان خود تیری چنان بدهانش بدوز که بلادرنگ جان بسپرد. مردن این قدر جوان بخاطر یک پادشاه کار معقولی نیست.

جوانک از پیش پدر نزد پادشاه رفت و گفت:

— شاها، به پرسش شما من پاسخ میدهم. او گفتهٔ پدر را تکرار کرد.

پادشاه خشمگین شد و گفت:

— مورچه‌ها چرا باید پی خم روغن‌دار بگردند. این پاسخ تو بی معنی است و جلادهایش را صدا کرده فرمان داد:

— او را بکشید.

جوانک گفت:

— شاها، اجازه بدهید من آن خم را از تهٔ رودخانه برداشته بشما نشان بدهم.

پادشاه گفت:

— برو نشان بده!

جوانک بلادرنگ بالای درخت خزید.

پادشاه با خود اندیشید که «این جوانک از بالای درخت خود را به آب می‌اندازد» و بطرف او نگاه دوخته بود. جوانک از روی درخت با تیر و کمان دهان پادشاه را نشانه‌گیری کرده تیری به سوی او رها نمود. تیر دهان شاه را شکافت و از گوشش بیرون آمد. پادشاه در حال جان سپرد. افراد قشون که از دست پادشاه ظالم بجان آمده بودند خوشحال شدند. آنها پیش جوانک شتافته به او تهنیت گفتند. همه با وجد و شعف او را در آغوش می‌گرفتند. آنوقت جوانک گفت:

— من این کار را با مشورت پدر هشتاد ساله‌ام انجام دادم. متأسفانه این پادشاه ظالم بسیاری از پدرهای ما را بقتل رسانده است. جوانک سپس مشورت‌های پدر خود را مفصل برای آنها نقل کرد. جوانان از پیرمرد سپاسگزاری نمودند و او را به پیشوایی خود انتخاب کردند. از آنجا که پیر مردی با فراست و دانا به تنهایی بر پادشاهی جبار و خودکامه غالب آمده بود مردم در توصیف او می‌گفتند: — «توانا بود هر که دانا بود!»

9. اسکندر ذوالقرنین

(Двурогий Александр Македонский)

یکی بود یکی نبود. در دوران قدیم یک پادشاهی بود بنام اسکندر. هر سلمانی که موی این پادشاه را اصلاح میکرد بمرگ محکوم میشد و کسی علت این عمل را درک نمیکرد. پس از مدتی، دیگر برای اصلاح سر اسکندر سلمانی باقی

نمانده بود. پس از جستجوی طولانی یک سلمانی پیر را یافتند و حضور پادشاه آوردند.

اسکندر موی سرش را اصلاح کرد و امر بکشتن پیرمرد داد. پیرمرد از چشمانش اشک جاری شد و گفت:

— شاها، رحم کن و رزق و روزی نوه‌هایم را نبر!

اسکندر از پیر مرد قول گرفت که رازی را که به آن پی برده بکسی نگوید و از کشتنش صرف نظر کرد. راز این بود که اسکندر در سرش دو شاخ داشت. پیر مرد راجع به شاخ پادشاه بکسی و به جایی لب نگشود، ولی این راز مثل یک درد آزارش میداد. بالاخره تاب نیاورد. در بیابان سر چاهی رفت. به اطراف و جوانبش نگاه کرده فهمید که کسی آنجا نیست بعد سرش را داخل چاه کرده گفت:

— اسکندر دو شاخش بر سر. و بدین طریق از دردی که پیوسته آزارش میداد فارغ شد و بخانه برگشت.

چندی بعد در چاهی که سلمانی رازش را گفته بود نی درازی رویید.

چوپانیکه در دامنهٔ کوه رمهٔ گوسفند میچرانید، نی را بریده و از آن نی لبک ساخت. او به خیال نوای خوش‌آیند به نی دمید، ولی بجای نوا صدایی شنید که: «اسکندر دو شاخش بر سر». چوپان که نی را با دل و جان ساخته بود نمیخواست آن را دور بیاندازد و به نی زدن ادامه داد.

این خبر بین مردم روز به روز زیادتر انتشار می‌یافت تا بالاخره به گوش اسکندر رسید. پادشاه بلادرنگ سلمانی پیر را نزد خود احضار کرد. کارآگاهان پادشاه چوپان را نیز دستگیر کرده آوردند.

چوپان و پیرمرد لرزان و هراسان اصل واقعه را تعریف کردند و تقاضا داشتند که پادشاه از تقصیرشان گذشت نماید.

ولی پادشاه امر بکشتن هر دو نمود و نی را نیز شکست. لیکن موضوع «اسکندر دو شاخش بر سر» روزگار طولانی ورد زبان مردم بود.

10. شیرین‌تر از هر چیز در جهان چیست؟
(Что самое сладкое из всего в мире?)

روزی سلطان حسین بایقرا رو به سی و نه وزیر خود کرد و پرسید:

— شیرین‌تر از هر چیز در جهان چیست؟

وزراء شروع کردند به نام بردن انواع غذاها و خوراک‌های لذیذ و خوش‌مزه.

سلطان حسین بایقرا تمام آنها را شنید و گفت:

— نه. حدس نزدید. تا فردا صبح به شما مهلت می‌دهم، اگر نتوانید حدس بزنید باید همهٔ شما از زندگی دست بکشید!

وزراء با هم شور و مشورت کردند و یکی از وزراء را که دوست نوائی بود به نزدش فرستادند. این وزیر به نزد نوائی آمد و گفت:

— حاکم معمای مشکلی را برای ما طرح کرده است که: شیرین‌تر از همه چیز در جهان چیست؟ و اگر تا فردا حدس نزنیم او همهٔ ما را اعدام میکند.

نوائی جواب داد:

— شما به او اینطور بگویید: «وقتی انسان گرسنه است، برای او فرقی نمیکند که چه می‌خورد، مهم این است که چیزی باشد و بخورد. هر چیزی که به گرسنه بدهند برای او شیرین‌تر از همه چیز در جهان است».

صبح روز بعد وقتی که حسین بایقرا وزراء را به نزد خود فرا خواند، آنها عین همان مطلبی را که نوائی به آنها یاد داده بود، بازگو کردند.

سلطان حسین بمحض این که این را شنید فوراً از آنها خواست که حقیقت را بگویند:

— ای، این فکر شما نیست، کسی به شما گفته است. حقیقت را بگویید که چه کسی این معما را برای شما حل کرده است؟

وزراء برای اطمینان سلطان گفتند:

— ای حاکم، ما خودمان این معما را حل کرده‌ایم.

آن وقت حسین بایقرا دستور داد همهٔ وزراء را در یک اطاق زندانی کنند و به آنها گفت:

— همهٔ شما را تک تک از اطاق بیرون خواهند آورد و هر کس که حقیقت را نگوید، سر از تنش جدا خواهد شد!

آن وقت وزراء مجبور شدند حقیقت را بگویند و گفتند:

— ما از علیشیر نوائی پرسیدیم. این معما را او برای ما حل کرده است.

سلطان حسین بایقرا فریادی کشید و گفت:

— شما خودتان علیشیر نوائی را متهم کردید و من فقط بخاطر شما او را اخراج کردم. حالا شما به نزد او می‌روید و با او صلاح و مصلحت می‌کنید؟! پس معلوم می‌شود که بدون او مغزهای ما کار نمیکنند!

سپس سلطان دستور داد امیر علیشیر نوائی را دوباره به پست وزارت نشاندند.

مرد بافنده و پادشاه .11

(Ткач и шах)

در زمان بسیار قدیم پادشاهی بود که خیلی عادل و مردم او را دولت می‌نامیدند. شاه دولت سعی میکرد حکومت را طوری اداره کند که قوانین را نقض نکند. گاه‌گاهی به خود می‌گفت: — «آن قدر کارها من کرده‌ام، جالب است که مردم این قدر دربارهٔ من صحبت می‌کنند». او لباس پادشاهی را از تنش درمی‌آورد، لباس ساده می‌پوشید و به میان مردم می‌رفت. یک بار شب هنگامی که دولت از کوچه‌ای می‌گذشت از کلبه‌ای صدایی شنید. دولت نزدیک‌تر رفت و گوش فرا داد و سپس از لای درز به داخل نگاه کرد و دید بافنده‌ای پشت دستگاه نشسته و مشغول کار است. در این لحظه ماسوره از جایش دررفت و با نخ آویزان روی زمین افتاد.

بافنده گفت: — اوخ!

چوبدستی را که قلابی روی آن نصب شده بود دراز کرد و به ماسوره گیر انداخت، ماسوره را بلند کرد. نخ آن را با دندان‌هایش محکم کرد، ماسوره را به دست راست داد و گفت:

— اگر برادر دولت بیاید...

ماسوره را به طرف چپ دستگاه رد کرد و ماسوره به دست چپ افتاد. بافنده در حالیکه ماسوره را در دست گرفته بود به حرفش ادامه داد:

— ... و به من بگوید: «محمد، اگر دختر وزیر اعظم را به تو بدهم، می‌گیری‌اش؟»

بعداً بافنده ماسوره را به دست داد و گفت:

— می‌گیرم‌اش، می‌گیرم‌اش، می‌گیرم‌اش!

او همین‌طور صحبت می‌کرد و پارچهٔ کتانی می‌بافت.

وقتی که ماسوره باز هم دررفت و روی زمین افتاد، بافنده دوباره شروع کرد به گفتن: — اوخ! و همان حرف‌های قبلی را تکرار کرد.

پادشاه تعجب کرد و به قصر برگشت. صبح وزرای خود را صدا کرد و گفت:

— در فلان محله و فلان کوچه بافنده‌ای زندگی می‌کند بنام محمد. بروید و او را با دستگاه بافندگی به این جا بیاورید.

وزراء رفتند و بافنده محمد را همراه با دستگاه بافندگی‌اش به قصر و به نزد پادشاه آوردند.

پادشاه تمام افراد قصر را جمع کرد و در حضور همهٔ آنها به محمد گفت:

— دستگاه را همین جا نصب کن و به ما نشان بده که چگونه پارچه می‌بافی.

محمد دستگاه را فوراً نصب کرد و پشت آن نشست تندوتند شروع کرد به بافندگی. در همین موقع پادشاه به محمد گفت:

— دست نگهدار! طوری بباف که دیشب می‌بافتی.

محمد ترسید، ولی به فکرش رسید و با خود گفت:

— «امر پادشاه را باید حتماً اجرا کرد. اگر نکنم چه دستوری خواهد داد. باید کاری بکنم که از سر تقصیر من بگذرد». محمد شروع کرد به بافتن. ماسوره دررفت و روی زمین افتاد. بافنده به صدای بلند گفت: — «اوخ!» چشمهایش را بهم کشید، ماسوره را به دست راست گرفت و همان حرفهای دیشب را تکرار کرد:

— اگر برادر دولت بیاید...

ماسوره را از دستگاه رد کرد و گفت: — ... دولت به من می‌گوید: — «ای محمد، اگر دختر وزیر اعظم را به تو بدهم، می‌گیری‌اش؟»

سپس بافنده ماسوره را به دست چپ داد و گفت:

— می‌گیرم‌اش، می‌گیرم‌اش، می‌گیرم‌اش! و به بافتن پارچهٔ کتانی خود ادامه داد. ماسوره دوباره به زمین افتاد. بافنده آهی کشید و گفت: «اوخ!» و دوباره ماسوره را از زمین برداشت و همان کلمات را تکرار کرد.

شاه از بافنده پرسید:

— چرا چنین حرف‌هایی می‌زنی؟

بافنده جواب داد: — اگر از خونم بگذرید، می‌گویم.

دولت گفت: — می‌گذرم! بگو!

آن وقت بافنده شروع به تعریف کرد:

— روزی از بازار می‌گذشتم. دیدم زیباروی بسیار خوشگلی از حمام در آمده و میرود. چه زیبایی که آدم را بیچاره می‌کرد. به محض اینکه او را دیدم هوش و عقل از سرم رفت. معلوم شد که دختر وزیر اعظم است. از آن روز همیشه فکر و خیالم پیش او است. بهمین دلیل است که در

موقع بافتن این حرف‌ها را می‌زنم. من بافندهٔ فقیری هستم. اگر آدم ثروتمندی بودم، ممکن بود وزیر اعظم دخترش را به من بدهد.

در این موقع قطرات اشک به درشتی تگرگ از چشمهای محمد سرازیر شده بود.

در همین موقع شاه نگاهی به وزیر اعظم کرد و گفت:

— این حرف‌ها را شنیدید؟ وزیر ایستاده بود و سکوت کرده بود.

سپس شاه دولت به وزیر اعظم دستور داد دخترش را به محمد بافنده بدهد و جشن عروسی مفصلی برای آنها براه انداخت.

بدین ترتیب بافنده به مراد و مطلب خود رسید.

12. بلبل و گل سرخ

(Соловей и роза)

دانشجوی جوان فریاد برآورد که «او گفته است اگر برایش گل سرخ بیاورم با من خواهد رقصید. اما در تمام باغ من هیچ گل سرخی نیست». بلبل از لانهٔ خویش در درخت سندیان فریاد او را شنید و از لابلای برگها نگاهی کرد و درشگفت شد.

دانشجوی جوان فریاد برآورد و چشمان زیبایش پر از اشک شده گفت:

— «در تمام باغ من گل سرخی نیست. واه که خوشبختی به چه چیزهای کوچکی بسته است. تمام نوشته‌های دانایان را خوانده‌ام و بتمام رموز فلسفه واقفم ولی فقدان یک گل سرخ زندگی مرا تباه کرده است».

بلبل گفت: — «سرانجام به یک عاشق صادق دست یافتم. با آنکه او را نمی‌شناختم هر شب در وصفش نغمه می سرودم و داستانش را به ستارگان باز می‌گفتم و اینک او را می‌بینم. موهایش به تیرگی شکوفه سنبل است و لبانش به

سرخی گل سرخ مورد آرزویش می‌باشد. ولی هوس چهره‌اش را چون عاج پریده رنگ ساخته و اندوه بر پیشانیش مهر غم زده است».

محصل جوان زمزمه‌کنان میگفت: — «شاهزاده فردا شب مجلس رقصی برپا خواهد ساخت و محبوب من در آن محفل خواهد بود. اگر گل سرخی برایش بیاورم تا سپیده‌دم با من خواهد رقصید. اگر برایش گل سرخی بیاورم سخت در آغوشش خواهم فشرد و او سر بر شانهٔ من تکیه خواهد زد و دست در دست من خواهد فشرد. اما در باغ هیچ گل سرخ نیست پس باید تنها بنشینم و او بی اعتنا از کنار من خواهد گذشت و دلم خواهد شکست».

بلبل گفت: — «براستی که او عاشقی صادق است. آنچه را که من میخوانم او از آن رنج می‌برد و آنچه که برای من شادی است برای او رنج است. راستی هم که عشقی چیز با شکوهی است، از زمرد ارزنده‌تر است و از سنگ عین الشمس گرانبهاتر نه با مروارید و یاقوت میتوان آن را خرید و نه در بازار میتوان به دستش آورد. نه از تاجران میتوان آن را خرید و نه میتوان آن را در کفهٔ ترازو با طلا سنجید».

دانشجوی جوان میگفت: — «خنیاگران در سرسرا خواهند نشست و سازهای خویش را خواهند نواخت و محبوب من به آهنگ چنگ و ویلن چنان سبک خواهد رقصید که پاهایش به زمین نرسد و درباریان با لباسهای رنگین دور او حلقه خواهند زد. اما با من نخواهد رقصید زیرا که من گل سرخی ندارم که به او بدهم». پس خود را روی سبزه‌ها پرتاب کرد و در حالیکه چهرهٔ خود را با دستهایش پوشانده گریه را سر داد.

مارمولک سبز کوچکی که از کنار او می‌گذشت در حالیکه دم هوا کرده بود پرسید: «چرا میگرید؟»

پروانه‌ای که بدنبال پرتو آفتاب در پرواز بود گفت: — «راستی چرا؟»

گل مروارید آهسته و آرام به همسایهٔ خود گفت:
— «راستی چرا؟»

بلبل گفت: — «او برای گل سرخ میگرید؟»

همه فریاد برآوردند: — «برای گل سرخ؟ چه مسخره است؟ و مارمولک کوچک که همه چیز را بباد تمسخر می‌گرفت خنده شدیدی سر داد.

اما بلبل بر اندوه دانشجو واقف بود و ساکت و خاموش روی درخت بلوط نشسته بود و به‌راز عشق فکر می‌کرد. ناگهان بالهای قهوه‌ای رنگ خود را گشوده آمادهٔ پرواز شد و در هوا اوج گرفت و چون سایه از میان بیشه و باغ نرم و سبکبال گذشت.

در وسط چمن درخت گل سرخ زیبایی قرار داشت. بلبل همینکه آن را دید بسوی آن پرواز کرد و بر شاخه‌ای نشسته گفت:

— «به من یک گل سرخ بده تا دل‌انگیزترین نغمه‌هایم را برایت سر دهم».

ولی درخت سر تکان داده گفت:

— «گلهای من همه سفید است، سفید چون کف دریا و سفیدتر از برف کوهها. ولی پیش برادر من که گرد ساعت آفتابی روییده است برو شاید او آنچه را که تو میخواهی بتو بدهد».

پس بلبل بسوی درخت گلی که گرد ساعت آفتابی روییده بود پرواز کرد و به او گفت:

— «به من گل سرخ بده تا دل‌انگیزترین نغمه‌هایم را برایت سر دهم».

اما درخت سر تکان داد و در جواب گفت:

— «گل‌های من زرد است، زرد چون گیسوان عروس دریایی که بر تخت کهربا تکیه زده و زودتر از نرگس زردی که پیش از آمدن باغبان داس بکف در مرغزار شکفته است.

ولی نزد برادر من که زیر پنجرهٔ اطاق دانشجو روییده است. برو شاید او آنچه را که میخواهی بتو بدهد».

پس بلبل بسوی درخت گلی که زیر پنجرهٔ اطاق دانشجو بود پرواز کرد و به او گفت:

— «به من یک گل سرخ بده تا دل‌انگیزترین نغمه‌هایم را برایت سر دهم». اما درخت سر تکان داد و در جواب گفت:

— «گلهای من سرخ است، سرخ چون پای کبوتر و سرخ‌تر از شاخه‌های مرجان که در غارهای اقیانوس پیوسته در اهتزاز است. ولی زمستان برگهای مرا منجمد ساخته و سرما غنچه‌های مرا گزیده و طوفان شاخه‌های مرا شکسته است و امسال هیچ گل سرخی نخواهم داشت».

بلبل فریاد برآورد که: «فقط یک گل سرخ میخواهم. یک گل و بس. آیا راهی نیست که من بتوانم به یک گل سرخ دست یابم».

درخت پاسخ داد:

— «چرا یک راه هست، اما بقدری وحشتناک است که من جرأت بیان آن را ندارم». بلبل گفت: — «به من بگو، وحشتی ندارم». درخت گفت:

— «اگر گل سرخ میخواهی باید آن را با نغمات موسیقی در نورمهتاب در من به وجود آوری و با خون قلب خود آن را رنگین سازی. باید سینه بر خارسایی و به گوش من نغمه ساز کنی. شب همه شب آواز بخوانی تا خار سینه‌ات را بشکافد و خونت در عروق من جاری شود و از آن من گردد».

بلبل فریاد برآورد که: «برای یک گل سرخ جان سپردن بهایی بس گران است. جان در نزد همه کس عزیز است. واه چه لذت بخش است در جنگل سرسبز نشستن و گردونه طلایی خورشید و ارابهٔ مروارید ماه را نظاره کردن. عطر خفچه‌ها جانفزاست و بوی سنبل صحرایی که در دره پنهان است و بوتهٔ خلنگ که بر تپه شکفته است شیرین است. ولی

عشق بسی برتر از زندگی است و قلب یک پرنده در مقابل قلب یک انسان چه ارزشی دارد؟»
پس بالهای قهوه‌ای‌رنگ خویش را برای پرواز بگشود و در هوا اوج گرفت و سایه‌وار از فراز باغ و بیشه پرواز کرد. دانشجوی جوان هنوز همانجا روی علفها خفته و اشک در چشمانش نخشکیده بود که بلبل گفت:
— «شاد باش و دل خوش دار! تو به گل سرخ خواهی رسید. من آن را با نغمات موسیقی در پرتوی مهتاب بوجود خواهم آورد و با خون دل خود رنگین خواهم ساخت. در عوض از تو میخواهم که عاشق صادقی باشی زیرا فلسفه با آنکه داناست و قدرت با آنکه تواناست عشق از آن دو داناتر و تواناتر است. بال و پیکر عشق شعلهٔ وی است، لبانش چون شهد شیرین است و دمش چون کندر خوشبو است».
دانشجو سر برداشت و گوش فرا داد اما چیزی از گفتار بلبل نفهمید زیرا او چیزهایی را می‌دانست که در کتاب نوشته است. ولی درخت بلوط گفتار بلبل را فهمید و غمگین شد زیرا او بلبل را که روی شاخه‌هایش آشیانه ساخته بود دوست می‌داشت. پس آهسته در گوش بلبل زمزمه کرد که:
— «آخرین ترانهٔ خود را برای من بسرای زیرا چون تو بروی من احساس تنهایی خواهم کرد».
پس بلبل برای درخت بلوط نغمه سرود و آوازش به صدای ریزش آب از تنگ سیمین می‌مانست.
چون نغمه‌سرایی بلبل به پایان رسید دانشجوی جوان برخاست و دفتری و مدادی از جیب بیرون کشید و همانطور که از جنگل خارج میشد گفت: — «انکار نمیتوانم بکنم که آواز او زیباست، اما احساس هم دارد؟ براستی او نیز چون سایر هنرمندان سبک و شیوه‌ای خوش دارد ولی از صداقت و صفا در او خبری نیست. او هرگز خود را فدای دیگران نخواهد کرد. او فقط در فکر نغمه‌سرایی است، همه میدانند که هنرمندان خود خواهند. با این همه باید اعتراف کرد که او

آوازی بس خوش دارد ولی افسوس که نغمات او نامفهوم است و به هیچ کاری نمی‌خورد».

این را گفت و به اطاق خویش رفت و بر بستر کاهی خود دراز کشید و بفکر عشق فرو رفت و پس از لحظه ای دیده بر هم نهاد.

چون ماه در آسمانها پرتو افشاند بلبل روی درخت گل پرید و سینه بر خار نهاد. شب همه شب نغمه سرود و سینه بر خار بسود و ماه بلورین یخزده بپایین خم شده گوش فرا داشت. بلبل همهٔ شب نغمه‌سرایی کرد و خار آهسته آهسته در سینه‌اش خلید و خون که مایهٔ زندگی او بود از عروقش بیرون جهید.

نخست از پیدایش عشق در قلوب پسر و دختر سخن گفت و بر بالاترین شاخهٔ درخت از بهر ترانهٔ بلبل گلبرگی رویید و سرانجام گلی بس زیبا شکفت. ابتدا آن گل چون مه روی رود و یا چون پای صبح پریده‌رنگ و بسان بالهای سپیده‌دم سیمگون بود. گلی که بر شاخهٔ درخت روییده بود بسایهٔ گلی در آیینه نقره و یا در استخر می‌مانست. اما درخت به بلبل گفت:

— «بلبل کوچک، بیشتر سینه بر خار فشار ور نه پیش از آنکه گل کامل شود روز فرا خواهد رسید».

پس بلبل بیشتر سینه بر خار فشرد و آوازش رفته رفته بلندتر گردید زیرا او از پیدایش شور عشق در روح زن و مرد سخن می‌گفت و سرخی پریده رنگی چون سرخی چهرهٔ داماد بهنگام بوسیدن لبهای عروس در برگهای گل پدید آمد. اما خار هنوز بقلب بلبل نرسیده بود و به همین جهت قلب گل سفید مانده بود زیرا فقط خون دل بلبل می‌تواند قلب گل را گلگون کند.

و درخت به بلبل گفت: — «بلبل کوچک بیشتر سینه بر خار فشرد ور نه پیش از آنکه گل کامل شود روز فرا خواهد رسید».

پس بلبل بیشتر بر خار فشرد و خار بقلبش فرو رفت و درد شدیدی سراسر وجودش را به لرزه درآورد. رنجش هر دم افزوده گردید و آوازش هر دم شدیدتر گشت زیرا که از عشقی سخن می‌گفت که با مرگ کامل می‌شود و در گور هم نمی‌میرد.

و گل زیبا، رنگی سرخ بخود گرفت، سرخ چون آسمان مشرق. گل‌برگ‌هایش همه سرخ و قلبی چون یاقوت داشت.

ولی آواز بلبل هر دم ضعیفتر می گشت و بالهای کوچکش بلرزه افتاد. پرده‌ای تار چشمانش را حایل گردید. آوازش ضعیفتر و ضعیفتر گشت و احساس کرد که چیزی گلویش را می فشرد.

آنگاه آخرین ترانهٔ خود را سر داد. ماهِ سفیدرنگ آن را شنید و سپیده‌دم را از یاد ببرد و در آسمان بماند. گل سرخ آن را شنید و از وجد سراپا لرزید و گل برگهای خود را در هوای سرد بامدادی بگسترد. طنین آوای او در گودال‌های ارغوانی تپه‌ها پیچید و شبانان خفته را بیدار کرد. ترانهٔ بلبل از میان نی‌های کنار نهر بگذشت و آنان پیام او را بدریا رساندند.

درخت فریاد زد:

— «نگاه کن! نگاه کن! اینک گل کامل شده است».

اما بلبل جوابی نداد زیرا کالبد بیروح او خار در دل روی علفها افتاده بود.

هنگام نیمروز دانشجو پنجرهٔ اطاق را گشود و نگاهی بخارج افکنده گفت:

— «وای که چه بخت مساعدی! گل سرخی در اینجا است که نظیرش را در عمرم ندیده‌ام. آنقدر زیبا است که یقین دارم نام لاتینی طویل داشته باشد». و او خم شده گل را چید.

پس کلاه بر سر گذاشت و گل بدست بخانهٔ استاد شتافت. دختر استاد در آستانهٔ در نشسته بود و ابریشم آبی

دور قرقره می‌پیچید و سگ کوچکش در جلویش خفته بود.
دانشجوی جوان فریاد برآورد که:

— «تو گفتی اگر گل سرخ برایت بیاورم با من خواهی رقصید. این گل سرخ، سرخ ترین گل جهان است. امشب آن را نزدیک قلب خواهی زد و چون با یکدیگر برقصیم. این گل بتو خواهد گفت که چقدر دوستت دارم».

اما دختر چهره درهم کشیده گفت: «فکر نمیکنم این گل به لباس من بیاید و از این گذشته برادرزادۀ خزانه دار برای من چند جواهر قیمتی فرستاده است و همه میدانند که جواهر بسی ارزنده تر از گل می‌باشد».

دانشجو خشمگین شده گفت: — «به شرافتم سوگند که تو بسیار ناسپاسی». این را گفته گل را در کوچه افکند. گل در جوی آبی افتاد و چرخ ارابه‌ای از روی آن گذشت.

دختر گفت: — «ناسپاس! باید بگویم که تو بسیار بی‌ادبی، از اینها گذشته مگر تو کیستی؟ دانشجویی بیش نیستی و فکر نمیکنم که کفشهای تو مثل کفشهای برادرزادۀ خزانه‌دار سگک نقره داشته باشد». و از روی صندلی برخاست و بدرون خانه رفت.

دانشجو همچنانکه از آن دور میشد، گفت:

— «عشق چه چیز بیهوده ای است. حتی نصف منطق هم فایده ندارد زیرا هیچ چیز را ثابت نمی‌کند و پیوسته از چیزهایی سخن می‌گوید که هرگز رخ نمیدهد و آدمی را به باور کردن چیزهایی وا می دارد که عاری از حقیقت است. براستی عشق کاملاً غیر عملی است و چون در این روزگار عملی بودن مهم است. بار دیگر به مطالعۀ فلسفه و علم ماوراءالطبیعه می‌پردازم».

پس به اطاق خویش بازگشت و کتابی گردآلود از قفسه بیرون کشیده به مطالعه پرداخت.

13. روباه و لک‌لک

(Лиса и аист)

می‌گویند، یکی — از یکی پرسید: — «روباه تخم میگذارد، یا بچه میکند؟» جواب داد: «از این دم‌بریده، هر چه بگویی، برمی‌آید». در افسانه‌ها در بارهٔ روباه حرفها زده‌اند و حکایت‌ها گفته‌اند و او را جانوری حیله‌گر و نادرست و دورو دانسته‌اند، حالا یکی از آن قصه‌ها را که دیگران هم از «فولکلور» گرفته‌اند، برای شما میگویم:

یکی بود یکی نبود. روباهی بود، زبر و زرنگ، نزدیک درخت چناری لانه داشت، بالای چنار هم، لک لکی برای خودش آشیانی درست کرده بود. هر روز صبح که روباه از لانه‌اش بیرون می‌آمد، نگاهی ببالای درخت می‌کرد و سلامی به لک لک میداد و با خودش می‌گفت: — «روزی — روزگاری، این لک‌لک صاحب بچه میشود و اگر ما یکوقت شکاری گیرمان نیامد، بچه‌ی لک‌لک را شکار میکنم. پس، باید از حالا جای مهری در دوستی با این لک لک بگذارم». اما وقتی فهمید که لک لک نر است از دوستی با لک لک پشیمان شد، ولی دیگر چاره‌ای در کار نبود.

یک روز لک‌لک به روباه گفت: — «خوب نیست که ما همسایه باشیم و نان و نمک هم را نچشیده باشیم. تو یک روز مرا سر سفره‌ات صدا بزن». روباه گفت: — خیلی خوب! «فردا چاشت بیا پهلوی من». فردا شد. لک‌لک از بالای درخت آمد پایین رفت توی خانهٔ روباه. روباه کاچی ریخت روی سینی سنگی که وسط خانه‌اش بود و به لک‌لک گفت: — «بفرما، نوش جان کن». لک‌لک هر کاری کرد نتوانست کاچی توی آن ظرف را بخورد. هی نوکش را بسنگ میزند و نوکش ساییده میشد و درد میگرفت. اما روباه بیک چشم بهم زدن تمام کاچی را لیسید. لک‌لک بروی خودش نیاورد و

حرفی نزد. تو دلش گفت: — «صبر کن، تلافیش را سرت در می‌آورم!» دو سه روزی گذشت. لک‌لک گفت: — «آ روباه! مگر نشنیده‌ای که هر دیدی بازدیدی، هر رفتی آمدی دارد؟ من خانهٔ تو آمدم. حالا نوبت تو است که بیایی و از نان و نمک من بچشی».

روباه گفت: — «بدیده منت، اما من که نمیتوانم بالای درخت چنار بیایم». لک‌لک گفت: — «من سفره را پایین درخت می اندازم». روباه گفت: «کی؟» لک لک گفت: — «فردا، چاشت».

فردا که شد، لک‌لک توی یک کدو غلیونی گندم برشته ریخت و آورد پایین درخت. روباه هر کاری کرد که بتواند زبانش را توی کدو برساند و یکی از گندم برشته‌ها را توی آسیاب دندانش خرد کند، نشد و نتوانست که هیچ، زبانش هم زخم شد، ولی لک‌لک نوک دراز را میکرد توی کدو و دانه‌ها را ورمیچید.

روباه رو کرد به لک‌لک و گفت: — «این جور مهمان را بسر سفره صدا میزنند».

لک‌لک گفت: — «از تو یاد گرفتم، میخواستی نکنی تا نکنم».

14. روباه و کلنگ

(Лиса и журавель)

روباهی با کلنگی دوستی کرد و به مهمانیش خواند و گفت: — «رفیق عزیز! بیا و ببین چطور از تو پذیرایی خواهم کرد». کلنگ بمهمانی رفت. روباه آش آماجی پخت و مالید به ته بشقاب و به کلنگ گفت: — «بخور جانم، بخور عزیزم! خودم با این دستم پخته‌ام».

کلنگ هی نوک زد به بشقاب، نوک زد و تق — تق کرد و هیچ چیز به نوکش بند نشد. اما روباه سر فرصت

بشقاب را لیسید و لیسید تا تمام شد و بعد از خوردن آن گفت:

— «عزیزم ببخش که دیگر چیزی ندارم نثارت کنم».

کلنگ گفت: — «سپاسگزارم، عزیزم، فردا مهمان من هستی».

روز دیگر کلنگ هم آش غلیظی پخت و توی کوزۀ بلندگردان باریکی ریخت و به روباه تعارف کرد و گفت:

— «عزیزم بخور، جانم بخور که دیگر جز این هیچ چیز ندارم برایت بیاورم».

روباه دور کوزه گشت و از هر طرف رفت، چیزی گیرش نیامد.

کلنگ با پای درازش ایستاد و با نوک درازش خوراک را از کوزه درمی‌آورد و میخورد. آنقدر نوک زد، تا هر چه در کوزه بود خورد و بعد گفت: — «عزیزم ببخش که دیگر چیزی ندارم نثارت کنم».

روباه با شکم گرسنه بخانه برگشت و دوستی او و کلنگ، سر همین بهم خورد.

آش آماجی	«жидкая каша из пшеничной муки»
تلافی سر کسی درآوردن	«платить той же монетой», «воздать должное кому-н.»
دوستی بهم خوردن	«порвать дружеские отношения»
نثارت کردن	**nesārat kardan** «угощать»
نوش جان کنید	**nuš-e jān konid!** *вежл.* «угощайтесь!», «кушайте!»

15. دختر درزی و شاهزاده

(Дочь портного и принц)

مردی درزی بود که با زنش زندگی می‌کرد و اصلاً بچه نداشتند. روزی درویشی دم در آمد و سیبی به آنها داد که

زن بخورد تا بچه‌دار شود. زن سیب را خورد و مدتی بعد زد و آبستن شد اما پس از نه ماه یک دانه کدو حلوایی زایید.

ماه‌ها و سال‌ها گذشت. درزی هر روز برای کار کردن به خانهٔ پادشاه می‌رفت و زنش در خانه می‌ماند و با کدو بازی می‌کرد. کدو را جلوش می‌گذاشت و ناز می‌کرد. خسته هم که می‌شد کدو را توی تاقچه می‌گذاشت.

روزی پسر پادشاه از کلاه فرنگی نگاه می‌کرد، در خانهٔ درزی دختر زیبایی را دید که توی کرت نشسته بود ریحان و مرزه می‌چید می‌خورد. یک دل نه، صد دل عاشق دختر شد و گفت:

— ای دختر درزی، ای درزی‌زاده، تو کرت ریحان چند است؟

دختر درزی سرش را بلند کرد و گفت:

— ای پسر پادشاه، ای شاهزاده، توی آسمان ستاره چند است؟

شاهزاده نتوانست جوابش را بدهد، گرفته و غمگین خانه رفت و مریض شد و افتاد. حکیم آوردند خوب نشد. رنگ شاهزاده مثل زعفران شده بود. آخرش گفت که عاشق دختر درزی شده است. پادشاه امر کرد درزی را آورند پیش او. آن وقت به درزی گفت که باید دخترت را به پسر من بدهی. درزی گفت که من اصلاً بچه ندارم که دختر باشد یا پسر.

مدتی گذشت. پسر پادشاه کمی خوب شد و از رختخواب درآمد. خود را شکل حلوافروش ها کرد، یک طبق حلوا روی سرش گذاشت و رفت جلوی خانهٔ درزی شروع کرد به حلوا فروختن.

دختر درزی در را باز کرد و گفت: — حلوافروش، حلوا را چند می‌دهی؟

پسر پادشاه گفت: یک جفت بوسه می‌گیرم، حلوا می‌دهم.

آن وقت دوتا بوسه از دختر گرفت و حلوا بهش داد و گذاشت رفت. فردا رفت نشست در کلاه فرنگی و به خانهٔ

درزی نگاه کرد و دختر درزی را دید که نشسته توی کرت ریحان و مرزه می‌چیند می‌خورد.

شاهزاده گفت: — ای درزی زاده، توی کرت ریحان چند است؟

دختر درزی گفت: — ای پسر پادشاه، ای شاهزاده، توی آسمان ستاره چند است؟

پسر پادشاه گفت: — ای دختر درزی، ای درزی زاده. با حلوا دادن بوسه گرفتن چطوری؟

دختر درزی نتوانست جوابش را بدهد. پس از این پسر پادشاه این دفعه خوشحال و راضی به خانه رفت و گفت که باید دختر درزی را برای او بگیرند. پادشاه باز امر کرد درزی را آوردند.

درزی گفت: — پادشاه آخر من که بچه ای ندارم تا دختر باشد یا پسر.

پسر پادشاه دوباره مریض شد و افتاد و روز به روز ناخوشیش بدتر شد.

روزی دختر درزی از کدو بیرون آمد و رفت توی پوست بز و سر و صورتش را هم سیاه کرد، از صورتش و بدنش منگوله آویخت و دستمالی پر از پشگل خر به دست گرفت. تسبیحی از پشگل گوسفند به دست دیگر و رفت پیش پسر پادشاه. پسر پادشاه از دیدن او ترسید و خواست فریاد بزند که دختر درزی گفت:

— اگر جرأت داری داد بزن تا جانت را بگیرم. من عزرائیل هستم. اگر میخواهی جانت را نگیریم باید پشگل‌های تو دستمال را تا دانهٔ آخر بخوری و این تسبیح را هم در دست بگیری و مرتب بگردانی.

پسر پادشاه راضی شد. دختر را گذاشت آمد به خانه‌شان.

کمی بعد مردم آمدند دیدند پسر پادشاه تسبیحی از پشگل در دست گرفته مرتب می گرداند. پرسیدند که این چه

وضعی است، پسر پادشاه هر چه را که بر سرش آمده بود نقل کرد.

مدتی گذشت. حال پسر کمی خوب شده آمد در کلاه‌فرنگی نشست و دختر درزی را دید که مثل همیشه نشسته توی کرت و ریحان و مرزه می چیند می خورد.

پسر پادشاه گفت: — ای دختر درزی، ای درزی زاده، توی کرت ریحان چند است؟

دختر درزی گفت: — ای پسر پادشاه، ای شاهزاده، توی آسمان ستاره چند است؟

پسر پادشاه گفت: — ای دختر درزی، ای درزی زاده، با حلوا دادن و بوسه گرفتن چطوری؟

دختر درزی گفت: — ای پسر پادشاه، ای شاهزاده، با عزرائیل شدن و جان گرفتن و پشگل خوراندن چطوری؟

پسر پادشاه نتوانست جوابش را بدهد و سرش را پایین انداخت و رفت به خانه و به پدرش گفت:

— درزی دختر دارد و از تو پنهان می کند. باید او را برای من بگیرید.

پادشاه امر کرد درزی را حاضر کردند و گفت:

— درزی چرا دخترت را به پسر من نمی‌دهی، مگر پسر من چه عیبی دارد؟

درزی گفت:

— پادشاه من اصلاً بچه‌ای ندارم که دختر باشد یا پسر.

این دفعه پادشاه امر کرد که بروند خانهٔ درزی را بگردند و رفتند تمام سوراخ سنبه‌های خانه را گشتند و دختر درزی را پیدا نکردند و برگشتند، گفتند:

— پادشاه دختر را پیدا نکردیم. اما توی تاقچه کدویی دیدیم.

پسر پادشاه گفت:

— هر چه هست زیر همین کدو است. بروید آن را بیاورید.

رفتند کدوی حلوایی را آوردند. پسر پادشاه با شمشیری زد و کدو را شکافت. دختر درزی بیرون آمد. پسر او را بغل کرد و بوسید.

درزی و زنش خوشحال شدند که عاقبت بچه‌ای پیدا کردند.

پادشاه امر کرد هفت روز و هفت شب جشن گرفتند. در خانه‌ها شمع روشن کردند و در کوره‌ها گون افروختند و عروسی سر گرفت.

ПРИЛОЖЕНИЯ

I

مهمان‌خانه، مسافرت و استراحت

ГОСТИНИЦА, КОМАНДИРОВКА И ОТДЫХ

Нам предстояла командировка в Исламскую Республику Иран. Нас командировало наше министерство. На нашем самолете были пассажиры, которые хотели использовать свой отпуск для посещения достопримечательностей этой страны. Места в гостинице были зарезервированы принимающей фирмой. В ИРИ на персидском языке «гостиницу» именуют разными словами: مسافرخانه **mosāferxāne** (букв. «гостиница для пассажиров и путешественников»), مهمانخانه **mehmānxāne** (букв. «гостиница для гостей») и هتل **hotel** «отель», «гостиница»,

Мы прибыли в Тегеран. Нас поместили в гостинице... Гостиница занимает большое 16-ти этажное здание, расположенное на холме на севере Тегерана. В гостинице нас приняли очень хорошо. Номера, в которых нас разместили, небольшие, но удобные, чистые и светлые. В каждой комнате есть телефон и душ, а также телевизор. На первом этаже гостиницы находится ресторан, где мы завтракаем, обедаем и ужинаем. Мы заранее заказываем завтрак, обед и ужин. Выбор блюд в ресторане богатый и разнообразный. Пища вкусная и мы с удовольствием едим всё, что нам предлагают. На первом этаже расположены почта, газетный киоск, пункт обмена валюты, справочное бюро и киоск, где продают сувениры. Здесь же находится администратор, который

принимает и размещает приезжающих. Имеется бюро обслуживания. Здесь могут заказать билеты и такси. Если надо погладить что-н., почистить костюм и обувь можно обратиться к горничной на этажах. Эта гостиница — хорошая. Она хорошо расположена, нет шума, в ней всегда тихо и спокойно, а также хорошо обслуживают приезжающих гостей.

ЗАКАЗ И БРОНИРОВАНИЕ МЕСТ В ГОСТИНИЦЕ	سفارش و ذخیره کردن اطاق‌ها در مهمان‌خانه
Делегации предстояла поездка в Исламскую Республику Иран и поэтому работник фирмы ... связался с администрацией гостиницы. Между ними состоялся следующий разговор:	یک هئیت نمایندگی داشت بجمهوری اسلامی ایران مسافرت کند و بنا بر این کارمند شرکت ... با مدیریت مهمان‌خانه تماس میگیرد. صحبت ذیل بین آنها آنجام می‌پذیرد:
Администратор: — Добрый день! Пожалуйста! Я готов к вашим услугам.	**مدیر** — روز بخیر! بفرمایید، در خدمت شما خاضرم.
Представитель: — Добрый день! Я работник фирмы. Необходимо бронировать четыре номера для делегации.	**کارمند** — روز بخیر! من نمایندۀ شرکت ... هستم. لازم است برای یک هئیت چهار اطاق یک‌نفری رزرو شود.
Администратор: — Сколько дней они будут гостить?	**مدیر** — بمدت چند روز آنها مهمان خواهند بود؟
Представитель: — Около недели. Начиная с пятого Фарвардина до двенадцатого	**کارمند** — حدود یک هفته. شروع از روز پنجم تا دوازدهم ماهٔ فروردین.

числа.

Администратор: — Для каждого лица отдельный номер со всеми удобствами?

مدیر — برای هر نفر اطاق جداگانه با تمام وسایل آسایش و راحتی؟

Представитель: — Да. Четыре одноместных номера со всеми удобствами.

کارمند — بله. چهار اطاق یک‌نفری جداگانه با تمام وسایل آسایش و راحتی.

Администратор: — Очень хорошо! Четыре одноместных номера со всеми удобствами в течение недели будут в распоряжении уважаемых членов делегации.

مدیر — خیلی خوب! چهار اطاق یکنفری با تمام وسایل آسایش و راحتی برای مدت یک هفته در اختیار اعضای هئیت محترم خواهد بود.

Представитель: — Скажите, пожалуйста, сколько риалов стоит отдельный одноместный номер в сутки и как надо оплатить номер?

کارمند — لطفاً بگویید. هزینهٔ یک اطاق جداگانهٔ یک‌نفری معادل چند ریال و طرز پرداخت چطور است؟

Администратор: — За сутки сумма составляет ... риалов и оплата за номер производится наличными.

مدیر — مبلغ هزینه برای یک شبانه‌روز معادل ... ریال و پرداخت بهای اطاق بطور نقد می‌باشد.

Представитель — Весьма благодарен. До свидания!

کارمند — خیلی ممنونم! خدا حافظ!

Администратор: — До свидания!

مدیر — خدا حافظ شما!

РАЗМЕЩЕНИЕ В ГОСТИНИЦЕ

جا گرفتن در مهمان‌خانه

Пятого фарвардина в

پنجم فروردین ساعت

одиннадцать часов я прибыл с членами делегации в гостиницу. Портье взял чемоданы членов делегации и показал нам бюро приёма гостей. Представитель фирмы напомнил хозяину гостей о том, что второго фарвардина было бронировано четыре номера для членов делегации.

یازده همراه با اعضای هئیت به مهمان‌خانه آمدم. پیشخدمت مهمان‌خانه چمدان‌های آنها را گرفته دفتر پذیرایی را به ما نشان داد. نمایندهٔ شرکت به مهماندار یادآوری نمود که در تاریخ دوم فروردین چهار اطاق برای اعضای هئیت رزرو شده بود.

Хозяин гостей подтвердил, что бронированные номера находятся на третьем этаже.

مهماندار تأیید کرد که اطاق‌های ذخیره در طبقهٔ سوم واقع است.

Затем администратор дал каждому члену делегации форму, чтобы гости их заполнили.

بعد مهمان‌دار به هر یک از اعضای هئیت یک برگ پرسش‌نامه داد که مهمانان آن برگ را پر کنند.

Каждый член делегации заполнил форму, указав в ней свое имя, фамилию, место жительства, национальность, профессию и вернули формы назад администратору.

هر یک از اعضای هئیت در پرسش‌نامه اسم و شهرت خود و محل زندگی و ملیت و شغل خود را نوشتند و برگ‌ها را به مهماندار پس دادند.

Швейцар забрал ключи от номеров и пошел в сторону лифта.

دربان مهمان‌خانه کلیدهای اطاق‌ها را گرفته به طرف آسانسور رفت

Гости приехали на третий этаж, и швейцар ключом открыл номера и внёс чемоданы гостей в их номера.

مهمانان به طبقهٔ سوم آمدند و دربان با کلید در اطاق‌ها را باز کرده چمدان‌های مهمانان را به اطاقشان برد.

Представитель фирмы поблагодарил швейцара и дал ему «чаевые». Швейцар покинул их.	نمایندهٔ شرکت از دربان تشکر نمود و به او «پول چایی» داد. دربان آنها را ترک نمود.
Представитель фирмы, пригласив дежурного по этажу, спросил его:	نمایندهٔ شرکت خادم طبقه را احضار نموده از وی پرسید:
— Когда ресторан открыт?	— کی رستوران باز است؟
Дежурный по этажу ответил:	خادم طبقه جواب داد:
— Ресторан находится в распоряжении гостей с восьми часов для завтрака, с тринадцати часов для полдника и обеда и с семнадцати часов — для ужина.	— رستوران از ساعت هشت صبح برای صبحانه و از ساعت سیزده تا ساعت پانزده برای چاشت و ناهار و از ساعت هفده برای عصرانه و شام در خدمت مهمانان دایر است.
Гости поблагодарили дежурного по этажу и попрощались с ним.	مهمانان از خادم طبقه تشکر و خدا حافظی نمودند.
ПОЕЗДКА В ТЕГЕРАН	**مسافرت به تهران**
Парвиз приехал в Тегеран и посетил гостиницу. Он подошёл к администратору и между ними состоялся следующий разговор.	پرویز به تهران آمد و وارد یک مهمان‌خانه‌ای شد. او پیش مدیر مهمان‌خانه رفت و بین آنها گفتگوی زیر انجام پذیرفت.
Парвиз: — Я хочу на три дня остановиться в вашей гос-	**پرویز** — من میخواهم برای سه روز اطاقی بگیرم

тинице и арендовать (снять) номер, который находится в тихой стороне гостиницы.	(اجاره کنم) که آن اطاق در طرف ساکت مهمان‌خانه واقع باشد.
Администратор: — Да, имеется такой номер на стороне сада.	**مدیر** — بله. چنان اطاقی در طرف باغ داریم.
Парвиз: — Сколько стоит такой номер?	**پرویز** — حق اقامت در چنان اطاق چقدر است؟
Администратор: — За одни сутки номер стоит ... риалов. У вас деловые встречи?	**مدیر** — برای یک شبانه‌روز معادل ... ریال است. شما کار بازرگانی دارید؟
Парвиз: — Да. У меня переговоры с фирмой и после них я буду заниматься осмотром достопримечательностей города.	**پرویز** — بله. با شرکت ... مذاکرات دارم و بعد از آن از دیدنی‌های شهر دیدن خواهم کرد.
Администратор: — Надеюсь, приятно пройдет время.	**مدیر** — امیدوارم خوش بگذرد.
Парвиз: — Я тоже надеюсь на это. Спасибо!	**پرویز** — من هم امید آن را دارم. متشکرم!

Диалог — گفتگو

1. РАЗГОВОР С АДМИНИСТРАТОРОМ	**۱- صحبت با مدیر مهمان‌خانه**
Гость: — Скажите, пожалуйста, у вас есть свободные номера?	**مهمان** — لطفاً بگویید در مهمان‌خانه اطاقهای خالی دارید؟
Администратор: — Да, есть. Какой номер вам нужен — на одного или на двоих?	**مدیر** — بله، داریم. چه اطاقی برای شما لازم است؟ لطاق یک نفری یا دو نفری؟
Гость: — Мне нужен	**مهمان** — برای من

номер на одного человека, желательно с ванной и телефоном.	اطاق یک نفری و بهتر است با حمام و تلفن.
Администратор: — У нас номера с удобствами. Как долго вы пробудете у нас?	**مدیر**- اطاقهای مهمان‌خانهٔ ما با وسایل آسایش است. چه مدتی در مهمان‌خانه تشریف [اقامت] خواهید داشت؟
Гость: — Три недели.	**مهمان** — سه هفته.
Администратор: — Заполните, пожалуйста, листы (форму) для приезжающих. Ваша комната (ваш номер) на пятом этаже. Можете подняться на лифте. Вот ключи от номера.	**مدیر** — لطفاً این برگ پرسشنامه برای مسافرین را پر کنید. اطاق شما در طبقهٔ پنجم است. میتوانید با آسانسور بالا بروید. این هم کلید اطاق شما است.
Гость: — Спасибо, благодарю вас!	**مهمان** — مرسی، متشکرم!

2. РАЗГОВОР С ГОРНИЧНОЙ | ۲- صحبت با خادمهٔ طبقه

Гость: — Скажите, пожалуйста, где находится 520 номер?	**مهمان** — لطفاً بگویید اطاق شمارهٔ ۵۲۰ در کجا واقع است؟
Горничная: — Я провожу вас. Эта четвертая дверь направо. Вот ваш номер. Это — ванная. Это — туалет.	**خادمه** — من شما را راهنمایی می‌کنم. در چهارم دست راست. این اطاق شما است. این حمام است. این توالت و دستشویی است.
Телефон — на столе. Здесь кнопка звонка. Если вам	تلفن روی میز است. این دگمهٔ زنگ است. اگر امری

будет что-нибудь нужно, позвоните	باشـد دگمـهٔ زنـگ را فشـار داده مرا احضار فرمایید.
Гость: — Хорошо, спасибо. Мне нужно погладить рубашки и брюки.	**مهمـــــان** — خـــوب. متشکرم. پیراهن و شلوار مـن احتیاج به اطو دارند.
Горничная: — Я возьму их. Всё будет готово через час.	**خادمه** — من آنها را برمیدارم و میبرم. پس از یک ساعت همه چیز آماده خواهد شد.
Гость: — Сейчас я ухожу в город и буду вечером после 9-ти часов.	**مهمان** — من الان دارم به شهر میروم و شب پس از ساعت نه برخواهم گشت.
Горничная: — Хорошо. Будут ещё какие-нибудь поручения?	**خادمه** — خیلی خوب. فرمایش دیگری ندارید؟
Гость: — Нет. Спасибо. Завтра разбудите меня в восемь часов утра.	**مهمان** — نخیر. متشکرم. لطفاً فردا صبح ساعت هشت مرا بیدار فرمایید.
Горничная: — Хорошо. Всё будет сделано. Когда будете уходить, оставляйте ключ у дежурного, чтобы убирали ваш номер.	**خادمه** — چشم. آن وقت شما را بیدار میکنم. وقتیکه بیرون تشریف می‌برید کلید اطاق را به خدمتکار طبقه بدهید تا اطاق شما را نظافت کنند.
Гость: — Спасибо. До свидания!	**مهمـــــان** — مرســـی، متشکرم، خدا حافظ!

II

В РЕСТОРАНЕ

در رستوران

В каждой гостинице имеется ресторан, буфет, кафе, закусочная «А-ля фуршет» и чайная. В рестораны в основном ходят люди из деловых кругов на презентации, по случаю официальных приёмов и по особым приглашениям.

در هر مهمان‌خانه رستوران، بوفه و بوفهٔ سرپایی، قهوه‌خانه و چایخانه موجود است. معمولاً اشخاص از محافل بازرگانی و سیاسی به مناسبت معرفی و یا پذیرایی‌های رسمی و بر طبق دعوت‌نامه‌های مخصوص به رستوران میروند.

Когда наша правительственная делегация прибыла в Исфаган, нас поместили в гостинице «Шах Аббас». Это — высокоразрядная гостиница. Она снаружи представляет собой великолепное архитектурное сооружение и её двор похож на цветущий оазис с кустами и с каналом, где постоянно течёт вода. Об этой гостинице ходит легенда:

وقتیکه هئیت نمایندگی دولتی ما به شهر اصفهان آمد، به ما در مهمان‌خانهٔ «شاه عباس» جا دادند. این مهمانخانه یک مهمان‌خانهٔ درجهٔ عالی است. این مهمان‌خانه از طرف بیرون یک مجتمع مجلل معماری و حیاط آن شبیه یک واحه با بوته‌های گل سرخ و جوی آب روان است. در بارهٔ این مهمان‌خانه افسانه‌هایی وجود دارند:

«Когда было завершено строительство гостиницы, Шах Аббас прибыл посмотреть её и спросил:

«موقعیکه ساختمان مهمان‌خانه به اتمام رسیده بود شاه عباس به دیدن آن آمد و پرسید:

— Сколько в ней номеров?

— در این مهمان‌خانه چند اطاق هست؟

Шаху Аббасу сказали, что в ней одна тысяча номеров.	به شاه عباس گفتند که در آن یک هزار اطاق هست.
Шах Аббас сказал:	شاه عباس گفت:
— Это незвучно, уберите один номер, а потом скажите, что останется.	— این طنین‌انداز نیست و یک اطاق را بربدارید و بعد از آن بگویید چه باقی میماند.
Убрали один номер и сказали:	یک اطاق را برداشتند و گفتند:
— Девятьсот девяносто девять номеров.	— نهصد و نود و نه اطاق.
Шах Аббас тогда воскликнул:	آنگاه شاه عباس ندا برآورد:
— Вот это звучит блестяще».	— این بطور درخشان طنین‌انداز است».
Эту легенду нам рассказал сопровождающий нашу делегацию интеллигентный отставной полковник, который во время Тегеранской конференции глав государств антигитлеровской коалиции входил в состав группы охранников.	این افسانه را برای ما سرهنگ روشن‌فکر بازنشسته ای که هئیت نمایندگی ما را مشایعت میکرد نقل کرد. او هنگام کنفرانس تهران سران دول ائتلافی ضدهیتلر در گروه نگهبانان بود.
Мы начали вечер с посещения ресторана и вошли в ресторан. Внутри ресторана недалеко от входной двери в основном зале были поставлены столики.	ما شب را با رفتن به رستوران شروع کردیم و وارد رستوران شدیم. در داخل رستوران در نزدیکی در ورودی به سالن غذاخوری رستوران میزهای کوچکی قرار داشتند.
На одном столике стояла ваза для «аджил»я с поджарен-	روی یکی از میزهای کوچک یک قدح آجیل‌خوری

ными солёными фисташками, фундуком, очищенными земляными орехами, ядрами миндаля, горохом, тыквенными семечками и семечками дыни. Весь этот набор иранцы называют «аджил»ем и «аджиль» также может находиться в чаше. Рядом с ней стояла “ваза для сладостей», состоящих из засахаренных фруктов, орешков, фисташек, миндаля в сахаре.

پر از پسته و فندق و بادام زمینی و مغز بادام و نخود و تخمه کدو و تخمه خربزهٔ سرخ شده و نمک زده بود. ایرانی‌ها مخلوط این خوردنی‌ها را «آجیل» میگویند. آجیل هم میتواند توی جام آجیل خوری باشد. پهلوی آن «قدح یک نقل‌دان» پر از نقول یعنی از نقل میوه جات و نقل گردو و نقل پسته و نقل بادام وجود داشت.

Кроме «аджил»я и «сластей» на другом столике был поставлен поднос с сухофруктами, такими как: дольки сушеных абрикосов и персиков, сабза-бидане, кишмиш, курага, хурма, финик, а также ядра грецких орехов и миндаля. На этом же столике находились различные воды, соки и шербеты, а также безалкогольное пиво.

غیر از جام آجیل‌خوری و نقل‌دان روی میز کوچک دیگر یک مجمعه پر از خشکبار از قبیل: برگهٔ زردآلو و هلو و سبزهٔ بیدانه و کشمش و قیسی، خرما و خرمالو و همچنین لپه‌های گردو و مغز بادام وجود داشت. روی این میز کوچک انواع آب و شیره و شربت و همچنین آبجوی بدون الکل بود.

На третьем столике находился поднос со свежими фруктами. На нем были: груши, яблоки, сливы, виноград и цитрусовые.

روی سومین میز کوچک یک سینی میوه‌خوری پر از میوه جات تازه از قبیل: گلابی و سیب و آلو و انگور و مرکبات وجود داشت.

Около окна для нас был заказан стол. Мы сели за стол. На столе стояла ваза со свежими цветами, салфетки из бумаги и из ткани, солонка, маленькие бутылочки с растительными маслами, горчичница и перечница.

در نزدیکی پنجره برای ما یک میز رزرو شده بود و ما سر آن میز نشستیم. روی میز یک گلدان با گلهای تازه و دستمال نخی و کاغذی و بطری‌های کوچک با روغن نباتی، خردل‌دان و فلفل‌دان واقع بود.

Официант принес меню и чистые приборы: тарелки, вилки, ложки и ножи. Мы принялись изучать длинный список различных закусок и блюд. В это же время с дальнего угла ресторана до нас доносились звуки тихой музыки. Маленький оркестр, узнав, что наша делегация находится в гостях, играл для нас «Подмосковные вечера». Мы были изумлены и жестом руки в их сторону мы выразили им свою благодарность.

گارسون صورت غذا و ظروف غذاخوری پاک یعنی بشقاب، چنگال و قاشق و کاردها را آورد. ما به خواندن فهرست وسیع غذای ته‌بندی و خوراک‌های گوناگون پرداختیم. در عین حال از گوشهٔ دوردست رستوران صدای آرام موسیقی به گوشمان میرسید. یک دستهٔ کوچک نوازندگان چون با خبر شدند که هئیت ما مهمان هستند برای ما موسیقی «شب‌های مسکو» را نواختند. ما متحیر شدیم و با حرکت دست به طرف آنها از ایشان اظهار تشکر کردیم.

Затем к нам подошел официант и спросил:

بعد از آن گارسون پیش ما آمد و پرسید:

— Что вы хотите заказать?

— چه خوراکی میخواهید میل فرمایید؟

Мы в ответ ему сказали:

ما در جواب به گارسون گفتیم:

— На закуску мы хотим салат из кур со сметаной, сыр и овощной салат.

— برای غذای تهبندی سالاد از گوشت مرغ با خامه و سالاد سبزی و پنیر لطف فرمایید.

Официант спросил:

— И что-нибудь горячее?

گارسون از ما پرسید:

— برای خوراک گرم چه میل دارید؟

Мы попросили его:

ما از گارسون تقاضاً کردیم:

— Подайте нам, пожалуйста, на первое блюдо суп "бозбаш", на второе — шашлык из цыплят, а на десерт чай с лимоном и кофе с молоком и мороженое.

— لطفاً برای خوراک اول «کوفتهبزباش» و برای خوراک دوم جوجه کباب سیخی و برای دسر چای با لیمو و شیرقهوه و بستنی لطف فرمایید.

Через несколько минут официант принёс нам закуски, а позже заказанные блюда. Мы всё ели с большим аппетитом.

چند دقیقه بعد غذای تهبندی و بعداً خوراک‌های سفارش شده را گارسون برای ما آورد. همهٔ ما با اشتهای کامل تمام خوراک‌ها را خوردیم.

Позже попросили официанта выдать счёт. Мы оплатили за обед и оставили «чаевые» на тарелке. Мы поблагодарили его и попрощались. Он также поблагодарил нас и сказал:

سپس از گارسون تقاضا نمودیم صورتحساب را بیاورد. ما بهای خوراک‌ها را پرداختیم و «انعام» او را در بشقاب گذاشتیم و از گارسون تشکر نموده خداحافظی کردیم. گارسون هم از ما تشکر کرد و گفت:

— Спасибо! Всего доброго!

— خدا حافظ شما و روزتان بخیر!

О ЗАВТРАКЕ И ПОЛДНИКЕ

در بارهٔ صبحانه و عصرانه

Во многих высокоразрядных гостиницах в цену номера входит стоимость лёгкого завтрака. Завтрак, как правило, состоит из двух кусков хлеба, немного сливочного масла и джема, а так же чашки чая. Но, желающие плотно позавтракать могут заказать себе яичницу или глазунью, сыр и кофе, кекс, бутерброд, а также мясное или рыбное блюдо.

در بسیاری از مهمان‌خانه‌های درجهٔ عالی بهای صبحانهٔ سبک شامل بهای خود اطاق میباشد. صبحانه معمولاً عبارت از دو تیکهٔ نان، کمی کره و کمی مربا و یک فنجان چای می‌باشد. ولی هر کسی که بخواهد سیر و کامل صبحانه بخورد میتواند برای خود خاگینه و یا تخم مرغ نیمرو و پنیر و قهوه، ساندویچ و همچنین خوراک گوشتی و ماهی سفارش بدهد.

Завтракать можно в закусочной или в буфете-закусочной и при стойке «шведского стола».

صبحانه را میتوان در بوفهٔ تـه‌بندی و در بوفهٔ سرپایی و یا نزد پیشخان بوفه خورد.

Завтрак может быть по желанию гостя подан также в номер гостиницы.

صبحانه را بر طبق خواست و میل مهمان همچنین میتوان به اطاق مهمان آورد.

Таким же образом можно полдничать в закусочной или в буфете.

همینطور هم میتوان عصرانه را در بوفه سرپایی و یا در بوفه خورد.

В ЗАКУСОЧНОЙ

در بوفهٔ ته‌بندی

— Где здесь можно пообедать или закусить?

— در کجا میتوان ته‌بندی کرد و یا ناهار خورد؟

— Обедать или закусить в закусочной, которая находится на шестом этаже или недалеко отсюда есть хороший ресторан. Там прекрасно готовят и всегда большой выбор блюд.

— در طبقهٔ ششم میتوان تهبندی کرد و ناهار خورد. در این نزدیکی یک رستوران خوب هست. در آنجا خوب آشپزی میکنند و در آنجا همیشه خوراکها آماده است.

— А какие блюда? У нас мало времени и хотим покушать как можно скорее.

— کدام خوراکها؟ ما وقت کمی داریم و میخواهیم هر چه زودتر غذا بخوریم.

— Там всегда можно съесть шашлык, люля-кебаб или «челоукебаб», «хаш» или плов с зеленью.

— در آنجا همیشه میتوان «شیشکباب» و «لوله کباب» و «چلوکباب» و «کلهپاچه» و یا سبزیپلو خورد.

— Спасибо, благодарим!

- مرسی، متشکریم!

Диалог — گفتگو

В БУФЕТЕ

در بوفه

— Здесь не занято? Мы хотим пообедать.

— اینجا آزاد است؟ ما میخواهیم ناهار بخوریم.

— Свободно, садитесь, пожалуйста. Вот меню. Что вы хотите заказать?

— آزاد است. بفرمایید، بنشینید! این هم صورت غذا. چه میل دارید؟

— Что есть из закусок?

— برای غذای تهبندی چه دارید؟

— Салат овощной, салат мясной, икра, осетрина. Вы что любите? Мясные или рыбные блюда?

— سالاد سبزی، گوشتی، خاویار و ماهی غذروفی. از چه بیشتر خوشتان میآید؟ خوراک گوشتی یا ماهی؟

— Принесите, пожалуйста, осетрину, овощной суп, а на второе — шашлык из ягнят.	— لطفاً ماهی غذروفی، آش‌سبزی و برای خوراک دوم شیشلیک بره‌ای.
Мы рассчитались за обед и поблагодарили официанта.	ما بهای خوراک‌ها را پرداختیم و از گارسون تشکر کردیم.
— Спасибо! Благодарим!	— مرسی، متشکریم!
— Пожалуйста. Заходите!	—بفرمایید. باز هم تشریف بیاورید!

III

ИРАНСКАЯ КУЛИНАРИЯ آشپزی ایرانی

На всем Востоке к еде и к её приготовлению относятся трепетно. В ИРИ кулинарная традиция является предметом культа и благоговейного почитания. В ИРИ вопросам питания придается особое значение. Поэтому их блюда отличаются не только хорошими вкусовыми качествами, но и благотворным воздействием на организм человека. Диета, предписываемая врачами, часто связана с кулинарией и приёмом здоровой пищи. Кулинария славится использованием пряностей и различной зелени. Меню изобилуют различными видами плова, шашлыков, жареных блюд, подаваемых подлив и приправ, кондитерских изделий. Особое место в кулинарии занимают овощи и фрукты. Они могут быть поданы на стол, как в свежем, так и в солёном и засахаренном виде. Сильно развита рыбная кулинария с морепродуктами из Каспийского моря и южных морей Ирана. Сухофрукты являются гордостью, как иранского экспорта, так и внутреннего потребления. Обычно славятся иранские фисташки, миндаль, сушеный виноград: «сабза», «кишмиш», «бидане» (изюм без косточек), сорта урюка и финика. В кулинарии особое место занимают различные виды бобовых: фасоль, горох и семечки тыквы и дыни, изобилуют фруктовые соки и сиропы, а также напитки типа «дуг» (из кислого молока), содовые и другие минеральные воды.

Все ниже перечисленные виды пищи имеют потребление во всей Исламской Республике Иран. Перечислим

خوراک‌هایی که در ذیل شرح داده می شوند در سراسر جمهوری اسلامی ایران مصرف دارند. آن خوراک‌ها از این قبیل

их по порядку:

هستند:

1. «Челоукебаб». Рис для челоу-кебаба, в первую очередь, должен быть белым. Жаркое готовится из баранины, телятины и говядины. Челоукебаб кушают без растительного масла, но со сливочным маслом, посыпают на мясо молотый сумах и перец. Вместе с челоукебаб употребляют «дуг» и горчицу.

۱- چلوکباب. برنج چلوکباب در نوبت اول باید برنج سفید باشد. کباب را از گوشت گوسفند و گوساله و گاو تهیه میکنند. چلوکباب را بدون روغن نباتی و با کره میل میکنند. سماق کوبیده و فلفل روی آن میریزند. دوغ و خردل هم از لوازم چلوکباب است.

2. Суп с лапшой. Для его приготовления надо хорошо проварить горох, фасоль и чечевицу. Из зелени добавляют «лук-порей», петрушку, ботву свеклы и саму свеклу. Некоторые люди готовят «суп с лапшой» с молотым сухим кислым молоком или с уксусом.

۲- آش رشته. برای تهیهٔ آش رشته نخود و لوبیا و عدس را باید خوب بپزند. از سبزیجات، تره و جعفری و برگ چغندر و خود چغندر را هم میپزند و به نخود و لوبیا و عدس اضافه میکنند. بعضی‌ها آش رشته را با کشک ساییده و بعضی‌ها هم با سرکه میخورند.

3. Халва. Растопят масло и, как мука покраснеет, добавляют сахарный сироп, шафран, розовую воду. Десерт получается сладким и вкусным.

۳- حلوا. قدری کره یا روغن نباتی داغ میکنند. همینکه آرد سرخ میشود مقداری شکر و آب با زعفران و گلاب به آن می‌افزایند. شیرینی و دسر خوشمزه‌ای درست میشود.

4. Различные виды плова.

۴- انواع پلوها

В ИРИ в широком потреблении находятся разные виды плова. Наиболее важные следующие:

در جمهودی سلامی ایران انواع پلوها معمول است. مهمترین آنها از این قبیل است :

— **Сладкий плов** сотоит из птицы, мандарина, миндаля и сахарного песка.

— **شیرین‌پلو** عبارت از مرغ و نارنج و بادام و پسته و شکر می‌باشد.

— **Сабзаплов с рыбой** состоит из рыбы, лука-порея, петрушки и риса.

— **سبزی‌پلو** با ماهی عبارت از ماهی و تره و جعفری و برنج می‌باشد.

— **«Баглаплов»** состоит из риса, фасоли и чечевицы

— **باقلاپلو** ترکیبی است از برنج با لیمو و باقلا و عدس و یا ماش.

5. Подливы. Наиболее популярные иранские подливы следующие:

۵- خورش‌ها. مشهورترین خورش‌های ایرانی از این قرار است:

— **Жаркое с зеленью** («гормесабза»). В него входит: мясо, красная фасоль, лук-порей, петрушка и пахучая трава, имбирь.

— **قرمه سبزی** — ترکیبی از گوشت و لوبیای قرمز و تره و جعفری و زنجبیل است.

— **«Гейме»** — состоящий из жареных кусков мяса и дробленных грецких орехов.

— **قیمه** ترکیبی از گوشت خردشده و سرخ گردیده و گردو خردشده می‌باشد.

— **«Фесенджан»** – глава всем подливам, состоит из толченых грецких орехов, гранатового сока.

— **فسنجان** سرآمد خورش‌ها از مرغ و گوشت و گردوی کوبیده و رب انار آماده میشود.

— **Шпинатная подлива** состоит из мяса, шпината, сливы и сока незрелого винограда.

— **خورش اسفناج** ترکیبی از گوشت و اسفناج و آلو و یا آبغوره است.

— **Смесь жареного баклажана,** тыквы с соком незрелого винограда и незрелой алычи.

— **مسمای بادنجان و یا کدوی سرخ شده** با آبغوره و یا غوره و یا گوجهٔ سبز تهیه میشود.

6. Абгушт «пити». Мясо варят с горохом, фасолью, картофелем и помидором. В «пити» крошат хлеб и кушают.

۶- آب‌گوشت. گوشت را با نخود و لوبیا میپزند. سیب‌زمینی و گوجه‌فرنگی در آن میریزند. توی آب‌گوشت نان تلیت میکنند و می‌خورند.

7. Рисовые тефтели — мясной фарш смешивают с горсткой риса, добавляют молотый грецкий орех, различную зелень, скатывают в шарик. Варят в кипящей воде, куда добавляют жареный лук. Особенно широко употребляются «куфтебозбаш» и «тикебозбаш».

۷- کوفته برنجی — گوشت کوبیده را با یک مشت برنج و لپه و سبزیجات گوناگون مخلوط میکنند و آن را به شکل کوفتهٔ بزرگ درمیآورند. در آبجوش میپزند و پیاز داغ اضافه میکنند. بخصوص کوفته‌بزباش و تیکه‌بزباش بسیار معمول است.

8. Фаршированная индейка.

۸- بوقلمون buqalamun

9. « Холодец или **«хаш»** (варёные бараньи головы и ножки).

۹- خاش و یا یخنی کله‌پاچه xāš va yā yaxni-ye kallepāče.

Примечание: Названия других видов блюд приведены в разделе «Словарь».

تبصره: اسامی سایر غذاها درقسمت «فرهنگ» آورده شده است.

در فروشگاهٔ خواربارفروشی

В ПРОДОВОЛЬСТВЕННОМ УНИВЕРСАМЕ

В каждом городе имеются продовольственные универсамы, рынки, ларьки, где жители города приобретают продукты питания. В универсамах много разных отделов: хлебный, кондитерский, молочный, мясной, рыбный, фруктовый. Выделим некоторые из них:

در هر شهری فروشگاه‌های خواربارفروشی بنام «سوپر-مارکت» و راسته بازار و دکانها موجود است که ساکنین شهر در آنجا خواربار خریداری می‌کنند. در فروشگاها چندین بخش از قبیل: «نان‌فروشی»، «قنادی»، «لبنیات»، «گوشت-فروشی»، «ماهی‌فروشی» و بخش «میوجات» موجود است که نام چندی از آنها را قلمداد کنیم:

1. В отделе **«Мясо, птица»** можно купить баранину, говядину, кур, индюшек, гусей и уток. Здесь же продают колбасы и сосиски.

۱- در بخش **«گوشت و پرندگان»** میتوان گوشت گوسفند، گوشت گاو، گوشت مرغ، بوقلمون، غاز و اردک خرید. در این بخش کالباس، سوسیس نیز می‌فروشند.

2. В отделе **«Молоко, масло»** можно купить следующие продукты: сыр, деревенский сыр, брынзу, голландский сыр, сметану, сливки, молоко, парное молоко, сухое молоко, сгущённое молоко; сливочное масло, фасованное масло, солёное сливочное масло; творог, кефир и про-

۲- در بخش **«شیر و کره»** خواربار زیر را میتوان خرید: پنیر، پنیر خیکی، پنیر گوسفند و پنیر هلندی و سرشیر، شیر خام، شیر خشک، شیر عسلی و کره، کرهٔ قالبی، کرهٔ شور و لور، ماست.

простоквашу.

Растительные масла: анисовое, гвоздичное, кокосовое, кунжутное, миндальное, оливковое, подсолнечное, соевое также продаются в этом отделе.

روغن‌های نباتی از قبیل: روغن بادیان، روغن میخک، روغن نارگیل، روغن کنجد، روغن بادام، روغن زیتون، روغن آفتابگردان و روغن لوبیای چینی همچنین در این بخش فروخته میشود.

3. В отделе **«Рыба»** имеются в продаже консервированная, свежая, солёная и сушёная рыба и икра.

۳- در بخش **«ماهی»** در معرض فروش ماهی کنسروشده، ماهی تازه، ماهی شور و ماهی خشک‌شده و خاویار گذارده شده است.

В праздничные дни «Новруза» продают и живую рыбу. В рыбном отделе вы всегда можете купить белугу, осетрину, сёмгу, кутум, сига и карася.

در روزهای عید «نوروز» ماهی زنده را هم میفروشند. در بخش «ماهی» شما همیشه میتوانید ماهی بلوگ (فیل ماهی) و ماهی خاویاری (آستر)، ماهی آزاد و ماهی سفید و ماهی سوف و ماهی قرمز را خرید.

4. В отделе **«Полуфабрикаты»** продаются котлеты, бифштексы, люля-кебаб, шашлык, фарш, варёные и жареные куры.

۴- در بخش **«مواد خوراکی نیم‌ساخته»** کتلت، لوله‌کباب و شیشلیک و گوشت کوبیده و مرغ پخته و سرخ شده را میفروشند.

5. В отделе **«Кондитерский»** имеются различные продукты: мука, рис, бобовые, крупа, джем, чай, лапша, вермишель, макароны, гречиха,

۵- در بخش **«قنادی»** (شیرینی‌فروشی) مواد غذای گوناگون موجود است: آرد، برنج، بلغور، بنشن، مربا، رشته، چای، رشتهٔ فرنگی، گندم سیاه

сахар (рафинад), сахар (песок), кофе, какао, компоты, печенье, варенье и соль. Здесь можно купить бисквит, пироги, пирожки, различные кексы: имбирный, медовый, с изюмом; засахаренные фрукты, сласти.	(قره‌باش) و قند و شکر، قهوه، کاکائو، کمپت و گرجی، مربا و نمک. در اینجا همچنین میتوان بیسکویت، پاته و پتی‌پاته و کیک‌های گوناگون: کیک زنجبیلی، کیک عسلی و کیک سبزه‌دار و نقول و نقل و نبات را خریداری کرد.
6. В отделе **«Фрукты»** продаются: абрикосы, алыча, ананас, апельсины, бананы, виноград, вишня, гранат, различные сорта груш, земляника, инжир, лимоны, мандарины, малина, персики, финики, фисташки, черешня, чернослив и различные сорта яблок.	۶- در بخش **«میوجات»**: زردآلو، آناناس، پرتقال و موز، انگور، انواع گلابی، انار، آلبالو و توت فرنگی، انجیر، تمشک، هلو و خرما، پسته، گیلاس و آلوسیاه و انواع سیب فروخته میشود.
В этом же отделе вы можете купить сухофрукты и орехи, а именно: дольки сухофруктов, сушёные персики и абрикосы, курагу, хурму, ядра миндаля, грецкий орех и фундук, унабы (зизифус).	در این بخش شما همچنین میتوانید انواع خشکبار و گردو از قبیل: برگه، هلو، برگهٔ زردآلو، قیسی، خرمالو، مغز بادام، گردو و فندق و عناب را بخرید.
Из семян хорошо продаются кунжут и тмин и т. д.	از تخم‌ها کنجد و زیره و غیره فروش خوبی دارند.
7. В отделе **«Соки и напитки»** имеются различные минеральные воды, соки и сиропы. Более употребимы во-	۷- در بخش **«شیره‌ها و نوشابه»** انواع آب و شیره‌ها و شربتها موجود است. بیشتر از **آب‌های زیر**: ابعلی، سوداواتر،

ды: «абали», «содавотер», «пепси-кола», соки: ананасовый, вишневый, лимонный, мандариновый, фруктовый, яблочный и **шербеты:** «лимонный», «мандариновый» и «финиковый».

پپسی کولا، کوکاکولا و **شیره‌های زیر:** آب آناناس، آب آلبالو و آب نارنگی، آب میوه و آب سیب و **شربت‌ها:** شربت آبلیمو، آب نارنج و شیرهٔ خرما معمول میباشد.

Примечание: Алкогольные напитки в Исламской Республике запрещены. Продается безалкогольное пиво.

تبصره: مشـروبات الکلـی در جمهـوری اسـلامی ایـران ممنـوع اسـت. فقـط آبجـوی بی‌الکل را میفروشند.

8. В отделе **«Табачные изделия»** вы можете купить различные виды сигарет.

۸- در بخش «دخانیات» شما میتوانید انواع سیگار را بخرید.

9. В отделе **«Булочная»** вы можете купить хлеб домашней и заводской (машинной) выпечки.

۹- در بخش «نان‌فروشی» شما میتوانید نان خانگی [تافتونی و تنوری] و نان ماشینی را بخرید.

ЗЕЛЕНЬ И ОВОЩИ

تره‌بار و سبزیجات

Зелень и овощи продаются как в специальных магазинах, так и на овощных рынках. Важнейшие виды зелени и овощей следующие: арбуз, базилик, бобовые, брюква, горох, дыня, зеленый лук, кабачок, капуста, кинза, кориандр, крапива, лук, морковь, мята, огурец, перец, петрушка, помидор, редиска, свекла, спаржа, струч-

تره‌بار و سبزیجات در فروشگاههای مخصوص و در بازار سبزیجات فروخته میشود. انواع مهم تره‌بار و سبزیجات به شرح زیر است: هندوانه، ریحان، بغولات و حبوبات، کلم قمری، نخود، خربزه، پیازچه، کدو، کلم، کشنش [کشنیج]، گشنیز، گزنه، پیاز، هویج [زردک]، گوجه‌فرنگی، تربچه،

ковые, тархун (эстерган), турецкие (египетские) бобы, тыква, укроп, фасоль, цветная капуста, чеснок, чечевица, щавель и шпинат.	چغندر، مارچوبه، نباتات غلافدار، ترخون، باقلا، شوید، لوبیا، کلم گل، سیر، عدس، ترشک و اسفناج.

Диалог — گفتگو

Покупатель: — Здравствуйте! Скажите, пожалуйста, рыба свежая?	**خریدار** — سلام‌علیکم! لطفاً بگویید، ماهی تازه است؟
Продавец: — Здравствуйте! Да, господин. Только что привезли.	**فروشنده** — علیکم‌السلام! بله، قربان. همین الان آورده‌اند.
Покупатель: — Сколько стоит один килограмм?	**خریدار** — یک کیلو چند است؟
Продавец: — Один килограмм стоит ... риалов.	**فروشنده** — یک کیلو ... ریال میباشد.
Покупатель: — Дайте, пожалуйста, один килограмм.	**خریدار** — لطفاً یک کیلو لطف فرمایید.
Продавец: — Хорошо, господин.	**فروشنده** — چشم، قربان.
Покупатель: — Спасибо, благодарю!	**خریدار** — مرسی، متشکرم!
Продавец: — Спасибо и вам!	**فروشنده** — از شما هم تشکر مینمایم!

فرهنگ فارسی به روسی
ПЕРСИДСКО-РУССКИЙ СЛОВАРЬ

Словарь включает в себя слова, словосочетания и выражения, которые встречаются в текстах пособия. Основной состав слов и словосочетаний, приведенных в данном словаре, состоит из литературных терминов, которые встречаются в стихах и рассказах, а также в текстах по туризму и кулинарии. Слова и словосочетания в словаре расположены по персидскому алфавиту. Заголовочное слово дается жирным шрифтом. Другие словосочетания и выражения, связанные с таким словом, даются в гнезде этого слова. Некоторые словарные статьи расширены, к заголовочному слову приписаны сочетания с именами существительными, глаголами и т. п. Персидское заголовочное слово при его повторении в словарной статье заменяется знаком ~ (тильда). При глаголах дается основа настоящего времени (ОНВ). При именах существительных дается форма множественного числа. Транскрипция в латинице дается в основном при заголовочном слове словарной статьи. Цифрами и буквами выделяются разные значения слов и словосочетаний, а также выражений.

СПИСОК СОКРАЩЕНИЙ

авт.	—	автомобильное дело
англ.	—	английский язык
бран.	—	бранное слово, выражение
букв.	—	буквально
вежл.	—	форма вежливости

ед.	—	единственное число
и др.	—	и другие
и т. д.	—	и так далее
и т. п.	—	и тому подобное
мн.	—	множественное число
мор.	—	морской термин
напр.	—	например
ОНВ	—	основа настоящего времени
отым. предл.	—	отыменный предлог
поэт.	—	поэтическое слово
разг.	—	разговорное выражение
см.	—	смотрите
соотв.	—	соответствует
стр.	—	страница
т. е.	—	то есть
фин.	—	финансовый термин

ا، آ

آب āb 1. вода; 2. сок; آلبالو ~ вишневый сок; آناناس ~ ананасовый сок; آبجوش **āb(e)juš** кипяток; سیب ~ яблочный сок; لیمو ~ лимонный сок; معدنی ~ минеральная вода; میوه ~ фруктовый сок; نارنگی ~ мандариновый сок; آب‌یخ **ābeyax** вода со льдом; دوشاب **dušāb** сироп из вареного винограда или фиников.

آبدارچی ābdārči буфетчик; آبدارخانه буфетная комната (для приготовления пищи, кофе, чая и т. п.).

آب‌گوشت ābgušt «абгушт», пити (мясной суп с горохом, фасолью и помидором).

آب‌دست ābdast 1. омовение; 2. уборная.

آبدستان ābdastān небольшой кувшин (для умывания).

آب‌دست‌خانه ābdastxāne (*Синонимы:* دستشویی **dastšuyi** и توالت **tuālet**) туалет, умывальная, уборная, отхожее место.

ابله ablah 1. глупый, бестолковый; глупец, дурак; идиот; простофиля.

ابریق abriq кувшин (для умывания, вина и т. п.).

اتفاقاً ettefāqan 1. случайно; вдруг, неожиданно; 2. между прочим; кстати, как раз.

آتش‌بازی ātašbāzi фейерверк.

آثار ذوقی āsār-e zowqi эстетические произведения.

اجاق زیارتگاه ojāq-e ziyāratgāh очаг поклонения святым усопшим.

احضار ehzār вызов, приглашение; شدن ~ быть вызванным; کردن ~ вызывать, приглашать.

احمق ahmaq 1. дурак, глупец, идиот; 2. дурной, глупый, бестолковый.

احوال ahvāl 1. *мн.* от حال **hāl**; 2. состояние, здоровье, самочувствие; 3. состояние дел; احوال‌پرسی کردن справляться о здоровье, о делах (у кого-л. از).

اختیار extiyār 1. право, полномочия; власть; 2. воля; 3. выбор, отбор; опцион; 4. свобода действий; دادن ~ уполномочивать (кого-л. به); داشتن ~ иметь право, полномочия; در ~ کسی گذاشتن отдавать в распоряжение кого-л.; در ~ داشتن иметь в своем распоряжении.

آخر āxar 1. *мн.* اواخر **avāxer** конец, окончание; 2. последний; 3. наконец, в конце концов; 4. ведь, же.

آخور āxor ясли, кормушка (для животных).

ادامه edāme продолжение; دادن ~ продолжать (что را، به); *[کردن]* داشتن ~ длиться, продолжаться.

آدم ādam человек.

آرامگاه ārāmgāh гробница, мавзолей; усыпальница.

ارث ers наследство; به ارث بردن наследовать, получать в наследство.

اردو زدن ordu zadan располагаться лагерем.

ارزان arzān 1. дешевый, недорогой; 2. дешево, недорого; ~ شدن дешеветь, падать в цене; ~ كردن удешевлять, уценивать.

آرزو نخواستن ārzu naxāstan ничего не требовать.

ارزيدن arzidan (ОНВ ارز **arz)** 1. стоить, иметь цену; цениться; 2. быть достойным (кого-чего به); заслуживать (чего به).

از az: از ديدن كسى خوشحال شدن обрадоваться встречей с кем-н.; از كسى دعوت كردن приглашать кого-н.; از صميم قلب сердечно; от чистого сердца.

بنده اسباب زحمت مىشوم Я причиняю (доставляю) хлопоты.

بنده اسباب زحمت فراهم مىآورم Я создаю (причиняю) беспокойство.

استاد ostād 1. профессор; 2. мастер; 3. учитель; наставник; 4. искусный, умелый (о мастере).

استان ostān «остан» (административная единица в ИРИ); область, провинция; генерал-губернаторство.

استخراج estexrāj 1. извлечение; получение; 2. разработка, добыча; ~ شدن а) извлекаться, получаться; б) добываться.

آش āš похлебка; суп; آش رشته похлебка с вермишелью, вареными бобами с зеленью; суп с лапшой; آش آماجى каша из пшеничной муки.

آشپز āšpaz повар; آشپزباشى шеф-повар.

آشپزخانه āšpazxāne (*Синоним:* مطبخ **matbax)** кухня.

آشفته āšofte смутный, беспокойный.

اضافه ezāfe прибавление, добавка; ~ کردن прибавлять.

اطاق otāq 1. комната; 2. номер (в гостинице); ~ استراحت гостиная (*англ.* lounge); комната для отдыха; ~ خالی свободная комната, свободный номер; ~ در مهمان‌خانه номер в гостинице; ~ ناهارخوری столовая (комната); ~ یک تختی (تخت خوابی) и ~ یک نفری (یک تختی) номер на одного (с одной кроватью), одноместный номер; ~ دو تختی (تخت خوابی) и ~ دو نفری номер на двоих (с двумя кроватями, двухместный номер; ~ رخت کن гардеробная, раздевалка; ~ رزرو کردن бронировать номер; ~ اجاره کردن در مهمان‌خانه снимать номер в гостинице; ~ یک نفری با حمام و تلفن номер на одного человека с ванной и телефоном; اطاقی با پنجره‌های رو به باغ номер с окнами в сад; یک اطاق یک نفری برای آقای ___ رزرو فرمایید для господина ______ забронируйте одноместный номер; دیروز یک اطاق یک تخته در این مهمان‌خانه گرفتم Вчера я получил номер на одного человека в этой гостинице.

اطمینان etminān уверенность, убеждение.

اظهار ezhār выражение; проявление, изъявление; ~ داشتن [کردن] а) выражать, изъявлять, проявлять; б) заявлять, высказывать; ~ تشکر کردن выражать благодарность.

اعتماد e'temād вера; доверие; уверенность; ~ کردن а) доверять; б) полагаться.

اعدام کردن e'dām kardan а) казнить; б) уничтожать.

افسانه afsāne легенда, выдумка; миф; небылица; предание; басня; сюжет, фабула; افسانهٔ نیاکان **afsāne-ye niyākān** выдумка (предание) предков.

افسانه‌نویس afsānenevis баснописец, басенник; сказочник; фольклорист, собиратель фольклора.

افسانه‌ای afsānei сказочный; мифологический.

افسانه‌وار afsānevār сказочный; фантастический.

افلاطون aflātun Платон (философ).

اگر agar если; хотя; !...اگر زحمت نباشد если вас не затруднит...!; اگـــر امـــری باشـــد؟ (*букв.* «какие приказания будут?») если что-нибудь угодно; если что-нибудь пожелаете; اگـــر لازم باشـــد؟ если будет нужным, необходимым?; اگر لازم باشد برای احضار خدمتکار این دگمه را فشار بدهید если будет нужно, нажмите эту кнопку звонка для вызова дежурного по этажу.

الاغ olāg (*Синоним:* خر **xar**) осел.

الآن al'ān сейчас, сию минуту; теперь.

الم alam мучение, страдание.

آلونک ālunak хижина, хибара; шалаш.

امانت amānat 1. вещь, сданная на хранение или отданная под залог; 2. вещь, отданная во временное пользование, на подержание; 3. *банк.* депозит; در بانکهـــای خارجی ~ авуары; به ~ خواستن просить во временное пользование.

امثال و حکم emsāl-o-hakam крылатые слова; афоризмы; пословицы и поговорки.

امیر amir (*мн.* امراء **omarā**) 1. эмир; государь, правитель; 2. начальник; командующий.

انبار ambār склад; گمرک ~ склад таможни.

انگور angur виноград; بیدانه ~ «бидане» (бескосточковый виноград); سفید ~ белый виноград; سیاه ~ черный виноград.

اوهام owhām (*ед.* وهم **vahm**) грезы, мечты, иллюзии, мысли, представления, предположения, воображения.

آویختن āvixtan (ОНВ آویز **āviz**) 1. вешать, развешивать; 2. вешать (казнить через повешение).

آویزان کردن āvizān kardan вешать, развешивать.

اهتمام ehtemām забота, великодушие, высокие помыслы; попечение, старание, усердие, усилие.

آهنگ āhang мелодия, напев.

آيينه āyine зеркало.

ب

با bā с, вместе с; с, по, при; в; با خيال راحت со спокойной душой.

با وجد و شعف bā vajdošaaf с радостью.

بازداشتن bāz-dāštan а) задерживать, арестовывать; б) удерживать; в) мешать, отвлекать.

باز ستاندن bāz-setāndan вновь брать; опять завоевать; получать.

باز گشتن bāz-gaštan а) возвращаться; б) отказываться; отступаться.

بازرگان bāzargān купец, торговец; коммерсант.

بازرگانی bāzargāni 1. торговля; 2. торговый, коммерческий.

باستان bāstān древний, античный, старинный.

باقی bāqi (*мн.* باقيات **bāqiyāt)** 1. остаток, оставшаяся часть (чего-л.); 2. сдача; остаток (от чего-л.).

بالا bālā сверху; выше; наверху, над.

بالغ... بر بودن bāleq...bar budan доходить до; достигать до.

بانگ برآوردن bāng bar-āvardan издавать вопль; поднимать крик.

باور bāvar вера, доверие; کردن ~ верить, доверять.

بدمستی کردن badmasti kardan устраивать пьяный дебош.

به ديدۀ منت be dide-ye mennat с благодарностью.

برآمدن bar-āmadan (ОНВ برآ **bar-ā(y)**) 1. подниматься, появляться, выступать; 2. следовать.

برآسودن bar-āsudan отдыхать, обрести покой.

برای barāye для, за; برای جناب عالی (شما) نامه‌ای هست для вас имеется письмо; برای کسی سلام داشتن иметь поклон для кого-н.; !برای کمک تشکر میکنم благодарю за помощь!

بردن bordan (ОНВ بر **bar**) 1. нести, носить; 2. уносить, увозить; 3. воровать; красть; به سر بردن жить, существовать.

برزنگی barzangi уродина, некрасивая до безобразия.

به سر کشیدن be sar kešidan натянуть на голову.

برقرار ماندن bar-qarār māndan сохраняться прочным; не портиться.

برگ پرسش‌نامه پر کردن заполнять форму (бланк) в гостинице.

برگشتن bar-gaštan (ОНВ برگرد **bar-gard**) 1. возвращаться; 2. опрокидываться; 3. отступать.

برنج berenj 1. рис; 2. бронза, латунь.

بریانی beryāni 1. «ростбиф», «джыз-быз» (кушанье из жареной требухи: желудка и кишок баранины, а также из печени и др.).

بزغاله bozqāle козленок.

بزک و دوزک کردن bazakoduzak kardan наряжать, украшать.

بس bas довольно, достаточно; очень; весьма; много.

بسته baste пачка, связка, узелок.

بسیار besyār 1. многочисленный; обильный; 2. много, очень; بسیار خوب очень хорошо.

غنی بودن qani budan быть очень богатым.

بعد ba'd после, потом, затем; بعد از ظهر после полудня.

بغل گرفتن baqal gereftan обнимать, заключать в объятия.

بقر baqar 1. бык; 2. корова.

بلند boland 1. высокий; ~ کردن а) поднимать; б) делать длинным, долгим; удлинять; в) *разг.* воровать, красть.

بنده bande 1. я (*вежл.* элемент личного местоимения 1-го л. ед. ч.); 2. раб; слуга; раб божий; بنده دیگر عرضی ندارم у меня нет другой просьбы; мне больше нечего сказать; у меня все; Благодарю вас! Спасибо!

بنفشه banafše фиалка.

بودن budan (ОНВ باش **bāš)** 1. быть, существовать; 2. присутствовать, находиться.

بوسیدن busidan (ОНВ بوس **bus)** целовать.

بوفه bufe буфет (*англ.* buffet) بوفۀ پیش غذا и بوفۀ تەبندی буфет-закусочная («а-ля фуршет»); шведский стол (*англ.* snack bar) در بوفه پیش‌غذا خوردن и در بوفه تەبندی کردن закусить в буфете (перекусить или «заморить червячка в буфете»).

به be *предлог в разных значениях*: к; в; на; согласно с и др.; به آداب و رسوم قدیم پای‌بندی بودن быть приверженным старинным обычаям и традициям; بخیر و خوشی **be xeyr va xoši** благополучно; بدیدن کسی رفتن **be didan-e kas-i raftan** пойти навещать кого-н.; بدست آوردن найти, достать; приобретать, приобрести; ...بسوی **be su-ye...** к; в сторону; بشرطی که ... باشد с условием, чтобы было; بطور اجمال گفتن говорить вкратце; بقتل رساندن **be qatl rasāndan** убивать; казнить; بکسی از طرف کسی سلام گفتن передавать привет кому-н. от кого-н.; ...بمناسبت **be monāsebat-e** по случаю; ...بوسیلۀ **be vasile-ye** через; посредством.

بیسکویت biskvit печенье, бисквит.

بی فرهنگ bi farhang некультурный, невоспитанный.

بیگانه bigāne 1. чужой; посторонний; 2. иностранный; 3. иностранец.

پ

پاپی شدن pāpey šodan следить; разузнать.

پاته pāte пирог; پاته سفارش کردن заказать пирог.

پادشاه pād(e)šāh шах, король; царь, государь.

پانسیون pānsiyon пансион (полное содержание: номер и стол (питание) живущих в гостинице — *англ.* full board and lodging); مهمان‌خانه با بودباش کامل (اطاق و ناهار و شام)، در برابر پول اطاق مهمان‌خانهٔ شبانه‌روزی (*англ.* boarding-house) و میز خوراک داشتن жить на полном пансионе (*англ.* to have full board and lodging).

پایین pāyin 1. низ, нижняя часть; 2. нижний; پایین آمدن а) сходить вниз, спускаться; б) падать, понижаться (о цене).

پذیرایی pazirāyi прием (официальный); ~ کردن принимать гостей; ترتیب ~ دادن устраивать прием.

پذیرفتن paziroftan (ОНВ پذیر **pazir**) 1. принимать, одобрять; соглашаться (с чем را); 2. принимать (гостей, делегацию и т. п.); 3. *фин.* акцептовать (вексель, счет и т. п.).

پرخور porxor 1. прожорливый; 2. обжора.

پرس و جو کردن pors-o-ju kardan спрашивать (кого از).

پرمنفعت pormanfaat очень прибыльный; с большим доходом.

پریشانی parišāni невзгоды.

پسندیدن pasandidan 1. одобрять; 2. выбирать по вкусу.

پشگل گوسفند pešgel-e gusfand овечий помет.

پشیمانی pašimāni сожаление, угрызение совести; раскаяние; ~ خوردن сожалеть (о чем از), раскаиваться (в чем از).

پلو pelow плов; باقالی پلو **bāqālipolow** рис с отварной фасолью, горохом или каштаном; خورشت پلو плов с подливой, плов с мясной приправой; سبزی پلو «сабзиплов» (плов, приготовленный с зеленью); شیرین پلو «ширинплов» (сладкий плов); پلو ماهی плов с рыбой; [چلو مرغ]پلو مرغ плов с курицей.

پناه بر خدا! panāh bar xodā! надежда только на Бога!

پنجه panje пятерня; пять пальцев (на ногах).

پنجهٔ آفتاب panje-ye āftāb как ясное солнышко (о красивом лице).

پوست pust 1. кожа, шкура; кожевенное сырье; 2. кора; 3. корка; скорлупа; кожура; шелуха; очистки.

پهلو pahlu 1. бок; 2. сторона, край; крыло; 3. сторона; ...در پهلوی около, у, возле, рядом.

پیاده piyāde 1. пеший; 2. пешеход; شدن ~ сходить, слезать (с лошади и т. п.); выходить (из вагона и т. п.).

پیاده‌رو piyāderow 1.тротуар; 2. пеший, пешеход.

پیاز piyāz 1. репчатый лук; 2. луковица.

پیدا peydā 1. видимый, заметный; 2. явный, очевидный; کردن ~ а) находить, обнаруживать; б) добывать, доставать.

پی کاروکاسبی رفتن pe-ye kārokāsebi raftan заниматься ремесленничеством.

پیر pir 1. старый, пожилой; 2. старик, старец; پیر شدن стариться, стареть.

پیرزن pirzan старуха; پیرزن هفهفو **pirzan-e hafhafu** беззубая старуха, ведьма.

پیروی peyravi 1. следование (за кем-чем-л.); 2. следование (чему-л.); соблюдение (чего-л.); کردن ~ а) следовать (за кем-чем را، از); б) следовать (чему از); придерживаться (чего از); руководствоваться (чем از); соблюдать (что از).

پیشخان pišxān стойка (в буфете); прилавок.

پیشخدمت pišxedmat 1. метрдотель (*англ.* head waiter); официант в ресторане; 2. портье (*англ.* porter); носильщик; швейцар (в гостинице). (*Синонимы:* باربر **bārbar**, حاجب **hājeb**, قاپوچی **qāpuči** вахтер; камергер; сторож; привратник).

پیش‌خوراک /پیش‌غذا/ pišxorāk /pišqazā/ закуска; легкая еда.

پیشواز کردن pišvāz kardan встречать (кого-л.).

پیشوا pišvā вождь, предводитель; руководитель; глава.

ت

تا tā 1. *предлог.* 1. до; по; 2. до, к; 2. союз. 1. в то время как, пока; 2. чтобы; تا ظهر до полудня; تا بفروشند чтобы продали.

تابستان tābestān лето; در تابستان летом.

تابع tābe' 1. а) покорный; б) подчиненный; зависимый; 2. *мн.* اتباع **atbā'** подданный, гражданин; تابع کردن подчинять.

تابلو tāblo 1. картина, полотно; 2. вывеска; 3. таблица.

تار tār «тар» (струнный музыкальный инструмент); تار زدن играть на таре; تار و دف **tār-o-daf** тар и бубен.

تپاندن tapāndan совать, засовывать, впихивать.

تجارت tejārat торговля; *торг.* ~ کردن вести торговлю.

تخفیف taxfif 1. скидка; снижение; сокращение; ~ دادن а) делать скидку; уменьшать, снижать; б) сокращать.

تخم وفا toxm-e vafā *поэт.* семена верности.

تراکم tarākom 1. скопление, накопление; 2. нагромождение; تراکم امور заваленность делами; تراکم کالاها залежалость грузов; ~ دادن [کردن] а) скапливать, накоплять; б) нагромождать.

ترانه tarāne *поэт.* напев, мелодия; песня, байка, побасенка.

تربیت tarbiyyat воспитание; تربیت کردن воспитывать.

تسبیح tasbih 1. четки; 2. молитва (с переборкой четок).

تسلیت tasliyyat соболезнование, сочувствие (кому را، به); [کردن] دادن ~ выражать соболезнование, сочувствие (кому).

[فرمودن] تشریف آوردن tašrif āvardan /farmudan/ изволить прийти; оказать честь прийти, приехать; пожаловать; بردن ~ изволить уйти, уехать.

تشکر tašakkor благодарность; تشکر کردن благодарить; اظهار ~ کردن выражать благодарность.

تشکیل taškil организация, образование, создание; созыв; جلسه ~ созыв собрания; دادن ~ организовывать, образовывать; [گردیدن، یافتن] شدن ~ организовываться, устраиваться.

تشنگی tešnegi жажда.

تصمیم tasmim 1) решение; намерение; 2) постановление; داشتن ~ решать; намереваться; گرفتن ~ принимать решение, решать.

تعجب taajjob удивление, изумление; کردن ~ удивляться, приходить в изумление.

تعریف کردن ta'rif kardan 1) рассказывать; 2) хвалить.

تغیر taqayyor гнев, возмущение.

تفاوت tafāvot разница, различие, отличие; داشتن ~ разниться, различаться, отличаться.

تقاضا taqāzā 1) просьба; прощение; 2) требование; 3) спрос (на товар); [کردن] داشتن ~ а) просить; б) требовать.

تکرار tekrār повторение, повтор; کردن ~ повторять.

تمام tamām весь, целый, полный; کردن ~ завершать.

تنور tanur «танур» (печь для выпечки хлеба).

توبه کردن towbe kardan раскаиваться; давать обет, зарок.

تور tur сеть, сетка.

تەبندی tahbandi закуска (*англ.* snack); تەبندی закуска (о пище); **مزه maze** закуска (о напитках); برای تەبندی для закуски; پیش‌خوراک [غذا/] خوردن и تەبندی کردن закусить (*англ.* to take a snack).

ث

ثبت sabt 1) регистрация; запись; 2) переписка (документов); ثبت کردن регистрировать; записывать.

ثروت servat богатство; имущество, состояние.

ج

جا jā 1) место; местность; 2) помещение; жилище, приют; 3) положение; пост, должность; 4) номер (в гостинице); جا دادن давать номер в гостинице; جا در مهمان‌خانه номер в гостинице; جا در هتل رزرو کردن забронировать номер в гостинице; جا گرفتن получить номер в гостинице; остановиться в гостинице; جای شما خالی بود жаль, вас не было.

جادوگر jādugar колдун, знахарь; маг; волшебник.

جام jām бокал, чаша (*Синоним:* قدح **qadah**).

جامه jāme платье, одежда; отрез материи.

جارچی jārči глашатай.

جبار jabbār тиран, деспот; притеснитель.

جرعه jor'e глоток (жидкости).

جستن jastan (ОНВ جه **jah**) прыгать; скакать.

جشن jašn 1) праздник, торжество; سالگرد ~ юбилей; جشن گرفتن праздновать; جشن برپا کردن устраивать праздник.

جلاد jallād палач.

جلوه jelve 1) показ; 2) внешний вид; جلوه دادن показывать, выдавать себя (за кого-л.).

جمعیت jam'iyyat 1) население; 2) общество; 3) толпа.

جنازه janāze тело, труп.

جنس jens 1) род; вид; порода; 2) сорт, качество; جنس عالی высший сорт; люкс; экстра; 3) *мн.* اجناس **ajnās** товар, товары; предметы.

جنگلبان jangalbān лесничий, лесник.

جوال jovāl мешок, куль; чувал.

جوانمرد javānmard 1) отважный, доблестный; мужественный; 2) благородный, великодушный человек.

جوراب jurāb 1) носок; носки; 2) чулок, чулки.

جواهرات javāherāt 1) драгоценности; 2) ювелирные изделия.

جهانگرد jahāngard (*Синоним:* سیاح **sayyāh**) путешественник, турист; جهانگردی туризм.

چ

چراغ čerāq 1) лампа; фонарь; светильник; 2) светофор.

چشم češm 1) глаз, око; глаза, очи; 2) взор.

چکه čekke небольшой (глоток воды).

چلو čelow «челов», вареный рис; рисовый гарнир к мясным блюдам; چلوکباب «челоукебаб» (вареный рис с мясом); چلومرغ «челоуморг» (вареный рис с курицей); چلوصافی цедилка, дуршлаг.

چموش čamuš буйный, брыкливый (о животном).

چند čand 1) сколько; 2) несколько.

چوب‌رختی čubraxti вешалка (для одежды).

چوبی čubi 1) деревянный; 2) деревянистый.

چوپان čupān пастух, чабан.

چه če 1) что?; 2) какой?; چه خبر بود؟ что случилось?

ح

حاکم **hākem** правитель.

حتماً **hatman** обязательно, непременно, безусловно.

حدس زدن **hads zadan** 1) угадать, угадывать; 2) догадываться; высказывать догадки; 3) чувствовать.

حرکت **harakat** 1) движение; 2) отправление; 3) действие; поведение, поступок; حرکت کردن а) двигаться; б) отправляться.

حرمان **hermān** отчаяние, безнадежность.

حفره **hofre** яма (с водой).

حکایت **hekāyat** 1) рассказ, 2) повествование; 3) небылица; حکایت اخلاقی **hekāyat-e axlāqi** нравственный рассказ.

حکیم **hakim** 1) мудрец; ученый; 2) мудрый, разумный.

حلوا **halvā** халва (сладость).

حماسه **hamāse** 1) эпос; эпическое произведение; эпическое сказание; эпические стихи; «хамса»; 2) геройство.

حماقت **hemāqat** глупость, тупость.

حمل **haml** 1. перевозка; транспортировка; 2. груз, тяжесть; حمل کردن /شدن/ перевозить(ся), перегружать(ся); носить.

حمیت **hamiyyat** благородство, чувство чести.

حیات **hayāt** жизнь, существование.

خ

خادمه /خادم/ **xādeme /xādem/** горничная [горничный], уборщица.

خاستن **xāstan** (ОНВ خیز **xiz**) 1. возникать, появляться; 2. исчезать; уничтожаться.

خاک **xāk** земля; прах; خاکم بدهن **xākam bedahan!** помилуй боже!, прости господи!; чтобы мне онеметь!

خاکستر xākestar зола, пепел.

خاگینه xāgine яичница-болтунья (обычно с сахаром); омлет.

خانم xanom 1. госпожа; дама; 2. жена, супруга.

خاویار xāvyār икра; خاویار سیاه черная икра.

خجل xajel пристыженный, смущенный; خجل شدن смущаться.

خدا عوضتان بدهد! xodā avazetān bedahad! Да вознаградит вас Бог!

خدمتکار xedmatkār 1. обслуживающее лицо (слуга, служанка, техничка); 2. вахтер, дежурный (на этаже); خدمتکار دهلیز **xedmatkār-e dahliz** дежурный в вестибюле (подъезде, прихожей).

خر xar (*Синоним:* **الاغ olāq**) осел.

خرخره xerxere глотка, горло.

خرچسونه xarčosune вонючий жук.

خردمند xeradmand мудрый, разумный, рассудительный.

خرما xormā финик.

خرید xarid 1. покупка; 2. приобретение (купленная вещь); 3. покупной; خرید کردن делать покупки, покупать.

خریدن xaridan (ОНВ **خر xar**) покупать; закупать; скупать.

خزانه xazāne государственная казна.

خزانه‌دار xazānedār казначей.

خشکبار xoškbār сухофрукты.

خشمگین xašmgin гневный, злой, сердитый; ~ شدن сердиться.

خلیج xalij залив, лиман; бухта; ~ فارس Персидский залив.

/خمره/* خم xom */xomre/ большой глиняный сосуд.

خندیدن xandidan смеяться, хохотать; улыбаться.

خوار دانستن xār dānestan презирать, считать мелочью, не придавать значения.

خواستن xāstan (ОНВ خواه **xāh)** 1. хотеть, желать; намереваться; 2. просить; 3. требовать, вызывать.

خواندن xāndan 1. читать; 2. учить, изучать; 3. петь; 4. называть, звать, именовать; درس خواندن учиться, делать уроки.

خواننده xānande 1. читатель; 2. чтец; 3. певец; певчий.

خواهش xāheš просьба; خواهش کردن просить.

خوب xub 1. хороший, добрый; доброкачественный; خوب شدن а) выздоравливать, поправляться; б) улучшаться.

خودکامه xodkāme себялюбивый, эгоистичный.

خوراک xorāk 1. блюдо, кушанье; 2. пища, еда; ادویه‌دار ~ пряное блюдо; اول ~ первое блюдо; خوراک تفننی **xorāk-e** ***tafannoni*** *лакомство;* باب طبع ~ ***xorāk-e bābtab'*** *любимое блюдо,* вкусная еда; گوشتی /گوشت‌دار/ ~ мясное блюдо; ماهی ~ рыбное блюдо; خوردن ~ принимать пищу, есть, питаться; دادن ~ подавать пищу к столу.

خورش /خورشت/ xoreš /xorešt/ 1. «хореш»; 2. бефстроганов (кушанье из мелко нарезанного мяса, тушеного с овощами в томатном соусе); 3. пища, еда, приготовленная для званых гостей; 4. подливка, соус; خورشت اسفناج блюдо, приготовленное из шпината; гарнир к плову (из мяса или птицы с соусом и грецкими орехами).

خوشبختی xošbaxti счастье; благополучие; удача.

خوشحال xošhāl 1. довольный, радостный; 2. счастливый; شدن ~ радоваться, веселиться; کردن ~ радовать; веселить. (*Синонимы:* با مزه **bā maze**, لذیذ **laziz**, خوش‌طعم **xošta'm**,

[خوشمزه]خوش‌چشا **xoščašā [xošmaze]** вкусный, приятный на вкус).

خوشه xuše кисть, гроздь; انگور ~ гроздь винограда.

خیابان xiyābān 1. улица, проспект 2. дорожка (в саду).

خیار xiyār огурец.

خیلی xeyli 1. очень, чрезвычайно; 2. много; 3. значительно; متأسفم ~ **xeyli moteassefam** очень сожалею; متشکرم ~ **xeyli motešakkeram** очень благодарен, большое спасибо; خوب ~ **xeyli xub** очень хорошо.

د

دارای پرورش عالی بودن dārā-ye parvareš-e āli budan быть духовно высоко воспитанным.

دارو dāru лекарство, средство; медикаменты.

داستان dāstān 1. «дастан», повесть; рассказ; история; 2. былина; сказка; داستان بزرگ تاریخی эпопея (крупное произведение эпического жанра, повествующее о значительных исторических событиях); داستان حماسی **dāstān-e hamāsi** эпическая былина; داستان منظوم حماسی **dāstān-e manzum-e hamāsi** народная эпическая песня о богатырях; داستان منظوم **dāstān-e manzum** поэма (повествовательное произведение в стихах, обычно на историческую и легендарную тему); داستان قهرمانی /رزمی/ **dāstān-e qahremāni /razmi/** эпическая поэма (об эпических, героических и воинственных подвигах).

داشتن dāštan (ОНВ دار **dār)** иметь, обладать; владеть; اظهار داشتن заявлять; دوست داشتن любить.

دانستن dānestan (ОНВ دان **dān)** 1. знать, ведать; 2. узнавать; 3. признавать; считать; لازم ~ считать нужным, необходимым.

دانش **dāneš** 1. знание; наука; 2. учеба; 3. знания.

دانشمند **dānešmand** 1. ученый; мудрый, ученый.

دختر **doxtar** 1. дочь; 2. девушка, девица; девочка.

در گوشه و کنار کشور **dar guše va kanār-e kešvar** в уголках и окраинах страны.

در طبیعت همه به ودیعه گذاشته بودن **dar tabi'at-e hame be vadie gozāšte budan** быть заложенным в природе всех.

درازا **derāzā** 1. длина; 2. продолжительность.

درآمدن **dar-āmadan** (ОНВ (درآ(ی **dar-ā(y)**) появляться; входить.

دربار **darbār** царский двор, резиденция монарха.

دربان **darbān** (*Синоним:* قاپوچی) швейцар, привратник.

درو کردن **derow kardan** жать; убирать урожай.

دروغ **doruq** ложь, неправда; گفتن ~ лгать; обманывать.

دریافتن **dar-yāftan** 1) помогать (кому را); 2) спасать.

دزد **dozd** вор, похититель; грабитель.

دزدی **dozdi** воровство; грабеж; кража.

دست **dast** рука; ручка; دست به سینه ایستادن стоять со сложенными на груди руками.

دستمال **dastmāl** платок; салфетка.

دعاگوی شما هستیم! **doāgu-ye šomā hastim!** Мы молимся за вас!

دعوت **da'vat** 1. приглашение; вызов; 2. призыв, обращение; 3. созыв; داشتن ~ иметь приглашение, быть приглашенным; быть вызванным; быть созванным; دعوت کردن а) приглашать; б) созывать.

دعوت‌نامه **da'vatname** приглашение; пригласительный билет.

دل‌غافل del(e)qāfel беспечный, невнимательный, безалаберный.

دلمه dolme «долма», голубцы (из мясного фарша и риса, завернутых в виноградные листья); دلمه بادنجان баклажаны, фаршированные мясом и рисом; دلمه کدو кабачки, фаршированные мясом и рисом; دلمه کلم голубцы (из мясного фарша, завернутого в капустные листья).

دگمهٔ زنگ dogme-ye zang кнопка звонка.

دو چندان dočandān двойной; удвоенный; вдвойне; вдвое больше.

دورویی doruyi 1. двуличие; лицемерие; 2. двуличный, лицемерный, неискренний.

دو زانو نشستن do zānu nešestan сидеть на коленях.

دوش duš плечо; بدوش انداختن накидывать на плечи.

دوک duk веретено; прялка.

دولت dowlat 1. государство; 2. *мн.* دول **doval** правительство; 3. богатство, имущество, состояние.

دهانه dahāne 1. отверстие (окно печи); 2. *мор.* пролив.

دیگر digar другой, иной, прочий; следующий; еще что?; دیگر چه فرمایشی /امری/ دارید؟ Что вы пожелаете? Что вам еще угодно?; Что еще прикажете?

دین din религия, вера; دین اسلام исламская религия, ислам.

دیوان divān 1. двор, трон; 2. диван, кушетка.

ذ

ذخیره zaxire (*мн.* ذخایر **zaxāyer**) 1. запас(ы), резерв(ы); сбережение; 2. фонд; ذخیره کردن делать запасы, резервы.

ر

راز **rāz** тайна, секрет.

راست **rāst** 1. правда, истина; 2. правый; 3. прямой; راه راست прямая дорога; راست بودن быть правдивым, правильным.

راستگو **rastgu** правдивый (о ком-л.).

راندن **rāndan** 1. управлять (автомобилем и т. п.); 2. гнать, выгонять, прогонять.

راننده **rānande** 1. водитель; машинист; 2. погонщик.

راه **rāh** 1. дорога, путь; 2. способ, путь; راه‌آهن железная дорога; راه ارتباط هوایی воздушные сообщения /линии/.

راهنمایی کردن **rāhnamāyi kardan** 1. показывать дорогу (кому-н.); 2. сопровождать, проводить (куда-н.).

ربی **rabbi** боже мой!, о боже!

رد کردن **rad(d) kardan** отклонять, отвергать.

رصدخانه **rasadxāne** обсерватория.

رسوم اجدادی **rosum-e ajdādi** наследственные обряды (обычаи, церемонии).

رشتن **reštan** прясть, сучить (нить).

رشک **rešk** 1. гнида; 2. грязь, нечистота.

رشید **rašid** храбрый, мужественный.

رفتگان **raftegān** умершие; ушедшие в иной мир.

رفتن **raftan** (ОНВ رو **rav /row/**) идти, ехать; отправляться.

رفت و آمد **raftoāmad** 1. движение; 2. общение, связь.

رم کردن **ram kardan** шарахаться (о животном).

رنجیدن **ranjidan** обижаться; огорчаться.

رنگ **rang** 1. цвет, окраска; 2. краска, краситель; رنگ زدن /کردن/ красить, раскрашивать.

رنگین rangin цветной; разноцветный.

رو ru лицо; روی تازه داشتن быть с открытой душой, быть улыбчивым; روسیاه بودن быть опозоренным, быть осрамленным.

رود خروشان rud-e xorušān бурлящая река.

رولت rulet рулет; گردۀ گوشت **gerde-ye gušt** мясной рулет (*англ.:* meat loaf), گوشت پیچیده **gušt-e pičide** (*англ.:* beef-roll) لقمۀ پیچیدۀ ادویه‌دار **logme-ye pičide-ye adviyedār** пряный рулет (*англ.:* spice-roll).

روی دادن ruy dādan происходить, случаться.

روی ruyi 1. цинк; 2. олово; 3. желтая медь.

ریحان reyhān базилик (зелень).

ریسیدن /رشتن/ risidan /reštan/ прясть; сучить (нить).

ز

زاری zāri 1. плач, рыдание; вопль; стон; 2. жалоба, сетование; 3. мольба, просьба; 4. слабость; زاری کردن а) плакать; б) умолять.

زردرویی کشیدن zardruyi kašidan стыдиться, смущаться; конфузиться.

زعفران za'farān шафран; زعفرانی приготовленный с шафраном.

زلف zolf завиток волос; локон; кудри.

زندگی zendegi жизнь, бытие, существование; زمزمۀ زندگی بودن **zamzame-ye zendegi budan** быть молвой /напевом/ жизни.

زهرمار zahremār 1. *букв.* змеиный яд; 2. *бран.* гадость, пакость.

ژ

ژامبون žāmbon окорок, ветчина (*англ.* ham, gammon).

س

ساحل sāhel (*мн.* **سواحل savāhel)** берег; побережье.

سالم sālem 1. здоровый; 2. полезный; سالم بودن быть здоровым.

سالن sālon салон, зал, холл; استراحت ~ зал отдыха; پذیرایی ~ зал для приема гостей, гостиная; غذاخوری ~ столовая; مهمان‌خانه ~ холл гостиницы.

سان sān: ...بسان **be sān-e** подобно, словно как; наподобие.

سایتان کم نشود! Благодарю вас за ваши милости!

سبب sabab (*мн.* **اسباب asbāb)** причина, основание; повод, мотив; سبب شدن служить причиной.

سبز کردن sabz kardan проращивать, взращивать.

سبزی sabzi (*мн.* **سبزیجات sabzijāt)** зелень, приправы.

سبو sabu кувшин, крынка.

سخت saxt резкий, острый; тяжелый, трудный.

سخن soxan речь, слово; سخن گفتن говорить; выступать.

سخن زیرلب soxan-e zir-e lab напев; краткое отборное слово.

سخنور soxanvar 1. поэт, писатель; 2. красноречивый.

سد sad(d) 1. плотина, дамба; 2. барьер; заслон.

سرب sorb свинец; سرب ذوب شده **sorb-e zowbšode** плавленый свинец; سرب سیاه графит.

سرکشی sarkaši непокорение; уклонение.

سرو sarv кипарис; سرو سهی **sarv-e sahi** красавица; стройный как кипарис.

سرود توده /مردم/ sorud-e tude /mardom/ творение народа; народная песня /мелодия/; народная сказка.

سرودن sorudan (ОНВ (سرا(ی **sarā(y)**) петь; сочинять (напевы, песни).

سطح sath 1. поверхность, плоскость; 2. уровень.

سعادت saādat 1. счастье, удача; 2. благополучие.

سفر safar 1. путешествие, поездка; экспедиция; поход; *мор.* рейс (судна); سفر دریا کردن путешествовать по морю; !سفر بخیر Счастливого пути!

سفره sofre 1. обеденная скатерть; 2. стол (сервированный); رنگین ~ богатый стол; стол, уставленный *[обустроенный]* различными кушаньями; سفره انداختن *[*چیدن، گستردن*]* و سفره پهن کردن накрывать *[на]* стол; расстилать скатерть.

سگرمه segerme складки между нахмуренными бровями.

سلام salām 1. приветствие, привет; 2. салют; سلام گفتن и سلام رساندن а) здороваться; приветствовать; б) отдавать честь; سلام رساندن передавать привет; !سلام و صلوات می‌فرستم Желаю доброго здоровья и всех благ!; !سالم و سلامت برگردید Возвращайтесь живыми и невредимыми!

سلۀ انگور selle-ye angur корзина с виноградом.

سنبل sombol колос; گندم ~ колос пшеницы.

سنبه sombe шомпол.

سؤال و جواب کردن soālojavāb kardan спорить; расспрашивать.

سوسک susk насекомое; жук; таракан.

سیخ‌کباب sixkebāb и شیشلیک **šišlik** шашлык на вертеле, шампурный шашлык (из баранины, курицы, рыбы).

سیر sir чеснок.

سینی sini (*Синоним:* **مجمعه majma'e**) поднос; آجیل- ~ خوری поднос для аджиля (поджаренные соленые фисташки, фундук, очищенные земляные орехи, миндаль, горох, тыквенные

семечки и семечки дыни); میوه خوری ~ поднос для фруктов (*англ.* fruit bowl).

ش

شادی šādi веселье, радость; شادی کردن веселиться.

شاعر šāer (*мн.* شعرا **šoarā**) поэт(ы).

شام šām ужин (*англ.* supper); شام خوردن ужинать.

شاهزاده šāhzāde шахский сын, принц, царевич.

شب šab 1. вечер, ночь; 2. вечером, ночью; شب تاریک темная ночь; شب شما خوش [بخیر]! Доброй ночи!, Спокойной ночи!

شپش šepeš вошь.

شتاب کردن šetāb kardan торопиться, спешить.

شجاع šojā' храбрый, отважный, доблестный.

شربت šarbat «шербет» (сладкий прохладительный напиток, состоящий из воды и фруктового сиропа); شربت آب لیمو лимонный шербет; شربت آب نارنگی мандариновый шербет, оранджж.

شرط šart (*мн.* شرایط **šarāyet**) 1) условие; 2) договор, оговорка; شرط کردن [داشتن] обуславливать, оговаривать.

شرق šarq восток.

شرکت šerkat общество, фирма; ~ کردن [داشتن] а) участвовать, принимать участие; иметь долю.

شرمنده šarmande 1) застенчивый; 2) сконфуженный.

شروع šoru' начало, начинание; ~ کردن начинать, приступать.

شعبه šo'be (*мн.* شعب **šoab**) 1) отделение, филиал; сектор; отдел; شعبهٔ شرکت филиал фирмы; 2) ветвь; *ж.-д.* ветка.

شعف šaaf восторг, огромная радость.

شکار šekār охота. ~ کردن заниматься охотой, ловлей.

شکستن šekastan (ОНВ شکن **šekan)** 1) ломать(ся), разбивать(ся); 2) нарушать (слово, закон, правило и т. п.).

شکفتن šekoftan распускаться, расцветать; цвести.

شکوفه šokufe 1) цвет (деревьев); 2) цветение.

شلیک سلام šelik-e salām салют.

شمال šomāl север.

شمشیر šamšir сабля, шашка; меч; шпага; рапира.

شمع šam' свеча, свечка.

شنیدن šenidan (ОНВ شنو **šenow)** 1) слышать, услышать; 2) слушаться; 3) обонять, нюхать.

شور و مشورت کردن šowromašvarat kardan советоваться; консультироваться; совещаться.

شیر šir 1. лев; 2. молоко.

شیرین širin 1) сладкий (на вкус); 2) благозвучный (о звуке, музыке, языке).

شیرینیجات širinijāt кондитерские изделия, сладости.

شیره šire сок; сироп; شیرهٔ انگور виноградный сок.

شیعی مذهب ši'i mazhab шиитский толк (Исламской религии).

ص

صادر sāder 1. выходящий, исходящий; 2. вывозной, экспортируемый; صادر کردن [شدن] а) издавать(ся), публиковать(ся); б) экспортировать(ся); صادر کردن выдавать, выписывать (документ, счет).

صبح sobh 1. утро, рассвет; 2. утром.

صبحانه sobhāne завтрак (*англ.* breakfast); ناشتا **nāštā** и چاشت **čāšt** «ланч», завтрак среди дня (*англ.* lunch); برای صبحانه на завтрак; خوردن ~ завтракать, позавтракать.

صبح دم sobhdam раннее утро; ранним утром.

صبر sabr терпение, терпеливость; داشتن ~ иметь терпение; کردن ~ терпеть, ждать; صبر و تأنی خواستن **sabrotaanni xāstan** требоваться терпение и не торопиться.

صحبت sohbat беседа, разговор; صحبت کردن беседовать.

صدای درونی و نمایندهٔ روح هنری sadā-ye daruni va namāyande-ye ruh-e honari внутренний голос и художественный дух.

صرف sarf 1. расход, трата; 2. *эк.* ажио, лаж; کردن ~ а) расходовать, тратить; б) съедать, принимать (пищу); صرف نظر کردن отказываться, отступаться.

صلاح و مصلحت کردن salāhomaslahat kardan получать правильный ответ; советоваться с кем-л.

صورت surat 1. лицо; 2. опись, перечень; список, ведомость; صورت غذا меню, прейскурант (*англ.* menu, bill of ware).

صیاد sayyād охотник; ловец (рыбы, жемчуга).

صید seyd 1. ловля, охота; 2. улов, добыча (на охоте).

ض

ضامن zāmen 1. гарант, поручитель; 2. гарантия (от чего-л.); ضامن کسی [چیزی] بودن отвечать за кого-л., нести ответственность за кого-чего-л.; ضامن کسی بودن поручаться за кого-л., взять на поруки кого-л.

ضایع کردن zāye' kardan портить, губить.

ضرر zarar вред, зло; ضرر دیدن нести убытки.

ضمانت‌نامه zamānatnāme гарантия, гарантийное письмо.

ضمیمه zamime приложение; ضمیمه کردن прилагать.

ضیافت ziyāfat банкет, званый обед (*англ.* dinner-party).

ط

طاس‌کباب tāskabāb жаркое, рагу (кушанье типа рагу из мяса, лука и картофеля); жареное мясо на сковороде; ростбиф (*англ.* stew, roast-meat).

طاقچه tāqče ниша в стене (служащая полкой).

طبع tab' печатание; издание; طبع [چاپ]کردن печатать, издавать; تحت [زیر] طبع بودن находиться в печати.

...طبق tebq-e согласно; по; в соответствии с; طبق قرارداد согласно договору; طبق شرایط согласно условиям; по условиям.

طبقه tabaqe (*Синоним:* مرتبه **martabe**) этаж, ярус.

طبیب tabib врач, лекарь.

طعنه‌آمیز و نیشدار ta'neāmiz-o-nišdār иронический, саркастический, язвительный, колкий.

طلا talā золото.

طلب talab 1. требование; 2. долг.

طول tul длина, длительность; ...در طول в течение.

ظ

ظالم zālem жестокий, тиран, деспот.

ظرف zarf (*мн.* ظروف **zoruf**) 1. сосуд, тара; ظرف کالا тара; 2. *отым. предл..* ...در ظرف **dar zarf-e…** в течение.

ظهر zahr обратная, обратная сторона.

ظهر zohr полдень; بعد از ظهر после полудня.

ع

عاشق āšeq влюбившийся, влюбленный; страстно любящий.

عاقبت āqebat наконец; в конце концов.

عالی āli высокий; превосходный; عالی جناب Ваше благородие (при обращении к чиновникам и т. п.); عالی مقدار глубокоуважаемый (при обращении к ученым и т. п.).

عبور obur проход, проезд; переход; عبور کردن проходить, переходить; пересекать; переправляться.

عجایب ajāyeb чудеса.

عجله ajale поспешность, торопливость; عجله داشتن [کردن] спешить; торопиться.

عجوزه ajuze ведьма, старая карга; старуха.

عجب ojb тщеславие, высокомерие, зазнайство.

عجیب ajib 1) удивление; 2) удивительный; 3) странно!

عذاب دادن azāb dādan пытать, мучить.

عذر آوردن [خواستن] ozr 1) извинение, прощение; 2) повод, предлог; извиняться, просить прощения.

عربی arabi 1) арабский; 2) араб, арабка.

عروسی arusi свадьба.

عرض arz 1)ширина; 2) широта.

عرض arz 1) устный доклад; 2) прошение, просьба; عرض داشتن иметь прошение, просьбу; عرض دارم разрешите доложить, сказать; عرض کردن докладывать, почтительно доводить до сведения; !ادب و احترام عرض میکنم Выражаю почтение и уважение!

عرعر ar'ar рев осла.

عزرائیل ezrā'il Азраил (ангел смерти).

عصرانه asrāne полдник; با گوشت ~ мясное блюдо на полдник; عصرانه با گردهٔ گوشت мясной рулет на полдник.

عضو ozv (*мн.* اعضاء **a'zā**) член; عضو هیئت член делегации.

علامت alāmat (*мн.* **علایم alāyem**) 1) знак; символ; 2) сигнал; 3) признак, примета, симптом.

عقل aql ум, разум; мудрость; интеллект.

علم elm (*мн.* **علوم olum**)1) знание, познание; 2) наука.

عصیان osyān бунт, мятеж, неповиновение; непокорность.

عقاید نیاکان aqāyed-e niyakān верование предков.

علف alaf 1. трава; علف خشک сено; 2. фураж, корм.

عمر omr жизнь; عمر کردن жить, существовать.

عوام avām (*ед.* **عام ām**) простой народ, необразованные слои народа, простой народ.

عید eyd праздник, оржество; عید گرفتن праздновать.

عیش eyš наслаждение; به عیش افتادن веселиться, наслаждаться жизнью.

غ

غذا qazā *мн.:* **اغذیه aqziye** еда, кушанье, пища; غذای حاضری холодная (готовая) закуска; غذای سبک легкая пища; غذای سنگین тяжелая пища; غذای لذیذ вкусная пища; غذا چیدن накрывать на стол; غذا دادن кормить, питать; غذا خوردن принимать пищу, есть, питаться; غذا کشیدن подавать на стол.

غصه /غم/ qosse /qam/ грусть, горе, печаль, скорбь.

غنچه برآوردن qonče bar-āvardan давать бутоны, почки; наполняться бутонами.

غوطه‌ور شدن qutevar šodan нырять, погружаться (в воду).

غوغا qowqā шум, крик; скандал.

ف

فامیل fāmil 1. семья; 2. родственники; نام فامیل фамилия.

فایده fāyede (*мн.* فواید **favāyed**) 1. польза, выгода; 2. прибыль, барыш; [داشتن] فایده دادن а) быть полезным; приносить пользу; б) приносить, давать прибыль, барыш.

فدا کردن fadā kardan жертвовать; приносить в жертву.

فرصت forsat 1. удобный случай; подходящий момент, шанс; 2. досуг, свободное время; [یافتن] فرصت کردن находить удобный случай, подходящий момент; находить время, возможность; удаваться; فرصت را غنیمت شمردن пользоваться удобным случаем.

فرمودن farmudan (ОНВ (فرما(ی **farmā(y)**) 1. приказывать; 2. *вежл.* говорить, сказать; изволить говорить.

فروختن foruxtan (ОНВ فروش **foruš**) продавать.

فروش foruš продажа; сбыт; بفروش رساندن продавать, сбывать; [رفتن] بفروش رسیدن продаваться; сбываться.

فروشگاه forušgāh универмаг, магазин; универсам.

فریاد faryād крик, вопль; зов (о помощи); فریاد برآوردن кричать, вопить; звать на помощь.

فسنجان fesenjān «фесенджан» (*тж.* خورش فسنجان) гарнир к плову (из жареного мяса или птицы с гранатовым соусом и орехами).

فصل fasl 1. время года, сезон; 2. раздел, глава.

فقیر faqir бедный, неимущий; бедняк.

فلفل felfel перец; فلفل سیاه черный перец.

فندقمانند fandoqmānand похожий на фундук.

فیاض fayyāz великодушный, всепрощающий, щедрый, милосердный.

ق

قابل qābel 1. способный; 2. достойный; 3. (при)годный; 4. позволяющий; 5. доступный; قابل احترام достойный уважения, уважаемый; توجه ~ достойный внимания; کشتی‌رانی ~ судоходный.

قاپیدن qāpidan хапать, выхватывать.

قاصر qāser слабый, несовершенный.

قاضی qāzi кази; судья (мусульманский).

قاطر qāter мул; قاطر چموش брыкливый мул.

قالی qāli ковер.

قبا qabā кафтан; габа (мужская одежда).

قبر qabr могила; гробница.

قبلهٔ عالم qeble-ye ālam «кибла мира»; Ваше величество (титульное обращение к шахам, монархам, правителям).

قدم qadam 1. шаг; 2. нога; !قدم بر چشم Добро пожаловать!, Милости просим!; !قدم رنجه فرمودید (*букв.* Вы соблаговолили /потрудились/ прийти), Мы будем рады видеть вас, пожалуйте!; !قدمت مبارک باد Добро пожаловать!

قدیم qadim 1. старый, старинный; древний; 2. бывший, прежний.

قرآن qor'ān Коран (священная религиозная книга мусульман).

قرمه qorme 1. «горме», жаркое, жареное мясо; 2. курдюк жареный; قرمه سبزی жареное мясо с зеленью.

قسم qasam клятва, присяга; قسم خوردن клясться.

قشنگ qašāng красивый; изящный; миловидный.

قشون qošun армия, войско.

قصر qasr дворец, замок.

قصه qesse сказка; сказание; рассказ; легенда; повесть.

قضیه qaziyye случай, происшествие; проблема; вопрос.

قلپ qolop глоток (воды и т. п.).

قو qu лебедь.

قورباغه qurbāqe лягушка.

قول qowl слово, обещание; قول دادن давать слово.

قهوه qahve кофе; قهوه‌خانه кафе, кафетерий; чайная.

قیمت qeymat цена, стоимость.

قیمه qeyme «гейме» (блюдо из рубленных и поджаренных кусков мяса).

ک

کار kār 1. работа, дело, труд; 2. занятие, род деятельности; деяние; بکار بردن внедрять, пускать в ход; применять, употреблять; کار کردن работать, трудиться.

کارمند kārmand служащий, сотрудник; чиновник.

کائنات kāenāt мир, вселенная; все сущее.

کافه kāfe кафе; کافهٔ رستوران кафе при ресторане.

کباب kabāb «кебаб», шашлык, жаркое на вертеле (шампуре); جوجه کباب и کباب جوجه жареный цыпленок; بـــا مخلفات ~ шашлык с гарниром; کباب دیگی мясо, зажаренное в горшке (котле); سیخ کباب и کبـــاب سیـــخی шашлык, приготовленный на шампуре (вертеле); کباب کردن жарить, поджаривать (на вертеле, шампуре).

کجا؟ kojā? где?; куда?

کدام؟ kodam? какой?, который? کدام یک؟ какой (из них)?, который (из них)?, кто именно?; کدام گوری بودی؟ *груб.* куда ты провалился? (*букв.* в какой могиле ты был?).

کدو kadu 1) тыква; 2) сосуд из тыквы.

کرت **kart** грядка (в огороде).

کره **kare** сливочное масло.

کره **kore** шар, сфера; کرهٔ زمین земной шар, Земля.

کره **korre** детеныш животных.

کریم **karim** милостивый; всемилостивый.

کس **kas** 1) человек, личность, субъект; 2) некто, кто-то; никто; هیچکس никто.

کش و قوس رفتن **kešoqows raftan** бродить туда и сюда.

کشتن **koštan** 1) убивать; 2) гасить, тушить.

کشمش **kešmeš** кишмиш, изюм; сушеный виноград; ~ بیدانه «бидане» (изюм без косточек); کشمش بیدانه изюм для плова; сабза.

کشمکش **kašmakeš** 1) схватка; 2) суматоха; 3) спор, ссора.

کشور **kešvar** страна, край; держава.

کلافه کردن **kalāfe kardan** приводить в изнеможение, выводить из равновесия.

کلام موجز **kalām-e mujaz** лаконичные слова; کلمات قصار **kalāmāt-e qesār** крылатые слова; афоризмы; изречения.

کلم **kalam** капуста.

کلید **kelid** ключ; کلید اطاق ключ от номера (комнаты).

کم مدرک **kammodrak** бестолковый, тупой.

کمک **komak** 1) помощь; содействие; 2) помощник; کمک کردن помогать, оказать помощь.

کندن **kandan** 1) копать, рыть; выкапывание; 2) сдирать, срывать, отдирать (кожу, оболочку); снимать (обувь, одежду).

کنیز **kaniz** 1) служанка; 2) рабыня.

کوچه **kuče** улица, переулок.

کور **kur** 1) слепой, невидящий; 2) слепой, слепец.

کوره **kure** печь; очаг; топка.

کوزه kuze глиняный кувшин; глиняный горшок.

کوفته kufte «куфте», тефтели (кушанье из рубленого мяса и риса с зеленью); کوفته ریزه фрикадельки; کوفته بزباش куфте-бозбаш; کوفته تیکه بزباش тефтели с кусками баранины или говядины в виде супа с горохом, фасолью и зеленью; «куфте-тике бозбаш».

کوکو kuku «куку»; омлет (с душистыми травами, приправами); کوکو سبزی яичница с жареным картофелем и различной зеленью.

کیک keyk (*Синонимы:* کلوچه **koluče**, کماج **komāj**) кекс; کیک ادویه‌دار (با فلفل و میخک) пряный кекс (пряник с перцем и гвоздикой — *англ.* spice-cake); ~ زنجبیلی **keyk-e zanjebili** имбирный кекс (*англ.* gingerbread); کیک عسلی медовый кекс (*англ.* honey-cake); کیک سبزه‌ای кекс с изюмом.

گ

گارسون gārson гарсон, официант(ка).

گاری gāri арба, телега, повозка.

گاو gāv бык; вол; корова.

گاوآهن gāvāhan плуг.

گاهی gāhi иногда, порой, временами, время от времени.

گچ gač 1) мел; 2) гипс, алебастр.

گدا gedā нищий, попрошайка.

گذران کردن gozarān kardan жить, существовать.

گذاشتن gozāštan (ОНВ گذار **gozār**) ставить, класть; قرار گذاشتن договариваться; کنار گذاشتن откладывать в сторону.

گذشتن gozaštan (ОНВ گذر **gozar**) 1) проходить, протекать (о времени, событиях и т. п.); 2) переходить, проезжать.

گران gerān 1) дорогой (о цене); 2) дорого; گران شدن повышаться в цене, дорожать.

گردن gardan шея; горлышко (сосуда).

گردیدن gardidan становиться; делаться; стать.

گرسنه gorosne голодный; گرسنه بودن быть голодным.

گرهٔ کور gereh-e kur *букв.* слепой узел; *здесь* тайна.

گریختن gorixtan (ОНВ گریز **goriz**) 1) убегать; 2) избегать; сторониться; 3) уклоняться.

گشتن gaštan (ОНВ گرد **gard**) 1) гулять, прогуливаться; 2) становиться, делаться.

گشن gašn густой (о лесе).

گل gol 1) цветок; 2) роза; گل نوخاسته **gol-e nowxāste** молодой цветок, *поэт.* роза.

گلخن golxan топка при бане.

گلدوزی golduzi вышивание; узорное шитье.

گلو galu горло, глотка.

گله galle стадо, табун, стая.

گم gom: گم شدن теряться, исчезать, пропадать; گم کردن терять, утрачивать.

گمان gomān 1) мнение; мысль; предположение; 2) сомнение; подозрение; گمان کردن /داشتن/ а) думать, полагать, считать; предполагать; б) сомневаться; подозревать.

گناه /گنه/ gonāh /gonah/ грех; گناه کردن совершать поступок; грешить, совершать грех.

گنده gonde толстый, тучный; крупный.

گوارا باشد! govārā bāšad! Приятного аппетита!

گوجه فرنگی gowjefarangi помидор.

گودال gowdāl впадина, яма; углубление; ров; котловина; گودال کف دست углубление ладони.

گوزن gavazn 1) олень; 2) лось.

گوساله gusāle теленок.

گوشت gušt 1. мясо; گوشت بره **gušt-e bar(r)e** мясо ягненка; پخته ~ вареное *[тушеное]* мясо (*англ.* stew); گوشت پخته در کماجدان рулет из мяса (*англ.* beef roll); پیچیده ~ тушеное мясо, приготовленное в сковородке или плотно закрытой кастрюле; سرخ شده ~ жаркое, жареное мясо; گوشت کوبیده отбивное, отбитое мясо; گاو ~ говядина; گوشت گاو کباب شده ростбиф (*англ.* roast meat); گردهٔ گوشت мясной рулет (*англ.* meat roll); گوساله ~ телятина; گوسفند ~ баранина; گوشت مرغ курятина, дичь; 2. мякоть плода.

گول gul обман; мошенничество; گول زدن обманывать.

گون gavan астрагал (тип растения).

گونی guni мешок.

گوهر شبچراغ gowhar-e šabčerāq жемчужина самой лучшей воды.

ل

لایق lāyeq достойный; подходящий, заслуживающий; لایق بودن а) быть достойным чего-кого-л.; б) быть подходящим для кого-чего-л.

لباس lebās одежда; платье; костюм; наряд.

لچک lačak косынка, головной платок.

لحاف lehāf ватное одеяло.

لذا lezā поэтому, посему.

لذت lazzat 1) наслаждение, удовольствие; 2) сладость; приятное ощущение; لذت بردن наслаждаться.

لذیذ laziz 1) вкусный, лакомый; 2) сладкий, приятный.

لزوم lozum необходимость, нужда, потребность.

لشکر laškar армия, войско.

لطفاً lotfan будьте любезны, пожалуйста (при выражении просьбы); لطفاً به مدیر هتل مراجعه فرمایید Пожалуйста, обратитесь к администратору; لطف شما زیاد (Синоним: مرحمت شما زیاد) Благодарю вас!, Всего хорошего!, Спасибо! Премного благодарен! لطفاً خوراکی بیآورید، بخوریم Принесите, пожалуйста, что-н. нам поесть!, لطفاً صورت غذا را بدهید «Пожалуйста, подайте меню!» لطفاً دستور بدهید نان بدهند. (*букв.* «Прикажите, пожалуйста, чтобы нам дали хлеб») Пожалуйста, дайте хлеб! (при обращении к официанту), لطفاً صورتحساب را بدهید و پول را بگیرید Пожалуйста, дайте счет и получите с нас деньги!, لطفاً نان و خوراک بیآورید Будьте любезны, принесите еду!

لقمه logme ломтик, кусок (пищи).

لگد زدن lagad zadan наносить удары ногой; брыкаться.

لنگ lang хромой; لنگ کردن задерживать, замедлять.

لنگه کفش lengekafš одна туфля.

لیکن likan но; однако; а; тем не менее.

م

ماجرا mājarā авантюра; приключение.

مأموریت ma'muriyyat 1. командировка; миссия; 2. поручение, задание; به مأموریت بازرگانی رفتن совершать деловую поездку; مأموریت داشتن а) быть в командировке; б) иметь поручение.

ماندن māndan (ОНВ مان **mān**) оставаться; находиться.

ماهر māher искусный, умелый; знающий свое дело.

متا matā (от متاع **matā'**) вещь, предмет, товар.

متعلق mote'alleq принадлежащий; относящийся.

متمول motemavvel богатый, состоятельный; зажиточный.

متل matal и **متلک matallak** 1. прибаутка; шутка; 2. насмешки, колкости, ирония, сарказм; 3. напев; متل موزون ритмичный напев.

متناوب motanāveb переменный (о климате и т. п.).

متنوع motenavve' разнородный; различный.

متهم کردن /ساختن/ mottaham kardan /sāxtan/ 1. обвинять (в чем-л. به); 2. оклеветать; متهم بودن быть обвиненным; быть оклеветанным.

محال mohāl невозможный, неосуществимый.

محبت کردن mahabbat kardan проявлять любезность, доброту.

محفوظات mahfuzāt выученный наизусть, хранимый памятью.

محل mahall 1. место, местность; 2. пункт; محل زندگی местожительство; 3. статья (бюджета).

محو کردن mahv kardan уничтожать, истреблять.

مخالف moxālef несогласный; بودن ~ быть не согласным.

مختلف moxtalef различный, разнообразный; разный.

مدیر modir администратор; директор; заведующий; مدیر مهمانخانه администратор гостиницы.

مدیریت midiriyyat администрация, дирекция.

مذاکرات mozākerāt 1. переговоры; дебаты; прения.

مذاکره کردن mozākere kardan 1. вести переговоры; 2. обсуждать.

مرتبه martabe 1. этаж; 2. ранг, чин, звание; 3. пост.

مردم mardom народ; люди; شرافتمند ~ благородные люди.

مردن mordan (ОНВ میر **mir**) умереть, скончаться.

مرزه marze чабер (тип зелени).

مرغ morq 1. птица; 2. курица; مرغ چمن *поэт.* соловей.

مزاحم شدن mozāhem šodan причинять беспокойство (кому را).

مزاحمت mozāhemat причинение беспокойства; беспокойство.

مزخرف mozaxraf глупый, абсурдный, бессмысленный.

مزرع mazra' и **مزروعه mazrue** засеянное поле, пашня; нива; посевная площадь; در مزرع دل *поэт.* в сердце, в душе.

مساحت masāhat площадь, поверхность, пространство.

مسافر mosāfer 1. приезжий (в гостиницу и т. п.); 2. пассажир; 3. путешественник; مسافر خارجی иностранный приезжий.

مسافرت mosāferat путешествие; поездка; مسافرت کردن путешествовать, совершать поездку; مسافرت ما بشهرهای ایران خیلی خوش گذشت Наша поездка в города Ирана прошла очень хорошо.

مسافرخانه mosāferxāne 1. гостиница для приезжих пассажиров (при аэропортах, вокзалах); 2. постоялый двор; هتل جهانگردی туристическая гостиница.

مست بودن mast budan быть в восторженном состоянии; быть пьяным.

مستخدم mostaxdem 1. техничка (уборщица); 2. служащий; слуга.

مستراح mostarāh отхожее место, уборная; туалет.

مسخره masxare [دلقک dalqak]1. шут, клоун; 2. насмешка.

مسکن maskan местожительство; жилище.

مسما mosammā кушанье из овощей и мяса; борщ.

مشهور mašhur известный, знаменитый; популярный.

مصراع mesrā' полустишие (часть стиха, отделенная от другой паузой).

مصلحت maslahat благоразумие; совет; بودن ~ быть целесообразным; دانستن ~ считать целесообразным, полезным.

مصور mosavver [naqqāš نقاش] 1. художник, портретист; живописец;

2. иллюстрированный; цветной; нарисованный.

مطالعۀ عقاید motāle'-ye aqāyed изучение убеждений.

مطرب motreb музыкант; певец.

مظاهر mazāher (*ед.* مظهر **mazhar**) олицетворение, воплощения; признаки; символы.

معاون moāven 1. заместитель; 2. помощник.

معتدل mo'tadel умеренный (о климате); спокойный.

معذور داشتن ma'zur dāštan а) извинять, прощать; б) освобождать, избавлять (от выполнения чего-л.).

معشوق ma'šuq 1. любовник; 2. любимый; возлюбленный.

معما mo'ammā загадка (в стихах); ребус; шарада, головоломка.

مفاعیل mafā'il (*ед.* مفعول **maf'ul**) один из ритмов стихосложения «аруз» (последняя строфа первой месры — полустишия).

مغول moqol монгол; монголка.

مقصد maqsad 1. цель, намерение; 2. пункт назначения.

ملاقات molāqāt встреча, свидание; کردن ~ встречаться.

ملت mellat (*мн.* ملل **melal**) народ; нация.

ملیت melliyyat национальность.

منجم monajjem астроном, звездочет.

منزل manzel 1. номер (место) в гостинице; 2. жилище; дом; квартира; منزل دادن давать номер в гостинице; منزل گرفتن снять номер в гостинице; منزل تلفنی سفارش داده شده است номер был заказан по телефону.

منقار menqār клюв (птицы); [کردن] منقار زدن клевать.

منقل manqal мангал, жаровня.

منگوله mangule 1. бахрома; 2. кисточка (на подушке).

موجودات خیالی mowjudāt-e xiyāli воображаемые существа.

موزه muze музей.

مهتر mehtar 1. мудрец; 2. глава, господин, вельможа.

مهلت mohlat срок, время; отсрочка (по обязательствам).

مهمان mehmān гость; مهمان بودن гостить, быть гостем.

مهمانخانه mehmānxāne гостиница; در مهمانخانه اقامت داشتن проживать в гостинице.

مهماندار mehmāndār хозяин (принимающий гостей — *англ.* host); مهمان داری کردن принимать гостей; مهمان‌نوازی کردن оказать гостеприимство.

مهمانی mehmāni банкет, званый обед (*англ.* dinner-party).

میز miz стол; میز آرایش туалетный стол; ~ غذاخوری обеденный стол; میز رزرو کردن заказать стол.

میز کوچک miz-e kuček маленький столик; میز کوچک برای گل столик под цветами; میز کوچک برای میوه ها столик для фруктов.

میزبان mizbān хозяин (принимающий гостей).

میوه mive (*мн.* میوه جات **mivejāt**) фрукт(ы); میـــوهٔ تازه свежий фрукт; میـــوه جات رسیده спелые фрукты.

ن

نابکار nābekār злой, подлый, коварный.

نابینا nābinā слепой, незрячий.

ناز کردن nāz kardan кокетничать; жеманничать.

ناف nāf пупок, пуп.

ناگهان nāgahān неожиданно, внезапно, вдруг.

نام nām имя; название; نام نیک доброе имя; نام بردن упоминать, называть.

نامادری nāmādari мачеха.

نامدار nāmdār известный, знаменитый.

نامیدن nāmidan назвать; именовать.

نان nān хлеб (печеный); نان ادویه‌دار хлеб с пряностями; نان بیات **nān-e bayāt** лежалый /черствый/ хлеб; تازه ~ свежий хлеб; نان تافتون /تنوری/ **nān-e tāftun /tanuri/** танурный хлеб; хлеб, выпеченный в тануре; نان جوین **nān-e jowin** ячменный хлеб, хлеб из ячменной муки; نان خانگی хлеб домашнего приготовления; نان سنگک **nān-e sangak** «сангяк» (хлеб, испеченный на «садже» — круглом выпуклом железном противне); نان شیرینی сладкий пирог; نان فطیر пресный хлеб; نان کپک زده **nān-e kapakzade** заплесневелый хлеб; نان قندی пряник; نان لواش **nān-e lavāš** «лаваш» (тонкий плоский хлеб); نان و نمک **nanonamak** хлеб-соль; نان خوردن кушать хлеб; نان دادن давать пропитание.

ناهار nāhār обед; /ناهار/ ضیافت /مهمانی/ **/nāhār/ ziyāfat /mehmāni/** званый обед, банкет, прием; ضیافت /مهمانی، ناهار/ دادن устраивать званый обед /прием/; давать банкет; ظروف ناهارخوری обеденные приборы; ناهار خوردن обедать, пообедать; برای ناهار ماندن остаться обедать; به ناهار دعوت کردن звать пообедать.

ناهارخوری nāhārxori столовая; اطاق ناهارخوری столовая комната; سرویس ناهارخوری обеденные приборы (сервизы).

نجات nejāt спасение; освобождение.

نرخ nerx 1) цена, стоимость; расценка; 2) курс; 3) такса; ставка; نرخ روز курс дня; فروش ~ продажная цена; نرخ تعیین کردن назначать, устанавливать цену, таксу.

نرخ /هزینهٔ/ خدمات nerx-e /hazine-ye/ xadamāt такса /стоимость, расходы/ услуг.

نرخ نامه nerxnāme прейскурант; *фин.* курсовой бюллетень.

نشانه nešāne 1) знак, пометка; 2) признак, показатель; 3) цель, мишень; نشانه بردن прицеливаться.

نشانی nešāni 1) адрес; 2) указатель.

نعمت ne'mat (*мн.* نعمات **neamāt**) благо; богатство; дар.

نفرین و ناسزا گفتن nefrin va nāsazā goftan браниться, ругаться; сквернословить.

نفله کردن nefle kardan загубить (кого-л.).

نقل naql 1) рассказ, пересказ; 2) предание; рассказ; نقل کردن 1. рассказывать; 2. передавать; 3. переносить.

نقل noql (*мн.* نقول **noqul**) «ногул», засахаренные фрукты (род восточных сладостей: орешки, фисташки, миндаль в сахаре); миндаль в сахаре; نقل و نبات noqlonabāt сласти, сладости.

نقل‌دان noqldān ваза для сладостей.

نگار negār возлюбленная; красавица.

نگاه negāh взгляд, взор; کردن ~ смотреть, глядеть.

نمودن namudan (ОНВ نما **namā(y)**) демонстрировать.

نیاکان niyākān деды, отцы, предки.

نیمرو nimru вареное яйцо; глазунья.

و

واقع vāqe' 1) расположенный, находящийся; 2) реальный, действительный; واقع بودن находиться, быть расположенным; واقع شدن случаться, происходить.

والا vaellā иначе, в противном случае.

والله vallāh клянусь богом!, ей-богу!

وجب vajab пядь, четверть (мера длины).

وداع کردن vedā' kardan прощаться, расставаться.

وسایط نقلیه vasāyet-e naqliye средства транспорта.

وقت vaqt (*мн.* اوقات **owqāt**) 1. время; 2. пора, срок; وقت داشتن располагать временем, иметь время; ~ کردن находить время; وقت گذراندن проводить время.

ول vel *поэт.* 1. она, подруга, возлюбленная; 2. друг, возлюбленный.

ول گشتن vel gaštan праздно проводить время.

ول کردن vel kardan выгнать прочь; оставлять, бросать.

ولایت velāyat область, провинция.

ه

/هفهفو/ هافهافو hāfhāfu /hafhafu/ дряхлый, старый (о ком-л.).

های‌های گریه کردن hāyhāy gerye kardan рыдать, плакать навзрыд.

هتل hotel отель, гостиница высшего разряда.

هزارپا hazārpā сороконожка, многоножка.

همسایه hamsāye 1. сосед; 2. соседний.

همسر hamsar 1. супруг(а); 2. ровня.

همسری hamsari супружество, состояние в браке.

همواره hamvāre всегда, постоянно; неуклонно, неизменно.

هندوستان hendustān Индия.

هنگام hangām время, пора, период.

هنوز hanuz еще, все еще; пока еще не.

هوا havā 1. воздух; 2. атмосфера.

هواپیما havāpeymā самолет.

هورت کشیدن hort kešidan 1. прихлебывать; 2. вобрать в себя.

هیاهو hayāhu шум, гам, крики; کردن ~ шуметь, галдеть, кричать, издавать вопли.

ی

یا yā или, либо; و یا **va yā** или; или же.

یاد yād память, воспоминание; بیاد آوردن [کردن] вспоминать; یاد دادن учить, обучать; به یاد داشتن помнить; به یاد سپردن запоминать; усваивать; از یاد رفتن забываться; не сохраняться в памяти; یادش بخیر! **yādaš bexeyr** *разг.* пусть он будет помянут добрым словом!

یار yār (*мн.* یاران **yārān**) друг; приятель; товарищ; подруга, возлюбленная; возлюбленный.

یاری yāri помощь, поддержка; یاری کردن помогать.

یافتن yāftan (ОНВ یاب **yāb**) 1) находить; 2) достигать; ادامه یافتن продолжаться, длиться.

یخ yax лед; یخ بستن замерзать, леденеть.

یعنی ya'ni 1) то есть, а именно; иначе говоря; 2) значит, стало быть; следовательно.

یقین yaqin 1) уверенность, убежденность; 2) несомненно, безусловно; 3) точный, достоверный; یقین کردن убеждаться.

یک yek единица, один; یک دست один комплект; یک دست لباس один комплект одежды.

یک رو بودن yekru budan быть одним лицом; быть искренним.

یکی yeki некто, кто-то; один; یکی از آنها один из них.

ییلاق yeylāq 1) дача (дом или местность); горное летнее пастбище; 3) кочевье.

ЛИТЕРАТУРА — کتابنامه

1. На русском языке

1. Азери А. И., Ализаде Г. А. Персидский язык, Баку, 1961.

2. Зуева Т. В., Кирдан Б. П. Русский фольклор. Учебник, М., 2000.

3. Короглы Х. Г. Персидские пословицы, поговорки и крылатые слова, М., 1973.

4. Любовная лирика классических поэтов Востока, М., 1988.

5. Персидско-русский словарь в 2-х томах под ред. Ю. А. Рубинчика, М., 1983.

2. На персидском языке

1. Абульгасем Халет. Звук шагов Азраиля – сборник юмористических статей, Тегеран, 1357.

۱ – ابوالقاسم حالت، صدای پای عزرائیل – مجموعهٔ مقالات طنزآمیز، تهران، ۱۳۵۷.

2. Азмуде Абульфазль. Сказки земли Герата, Тегеран, без даты.

۲ – ابوالفضل آزموده، قصه‌هایی از سرزمین هرات، تهران، بدون تاریخ.

3. Гасан Анвари, Гасан Хадж Сейид Джавади. Персидский язык. Учебник. Тегеран, без даты.

۳ – حسن انوری، حسن حاج سید جوادی، فارسی. دورهٔ راهنمایی تحصیلی، تهران، بدون تاریخ.

4. Гасан Анвари, Махмуд Хогуги. Персидский язык. Учебник. Тегеран, без даты.

۴ – حسن انوری، محمود حقوقی، فارسی، دورهٔ راهنمایی تحصیلی، تهران، بدون تاریخ.

5. Джамшидпур Юсеф. Сочинение на английском языке, Тегеран, без даты.

۵ – **یوسف جمشیدپور**، انشاء انگلیسی، تهران، بدون تاریخ.

6. Лейла Иман (Ахи). Персидский язык. Учебник, Тегеран, 1353.

۶ – **لیلی ایمن (آهی)**، فارسی، تهران، ۱۳۵۳.

7. Самад Бехранги, Бехруз Дехгани. Азербайджанские легенды, Тегеран, 1358.

۷ – **صمد بهرنگی، بهروز دهقانی**، افسانه‌های آذربایجان، تهران، ۱۳۵۸.

8. Сборник русских сказок, Тегеран, 1337.

۸ – مجموعه ای از قصه‌های روسی، تهران، ۱۳۳۷.

9. Сборник узбекских народных сказок, Ташкент, 1977.

۹ – مجموعهٔ قصه‌های خلقی ازبکی، تاشکند، ۱۹۷۷.

10. Собхи Фазльуллах Мохтеди. Легенды старины в 3-х томах, Тегеран, 1344-1346.

۱۰ – **صبحی فضل‌الله مهتدی**، افسانه‌های کهن در ۳ جلد، تهران، ۱۳۴۴-۱۳۴۶.

11. Халил Сагафи (Аламолдовveле). Тысяча один рассказ, Гилян (Иран), 1343.

۱۱ – **دکتر خلیل ثقفی (اعلم‌الدوله)**، هزار یک حکایت، گیلان، ۱۳۴۳.

12. Отрывки поэм из эпопеи «Шах-намэ» **А. Фирдоуси,** строфы из стихов **Бейхаки, Джами, Омара Хайяма, Мулави Руми, Рудаки, Саади, Саиба Тебризи, Хакани, Хафиза.**

СОДЕРЖАНИЕ – فهرست مطالب کتاب

I
ИРАНСКИЙ ФОЛЬКЛОР — فرهنگ ایران

II
نمونه‌های آثار فولکلوری
ОБРАЗЦЫ ФОЛЬКЛОРНЫХ ПРОИЗВЕДЕНИЙ

III

قصه ها و تمثیل‌های ملل دیگر به زبان فارسی
СКАЗКИ И БАСНИ ДРУГИХ НАРОДОВ НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

IV

نمونه‌هایی از حکایات مضحک و فکاهی
ОБРАЗЦЫ АНЕКДОТИЧЕСКИХ И ЮМОРИСТИЧЕСКИХ РАССКАЗОВ

VII

متن ها برای خواندن و نقل کردن
ТЕКСТЫ ДЛЯ ЧТЕНИЯ И ПЕРЕСКАЗА

1
حکایتهای کوتاه طنزآمیز
КРАТКИЕ ЮМОРИСТИЧЕСКИЕ РАССКАЗЫ

2

افسانه ها و قصه‌ها

ЛЕГЕНДЫ И СКАЗКИ

ПРИЛОЖЕНИЯ

Наджафов Габиб Ганифа оглы

ФОЛЬКЛОР НА ПЕРСИДСКОМ ЯЗЫКЕ

Редактор Г. Г. Наджафов

Корректоры Г. Г. Наджафов, А. Акбарипур

ЗАО ИРК «Интеркрим-Пресс»

Изд. лиц. № 00695 от 14.01.2000 г.

Сдано в набор 25.03.2004 г.

Подписано в печать 31.03.2004 г.

Формат 60×90$^{1}/_{16}$. Гарнитура «Таймс»

Усл. печ. л. 17.2

Заказ № 9880. Тираж 1000 экз.

Отпечатано в соответствии с качеством предоставленного оригинал-макета в ППП «Типография «Наука»

121099, Москва, Шубинский пер., 6.